1881 – 1885

XIX.

Tromsø Amt.

Underdanigst Beretning

om den økonomiske Tilstand i Tromsø Amt i Femaaret 1881—1885.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Af de fem Aar, som denne Beretning omfatter, var Høhøsten i 1881 og 1882 meget god, i 1883 og 1885 som et Middelsaar, men i 1884 paa Grund af en kold og tør Sommer kun liden, tildels meget under et Middelsaar. Korn- og Potethøsten var i 1882 meget god, i 1881 og 1884 mindre god og i 1883 og 1885 omtrent som et Middelsaar.

Jordbrugenes Antal var ved Udgangen af Aaret 1870 opgivet til 4301, i 1875 til 4700, i 1880 til 5198 og ved Udgangen af 1885 til 5544, med en Matrikulskyld af 1788 Daler „ Ort $6^5/_{10}$ Skill.

Da Matrikulskylden i Løbet af disse Femaarsperioder ikke i væsentlig Grad er forøget, skriver Forøgelsen i Antallet af Brug sig fornemmelig fra Deling af ældre Brug og fra Salg af Proprietærgodset i Skjervø og af Proprietær Moursunds Enkes Gods.

Af dette sidste Gods er i Femaaret solgt:

i 1881	7	Brug	med	Skyld	3	Daler	3	Ort	10	Skilling	for Kr. 4 650
- 1882	7	-	—		3	-	3	-	22	—	- - 6 480
- 1883	3	-	—		2	-	3	-	1	—	- - 2 820
- 1884	15	-	—		5	-	3	-	20	—	- - 12 190
- 1885	11	-	—		3	-	3	-	$23^1/_2$	—	- - 9 375
Tils.	43	Brug	med	Skyld	19	Daler	3	Ort	$4^1/_2$	Skilling	for Kr. 35 515.

Foreningen til Leilændingsvæsenets Ophævelse i Skjervø har solgt:

i 1881	1	Brug	med	Skyld	„	Daler	„	Ort	13	Skilling	for Kr. 140
- 1882	4	-	—		1	-	1	-	16	—	- - 2 011
- 1883	12	-	—		3	-	1	-	4	—	- - 4 470
- 1884	7	-	—		2	-	„	-	15	—	- - 2 255
- 1885	5	-	—		„	-	4	-	23	—	- - 1 730
Tils.	29	Brug	med	Skyld	7	Daler	3	Ort	23	Skilling	for Kr. 10 606.

Efter dette bliver Gjennemsnitsprisen for Femaaret pr. Skylddaler:
for Moursunds Gods vel Kr. 1800.00,
- Skjervøgodset - - 1361.00
medens Gjennemsnitsværdien af Skylddaleren efter de hos det statistiske Centralbureau beroende Opgaver for de heromhandlede 5 Aar for Tromsø Amt er Kr. 3625.00. Grunden til denne store Forskjel ligger formentlig for en Del i, at sidstnævnte Opgaver ogsaa omfatte Senjens, medens de ovenstaaende Opgaver kun angaa Tromsø Distrikt, og for en Del i, at det solgte Proprietærgods tildels er beheftet med Kaar.

En ikke ubetydelig Udskiftning af Jordfællesskab er foregaaet ogsaa i det heromhandlede Femaar, hvilket vil sees af nedenstaaende, af Udskiftningsformanden leverede Tabel:

Aar.	Antal Forretninger.	Antal Lodeiere.	Arealets Størrelse.		Tilsammen Ind- og Udmark. Ar.
			Indmark Ar.	Udmark. Ar.	
1881	5	27	20 465.8	-	20 465.8
1882	3	7	3 702.6	-	3 702.6
1883	11	74	10 706.4	23 096.4	33 802.8
1884	15	60	18 066.7	87 865.1	105 931.8
1885	17	89	38 614.3	229 940.5	268 554.8
Tils.	51	257	91 555.8	340 902.0	432 457.8

Af de 51 Forretninger falder paa Trondenæs Herred 25, paa Kvædfjord 2, paa Ibestad 10, paa Lenvik 2, paa Maalselven 1, paa Berg 5, paa Karlsø 4, paa Lyngen 1 og paa Skjervø 1.

Til Agerjordens Bearbeidelse er der flere Steder i Senjen i Femaaret indført hensigtsmæssigere Redskaber, saasom bedre Plouge og mere dybtgaaende Harve, og det til Kornsæd anvendte Areal forklares inden Senjens Distrikt — dog med Undtagelse af Berg og Hillesø — samt inden Balsfjordens Herred af Tromsø Distrikt at være noget forøget. I de nordlige Dele af Amtet samt i Hillesø og Berg er derimod Kornavlen i Almindelighed formindsket, idet man nu foretrækker at bruge Tid og Jord til Engens bedre Bearbeidelse. Brugen af dyrket Eng er i det hele Amt forøget i Femaaret og Slaattemaskiner i de senere Aar anskaffede paa mange Steder, hvor tilstræk-

kelig flad Eng haves. Der er saaledes nu omtrent 40 Slaattemaskiner i Brug i Amtet og Pigtærskemaskiner for Haandkraft ere paa flere Steder almindelige. Potetavlen er i den nordlige Del af Amtet dels uforandret, dels kun lidet udvidet, men i den større Del af Senjen, især i Lenvik og Ibestad, betydeligt forøget siden forrige Femaar. Grundforbedring ved Grøftegravning gaar jævnt fremad, især i Senjen, og Indgjærding af Indmarken er ogsaa blevet mere almindelig end før.

Man tør efter det Anførte nok sige, at Jordbruget er gaaet jævnt fremad i Femaaret, og at det nu yder et betydeligt større Bidrag til Almuens Underholdning end forhen.

I denne Forbindelse skal jeg, i Lighed med hvad der er skeet i de tidligere Femaarsberetninger, ytre nogle Ord om Betning af Lappernes Ren inden dette Amt. Under Amtsdistriktets Befaring i 1870—1873 ved Agronom Haukland og to lappiske Skjønsmænd afgaves det Skjøn, at der under Forudsætning af en forsvarlig Bevogtning af Renen og en ikke fortidlig Flytning over Grændsen kunde uden Skade eller Fortrængsel for de Fastboende bete om Sommeren:

paa Amtets Fastland		124 700 Ren
- 5 af Amtets Øer, nemlig Kvalø, Senjenø, Arnø, Ringvatsø og Renø	17 400	
hvortil jeg for Øerne Hindø, Ulø, Vandø og Ribbenæsø tror at kunne lægge mindst . . .	1 600	
tilsammen paa Øerne		19 000 -
ialt for det hele Amt		143 700 Ren.

I min Beretning for 1871—1875 antog jeg, efter de af Lappeopsynet opstillede Beregninger, at der i nævnte Aar hver Sommer havde betet noget over 90 000 Ren i Amtet, og i Beretningen for 1876—80 anføres der, at dette Antal formentlig ikke havde undergaaet nogen væsentlig Forandring i Femaaret. Disse efter Lappeopsynets Opgaver opstillede Beregninger ere dog større end de af Lapperne selv givne Opgaver, thi efter de gjennem vedkommende Lensmænd indkomne Fortegnelser var der af Lapperne anmeldt til Betning i dette Amt i Aarene 1880 og 1885 blot følgende Antal Ren:

	i 1880.	i 1885.
Svenske Ren.		
fra Enontekis	33 670	20 650
- Jukkasjervi	7 450	11 343
Norske Ren:		
fra Kautokeino	7 860	4 295
hjemmehørende i Tromsø Amt efter Tællingen i 1875	5 800	5 800
Tilsammen Ren	54 780	42 088

Nogen Tælling eller Beregning ved Opsynet har i de senere Aar ikke fundet Sted, men saa meget kan man nok antage som givet, at Antallet af

Ren her i Amtet i sidste Femaar er gaaet noget nedad. Efter Lappernes egne Opgaver skulde Formindskelsen omtrent være en Femtedel.

Det extraordinære Opsyn til Ordning af Lappeforholdene har fremdeles i Femaaret været i Virksomhed, dog med noget nedadgaaende Udgifter, idet disse, som i 1876 udgjorde Kr. 8512.00, i 1880 var vel Kr. 7600.00 og i 1885 kun Kr. 5030.00.

I Femaaret er Loven om Lapperne af 2 Juni 1883 udkommen. Den traadte i Kraft den 1 Januar 1884 og har altsaa virket i Femaarets to sidste Aar. I disse to Aar er afholdt følgende Antal Taxter over Skade ved Ren og indgaaet efternævnte Forlig m. v.:

Aar og Herred.	Antal Taxter.	Beløb i Kroner.	Forligt. Antal Taxter.	Forligt. Beløb i Kroner.	Paadømt eller udsat Politisag. Antal Sager.	Paadømt eller udsat Politisag. Beløb i Kroner.	Ikke anlagt Sag.	Erstatning betalt uden Taxt. Kroner.
1884.								
Skjervø	9	375	8	295	-	-	1	117
Tromsøsundet . .	5	175	5	175	-	-	-	-
Maalselven . . .	1	60	-	-	1	fri-funden	-	-
Bardodalen . . .	12	400	9	348	3	do.	-	-
Ibestad	1	500	-	-	1	udstaar	-	-
Tils.	28	1 510	22	818	5	-	1	117
1885.								
Skjervø	12	235	12	178	-	-	-	8
Lyngen	3	296	-	-	3	udsat	-	-
Tromsøsundet . .	4	251	3	91	1	do.	-	-
Balsfjorden . . .	1	12	1	12	-	-	-	-
Maalselven . . .	1	50	1	50	-	-	-	-
Bardodalen . . .	4	245.50	1	50	1 2	3 udsat	-	-
Tils.	25	1089 50	18	381	7	3	-	8

I de to Aar tilsammen er altsaa afholdt 53 Taxter over Skade ved Ren, ialt til Beløb Kr. 2599.50.

Deraf er 40 Taxter sluttede ved Forlig til Beløb . . . Kr. 1199.00
naar dertil lægges som idømt . . . . . - 3.00
og som erlagt uden Taxtforretning . . . . . - 125.00

saa er i begge Aar betalt for Skade ved Ren . . . . . Kr. 1327.00;

For et Beløb af Kr. 250 er dels Erstatning frafaldt af Vedkommende, dels Sag ikke anlagt og dels Frifindelse skeet ved Dom. Igjen staar altsaa uafgjort ved 1885 Aars Udgang omtrent Kr. 1000, hvoraf paa en Taxt i

Ibestad Kr. 500. Deraf vil sees, at Loven i væsentlig Grad har lettet de Fastboende Adgangen til at faa Skade ved Ren erstattet, og jeg tror ogsaa, at der i Almindelighed blandt de Fastboende hersker Tilfredshed med Loven og dens hidtil vundne Resultater. Derfra maa dog muligens undtages endel Opsiddere i de indre Dele af Amtet, som synes, at Loven forlidet beskytter deres Havnegange, hvilke her ere Tvistepunktet mellem de Fastboende og Lapperne. Hvor der blot er Tale om Skade paa Ager, Eng og egentlig Indmark, have Lapperne i Regelen vist sig villige til at indgaa rimelige Forlig, men hvor Talen er om Skade paa Havnegang, opnaaes Forlig sjeldnere.

Den væsentligste Fordel for Lapperne af Loven bestaar deri, at Paabudet om Klubning af de Fastboendes Hunde i betydelig Grad har indskrænket Antallet af renjagende Hunde, og deri, at Loven i Tilfælde af Skade paa Ren ved Hund har lettet Adgangen til Erstatning.

Det vil af foranstaaende Opgave sees, at Taxter over Skade ved Ren i de to Aar ikke er afholdt i Karlsø, Lenvik, Berg, Tranø, Trondenæs og Kvædfjord. Det største Antal Taxter er i Skjervø 21 og i Bardodalen 16.

2. Fædrift.

Tælling af Heste og Kreaturer har ikke fundet Sted i dette Femaar, men efter et Skjøn antages Antallet af Heste ikke at være væsentlig forøget. Derimod er formentlig Antallet af Storfæ ialfald paa en Del Steder forøget, medens Mængden af Sauer og især af Gjeder er gaaet nedad.

Prisen paa Arbeidsheste er opgivet fra 100 Kroner i Skjervø og Kvænangen op til 240 Kroner paa Hindøen. I Gjennemsnit for det hele Amt kan den sættes til 150 Kroner. Noget væsentligt Forsøg paa at forbedre Hesteracen vides ikke at være gjort.

Priserne paa Storfæ have i Gjennemsnit været for Okse 80 og for Ko 70 Kroner. Høieste Pris for Okser er opgivet fra Maalselven til 120 Kroner.

Forbedrede Kvægracer, særlig Ayrshireracen, findes nu spredt over næsten hele Amtet, men er fornemmelig udbredt i Maalselven, Bardodalen, Tromsøsundet og tildels Tromsø.

Forbedrede Racer af Faar, især Cheviot, findes i Karlsø, Tranø, tildels ogsaa i Maalselven og enkelte andre Steder, men forøvrigt har Indførsel af nye Racer ikke været almindelig.

Hjemmehavnene ere i Hillesø og tildels i Ibestad og Salangen mindre gode, men i hele den øvrige Del af Amtet findes gode, tildels meget rige Havnegange.

Sæterbrug drives saagodtsom intetsteds undtagen i Maalselven og Bardodalen, hvor det er meget almindeligt at benytte de græsrige Udmarker dertil.

Udsalg af nysiet Melk giver kun i Tromsøsundets Herred nærmest omkring Tromsø By noget væsentligt Udbytte. Prisen er der opgivet til

16 Øre pr. Liter. I den øvrige Del af Amtet, hvor kun ubetydeligt Melkesalg finder Sted, er Prisen fra 10 til 15 Øre pr. Liter, i Gjennemsnit 13 Øre.

Forøvrigt finder Tilberedning af Smør og Ost Sted i det hele Amt, men giver kun i Maalselven, Bardodalen og tildels i Tranø, Ibestad, Trondenæs og Kvædfjord noget væsentligt tilovers til Salg. Prisen paa Smør har været fra Kr. 1.60 til Kr. 2.00 pr. Kilogram efter Kvaliteten, som har været høist forskjellig. Paa endel Steder tilberedes meget god Myseost og Gammelost, som finder villig Afsætning.

Over Melkeudbyttet om Aaret pr. Ko føres der kun paa yderst faa Steder Optegnelser, og de Opgaver derover, som ere givne, bero derfor væsentlig paa et Skjøn, som let bliver mindre nøiagtigt. Opgaverne lyde paa, at det gjennemsnitlige Udbytte skal være fra 800 i Kvænangen, Hillesø og Berg op til 1500 Liter i Maalselven. Hos de mere fremskredne Gaardbrugere sættes Udbyttet fra 1000 i Hillesø, Salangen og Kvædfjord op til 2000 i Tromsøsundet, ja endog til 2400 Liter i Tranø. Gjennemsnitlig for det hele Amt antager jeg, at det ikke kan sættes over 1000 og 1500 Liter.

Endskjønt Kreaturstellet endnu lader meget tilbage at ønske, maa det dog siges, at ikke ubetydelige Fremskridt til det bedre have været at mærke i Femaaret. Sultefodring er utvivlsomt i Aftagende, bedre Fjøse ere paa mange Steder byggede, en rensligere Behandling af Melken og Anvendelse af Koldtvandsmethoden er blevet mere almindelig. Man faar i det hele taget mere og mere Øinene op for, at et omhyggeligt Kreaturstel i dette Amt med dets frugtbare Jordbund og gode Græsgange giver et væsentligt Bidrag til Velstand. Til at vække Sandsen herfor har Amtets Landhusholdningsselskab bidraget. Dette Selskab havde i Begyndelsen af Femaaret 800 Kr., men senere 1000 Kr. aarlig af Amtskommunen, og fra 122 til 132 af Herreder. Lignende aarligt Bidrag er ydet af Statskassen, ligesom det kgl. Selskab for Norges Vel aarlig har ydet et Bidrag fra 90 til noget over 200 Kr. aarlig til Præmier ved Udstillinger og til Undervisning i Koldtvandsmethoden. Derhos have Private givet fra 100 til noget over 150 Kroner aarlig, ligesom endel Herreder særskilt yde Bidrag til Kvægudstillinger inden Herredet.

For disse Bidrag har Selskabet ydet Præmier til Kvæg- og Landbrugsudstillinger samt til Budeier for godt Kreaturstel. Man har derhos lønnet en Amtsagronom og ladet denne samt et Par andre dertil skikkede Mænd reise omkring i Amtet dels paa Fjøsskuer Høst og Vaar, dels til Undervisning i Jordbrug og Kreaturhold samt i Anvendelse af Koldtvandsmetoden. Almuen har i Regelen med Erkjendtlighed og Velvillie modtaget disse Mænd, og der er jævnlig fremkommet flere Anmodninger fra Formandskaberne om deres Nærværelse, end Selskabet med sine Midler har kunnet bekoste. Disse Foranstaltninger have i vide Kredse vakt Interesse for Landbrug og Kreaturhold, og Pengene have derfor vistnok baaret gode Frugter. Særskilte udførlige Beretninger om Selskabets Virksomhed findes indtagne i de trykte Amtsformandskabsforhandlinger.

3. Skovdrift.

Løvskoven, som findes overalt i Amtet, rigest i de indre Fjorddistrikter, sparsommere ude ved Kysten, afgiver fremdeles ikke alene det fornødne til Brændsel inden Amtet, men ogsaa lidt til Udførsel dels til Lofoten, dels til Nabodistriktet i Finmarken. Efter Lensmændenes Skjøn skal den kun i Ibestad og Kvænangen være tiltaget noget i Femaaret, medens Beretningerne fra samtlige de øvrige Herreder lyde paa, at den er i mere og mindre Grad aftaget. Salg af Løvskov til Brænde sker især fra Balsfjorden og Maalselven, som forsyne Tromsø By med Brænde, i mindre Partier ogsaa fra Lyngen, Malangen, Bardodalen, Lenvik og Tranø. Derimod maa man i Karlsø, Hillesø og Berg tildels kjøbe Brænde.

Furuskove findes i Skjervø, Kvænangen, Maalselven, Bardodalen og Ibestad og eies nu for en større Del af Staten. Den staar saaledes under Forstvæsenets Opsyn. Det samme er Tilfældet med Tranø Præstegaards Furuskov paa Senjenøen.

I Balsfjorden og Malangen samt Lyngen eies endel Furuskov af Private.

Torv til Brændsel bruges i en stor Del af Amtet og dens Brug er i Femaaret ogsaa befordret derved, at den af Landhusholdningsselskabet lønnede Agronom giver Veiledning i dens Skur og rette Behandling.

Forøvrigt tillader jeg mig at henvise til en af Forstmester Solem velvillig meddelt Beretning om Skovforholdene, hvilken er saalydende:

„Skovarealet i Tromsø Amt er opgivet at være 1922 km², hvoraf 577 km² Statsskov. Af den samlede Skovflade er Løvskoven antaget at udgjøre 65 Pct. Jeg er dog tilbøielig til at tro, at Løvskoven indtager en større Procent af det samlede Areal. I ethvert Fald er det en Kjendsgjerning, at Løvskoven vinder Udbredelse paa Naaleskovens (Furuens) Bekostning.

1. De offentlige Skove.

De vigtigste Furuskove, der ere i Statens Eie, findes i Maalselven, Bardodalen, Salangen, Nord-Reisen og Kvænangen, og Materialierne fra disse fremdrives for en større Del for offentlig Regning; kun undtagelsesvis sælges de ved Auktion paa Roden eller afgives i Skoven mod Tiende. Forædling ved Skur finder kun Sted for offentlig Regning i Nord-Reisen, hvor Staten har et mindre, tidsmæssigt Sagbrug. Foruden Tømmer fremdrives der endel Brænde for offentlig Regning; en Del af dette fremdrives dog ogsaa af Private mod Erlæggelse af Skovtiende. Af Biprodukter er det kun Tjære -- og da navnlig i Nord-Reisen -- der i økonomisk Henseende indtager nogen betragtelig Binæring for Almuen. Af Tøndestav oparbeides der ogsaa endel, men denne spiller paa Grund af de lave Priser en underordnet Rolle. Med Hensyn til det i Femaaret i Statens Skove aavirkede Materiale samt de for samme opnaaede Salgspriser samt Driftsudgifterne tillader jeg mig at henvise til nedenstaaende Sammenstilling.

Det vil af denne Sammenstilling sees, at der i Femaaret 1880/81—1884/85 har været aavirket i Statens Skove i Tromsø Amt $3058^{5}/_{12}$ Tylvter Tømmer af blandede Dimensioner med et Nettoudbytte for det Offentlige af Kr. 29 843.97.

Driftsaar.	Tømmer.			
	Antal Tylvter.	Kubikmeter.	Salgssum.	Driftsomkostninger.
			Kroner.	Kroner.
1880/81	$605\ ^{1}/_{12}$	2 398	11 287.18	5 131.51
1881/82	$389\ ^{4}/_{12}$	1 738	6 606.94	4 391.80
1882/83	$784\ ^{8}/_{12}$	2 398	10 825.88	6 099.56
1883/84	$650^{11}/_{12}$	2 539	13 563.35	5 841.08
1884/85	$628\ ^{2}/_{12}$	2 370	14 849.44	5 824.87
Tils.	$3\,058\ ^{5}/_{12}$	11 443	57 132.79	27 288.82

Driftsaar.	Brænde.			Tøndestav.		Tjære.	
	Favne.	Salgssum.	Driftsomkostninger	Antal Stykker.	Tiende.	Antal Tønder.	Tiende.
			Kroner.		Kroner.		Kroner.
1880/81	$685^{10}/_{12}$	4705.00	3222.80	38 750	77.50	446	445.20
1881/82	$583^{7}/_{12}$	2770.20	1543.34	21 200	43.20	303	301.40
1882/83	$54^{8}/_{12}$	60.80	-	50 200	100.43	395	396.60
1883/84	$160^{6}/_{12}$	147.00	-	46 100	92.20	655	792.90
1884/85	$398^{1}/_{12}$	1841.32	1140.60	37 550	75.10	1476	1709.50
Tils.	$1882^{8}/_{12}$	9524.32	5906.74	193 800	388.40	3275	3645.60

Brugsrettigheder findes ikke i Statens Skov i Tromsø Amt i samme Forstand som i den sydligere Del af Landet, hvor enten hele eller delvise Bygdelag gjennem en i umindelige Tider øvet upaaanket Brug have erhvervet sig Ret til Hugst til Gaardsfornødenhed eller til Sæterbrug.

Brugsrettighed i Statens Skov i Tromsø Amt tilligger enten de endnu usolgte og ikke skyldsatte Rydningspladse eller enkelte Gaarde, hvor det Offentlige ved Salget kun har indvilget Kjøberen Brug efter Udvisning i Furuskoven, og endelig de af Staten i Skjervø Præstegjeld indkjøbte Bygselgaarde, der medfulgte i Handelen ved Indkjøbet af Furuskoven sammesteds.

Mængden og Værdien af de til de Brugsberettigede i Femaaret afgivne Materialier vil fremgaa af nedenstaaende Tabel:

Driftsaar.	Tømmer.			Brænde.		Andet Aavirke til omtrentlig Værdi.	Samlet Værdi.
	Antal Tylvter.	Kubik-meter.	Omtrentlig Værdi paa Roden.	Favne.	Omtrentlig Værdi paa Roden.		
			Kroner.		Kroner.	Kroner.	Kroner.
1880/1881	$26^{10}/_{12}$	60	255.00	1280	2900.00	416.00	3 561.00
1881/1882	20	52	215.00	1280	2674.00	403.20	3 302.20
1882/1893	15	37	176.00	1055	2287.00	469.20	2 932.20
1883/1884	$32^{10}/_{12}$	106	343.00	1059	1787.00	414.50	2 544.50
1884/1885	$24^{2}/_{12}$	61	261.25	1544	2011.00	407.80	2 680.05
Tils.	$118^{10}/_{12}$	316	1250.25	6218	11 659.00	2 110.70	15 019.95

Herved er dog at mærke, at der findes en Flerhed af Statseiendomme, navnlig i Senjen, hvilke ikke direkte ere underlagte Forstvæsenet, men hvor dog Brugerne hente sit Brændsel i den tilgrændsende Statsskov uden nogen Afgifts Svarelse.

2. Oplysningsvæsenets Fonds Skove.

De Forstvæsenet underlagte Oplysningsvæsenets Fond tilhørende Skove indskrænke sig til Amtets Præstegaardsskove.

Blandt disse indtager Tranø Præstegaardsskov den første Rang som den eneste, af hvilken Fondet har nogen Indtægt. Maalselvens Præstegaardsskov indeholder vistnok endnu endel smaat Tømmer, der dog paa langt nær ikke vil være tilstrækkeligt til Gaardens Behov, hvis der bliver Spørgsmaal om Opførelse af nye Huse. Birkeskoven er derimod tilstrækkelig. De øvrige Præstegaardsskove, der kun bestaa af Løvskov, tilfredsstille for en Del Behovet af Brændsel. Ved en Flerhed af samme har dog den tidligere Brug langt overskredet Tilvæksten, og efterat samtlige Præstegaardsskove ifølge Skrivelse fra Skovdirektøren af 14de Juli 1883 ere undergivne forstligt Tilsyn, har en delvis Indskrænkning af den aarlige Brændehugst fundet Sted. Hvor brugbar Torv findes, skjæres ikke ubetydelige Kvanta til Besparelse af Skoven.

Nedenstaaende Sammenstilling viser, hvad der i Femaaret har været solgt af Materialier fra Tranø Præstegaardsskov, samt hvad der fra samtlige Præstegaardsskove har været afgivet til de Brugsberettigede:

Driftsaar.	Solgt ved Auktion.			Afgivet til de Brugsberettigede.				
	Tømmer.			Tømmer.			Brænde.	
	Antal Tylvter.	Kubik-meter.	Salgssum.	Tylvter.	Kubik-meter.	Omtrentl. Værdi.	Favne.	Omtrentl. Værdi.
			Kroner.			Kroner.		Kroner.
1880/1881	$51^{9}/_{12}$	79	556.70	$16^{1}/_{12}$	48	115.00	700	2030.00
1881/1882	$43^{11}/_{12}$	155	484.34	-	-	-	685	1940.00
1882/1883	$39^{2}/_{12}$	105	147.50	$10^{9}/_{12}$	21	80.00	670	1780.00
1883/1884	$40^{8}/_{12}$	99	227.91	23	75	230.00	540	1675.00
1884/1885	47	101	347.13	$7^{4}/_{12}$	25	79.00	500	1650.00
Tils.	$222^{6}/_{12}$	539	1763.58	$56^{7}/_{12}$	169	504.00	3095	9075.00

3. De private Skove.

De private Furuskove spille en underordnet Rolle her i Amtet; thi, naar undtages de det Moursundske Proprietærgods tilliggende Skove i Balsfjorden og Proprietær Raschs Skove i Skibottendalen, er der kun 5 Opsiddere i Maalselven, der kunne siges at eie saa meget Skov, at de have noget til Salg udenfor hvad de trænge til Husbehov. Og selv for de fleste af disses Vedkommende er Skoven i saa stadig Tilbagegang, at de ikke ret længe ville have mere, end de trænge til sine egne Gaarde.

Anderledes stiller Forholdet sig for Birkeskovene, der baade paa Grund af sin større Udbredelse og hurtigere Reproduktion afgive adskilligt til Udførsel udenfor selve Skovdistriktet. Foruden hvad der af dette Brænde sælges i Tromsø By, hvor dog Konsumtionen er ringe i Forhold til Indbyggerantallet paa Grund af den betydelige Import af Kul, udføres det meste til Yderdistrikterne ved Havet.

Prisen paa 1 Meterfavn 63 cm. langt Brænde har i Femaaret varieret fra 9—12 Kroner og synes i de senere Aar, vel nærmest som Følge af de mindre gode Tider, at være i stadigt Synkende.

Siden Senjens Nikkelværk nedlagdes, er der ingen brændekonsumerende Indretninger i Amtet, og tør vel dette ogsaa være en medvirkende Aarsag til de synkende Brændepriser, ialfald i den sydlige Del af Amtet, hvorfra Værket hovedsagelig erholdt sin Brændeforsyning.

Af private Sagbrug, saavel Opgangs- som Cirkelsage, findes der et større Antal i Amtet, de sidste dog, saavidt vides, udelukkende i Maalselven og Bardodalen. Fordelingen af Sagbrug stiller sig saaledes:

I Maalselven	13	Opgangssage,	22	Cirkelsage,
- Bardodalen	4	Do.	3	Do.
- Lenvik	4	Do.	-	Do.
- Tranø	1	Do.	-	Do.
- Kvænangen	1	Do.	-	Do.
Tilsammen	23	Opgangssage,	25	Cirkelsage.

En større Del af det ved Statens Tømmerauktion solgte Tømmer bliver derfor opskaaret til Bord, forinden det udføres fra Distriktet. Det samme gjælder om det fra de Moursundske Skove gjennem Maalselvens Vasdag fremdrevne Tømmer.

Cirkelsage benyttes for en større Del til Skur af Tøndestav, der opskjæres saavel af Birk som Furu, ligesom der ogsaa af det sidstnævnte Træ paa Cirkelsagene skjæres Spaan til Tagtækning."

4. Fiskerier.

En stor Del af Amtets Fiskere deltage, som bekjendt, i Lofotfisket og i Loddefisket i Finmarkens Amt.

Efter de af Opsynschefen for Lofotfisket afgivne Beretninger var Antallet af Fiskere fra dette Amt i 1881 omkring 6600, i 1882 : 7100, i 1883 :

8500, i 1884 : 7600 og i 1885 : 6800, med et Antal Baade fra henved 1500 til opimod 2000. Antallet var saaledes størst i 1883 og har i de øvrige Aar holdt sig mellem 6600 og 7600.

Antallet af de herfra til Loddefisket søgende Fiskere var efter Beretningerne fra Finmarkens Amtmand optalt i 1881 til vel 2800 med 650 Baade, i 1882 til henved 3000 med 580 Baade, i 1883 til 2650 med 600 Baade, i 1884 til vel 3600 med 750 Baade og i 1885 til over 5000 Fiskere med henved 1200 Baade. Antallet vil saaledes sees at være tiltaget betydeligt i det sidste Aar. Ogsaa i Sommerfisket i Finmarkens Amt deltoge endel Fiskere herfra, men Antallet af dem finder jeg ikke opgivet nogetsteds.

Angaaende de inden Tromsø Amt foregaaende Fiskerier — det daglige Fiske dog undtaget — kan jeg henvise til de aarlig afgivne schematiske Forklaringer, der ere indtagne i de trykte Beretninger om Rigets Fiskerier. Jeg skal her kun gjentage, at Værdien af nævnte Fiskerier efter disse Forklaringer i Femaaret er opgivet saaledes:

Fiskerier.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
Skreifisket	119 764	104 499	280 261	366 644	272 242
Fedsildfisket	503 660	924 950	594 829	654 744	146 640
Smaasildfisket	18 350	7 952	40 440	27 225	1 800
Sommer- og Høstfisket	316 246	271 520	421 292	225 517	279 280
Laks- og Søørretfisket	3 592	4 811	6 486	9 518	8 598
Tils.	961 612	1 313 732	1 343 308	1 283 648	708 560

Desuden er der især fra Tromsø By drevet et ikke ubetydeligt Fiske og Fangst ved Spitsbergens og andre Kyster i Nordishavet. Dets Værdi har i Femaaret været fra vel Kr. 100 000 til henimod Kr. 200 000 aarlig. Forresten henvises til Beretningen for Tromsø By, hvor specificerede Fortegnelser over dette Udbytte findes indtagne for hvert Aar.

Med Hensyn til Fiskeredskaber og Baade er ingen væsentlig Forandring foregaaet i Femaaret, uden forsaavidt som der stadig anskaffes nye og større Baade med Hus og Ovn. Til Laksefisket i Søen er i Femaaret anskaffet flere Kilenøter, der nu ere blevne temmelig udbredte inden det hele Amt.

Af Laksefiskerier har Fisket under Malangen- og Bardofossene i Maalselvens Herred af de private Jordeiere — saavidt vides — i samtlige 5 Aar været bortleiet til Udlændinge for Kr. 400.00 aarlig. Ligesaa har det Staten tilhørende Laksefiske i Nordreisen Elv været bortleiet til Engelskmænd gjennem Forføining fra Forststyrelsens Side.

Det i min forrige Femaarsberetning omhandlede Senjens Baadforsikringsselskab bestaar fremdeles. Efterstaaende Uddrag af Regnskaberne viser Selskabets Stilling:

1. Præmieindtægterne udgjorde:

Fiskerier.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
Lofotfisket	1166.92	1311.96	725.08	991.33	1148.54
Finmarksfisket	4934.22	5063.01	1963.21	2029.82	3549.78
Sild- og Høstfisket	309.00	114.70	55.93	249.97	526.93
Tils.	6410.14	6489.67	2744.22	3271.12	5225.25

2. Den løbende Forsikringssum udgjorde:

Fiskerier.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
Lofotfisket	68 921.00	69 836.00	22 222.00	50 399.00	57 625.00
Finmarksfisket	202 397.00	213 529.00	81 663.00	82 778.00	154 361.00
Sild- og Høstfisket	16 045.00	5 930.00	3 390.00	10 071.00	28 131.00
Tils.	287 363.00	289 295.00	107 275.00	143 248.00	240 117.00

3. Udbetalte Erstatninger.

Fiskerier.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
Lofotfisket	1527.99	2154.75	411.20	313.93	213.33
Finmarksfisket	3909.74	1403.78	54.93	1926.10	6623.71
Sild- og Høstfisket	333.79	286.66	-	47.33	315.27
Tils.	5771.52	3845.19	466.13	2287.36	7152.31

Foruden et Grundfond paa 48 000 Kroner eier Selskabet et Reservefond, som ved Udgangen af Aaret 1885 udgjorde Kr. 10 343.40.

5. Industrielle Anlæg.

Af saadanne findes fremdeles i Tromsøsundets Herred det ogsaa i forrige Beretning nævnte Teglværk, ved hvilket i Femaaret har været beskjæftiget 19 Mænd og 2 Kvinder. Produktionen var i Aaret 1885 opgivet til 350 000 Mursten, 70 000 Tagsten og 2000 Fliser til en samlet Værdi af 12 750 Kroner. I samme Herred findes et Damptrankogeri og et Kalkbrænderi. Desuden findes i Amtet to Tøistamper og endel mindre Sagbrug og Møllebrug.

6. Binæringer.

Handel. Antallet af Handlende i Landdistriktet var ved Udgangen af 1885 opgivet til 140.

Desuden fandtes af Forbrugs-, Spare- eller Handelsforeninger en i hvert af Herrederne Maalselven, Bardodalen, Lenvik, Tranø, Ibestad, Salangen.

Kvædfjord og Trondenæs, tilsammen med en Omsætning af omkring 150 000 Kroner.

De tre aarlige Markeder paa Skibotten i Lyngens Præstegjeld afholdes fremdeles og besøges af Handlende fra Tromsø og Lyngen, af Sølmue og af Almue fra Sverige og Finland. Der bringes ned fra Oplandet Smør, Renkjød, Renskind, Ryper m. v. og fra Norge Mel, Kaffe, Sukker, Tobak, Salt, Fiskevarer m. v. Værdien af den hele aarlige Omsætning ved de 3 Markeder kan sættes mellem 150 000 og 200 000 Kroner.

Haandværksdrift. I Landdistriktet er i Regelen et tilstrækkeligt Antal af Skræddere, Skomagere, Snedkere, Tømmermænd, Malere, men Haandværket drives dog tildels blot som en Bisag ved Siden af Fiske og Jordbrug, og endel Haandværksarbeide indføres andetstedsfra. Udførsel af Haandværksarbeider finder dog for en Del Sted fra Maalselven og Bardodalen, forsaavidt som derfra sælges endel tømrede Huse, Tønder samt Smed- og Hjulmagerarbeide. Ogsaa Ski udføres derfra.

Husflid har efter de fleste Lensmænds Opgaver ikke gjort væsentlige Fremskridt i Femaaret. Den indskrænker sig fremdeles til Forfærdigelse og Istandsættelse af Fiskeredskaber, Klæder, Skotøi og Gaaardsredskaber.

Isskur og Stenbrydning finder kun enkeltvis og i ringe Udstrækning Sted til eget Behov.

Torvdrift foregaar paa alle de Gaarde, hvor der er Mangel paa Skov og hvor Torvmyrer findes, men noget større Anlæg derfor finder ikke Sted.

Baadbygning foregaar hellerikke i nogen større Udstrækning. Dog ere endel mindre Baade til Distrikternes eget Brug byggede i Lyngen og Maalselven.

Jagten som Næringsvei bestaar i Fældelse af Rovdyr og fornemmelig Fangst om Vinteren af Ryper samt Skydning af Storfugl og Aarfugl. I Femaarets Løb er ved Amtsformandskabets Beslutning af 12te Juli 1882 Præmien for Fældelse af Ræv fra 1ste Oktober 1882 nedsat til Kr. 2.00, medens derimod fra 1ste Januar 1883 er udsat en Præmie af 20 Øre for Fældelse af Ravn. Antallet af de Rovdyr, for hvis Drab der i Femaaret er udbetalt Præmie, sees af følgende Opgave:

Aar.	Bjørn.	Ulv.	Jerv.	Ræv.	Ørn.	Hønsehøg.	Ravn.
1881	2	-	4	848	78	75	-
1882	9	2	11	489	40	66	-
1883	1	1	5	168	314	141	33
1884	5	-	4	311	96	57	56
1885	2	-	8	824	77	50	115
Tils.	19	3	32	2 640	605	389	204

I de forrige 3 Femaar var Bjørnenes Antal henholdsvis 45, 41 og 42. Deres Tal synes saaledes nu at maatte være formindsket. Ogsaa Ulvenes Tal har minket betydeligt, medensAntallet af fældede Jerve er omtrent som før. I Aarene 1879 og 1880 blev betalt Præmie for 513 Ræve og i dette Femaar for 2 640, eller tilsammen i 7 Aar for over 3000 Ræve, en Udryddelse, som forhaabentlig bidrager væsentlig til Forøgelse af Harer og Ryper. Fredningstiden for Ryper er derhos ved kongelig Resolution af 12 Januar 1883 bestemt at skulle begynde 15 April, noget, som var nødvendigt paa Grund af den hensynsløse Fangst, som dreves udover Vaaren med Snarer og Garn. Denne Fangst giver næsten overalt i Amtet en ikke ubetydelig Bifortjeneste for Vinteren, idet Prisen paa Rype nu heroppe jævnlig gaar op til 50 Øre pr. Stykke. Hvormeget der fanges hvert Aar, har jeg ikke kunnet faa nogen paalidelig Opgave over, men det er vist, at Tallet løber op til mange Tusinder aarlig. Paa enkelte Steder inden Amtet har Rypejagten i Femaaret været bortforpagtet dels til Engelskmænd, dels til Jægere inden Amtet.

Endel Oter, Kobbe, Nise og Søfugl skydes ogsaaa, uden at jeg har nogen Opgave over Antallet.

Som i tidligere Beretninger nævnt, giver endel Æg- og Dunvær, Indsamling af Multer og andre vilde Bær samt Klipfisktørring paa flere Steder nogen Anledning til Bifortjeneste.

Forøvrigt er ingen Binæring nævneværdig.

7. Kommunikationsvæsen.

Angaaende den hidtil stedfundne Veibygning i Amtet har Veibestyrer, Ingeniør Holst afgivet saadan Beretning:

„Veibygningen i Tromsø Amt sees at stille sig saaledes:

Før 1857 findes intet at være gjort fra Statens Side til dens Fremme.

Fra 1ste Juli 1857 til 30te Juni 1880 er:

Af Veifondet bevilget:		Bygget Vei
Aar.	Kroner.	
1857	34 000.00	
1860	80 000.00	
1863	7 000.00	i en Længde af ca. 121.7 km.
1866	20 000.00	
1869	17 600.00	samt i Reisen 2 Broer til Værdi
1872	32 000.00	Kr. 12,650.00.
1874	64 000.00	
1877	64 000.00	
Tilsammen	318 600.00	Ca. 121.7 km. og 2 Broer.

Af Statskassen bevilget:	Bygget Vei:
Kr. 28.970 30. Efter Kommunikationskomitéens Arbeide i 1886, „Plan for Kommunikationsvæsenet“, Side 167.	Ca. 5.9 km (Alteidveien) og 2 Broer: Foshaug Bro i Bardodalen og Tamok Bro i Maalselven.

Fra 1ste Juli 1880 til 30te Juni 1886 er af Veifondet bevilget:

1/7 1880—30/6 1883	Kr. 80,000.00	Ialt Kr. 160,000.00.
1/7 1883—30/6 1886	- 80.000.00	

Bygget.			Under Arbeide.	
Anlæg.	Længde. Meter.	Afleveret.	Anlæg.	Længde. Meter.
1. Øvervand—Søveien .	8 148.0	3/8 83	1. Skjærret—Storstennæs og Eftergrusning paa Storstennæs—Sagelvvand.	5 602
2. Storstennæs — Sagelvvand	6 919.5	12/8 84		
3. Bardo Kirke—Foshaug Bro	5 720.0	11/8 84	2. Harstad—Bredvik . .	8 453
4. Foshaug Bro—Joratverelv	3 333.5	29/8 85	3. Broer og Stikrender i Maalselven.	
5. Lyngseidet—Pollen .	11 252.0	8/9 85	4. Grusning, Broer og Stikrender i Bardodalen.	
6. Grusning paa ældre Veie i Maalselven				
Bygget Vei Mtr.	35 373.0		Under Arbeide Meter	14 055

Pr. 30te Juni 1886 havdes altsaa i Tromsø Amt:

Bevilget.	Bygget Vei.	Under Arbeide.
Af Veifondet 1/7 1857—30/6 1886 Kr. 478 600.00	Ca. 157.0 km og 2 Broer.	14 055 Meter.
- Statskassen . . - 28 970.30	- 5.9 - - 2 —	
Tilsammen Kr. 507 570.30	Ca. 162.9 km. og 4 Broer.	14 055 Meter.

Efter 1886 Aars Kommunikationskomité's Arbeide, S. 167, er:

Til	Medgaaet	Veifondsbidrag.	Distriktsbidrag.	Statskassebidrag.	Længde.
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Meter.
Veifondsveie 1/7 1824—30/6 1886	476 506.53	415 916.54	60 589.99	-	139 531
Statskasseveie 1/7 1824—30/6 1886	28 970.30	—	1 371.43	27 598.87	98
Tils.	505 476.83	415 916.54	61 961.42	27 598.87	139 629

Da der i Femaarsberetningen 1876--1880 sees at være indkommen en Feil, idet Veistykket Baadkjosmo—Skjæggesnæs i Maalselven er anført til Længde af 64 600 Alen, istedetfor som i min Skrivelse til Amtet af 9 August 1883 af 34 977 Alen, har jeg tilladt mig at gjennemgaa den hele Veibygning siden 1857.

Angaaende Uoverensstemmelserne mellem Kommunikationskomiteens Veilængder og de af mig anførte kan jeg ikke finde andet, end at mine Angivelser ere rigtige."

Af dette vil det sees, at Amtet ved Femaarets Udgang havde ca. 162 Kilometer god ved Hjælp af Veifondet og Statskassen samt med Bidrag af Herrederne bygget Kjørevei, samt 4 større ved samme Midler opførte Broer. Desuden findes der flere blot ved private eller Herreders Bidrag opførte Veie, hvilke tildels kunne befares med Hjulredskab, dels blot ere Rideveie.

Med Hensyn til Skydsbefordring bemærkes, at det allerede i 1871 blev bestemt, at tvungen Skyds — dog med Undtagelse af Landstationerne i det Indre af Amtet — alene skulde kunne fordres af dem, som reise i offentlige Anliggender. I nævnte indre Dele af Amtet, nemlig i Maalselven, Bardodalen og Salangen, hvor der nu er god Kjørevei, bestaar der et sammenhængende Net af faste Stationer, der underholdes ved Bidrag af Staten, Amtskommunen og Herredskasserne, samt ved forhøiet Betaling af de Reisende.

Kommunikationen tilsøs besørges fremdeles af de i forrige Indberetning nævnte Kystdampskibe, samt af de 3 Tromsø Amts Dampskibsselskab tilhørende mindre Skibe. Ved Udgangen af 1885 havde disse sidstnævnte 3 Skibe et Antal af 95 Anløbssteder inden Amtet, hvilke Steder i Regelen anløbes fra 2 til 4 Gange hver Uge.

8. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

I den verdslige Inddeling af Amtet bestemtes ved kgl. Resolution af 28 Januar 1885 den Forandring, at Skjervø Herred deltes i to Herreder, saaledes at hvert af Sognene Skjervø og Nordreisen kom til at udgjøre et særskilt Herred. Denne Deling traadte dog først i Virksomhed den 1 Januar 1886.

Amtskommunens Budget har fremdeles været i Stigende, idet der i 1881 udlignedes 15 Kroner paa Skylddaleren med Kr. 26 812, i 1882 og 1883 derimod 16 Kroner med Kr. 28 600, men i 1884 og 1885 endog 17 Kroner med ca. 30 390 Kroner. Forøgelsen skriver sig fornemmelig fra Udgifterne til Sindssyge, Døvstumme og Abnorme, hvilke steg fra Kr. 19 900 i 1881 til Kr. 29 300 i 1885.

Tromsø Amts Medicinalfonds Formue, som i 1881 var ca. Kr. 89 400, var i 1885 sunket ned til ca. Kr. 72 200. Dette var en Følge dels af de store rentefrie Laan, som ere tilstaaede Karlsø og Balsfjordens Herreder til Istandbringelse af Lægeboliger og Sygehuse, dels deraf, at Medicinalafgiften i Aarene 1882, 1883 og 1884 kun udgjorde henholdsvis Kr. 15 200, Kr. 15 600

og Kr. 14 400, alt angivet i runde Tal. I 1881 var den derimod ca. Kr. 24 600 og i 1885 igjen steget til ca. Kr. 22 300. I dette Femaar er ingen ny Bevilgning skeet til Opførelse af Lægebolig.

Distriktslægernes Antal, som i 1880 var 9, er steget til 10, idet der ved kgl. Resolution af 8 Juni 1881 oprettedes et nyt saadant Embede for Balsfjordens Distrikt.

De af det Offentlige ansatte Jordemødres Antal ved Udgangen af 1885 er det samme Antal som ved Udgangen af forrige Femaar, nemlig 22.

Af Sparebanker har Amtsdistriktet ved Udgangen af 1885 de samme 6 som i forrige Femaar. Deres Formue og Sum af Indskud var ved Udgangen af 1885 følgende:

Banker.	Formue.	Sum af Indskud.
	Kroner.	Kroner.
Tromsø Sparebank	338 371	2 770 145
Ibestads Do.	129 899	913 494
Maalselvens Do.	11 741	70 219
Trondenæs Do.	77 687	711 258
Skjervø Do.	8 306	77 766
Kvædfjords Do.	7 432	168 085
Tilsammen	573 436	4 710 967

Ved Udgangen af 1880 var disse Bankers samlede Formue derimod Kr. 454 776 og Indskudssummen Kr. 3 965 565. Formuen er altsaaa i Femaaret steget med over Kr. 118 000, og Indskudssummen med henved 750 000 Kroner. Antallet og Beløbet af de i Femaaret afholdte Udpantninger, Exekutioner, thinglæste Heftelser og Tvangsauktioner vil sees af de derom indsendte schematiske Forklaringer.

Af private Brandforsikringsindretninger haves fremdeles blot en, nemlig i Trondenæs, hvilken Indretning ved Udgangen af 1885 havde en Forsikringssum for Huse Kr. 1 284 835.00.

Aarslønnen for Tjenestedrenge har i Femaaret i Gjennemsnit været Kr. 200 og for Piger Kr. 70, samt Arbeidsløn pr. Dag paa egen Kost for Mænd om Sommeren Kr. 2.50, om Vinteren Kr. 1.80 og for Kvinder henholdsvis Kr. 1.40 og Kr. 1.00.

Som Ulykkestilfælde i Femaaret maa nævnes de svære i Januar og Februar 1882 indtrufne Storme, hvorved betydelig Skade skede paa Fartøier, Baade, Huse m. v. især i de nordlige Dele af Amtet og i Kystegnene. Men var Skaden betydelig, saa var ogsaa de Pengebidrag, som modtoges til Erstatning, meget rundelige, idet der til den for dette Amt nedsatte Hjælpekomite indkom ialt lidt over 112 700 Kroner, hvoraf Kr. 20 000 fra Statskassen og Resten ved privat Indsamling. Deraf blev uddelt ca. Kr. 107 100, som vist-

nok fuldt erstattede den dertil trængende Del af Befolkningen den skete Skade. Tilovers blev af de private Gaver et Beløb af omkring Kr. 5600, hvoraf er dannet et Fond til Hjælp ved fremtidige Stormskader og lignende Ulykkestilfælde inden Amtet. Beløbet er for Tiden indsat i et Par af Amtets Sparebanker og bestyres af Stiftamtmanden og to af Amtsformandskabet valgte Mænd.

Ædruelighedstilstanden antages paa de fleste Steder inden Amtet at være god.

Den økonomiske Tilstand i det hele taget inden Amtet antages i Femaaret ikke at være gaaet tilbage, men snarere at have forbedret sig. Vistnok var 1885 Aars Fiskerier inden Amtet ikke gode, særlig slog Sildefisket feil, men paa den anden Side vare de 3 foregaaende Aars Fiskerier upaaklagelige, og desuden gav saavel Lofot- som Finmarksfisket, som besøges af en stor Del af Befolkningen, i nogle Aar godt Udbytte. Naar dertil kommer, at Høsten i 2 à 3 af de 5 Aar var god, saa giver Femaaret i det hele al Grund til at være tilfreds.

B. Tromsø By.

Med Hensyn dertil kan jeg henvise til den af Byfoged Emil Lie afgivne Indberetning, dateret 19de April 1887, som jeg her vedlægger, og til hvilken jeg i alt væsentligt kan henholde mig.

Tromsø Stiftamtmandsembede den 20de December 1887.

Underdanigst

Chr. Kjerschow.

Beretning

om Tromsø Kjøbstads økonomiske Tilstand i Femaaret 1881—1885.

Herved giver jeg mig den Ære at fremsende Femaarsberetning for Tromsø By for Perioden 1881—1885, idet jeg tillader mig først at fremstille de statistiske Data, som have kunnet tilveiebringes, hvorefter jeg skal i Korthed fremhæve, hvad der i Almindelighed kan være at bemærke.

Toldintraderne, som ved Udgangen af 1880 var Kr. 196 660, hvortil de var gaaet ned fra Kr. 283 684 i 1877, have i indeværende Femaar dalet yderligere og have for de enkelte Aar været:

i 1881	Kr.	166 103
- 1882	-	159 104
- 1883	-	143 829
- 1884	-	127 204
- 1885	-	132 479

Toldkontoret har bemærket, at Nedgangen i Toldintrader for en ikke ringe Del er fremkaldt derved, at Toldstedets Forsyning med saadanne Vareartikler, der tidligere overveiende have været indført hertil direkte fra Udlandet, nu stadig i større og større Maalestok indføres fra Landets sydligere Toldsteder.

Den samlede Ind- og Udførselsværdi til og fra Tromsø Toldsted har under Henhold til Norges Handelsstatistik været:

	Indførselsværdi.	Udførselsværdi.	Tilsammen.
i 1881 . . .	Kr. 1 133 200	Kr. 1 196 300	Kr. 2 329 500
- 1882 . . .	- 1 030 700	- 944 400	- 1 975 100
- 1883 . . .	- 882 300	- 785 700	- 1 668 000
- 1884 . . .	- 822 900	- 619 500	- 1 442 400
- 1885 . . .	- 786 100	- 547 000	- 1 333 100

Udførselen af efternævnte Produkter i Femaaret har været:

1. Af Tran:	til Udlandet.	til Indlandet.	Tilsammen.
1881	Hektol. 5444	Hektol. 3019	Hektol. 8 463
1882	- 4824	- 1677	- 6 501
1883	- 2706	- 2130	- 4 836
1884	- 4869	- 5717	- 10 586
1885	- 4095	- 2279	- 6 374
2. Af Tørfisk:			
1881	Kg. 1 944 860	Kg. 1 018 533	Kg. 2 963 393
1882	- 1 218 180	- 774 885	- 1 993 065
1883	- 967 820	- 969 517	- 1 937 337
1884	- 710 660	- 1 023 600	- 1 734 260
1885	- 917 020	- 900 727	- 1 817 747

1886 - 1890

XIX.

Tromsø Amt.

Underdanigst Beretning

om den økonomiske Tilstand i Tromso Amt i Femaaret 1886—1890.

Amtets hjemmehørende Folkemængde udgjorde ved Femaarets Udgang eller 1 Januar 1891 ialt 65 125, hvoraf 59 125 i Landdistriktet og 6 000 i Tromsø By. Fordelingen paa de enkelte Herreder vil sees af nedenstaaende Tabel, hvor man for Sammenligningens Skyld har tilføiet de modsvarende Opgaver efter Tællingen 31 December 1875.

Herred.	Hjemmehørende Folkemængde		Tilvækst (+) eller Tilbagegang (−).
	31 Dec. 1875.	1 Jan. 1891.	
Kvæfjord	2 542	2 952	+ 410
Trondenes	5 516	7 202	+ 1 686
Bjarkø	1 148	1 714	+ 566
Ibbestad	4 939	6 117	+ 1 178
Salangen	1 562	2 022	+ 460
Dyrø	1 281	1 532	+ 251
Sørreisen	1 361	1 709	+ 348
Tranø	1 239	1 475	+ 236
Berg	1 722	1 633	− 89
Hillesø	984	1 372	+ 388
Lenviken	3 419	4 209	+ 790
Maalselven	2 858	3 311	+ 453
Bardo	1 050	1 362	+ 312
Malangen	1 319	1 588	+ 269
Balsfjorden	2 506	2 881	+ 375
Tromsøsundet	3 444	4 390	+ 946
Lyngen	4 637	5 361	+ 724
Karlsø	1 334	1 613	+ 279
Helgø	828	1 102	+ 274
Skjervø	2 064	2 410	+ 346
Nordreisen	1 089	1 399	+ 310
Kvænangen	1 646	1 771	+ 125
Senjen og Tromsø Fogderi	48 488	59 125	+ 10 637
Tromsø By	5 443	6 000	+ 557
Amtet	53 931	65 125	+ 11 194

Amtets samlede Folkemængde er saaledes i de 15 sidste Aar forøget med 11 194 Individer, hvoraf i Landdistriktet 10 637 og i Tromsø By 557. I Forhold til Indbyggerantallet i 1876 giver dette for det hele Amt en Tilvækst af 20.7 Procent eller noget over $^1/_5$, hvilket er en større Fremgang, end noget af Rigets Landamter søndenfor Nordland har at opvise. Inden Amtets forskjellige Dele er imidlertid Tilvæksten meget ulige. Størst er den i Bjarkø, hvis Folketal er vokset med omtrent en Halvpart (49.2 Pct.) dernæst kommer Hillesø med 39.6 Pct., Helgø med 33.3 Pct., Trondenes med 30.2 Pct., Salangen med 29.5 Pct., Bardo med 28.6 Pct. og Nordreisen med 28.2 Pct. Omvendt er Fremgangen mindst i Malangen 15.9 Pct., Lyngen 15.5 Pct., Balsfjorden 14.8 Pct., Tromsø By 10.3 Pct., Kvænangen 7.2 Pct., samt endelig Berg, som er det eneste af Amtets Herreder, der absolut er gaaet tilbage — et Forhold, som forresten ikke kan vække nogen Forundring, naar man erindrer, at det nu nedlagte Senjens Nikkelværk i 1876 talte en Befolkning af 558 Mennesker. I de øvrige Herreder varierer Forøgelsen mellem 16 og 28 Pct.

Det er af Interesse at sammenholde ovenstaaende Resultat med de Opgaver, der haves om den naturlige Tilgang og Afgang inden Befolkningen gjennem Fødsler og Dødsfald. Ifølge disse Opgaver stiller Forholdet for Tromsø Amts Vedkommende sig saaledes:

Aar.	Antal		Overskud af Fødte.
	Fødte.	Døde.	
1876—1880	9 818	4 405	5 413
1881—1885	9 847	5 653	4 194
1886—1890	10 812	4 944	5 868
1876—1890	30 477	15 002	15 475

Altsaa — hvis ingen Flytninger havde fundet Sted, vilde Amtets Befolkning alene ved Overskudet af Fødte over Døde i de 15 Aar fra 1876 til 1890 have modtaget en Forøgelse af 15 à 16 000 Individer. Da nu imidlertid den virkelige Tilvækst kun har andraget til noget over 11 000, kan man saaledes heraf slutte, at der i det nævnte Tidsrum er udflyttet fra Amtet 4 à 5 000 flere Mennesker, end der er indflyttet. Det allerværsentligste af denne Udflytning falder selvfølgelig paa Udvandringen til Amerika.

Endelig hidsættes følgende Tal, der angiver Amtets samlede Folkemængde efter de siden 1815 afholdte 8 Folketællinger:

1815	17 786	1855	38 266
1825	21 899	1865	45 338
1835	26 796	1875	53 931
1845	31 351	1890	65 125

Tilvæksten mellem de forskjellige Tællinger udgjorde altsaa:

1815—1825	4 113	Individer	eller	23.1 Pct.
1825—1835	4 897	—	-	22.4 -
1835—1845	4 555	—	-	17.0 -
1845—1855	6 915	—	-	22.1 -
1855—1865	7 072	—	-	18.5 -
1865—1875	8 593	—	-	18.7 -
1875—1890	11 194	—	-	20.7 -

Naar det nu tages i Betragtning, at Folketællingerne tidligere foregik hvert tiende Aar, medens der mellem de to sidste Tællinger er hengaaet et Tidsrum af 15 Aar, kommer man saaledes til det Resultat, at den relative Forøgelse af Amtets Befolkning i den sidst forløbne Periode — skjønt betydelig, sammenlignet med andre Landsdele — dog har været mindre end i noget andet Tidsrum efter 1814.

Med Hensyn til Amtets verdslige Inddeling m. v. bemærkes følgende:

Antallet af Herreder, som ved Udgangen af 1885 var 19, er ved Femaarets Udløb steget til 22, idet ved kgl. Res. af 13 Februar 1886 Karlsø Herred deltes i 2 Herreder, Karlsø og Helgø, medens ved kgl. Res. af 20 Marts s. A. Tranø deltes i 3 Herreder, Tranø, Dyrø og Sørreisen, svarende til Sognene af samme Navn.

I Henseende til Lensmandsdistrikter og Thinglage er der ved Res. af 12 April 1886 indtraadt den Forandring, at Bardo, der tidligere henhørte under Maalselven, og Salangen, der laa under Ibbestad, er fraskilte disse Distrikter og sammenføiede til et eget, Salangen, Thinglag og Lensmandsdistrikt.

Ved Res. 3 Mai 1890 blev Lenviken Lægedistrikt delt i 2 Distrikter, nemlig Lenviken, indbefattende Lenviken og Hillesø Herreder, samt Berg, svarende til Herredet af samme Navn. Lægedistrikternes Antal er derved steget fra 10 til 11.

Antallet af offentlig ansatte Jordemødre er i Femaaret gaaet op fra 22 til 25, idet Helgø Herred ved Res. 24 Juli 1887 blev et eget Distrikt, og Tranø Distrikt ved Res. 26 November 1889 deltes i 3 Distrikter, svarende til de tre Herreder Tranø, Dyrø og Sørreisen.

Forøvrigt skal i denne Forbindelse nævnes:

Res. 13 April 1889, hvorved endel Gaarde blev henlagte fra Skjervø til Nordreisen Herred;

Res. 8 Marts 1890, hvorved endel Gaarde overflyttedes fra Maalselven Herred, Thinglag og Lensmandsdistrikt til Malangen Herred, Balsfjorden Thinglag og Lensmandsdistrikt, samt endelig

Res. 6 December 1886, der bestemte, at Sand Herred for Fremtiden skal benævnes Bjarkø Herred.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Det siges ialmindelighed, at Jordbruget i dette Amt spiller en underordnet Rolle. Dette er baade sandt og ikke sandt. Det er sandt, forsaavidt som det vistuok maa erkjendes, at Jordbruget er bleven i høi Grad forsømt, idet Befolkningens væsentligste Interesse har knyttet sig til Fiskerierne, og at det som Følge deraf ikke paa langt nær har givet den Afkastning, som det kunde have givet. Men hin Sætning er ikke sand, dersom man deri vil lægge den Mening, at Landbonæringen er af underordnet Betydning for Befolkningens Økonomi. Thi dette er saa langt fra rigtigt, at det tvertimod efter min Mening ikke kan være tvivlsomt, at Jordbruget, trods lange Tiders Vanstel, dog i det Store og Hele ogsaa i denne Landsdel leverer et større Bidrag til Folkets Underhold end nogen anden Næringsvei. Derfor er det ogsaa en Erfaring, at et Uaar paa Jorden rammer meget haardere end et Uaar paa Havet.

Og dog yder, som sagt, Landbruget ikke paa langt nær, hvad det burde. Vistnok gjør den korte og i Regelen ustadige Sommer, at Korndyrkningen bliver en lidet sikker Indtægtskilde, men Potetesavl kan almindeligvis drives med Fordel over det hele Amt, og den gode Jordbund med den yppige Græsvækst yder de bedste Betingelser for et lønsomt Kvægstel.

Antallet af særskilt skyldsatte Jordbrug i Amtet var ved Udgangen af 1890 tilsammen 5 889 med en Matrikulskyld af 6 877 Mark 17 Øre, mod 5 544 Brug og en Skyld af 1 788 Daler 6½ Skilling ved Slutningen af det foregaaende Femaar. Der foregaar saaledes fremdeles en forholdsvis stærk Udstykning af Brugene, hvilket selvfølgelig staar i Forbindelse med den raske Vækst af Befolkningen.

Den gjennemsnitlige Matrikulskyld pr. Brug var Mark 1.17. Den er størst i Maalselven, mindst i de mod Havet liggende Herreder Berg og Hillesø.

Skyldmarkens Gjennemsnitsværdi var efter de i 1886—1890 foregaaede Salg Kr. 1 175.00, hvorefter de faste Eiendommes samlede Værdi skulde andrage til ca. 8 Millioner Kroner. For 1881—1885 var Gjennemsnitsværdien Kr. 943.00.

I Senjens Distrikt er nu det Alt overveiende Antal Brug gaaet over til Selveiendom, medens i Tromsø Distrikt Bygselgodset endnu i flere Herreder spiller en noksaa stor Rolle. Dog formindskes det stadig, navnlig ved Salg af Proprietærgodset i Skjervø og af afdøde Proprietær Moursunds Gods.

Af det sidste Gods er i Femaaret solgt:

1886	. .	3	Brug	med	Skyld	3.95	Mark	for Kr. 2 030.00
1887	. .	3	—	-	—	4.13	—	- - 1 700.00
1888	. .	5	—	-	—	6.14	—	- - 3 420.00
1889	. .	6	—	-	—	11.16	—	- - 6 400.00
1890	. .	14	—	-	—	18.56	—	- - 12 450.00
Tilsammen		31	Brug	med	Skyld	43.94	Mark	for Kr. 26 000.00

Foreningen til Leilændingsvæsenets Ophævelse i Skjervø har af Skjervøgodset solgt:

1886 . . .	7	Brug	med	Skyld	5.42	Mark	for	Kr. 2 485.00
1887 . . .	-	—	-	—	-	—	-	-
1888 . . .	5	—	-	—	3.14	—	-	730.00
1889 . . .	3	—	-	—	6.33	—	-	2 070.00
1890 . . .	4	—	-	—	6.50	—	-	2 040.00
Tilsammen	19	Brug	med	Skyld	21.39	Mark	for	Kr. 7 325.00

Beregner man Gjennemsnitsbeløbet pr. Skyldmark efter disse Salg, faar man en Værdi af Kr. 592.00 for det Moursundske og kun Kr. 342.00 for Skjervøgodset. Den store Forskjel fra det ovenfor angivne Beløb af Skyldmarkens Middelværdi, saaledes som denne er beregnet efter samtlige i Amtet foregaaede Salg, skriver sig dels derfra, at de sidstnævnte Opgaver ogsaa omfatter Senjens Distrikt, medens hine Komplexer af Proprietærgods ligger i Amtets nordlige, mindre værdifulde Del, dels og maaske fornemmelig derfra, at der til Proprietærgodsets Brug ikke hører Husebygninger, eftersom disse eies af Bygselmændene.

I Udskiftningens Tjeneste har i Femaaret virket 1 Formand og 2 à 3 Assistenter. Deres Virksomhed sees af følgende Tabel:

Aar.	Antal udførte Forretninger.	Antal Lodeiere.	Udskiftet Areal.		
			Indmark. Ar.	Udmark. Ar.	Tilsammen Ar.
1886.	15	75	8 565	155 144	163 709
1887.	18	115	24 975	127 705	152 680
1888.	18	114	31 942	198 621	230 563
1889.	25	145	41 276	570 691	611 967
1890.	21	122	3 646	163 771	167 417
1886—1890 . . .	97	571	110 404	1 215 932	1 326 336
1881—1885 . . .	51	257	91 556	340 902	432 458
1876—1880 . . .	123	634	224 549	4 839 966	5 064 515

Som det heraf vil sees, er der i det sidste Femaar udskiftet adskillig mere af Fællesskab, navnlig i Udmark, end i Femaaret 1881—1885, men betydelig mindre end i 1876—1880.

Af de i 1886—1890 udførte 97 Forretninger falder paa Trondenes Thinglag 18, Ibbestad 15, Bjarkø 13, Kvæfjord 10, Berg 9, Lenviken 9, Lyngen 6, Salangen 5, Karlsø 4, Tranø, Tromsøsundet og Helgø hver 2 og Malangen og Skjervø hver 1. Mere end Halvdelen af samtlige Forretninger udførtes saaledes i Amtets 4 sydligste Herreder.

Efter de i Forbindelse med sidste Folketælling indhentede Opgaver hidsættes følgende Tal, der for det hele Amts Vedkommende viser Udsæden af de forskjellige Kornsorter og Poteter i 1890, sammenholdt med de tilsvarende Opgaver for 1875:

	1890.	1875.
Rug	31 Hl.	50 Hl.
Byg	5 179 -	4 754 -
Havre og Blandkorn	76 -	47 -
Poteter	37 588 -	31 371 -

Det fremgaar heraf, at Udsæden af Byg, der er den eneste Kornsort af Betydning for dette Amt, har været noget større i 1890 end i 1875, — et Forhold, der er saa meget mere mærkeligt, som der fra 1865 til 1875 havde vist sig en betydelig Nedgang, nemlig fra ca. 6 200 Hl. til 4 754. I Virkeligheden kan man visselig ikke af hin Tilvækst slutte, at Dyrkningen af Byg i de sidste 15 Aar atter skulde have taget Opsving. Tvertimod gaar alle Udtalelser ud paa, at den jordbrugende Befolkning i disse Egne mere og mere kommer til den, ganske vist ogsaa rigtige, Overbevisning, at det er fordelagtigere at anvende sin Jord og sit Arbeide til Fædrift end til Kornavl. Naar ikkedestomindre Udsæden var større i 1890 end i 1875, er det neppe tvivlsomt, at dette skriver sig fra det tilfældige Udfald af Kornhøsten i de tvende nærmest foregaaende Aar. Aaret 1874 var i saa Henseende meget misligt, idet Kornagrene over det hele Amt maatte skjæres grønne. I 1889 blev derimod Kornet overalt fuldmodent og Udbyttet i det Store som i et godt Middelsaar, tildels endog endnu rigere. Følgen heraf var, at man i 1875 havde Mangel paa Sædekorn og en svækket Interesse for Agerbruget, medens netop det modsatte var Tilfældet i 1890, og dette havde atter ganske naturligen til Følge, at Udsæden i 1875 blev mindre og i 1890 større, end den under andre Forholde vilde være bleven. De Tal, som Statistiken opgiver for Mængden af det udsaaede Korn i de tre Aar 1865, 1875 og 1890, nemlig henholdsvis 6 200, 4 754 og 5 179 Hl., er derfor intet sandt Udtryk for den Udvikling, som virkelig har fundet Sted.

Hvad her er bemærket om Kornavlen, gjælder for en mindre Del ogsaa om Dyrkningen af Poteter. Udsæden af denne Rodfrugt i Amtet er opgivet for 1865 til ca. 28 600 Hl, for 1875 til ca. 31 400 Hl. og for 1890 til 37 600 Hl. Sikkert er, at Udsæden er tiltaget ikke ubetydeligt, men Sandsynligheden taler for, at Udviklingen i Virkeligheden har gaaet endnu jævnere for sig, end disse Tal antyder. Den største Tilvækst falder paa Ibbestad, Dyrø, Sørreisen, Lenviken og Lyngen; derimod er den mindre i Kvæfjord og Trondenes, som fra gammel Tid har været Amtets bedste Potetbygder.

Oprydningen af Nyland opgives for enkelte Herreder at have været af megen Betydning og har vistnok i det Store og Hele gaaet jævnt fremad. Forbedrede Redskaber til Jordens Bearbeidelse er i Femaaret paa flere Steder indført i ikke ubetydeligt Antal, særlig inden Senjens Distrikt. Ogsaa Antallet af Slaamaskiner samt Tærske- og Hakkelsemaskiner er forøget, ligesom der vides at være anskaffet nogle Hesteriver.

En mere rationel Behandling af Gjødselen har faaet Indpas. Grundforbedring med Grøftegravning gaar fremad, og Indmarkens Indgjærding bliver almindeligere.

I det Hele og Store tør man derfor vistnok sige, at Jordbruget har gjort forholdsvis gode Fremskridt i det forløbne Femaar.

Om Høhøstens Udfald i hvert af Periodens fem Aar hidsættes Følgende:

I 1886 kom Vaaren tidlig, og Veiret var meget gunstigt lige indtil Midten af August, da der indtraadte en længere Regnperiode. Græsvæksten var meget rig, men en stor Del af Høet blev ødelagt under Indbjergningen. Kornet gav derimod et godt og Poteterne endog et meget godt Udbytte.

I 1887 var Sommeren usædvanlig kort; først i Begyndelsen af Juli kom Varmen i Luften, og allerede den 2 Oktober indfandt Vinteren sig med Sne og Kulde. Man fik dog overalt meget Hø, men en stor Del deraf blev daarlig bjerget. Korn og Poteter blev kun paa de færreste Steder fuldmodne.

Ogsaa i 1888 blev Aarets Afgrøde paa Grund af den kolde og regnfulde Sommer adskilligt under et Middelsaar. Høhøsten blev ikke anslaaet til mere end $^2/_3$ af et almindeligt Aar, Kornet blev for en stor Del ikke modent, Poteterne gav ringe Fold og var af daarlig Kvalitet.

Derimod blev 1889 et ganske godt Aar, omend de Forhaabninger, som den tidlige og sjelden gunstige Vaar opvakte, for en Del skuffedes. Høhøsten gav et godt Middelsaar og var af fortrinlig Kvalitet, Kornet blev overalt fuldmodent, og Potetesavlingen var, omend noget ujævn, i de vigtigste Distrikter tilfredsstillende baade i Mængde og Godhed.

I 1890 blev omvendt Resultatet bedre, end man havde ventet. Vistnok kom ogsaa i dette Aar Vaaren usædvanlig tidlig, men Sommeren var meget ustadig. Ikkedestomindre blev Hømængden betydelig og Kvaliteten idethele god. Kornet modnedes overalt og blev vægtigt og godt, og Potethøsten var jævnt tilfredsstillende, tildels rig, med gjennemgaaende god Kvalitet. Idethele maatte Aaret betegnes som et godt Middelsaar.

Sluttelig skal jeg i denne Forbindelse, i Lighed med hvad der er skeet i tidligere Femaarsberetninger, meddele endel Oplysninger om Renbeitningen og hvad dermed staar i Forbindelse.

Antallet af de Ren, som dels af svenske Lapper fra Enontekis og Jukkasjärvi, dels af Kautokeinolapper føres til Sommerbeite i dette Amt, er i Femaarsberetningen for 1871—1875 anslaaet til over 90 000, og i Beretningen for 1876—1880 anføres, at dette Antal formentlig ikke havde undergaaet nogen væsentlig Forandring. I Beretningen for 1881—1885 blev Antallet efter de af Lapperne selv givne Fortegnelser opgivet til 48 980 i 1880 og til 36 288 i 1885, hvoraf der, skjønt man var fuldt opmærksom paa, at Lappernes egne Opgaver utvivlsomt var adskilligt for lave, blev draget den Slutning, at Tallet i den sidste Tid var gaaet noget ned. I Perioden 1886—1890 er Antallet af de til Amtet førte Ren opgivet saaledes:

	Fra Sverige.	Fra Koutokeino.	Tilsammen.
1886	26 992	4 545	31 537
1887	39 445	5 555	45 000
1888	41 139	4 984	46 123
1889	40 731	5 047	45 778
1890	38 894	6 760	45 654

Som det vil sees, har Antallet i Periodens fire sidste Aar holdt sig nogenlunde uforandret og været væsentlig høiere end i 1885 og 1886, men noget lavere end i 1880.

Med Hensyn til Paalideligheden af disse Tal skal det erindres, at de Opgaver, hvortil de støtter sig, i Henhold til Lappelovens § 7 meddeles af Lapperne til Lensmændene paa deres Hjemsteder, forinden de begiver sig paa Flytning, og at der er sat en Mulkt af indtil 40 Kroner for den, der enten flytter uden at have meddelt nogen Opgave eller opgiver sine Ren saa meget som en Femtedel under det virkelige Antal. Denne i Loven fastsatte Tolerance kan man vistnok gaa ud fra, at Lapperne fuldt ud benytter, og naar man derfor til ovenstaaende Tal lægger en Fjerdedel, kommer man til det Tal, som efter selve Opgaverne nærmest kan ansees som et Minimum. Men selv det Tal, man paa den Maade faar ud, er utvivlsomt altfor lavt, og man gjør sig neppe skyldig i nogen Overdrivelse, om man for Periodens sidste Aar anslaar Antallet af de inden Amtet beitende Ren fra Sverige og Kautokeino til mindst 70 à 80 000.

At faa nogen nøiagtig Tælling istand er omtrent ugjørligt, og Lapperne selv synes ikke at have nogen Interesse af at bringe de sande Forhold for Lyset. Vistnok fordeles Skadebeløbene efter de opgivne Antal Ren, men de Uregelmæssigheder, som fremkommer ved feilagtige Opgaver, lader sig selvfølgelig lettelig rette underhaanden. Det er derfor kun yderst sjelden, det er lykkedes at faa den ovennævnte Straffebestemmelse bragt i Anvendelse.

Det extraordinære Opsyn med Lappeforholdene har i Femaaret været i Virksomhed omtrent i samme Udstrækning som i den foregaaende Periode og med en Udgift af 5 à 6 000 Kroner aarlig.

Antallet og Beløbet af de i Henhold til Lappeloven afholdte Takster over Skade ved Ren har siden Lovens Ikrafttræden den 1 Januar 1884 været følgende:

	Antal.	Beløb. Kr.
1884	28	1 510
1885	25	1 090
1886	21	712
1887	97	2 532
1888	81	1 770
1889	16	319
1890	80	2 445
Tilsammen	348	10 378

Som det sees, har Skadetilføielserne endnu holdt sig inden forholdsvis moderate Grænser. Den store Forskjel fra det ene Aar til det andet beror væsentlig paa Veirliget. Renen søger efter sin Natur helst mod Høiden, og det er alene Uveir eller Sult, der kan drive den ned til lavere Trakter. Har Vaaren og Forsommeren været god, saa der ved Renens Ankomst er Næring at finde paa Fjeldene, holder Dyrene sig der, ellers søger de ned mod de beboede Dalfører. Om Sommeren, naar det er varmt, er Renens kjæreste Opholdssted i Nærheden af Snebræerne, hvor den afgnaver de friske, myge Græsspirer, eller i trange, høitliggende Fjeldskar, hvor den kjølige Havvind feier de plagsomme Insekter bort. Kun i Uveir med Regn, Sne eller Taage trækker den sig da ned i Skovregionen, hvor de Fastboende har sine Udslaatter og Havnegange.

De fleste og største Skader finder i Regelen Sted i Maalselven og Bardo, dels fordi Lappernes og de Fastboendes Enemærker her kommer i den nærmeste Berørelse, dels fordi Sandsen for Jordbruget her i det hele er større end i nogen af de øvrige Bygder, hvor Lapperne flytter.

Af de ovenfor nævnte 348 Takster blev ialt 217 med et Skadebeløb af tilsammen 5 807 Kroner afgjorte ved Forlig under Forretningerne, idet „Bumændene“ i Regelen foretrak at gjøre et større eller mindre Afslag i Erstatningsbeløbene for at opnaa hurtigere Afgjørelse. 28 Takster med et Beløb af 438 Kroner ledede ikke til videre Forføining, dels fordi der var formelle Feil ved Forretningerne, dels fordi Forholdene var saadanne, at Lapperne ikke antoges at pligte nogen Erstatning. Derimod ledede 96 Takster med Beløb 4 013 Kroner til Anlæg af Politisager, af hvilke 40 sluttedes ved Retsforlig, 17 ved fældende og 11 ved frifindende eller afvisende Dom, medens 28 Sager ved Femaarets Udgang endnu henstod uafgjorte under Behandling ved Retterne.

Forøvrigt skal jeg om disse Forhold tillade mig at henvise til de aarlig herfra afgivne Indberetninger.

2. Fædrift.

Amtets samlede Kreaturhold var efter de to sidste Tællinger følgende:

	31 December 1890.	31 December 1875.
Heste	4 885	4 566
Storfæ	37 381	30 084
Faar	70 277	62 078
Gjeder	9 959	11 954
Svin	1 440	1 726
Rensdyr	10 341	5 824

Antallet af Heste er saaledes steget ikke saa ubetydeligt, hvorved dog er at mærke, at Distriktet i 1875 var usædvanlig udsolgt paa Heste, da de høie Priser i de nærmest foregaaende Aar havde lokket Mange til at sælge sine Dyr til de Opkjøbere søndenfra, som da gjennemreiste Bygderne. Tilvæksten

er størst i Trondenes, hvilket sandsynligvis staar i Forbindelse med den der foregaaede Forbedring af Veinettet. Forøvrigt viser alle Herreder større eller mindre Fremgang med Undtagelse af de 4 nordligste Distrikter, Lyngen, Skjervø, Nordreisen og Kvænangen, hvor Hesteholdet er noget formindsket. Den herskende Race er formentlig en Afart af den saakaldte Fjordrace eller staar ialfald denne Race temmelig nær. Paa enkelte Steder, navnlig i Maalselven og Bardo, finder man dog et større Hesteslag, som rimeligvis oprindelig skriver sig fra Gudbrandsdalen. Noget væsentligt Forsøg paa at forbedre Hesteracen vides ikke i Femaaret at være gjort.

Priserne paa Arbeidsheste opgives fra 100 Kroner i Karlsø og Helgø op til 200 Kroner i Kvæfjord, Salangen, Berg, Bardo, Malangen, Balsfjorden og Nordreisen. Som Gjennemsnit for det hele Amt kan man antagelig sætte 180 Kroner.

Antallet af Storfæ er gaaet op fra 30 084 i 1875 til 37 381 i 1890, altsaa med ikke langt fra 25 Procent. Naar man nu ved Siden af denne anselige Tilvækst i Antal tillige erindrer, at Fodringen og Stellet utvivlsomt er bleven bedre, og at derfor ogsaa Udbyttet af hvert enkelt Dyr gjennemsnitlig er forøget, finder jeg det sandsynligt, at den samlede Bruttoværdi af Koholdets Afkastning i de sidste 15 Aar er steget med ikke langt fra en Halvdel.

Hvad Racen angaar, hører den overveiende Del af Storfæet til det samme Slags, som man finder udbredt over den største Del af Kysten. I Maalselven og Bardo har der imidlertid i ældre Tider fundet en Krydsning Sted med indførte Dyr af Ayrshireracen og den deraf opstaaede Blandingsform er fra disse Distrikter bleven spredt udover flere af Amtets øvrige Bygder. Ellers vides intet særligt i Perioden at være gjort for Racens Forbedring. Overhovedet ligger denne Side af Kreaturskjøtselen — skjønt ogsaa her Fremgang er at spore — endnu adskilligt tilbage. Man har ialmindelighed ikke lært at indse Betydningen af et fornuftigt Valg af Avlsdyr, og paa de fleste Steder er der Mangel paa gode Okser.

Over det aarlige Melkeudbytte af en Ko føres der kun paa de færreste Steder Optegnelser, og man er saaledes henvist til et Skjøn, der selvfølgelig er lidet paalideligt. Det for Herrederne almindelige Gjennemsnitsudbytte angives for Lyngen til 800 Liter, for Kvæfjord og Hillesø til 900 Liter, for Trondenes, Bjarkø, Ibbestad, Salangen, Tromsøsundet, Karlsø, Helgø, Skjervø og Kvænangen til 1 000 Liter, for Lenviken til 1 100 Liter, for Balsfjorden, Malangen og Nordreisen til 1 200 Liter, for Tranø, Dyrø og Maalselven til 1 300 Liter og for Bardo og Sørreisen til 1 500 Liter. For de mere fremskredne Gaardbrugere sættes Udbyttet fra 1 200 Liter i Salangen og Hillesø op til 2 000 Liter i Sørreisen, Tromsøsundet og Skjervø og til 2 200 Liter i Nordreisen. Middeltallet af samtlige Opgaver gaar ud paa ca. 1 000 Liter som et almindeligt Gjennemsnit og ca. 1 600 Liter som Gjennemsnit for de bedre Gaarde. De tilsvarende Middelstal blev i 1880

beregnede til 988 og 1 268 Liter og i 1885 til ca. 1 000 og ca. 1 500 Liter. Man er saaledes ganske vist fuldt berettiget til at drage den Slutning, at Melkeafkastningen har været i jævn Fremgang.

Tilvirkning af Smør foregaar i samtlige Herreder og formodes at være i Fremgang i Henseende baade til Varens Kvalitet og Mængde. Det er dog kun to Herreder, nemlig Maalselven og Bardo, for hvilke Salg af Smør kan siges at være af væsentlig Betydning. Særlig i disse to Bygder har da ogsaa Smørtilvirkningen i Femaaret taget et anseligt Opsving specielt ved Dannelsen af de saakaldte Smørforeninger, af hvilke flere har været i Virksomhed. Her, som formentlig ogsaa andetsteds, virker disse Foreninger paa den Maade, at det paa de forskjellige Gaarde kjærnede (men ikke saltede) Smør paa en bestemt Dag i Ugen bringes sammen til et fælles Sted, hvor det, saafremt det godkjendes, bliver sammenæltet, saltet og gjort færdigt til videre Afsætning, som foregaar ved en antagen Forretningsfører. Publikum har ligeoverfor dette Smør en større Garanti end sædvanlig for god og ensartet Kvalitet, og det viser sig da ogsaa, at Produktet under Navn af „meieribehandlet Smør" finder villig Afsætning og betinger høiere Priser end almindeligt Bondesmør. Noget ordentligt Meieri fandtes ved Femaarets Udgang ikke i Amtet, men Oprettelsen af saadanne har flere steds været paa Tale.

Tidligere har Amtet modtaget en ikke ubetydelig Import af Smør fra Finland, — det saakaldte „Kvænsmør", som hovedsagelig er kommet over Markederne i Skibotten. Denne Trafik er gaaet meget tilbage, og hvad der nu bruges af Smør udover det, som Distriktet selv formaar at producere, er for det meste Margarinsmør.

Af Ost tilvirkes kun Gjedemysost og Gammelost. Navnlig af førstnævnte Sort forstaar man paa mange Steder at frembringe en særdeles god Vare, der taaler Sammenligning med den bekjendte gudbrandsdalske.

Opdrætning af Kreaturer til Slagt har nogen Betydning for de Herreder, som ligger nærmest Tromsø By. Tidligere fik Byen altid de fleste og bedste Slagt fra Maalselven, men i de senere Aar har Sørreisen i denne Henseende begyndt at gaa Maalselven en høi Gang.

Salg af Melk har ingen synderlig Betydning undtagen for de Gaarde i Tromsøsundet, som ligger nærmest omkring Tromsø By, og fra hvilke Melken kan bringes nysilet til Byen. Her opgives Gjennemsnitsprisen til 15 Øre pr. Liter. I den øvrige Del af Amtet opnaaes der gjennemsnitlig neppe synderlig over 10 Øre pr. Liter.

Ogsaa Antallet af Faar er vokset betydeligt, omend ikke paa langt nær efter samme Maalestok som Storfæet. I fire Herreder er Faareholdet endog bleven noget indskrænket, nemlig i Malangen, Lenviken, Bardo og Maalselven, navnlig i den sidstnævnte Bygd. Forbedrede Racer, navnlig Cheviot, findes vistnok nu udbredt i de fleste Bygder, men noget særligt i denne Retning er i Femaaret neppe udført. Dog skal det nævnes, at Land-

husholdningsselskabet i Periodens sidste Aar lod indkjøbe en Stamhjord af Tuterøfaar, der er bleven stationeret paa Trondenes Præstegaard, og hvis Afkom det er Meningen efterhaanden at faa spredt ud over Amtet.

Gjedeholdet er i dette Amt ligesom andetsteds bleven betydeligt indskrænket. Desværre sees det samme at være Tilfældet ogsaa med Antallet af Svin.

Hvad nu Kreaturstellets Udvikling og Standpunkt idethele betræffer, lader det sig desværre ikke nægte, at man i mange Bygder, navnlig i den nordlige Del af Amtet, endnu er langt fra at have den Indtægt af denne Bedrift, som man kunde og burde have. Men paa den anden Side er dog ogsaa jævn, omend vel ikke hurtig, Fremgang at spore. Navnlig er vel nu Sultefodringen, omend ikke ganske udryddet, dog en Sjeldenhed, og man begynder vistnok at faa Øinene op for, at det lønner sig lidet at have en Besætning, der paa Grund af knap Næring og daarligt Stel staar „tør" fra Indsætningen om Høsten til Kalvningen i Marts eller April. De gamle, smaa og lave Fjøs, hvor Kreaturerne stod i trange mørke Baase, medens Hesten maatte nøie sig med en beskeden Plads i Forgangen, maa ligeledes efterhaanden vige for større, lysere og luftigere Rum. Endelig bliver Sandsen almindeligere for en renligere Behandling af Melken, og den saakaldte Koldtvandsmethode antages nu at være temmelig almindelig kjendt, omend ikke overalt bragt i Anvendelse.

En ikke ringe Andel i de Fremskridt, der har fundet Sted baade paa Agerbrugets og Fædriftens Omraade, kan formentlig tilskrives Tromsø Landhusholdningsselskab, der i det forløbne Femaar har fortsat sin Virksomhed efter samme Spor og i samme Udstrækning som tidligere. Det har saaledes lønnet en Amtsagronom, der jævnlig har foretaget Reiser rundt i Distriktet dels paa Fjøsskuer Høst og Vaar, dels for at meddele Undervisning i Jordbrug og Kreaturstel, særlig Dræneringsarbeider, Engdyrkning og Gjødselbehandling. Ved Siden af Amtsagronomen har man derhos stadig anvendt ogsaa et Par andre indsigtsfulde Mænd til at foretage Fjøsbefaringer og give Veiledning i Koldtvandsmethoden og Smørets Behandling. Hvert Aar har Selskabet fremmet lokale Dyrskuer i Amtets forskjellige Dele, idethele i Femaaret 33 Dyrskuer. I Forbindelse med disse er der i Regelen bleven afholdt Foredrag over passende Emner, særlig vedkommende Kreaturskjøtselen, ligesom der ved de samme Anledninger hyppig er bleven foranstaltet Udstillinger af Smør og Ost, tildels ogsaa Husflidsarbeider.

Selskabets Indtægter har bestaaet i Kr. 1 000.00 aarlig af Amtskommunen og tilsammen ca. Kr. 200.00 af Herrederne, hvortil kommer et til Summen af disse Bidrag svarende Statstilskud. Af Private er der som Medlemskontingent bleven ydet henimod Kr. 100.00 aarlig, af Selskabet for Norges Vel Aarsbidrag paa Kr. 150.00 til Kr. 300.00 og af de interesserede Herreder

aarlig tilsammen fra Kr. 90.00 til Kr. 330.00 til Dækkelse af Udgifterne ved de lokale Dyrskuer. Endelig havde Selskabet i Periodens sidste 2 Aar et særskilt Statsbidrag af henholdsvis 300 og 600 Kroner til Fremme af Undervisning i Meieristel.

3. Skovdrift.

Amtets Skovareal er i forrige Femaarsberetning anslaaet til 1 927 Km². Nogen Tilvækst har neppe fundet Sted. Tvertimod er der vel snarere Grund til at tro, at der er foregaaet en Afskovning, der heller har mindsket end øget Arealet. Under enhver Omstændighed tør det antages, at Forholdet mellem Løvskoven og Furuskoven er forrykket til Fordel for den førstnævnte, som nu formentlig optager ca. 75 % af den samlede Skovflade.

Forøvrigt hidsættes efter en af Forstmester Solem meddelt Beretning Følgende:

1. De offentlige Skove.

Furuskovene, der lokaliserer sig i Maalselven, Bardo, Salangen, Ibbestad, Nordreisen og Kvænangen, har i Femaaret ikke erholdt nogen Udvidelse ved Indkjøb. Deres Forvaltning i Forbindelse med Birkeskovene har været udført af Forstmesteren, der er fælles for Tromsø og Finmarken, samt 1 Forstassistent, 2 Skovfogder og 7 Skovopsynsbetjente.

I Maalselven og Bardo, hvor Gjennemhugsten af Furuskovene snart er tilveiebragt, har der i Femaaret været uddrevet adskilligt mindre Tømmer end tidligere, hvorimod i Reisen og Kvænangen det aarlige Hugstkvantum omtrent har været det samme.

Forædling af Materialierne ved Skur har for offentlig Regning kun fundet Sted i Nordreisen, hvor det ellers endnu ganske primitive Sagbrug har faaet en Udbedring, der muliggjør det at skaffe noget bedre Skur end tidligere. Det meste af Furumaterialierne har været solgt ved offentlig Auktion, kun en Ubetydelighed underhaanden.

Af Brænde har der mod Tiende været uddrevet endel i Maalselven af Private, medens Fremdrift af Brænde for offentlig Regning har fundet Sted i Kvænangen. Fremdriften af Brænde i Maalselven er imidlertid en saa slet lønnet Bedrift, at det visselig vilde være til Fordel for Befolkningen, om man med de nuværende lave Brændepriser nægtede enhver Brændehugst i Statens Skove. Men en saadan Nægtelse vilde selvfølgelig let give Anledning til en Mistydning af Motiverne, som en offentlig Administration ikke uden ganske særegne Omstændigheder bør udsætte sig for.

Tjæreproduktionen, der er en mere lønnende Beskjæftigelse end Brændehugsten, har været høist ulige i de forskjellige Aar i samme Grad, som Priserne har været fluktuerende. Det er nemlig altid Tilfældet, at et Aars gode Priser fremkalder en Overproduktion, der det følgende Aar trykker Priserne.

Der har i Femaaret 1885/1886—1889/1890 været afhændet nedenstaaende Materialier fra Statens Skove i Tromsø Amt:

Driftsaar.	Tømmer.			
	Antal Tylvter.	m³.	Salgssum.	Drifts-omkostninger.
			Kr.	Kr.
1885/86	$757^{6}/_{12}$	2 892.70	15 712.60	6 557.36
1886/87	$591^{1}/_{12}$	2 137.29	12 457.10	6 837.88
1887/88	$388^{4}/_{12}$	1 576.32	13 557.82	4 959.25
1888/89	$589^{8}/_{12}$	2 082.12	12 274.37	4 716.51
1889/90	$523^{4}/_{12}$	1 707.91	9 619.27	4 392.80
Tilsammen	$2\,849^{11}/_{12}$	10 396.34	63 621.16	27 463.80

Driftsaar.	Brænde.			Tøndestav.		Tjære.	
	Antal Favne.	Salgssum.	Drifts-omkostninger.	Antal Stykker.	Tiende.	Antal Tønder.	Tiende.
		Kr.	Kr.		Kr.		Kr.
1885/86	$373^{3}/_{6}$	435.46	5.00	20 100	40.20	1 217	1 224.90
1886/87	$160^{1}/_{6}$	181.10	-	32 900	65.80	859	859.50
1887/88	$256^{5}/_{6}$	809.85	40.00	22 800	45.60	644	597.80
1888/89	785	2 629.50	1 354.50	29 400	58.80	450	512.35
1889/90	557	1 991.83	814.80	37 900	75.80	920	922.00
Tilsammen	2 133	6 107.74	2 214.30	143 100	286.20	4 090	4 116.55

Det vil af foranstaaende sees, at Nettoindtægten af Statens Skove i Tromsø Amt i Femaaret har andraget til:

1.	Af Tømmer	Kr.	36 157.36
2.	- Brænde	-	3 893.44
3.	- Tøndestav	-	286.20
4.	- Tjære	-	4 116.55
	Tilsammen	Kr.	44 453.55

Det for flere Brugs Vedkommende i Maalselven og Bardo ved Eiendommes Salg etablerede Sameie, hvorved det Offentlige havde forbeholdt sig Hugstret i den solgte Eiendoms Skov, medens Eieren kun har havt Ret til at hugge til Husbrug, er for største Delen ophævet, idet Eierne har indløst det Offentliges Hugsret.

Brugsrettighederne er indskrænkede til Statens Rydningsmænd og de paa den indkjøbte Del af det saakaldte Skjervøgods endnu hensiddende Bygselmænd.

Til de Brugsberettigede har der i Femaaret været afgivet nedenstaaende Materialier:

Driftsaar.	Tømmer.			Brænde.		Andet Aavirke til omtrentlig Værdi.	Samlet Værdi.
	Antal Tylvter.	m³.	Omtrentlig Værdi paa Roden.	Antal Tylvter.	Omtrentlig Værdi paa Roden.		
			Kr.		Kr.	Kr.	Kr.
1885/86	$21^{10}/_{12}$	54.95	292.50	725	1 431.00	456.50	2 280.00
1886/87	$33^{8}/_{12}$	66.55	333.00	920	1 701.00	756.80	2 789.80
1887/88	$15^{11}/_{12}$	33.97	180.00	785	1 346.00	634.60	2 160.60
1888/89	$16^{2}/_{12}$	29.59	164.00	695	1 056.00	694.60	1 914.60
1889/90	$13^{6}/_{12}$	14.31	126.00	1 020	1 795.00	398.00	2 319.00
Tilsammen	$101^{1}/_{12}$	199.37	1 095.50	4 145	7 329.00	2 940.50	11 464.00

Naar Værdien af de til Brugsberettigede i Femaaret afgivne Materialier har været noget mindre end i Aarene 1881—1885, da er dette ikke begrundet i nogen Indskrænkning fra Forstvæsenets Side, men hidrører derfra, at endel Bygsel- og Rydningsgaarde er blevne ledige, hvorved Brugsretten er ophørt.

2. Oplysningsvæsenets Fonds Skove.

Af disse har fremdeles Præstegaardsskovene i Amtet, Lenvikens, Balsfjordens og Skjervø undtagne, været undergivet forstligt Tilsyn, og Udvisning af Brændsel og Gavntræ aarlig fundet Sted omtrent i samme Udstrækning som tidligere.

Nogen Indtægt for Fondet er kun falden af Tranø Præstegaardsskov, der tilligemed Maalselvens er de eneste, der endnu yder Brugerne fuldt Brændsel.

Med Hensyn til, hvad der i Femaaret fra disse Skove har været solgt og afgivet til Brugsberettigede, tillader jeg mig at henvise til nedenstaaende Sammenstilling:

Driftsaar.	Afhændet for Fondet.			Afgivet til Brugsberettigede.				
	Tømmer.			Tømmer.			Brænde.	
	Antal Tylvter.	m³.	Salgssum	Antal Tylvter.	m³.	Omtrentl. Værdi paa Roden.	Favne.	Omtrentl. Værdi paa Roden.
			Kr.			Kr.		Kr.
1885/86	$30^{7}/_{12}$	66.62	526.75	$9^{3}/_{12}$	24.40	74.00	630	1 700.00
1886/87	$47^{9}/_{12}$	66.01	390.91	$6^{5}/_{12}$	16.95	83.00	630	1 580.00
1887/88	$31^{9}/_{12}$	94.23	425.33	$4^{6}/_{12}$	18.55	81.00	620	1 545.00
1888/89	$47^{1}/_{12}$	101.32	237.16	$6^{10}/_{12}$	17.56	110.00	595	1 460.00
1889/90	$48^{8}/_{12}$	97.27	591.57	$7^{7}/_{12}$	20.22	121.00	600	1 525.00
Tilsammen	$205^{8}/_{12}$	425.45	2 171.72	$34^{7}/_{12}$	97.68	469.00	3 075	7 810.00

3. De private Skove

er i betydelig Tilbagegang. Dette gjælder ikke alene Furuskovene, af hvilke de Moursundske i Balsfjorden og Maalselven er de eneste nævneværdige, efterat Skibottendalen omtrent er raseret for alt brugbart Tømmer, men tillige Birkeskovene.

En i Femaaret drevet forceret Brændehugst har sat sine dybe Mærker i Birkeskovene. Og det beklagelige er, at Udbyttet af denne Skovdrift er saa daarligt, at den, hvor ikke Driftsforholdene er usædvanlig gunstige, yder vedkommende Skoveier et yderst tarveligt Udbytte for Hesten og Kjøreren og intet for Skoven. Men Skoveierne ræsonnerer som saa, at i Vintertiden maa de have Noget at bestille, og da ligger det saa nær at kaste sig over Skoven, der jo giver nogen, om end liden, kontant Indtægt. Men det værste er, at Skovkapitalen stadig forringes, saa at det Erhverv, der kunde falde af den, naar Priserne hæver sig, fuldstændig vil ophøre.

Den største Udførsel foregaar fra Balsfjorden, Maalselven, Sørreisen, Bardo og Salangen, tildels ogsaa noget fra Ibbestad. Priserne paa Udførselsstedet har varieret fra Kr. 5 00 til Kr. 8 00 pr. Favn.

Antallet af de i Amtet værende Opgangs- og Cirkelsage, der ved Udgangen af 1885 udgjorde henholdsvis 28 og 25 Stykker, har for de sidstnævntes Vedkommende erholdt nogen Tilvækst, uden at jeg, under Savnet af bestemte Oplysninger, kan opgive, hvor stor denne Forøgelse er. Saa hensigtssvarende som Cirkelsagene er for Skur til Gaardsfornødenhed, saa ødelæggende er de gjennem Stavskur for den yngre Furuskov, som mangler Tømmerførhed, og i denne Henseende er det sørgeligt at se de mindre Skoveieres ligefrem letsindige Behandling af Skovene.

En i den senere Tid temmelig udbredt Skur af Birkestav maa derimod ansees som en rationel Benyttelse af den hugbare Skov og er i sin Virkning paa Skovbestanden forsaavidt forskjellig, som der til Stavskur af Birk kun benyttes fuldt udvoksede Træer, hvad desværre ikke er Tilfældet med Brændehugsterne, hvor den nære Transport spiller en større Rolle end Skovens Bevarelse og økonomiske Udnytning.

4. Fiskerierne.

De vigtigste inden Amtets Grænser drevne Fiskerier er Torskefisket, Fedsildfisket og Seifisket.

Om Deltagelsen i og Udbyttet af Torskefisket hidsættes for Femaaret følgende Opgave.

Aar.	Antal Fiskere.	Antal Baade.	Udbytte af		Værdi.
			Skrei.	Lever.	
			Antal.	Hl.	Kr.
1886	2 353	775	1 487 000	4 677	281 000
1887	3 181	938	1 571 000	4 645	267 000
1888	4 808	1 418	1 792 000	5 116	359 000
1889	4 453	1 336	2 057 000	6 041	474 000
1890	4 426	1 287	1 705 300	4 876	384 000

Som bekjendt, foregaar dette Fiske hovedsagelig i Bjarkø, Berg, Hillesø, Karlsø og Skjervø Herreder. I den nordlige Del af Amtet, hvor Søgningen til Lofoten ikke er saa almindelig, drives det i Maanederne Januar til Marts eller April. I de sydligere Herreder, fra hvilke saagodtsom Alle reiser til Lofotfisket, foregaar „Hjemfisket" fra Slutningen af November til omkring Midten af Januar.

Hvad der ved en Sammenligning af ovenstaaende Tabel med tilsvarende Opgaver for tidligere Aar navnlig springer i Øinene, er den stærke Forøgelse i Antallet af deltagende Fiskere. Denne Tilvækst falder hovedsagelig paa Værene paa Senjens Yderside og skriver sig derfra, at medens Fiskerne tidligere pleiede at holde sig hjemme indtil Lofottiden, er det nu bleven mere og mere almindeligt, at de forlader sit Hjem allerede en Maaneds Tid før Jul for at drive Fiske i hine Væ1, medens de afventer Tidender fra Lofoten. Omkring Nytaarstider finder man derfor i de senere Aar i disse Vær et stort og stedse voksende Belæg af Fiskere, allesammen fra de indre Fjordbygder. Fra andre Landsdele er der ingen Søgning til Amtets Fiskepladse. At den forøgede Deltagelse ogsaa har Indflydelse paa Udbyttets Størrelse, er naturligt, men man vil dog af Tabellen se, at det opfiskede Kvantum ikke er øget i samme Forhold.

Deltagelsen i og Udbyttet af Sildefiskerierne vil sees af følgende Tabel:

Aar.	Antal Fiskere.	Fangstmængde. Hl	Værdi Kr.
1886	4 858	80 000	193 000
1887	2 643	56 000	62 000
1888	4 674	68 000	143 000
1889	9 545	392 000	973 000
1890	4 539	50 000	263 000

Bortseet fra i 1889, var saaledes Fedsildfisket gjennemgaaende ringe, idet det aarlige Gjennemsnitsudbytte alene androg til en Værdi af omtrent 328 000 Kr. mod 565 000 Kr. i Middeltal for Aarene 1881—1885 og over 700 000 Kr. for Aarene 1876—1880. Det største Kvantum opfiskedes 1886 i Trondenes (25 000 Hl.), Tromsøsundet (16 000 Hl.), Berg (12 000 Hl.) og Ibbestad (11 000 Hl.); 1887 i Tromsøsundet (25 000 Hl.) og Trondenes (13 000 Hl.); 1888 i Kvæfjord (20 000 Hl.), Ibbestad (20 000 Hl.) og Salangen (12 000 Hl.); 1889 i Ibbestad (128 000 Hl.), Salangen (108 000 Hl.), (Trondenes 49 000 Hl.), Lyngen (34 000 Hl.), Bjarkø (33 000 Hl.) og Berg (20 000 Hl.); i 1890 i Trondenes (14 000 Hl.), Ibbestad (10 000 Hl.) og Lyngen (18 000 Hl.). Hovedsagelig falder saaledes dette Fiske i Fjordene i den sydlige Del af Senjen, men her — som andetsteds — er det overmaade variabelt.

Seifisket saavelsom de øvrige Sommerfiskerier efter Torsk, Brosme, Lange, Hyse og Kveite foregaar langs Amtets hele Kyst ligefra Andenes til Grænsen af Finmarken. Ifølge de aarlig indhentede Opgaver, som forresten

er lidet paalideligе og vistnok gjennemgaaende for lave, skal Værdiudbyttet af disse Fiskerier i Femaaret have udgjort: 1886: 260 300 Kr., 1887: 313 000 Kr., 1888: 269 300 Kr., 1889: 196 300 Kr., 1890: 305 400 Kr.

En væsentlig Del af Fangsten afhændes direkte til Russerne, som indfinder sig paa de for dem aabnede Handelspladse og tiltusker sig den raa Fisk mod Rugmel.

Laks- og Søørretfisket drives saagodtsom udelukkende i Søen med Kilenøter, af hvilke der i Amtet i 1890 fandtes et Antal af 142 mod 97 i 1885. Trods denne betydelige Forøgelse i Antallet af Nøter synes Udbyttet snarest at være i Tilbagegang. Medens der i 1884 og 1885 ifølge Fiskeriinspektørens Indberetninger opfiskedes 15 à 16 000 Kg. aarlig, er Udbyttet i de følgende 5 Aar opgivet saaledes: 1886: 10 500 Kg., 1887: 13 000 Kg., 1888: 12 800 Kg., 1889: 10 470 Kg, 1890: 9 456 Kg. Bruttoværdien kan ansættes til ca. 6 à 8 000 Kr. aarlig.

Elvefisket, der hovedsagelig drives i Maalselven og Reisenelven, er ubetydeligt og efter Opgaverne at dømme i stærk Tilbagegang.

Den førstnævnte af disse Elve har et meget betydeligt Nedslagsdistrikt og antages af Sagkyndige at ville blive en god Lakselv, naar man ved en Laksetrappe forbi den omtrent 30 Km. fra Søen liggende høie Malangsfos skaffede Laksen Adgang til de gunstige Gydepladse i den øvre Del af Elven. Denne Foranstaltning har derfor ogsaa i en lang Aarrække været paa Tale og var i Femaaret ganske nær ved at blive realiseret. Efterat flere forskjellige Planer havde været oppe, blev der af Fiskeri-Inspektøren i 1877 udarbeidet et Overslag, hvorefter et saadant Anlæg vilde koste 17 000 Kr. Heraf bevilgede Maalselvens Herredsstyrelse umiddelbart efter Kr. 6 000 som Herredsbidrag, og Amtsthinget besluttede samme Aar enstemmig at tilskyde Kr. 2 500 af Amtskommunen. Den anden Halvdel af Overslagssummen haabede man at erholde af Statskassen. Paa Regjeringens Budgetforslag i 1879 blev Beløbet ogsaa opført, men Bevilgningen blev paa Grund af de daværende finansielle Vanskeligheder nægtet af Storthinget. Sagen hvilede nu i flere Aar og blev først gjenoptaget i 1888 med det Resultat, at Storthinget bevilgede Kr. 4 500 af det paaregnede Statsbidrag, idet Tanken var, at Resten skulde medtages paa Budgettet i 1889. Imidlertid havde der inden Herredsstyrelsen efterhaanden oparbeidet sig en Stemning mod Foretagendet, hvis Betydning for Herredet man mente væsentlig var indskrænket til dettes øvre Del, samtidig som en betragtelig Del af Nytten formodedes at ville tilfalde de ved Søkysten udenfor Maalselvens Udløb liggende Herreder, hvor en udstrakt Anvendelse af Kilenøter og Kroggarn fandt Sted. Resultatet heraf blev, at Herredsstyrelsen i Møde den 10de Marts 1888 med 11 mod 5 Stemmer tilbagekaldte Bevilgningen af 1878, og denne Beslutning blev, da Amtet nægtede Approbation, med samme Stemmetal gjentaget den 21 Januar 1889. Herved var denne for en stor Del af Distriktet saa betydningsfulde Sag stillet i Bero for en ubestemt Fremtid. At dette Udfald har

vakt adskillig Misstemning inden Bygden, er let forklarligt, og det er neppe tvivlsomt, at det er en væsentlig medvirkende Grund til de Bestræbelser, der i den senere Tid har været oppe for at faa den øvre Del af Herredet udskilt som en egen Kommune.

Det samlede Værdiudbytte af Amtets Fiskerier er beregnet saaledes:

	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skreifisket	284 400	267 000	358 600	473 800	383 700
Sildefisket	198 100	64 600	166 900	979 500	282 700
Sommerfisket	260 300	313 000	269 300	196 300	305 400
Laks- og Ørretfisket . .	6 100	7 700	7 500	6 000	5 900
	748 900	652 300	802 300	1 655 600	977 700

Det for Perioden gjennemsnitlige Aarsudbytte bliver saaledes 967 000 Kr. mod 1 122 000 Kr. i 1881—1885 og 1 101 000 Kr. i 1876—1880. Afkastningen har altsaa idethele været ringere end i de to foregaaende Femaar.

En langt større Rolle end Amtets egne Fiskerier spiller dog Befolkningens Deltagelse i Lofotfisket og i Loddefisket i Finmarken

For Lofotfiskets Vedkommende oplyses i Opsynschefens Beretninger, at der fra Tromsø Amt deltog i 1886: 7 657 Mand med 1 848 Baade, i 1887: 7 986 Mand med 1 896 Baade, i 1888: 8 995 Mand med 2 207 Baade, i 1889: 8 703 Mand med 2 171 Baade og i 1890: 8 006 Mand med 1 820 Baade. Sammenholder man disse Tal med det samlede Antal Deltagere i Lofotfisket, vil det erfares, at mere end $^1/_4$ af Almuen er fra dette Amt. Det synes dog, som om Tilstrømningen til Lofoten fra dette Distrikt i de Par sidste Aar af Perioden har været noget i Tilbagegang, hvilket rimeligvis staar i Forbindelse med den øgede Betydning af Amtets egne Fiskerier.

Antallet af de herfra til Loddefisket søgende Fiskere er efter Beretningerne fra Finmarkens Amtmand optalt i 1887 til 5 462 med 1 286 Baade, i 1888 til 3 807 med 934 Baade, i 1889 til 6 068 med 1 418 Baade og i 1890 til 7 210 med 1 681 Baade. Søgningen til dette Fiske har i det hele været i stærk Stigning og naaede sit Højdepunkt i Periodens sidste Aar. Gjennemsnitlig for de nævnte Aar har mere end $^2/_5$ af Loddefiskets Deltagere været fra Tromsø Amt.

Om Amtets økonomiske Udbytte af disse to Fiskerier foreligger ingen Opgave, men de anførte Tal er fuldt tilstrækkelige til at vise, at Bedriften er af en væsentlig Betydning for Befolkningens Husholdning.

I Vinterfisket i Brevik paa Sørøen, der foregaar i Februar—April, antages aarlig fra Skjervø, Nordreisen og Kvænangen at have deltaget omtrent

120 Baade med en Besætning af henved 500 Mand. Dette Fiske har i Perioden været jevnt godt, i 1889 og 1890 endog meget godt, saa at Nettoudbyttet for hver Maaned gjennemsnitlig i alle 5 Aar formentlig kan ansættes til mindst 200 Kroner.

Ogsaa i Sommerfiskerierne i Finmarken deltager et ikke ringe Antal af Amtets Fiskere, dels med Notbrug (4 Baade og 12 Mand for hver Not) til Fangst af Sei, dels med Line- og Gangvadbrug til Fiske af Torsk og Kveite. Udbyttet bringes hovedsagelig hjem i Form af Mel og Gryn, tiltusket hos Russerne mod Fiskevarer i raa Tilstand, men over dets Størrelse har jeg ingensomhelst Opgave.

Hvad Baade- og Fiskeredskaber angaar, er endnu i dette Femaar ingen væsentlig Forandring foregaaet. Spørgsmaalet om den hensigtsmæssigste Baadform har dog vistnok i høi Grad beskjæftiget Fiskerbefolkningen, og i Periodens sidste Par Aar ser man allerede, at Enkelte har begyndt at forlade den gamle Nordlandstype og anskaffe Snedseilbaade med 2 Master til Garnfiske. Ligeledes er Brugen af nyere Garntrækningsspil af forskjellig Konstruktion begyndt at blive almindeligere.

Det i tidligere Beretninger omtalte Senjens Baadforsikringsselskab har fortsat sin Virksomhed ogsaa i dette Femaar. Dets Stilling belyses ved følgende Uddrag af Regnskaberne:

Aar.	Præmieindtægt. Kr.	Udbetalte Erstatninger. Kr.	Løbende Forsikringer. Kr.
1886	5 795	8 070	269 523
1887	6 329	4 471	303 778
1888	4 293	2 630	203 629
1889	5 692	3 678	273 158
1890	7 691	3 313	364 547

Foruden et Grundfond paa 48 000 Kr., hvoraf dog kun 12 000 Kr. indbetalt, eiede Selskabet ved Udgangen af 1890 et Reservefond paa 12 000 Kr. og et Suppleringsfond paa 3 719 Kr.

5. Andre Næringsveie.

Bergværksdrift. Amtets eneste Bergværk, nemlig Senjens Nikkelværk, beliggende i Berg paa Senjenøens Vestside, har i Femaaret stanset sin Virksomhed. Dette Værk, der optoges i 1872 og dreves for engelsk Regning, hørte i nogle Aar til Landets betydeligste Bergværker og sysselsatte en Arbeidsstyrke paa flere Hundrede Mand. Endnu i 1880 stod det i sin fulde Glans, men nu begyndte dets Stilling at formørkes paa Grund af Grubens tiltagende Fattigdom paa smelteværdig Malm. I det længste haabede man paa en Bedring i Forholdet, samtidig som man ved tidsmæssige Foranstaltninger søgte at indskrænke Driftsudgifterne. For at lette Arbeidet i Mørke-

tiden blev der i 1882 anskaffet elektrisk Belysning i Hytten, Røsthusene og Gruben. Udsigterne blev imidlertid ikke forbedrede, og efterhaanden nødtes man paa Grund af formindskede Anbrud og de lave Nikkelpriser til at indskrænke Driften. I 1886 var nogen Grubedrift endnu i Gang i Aarets 4 første Maaneder, ligesom lidt Hyttedrift fandt Sted udover Vaaren, men da disse Arbeider var endte, blev Værket nedlagt som Bergværk og samtlige Grube- og Hyttemaskiner udtagne og afsendte til England.

Stenbrydning foregaar paa nogle Steder. I Kvænangen har der saaledes været i Drift 2 Skiferbrud, hvor der er bleven tilvirket Tagsten og Fortoughelle. Det ene sysselsatte i 1890 10 Mand i 12 Uger, og opgives Værdien af det producerede til 3 600 Kroner; det andet beskjæftigede 4 Mand i 2 Uger og producerede for 700 Kroner. Ogsaa i Maalselven findes Skiferbrud. I Sørreisen er et Kværnstensbrud, ved hvilket i 1890 2 Mand havde Beskjæftigelse omtrent det halve Aar.

Industrielle Anlæg. Af saadanne findes fremdeles i Tromsøsundets Herred det i tidligere Beretninger omtalte Teglværk med Kalkbrænderi paa Storstennes, som i 1890 beskjæftigede 20 Mænd og 2—4 Kvinder foruden Bestyreren og en Opsynsmand. Den sammesteds værende Mølle med Tøistampe er derimod nedlagt. I samme Herred findes endvidere et større i 1885 anlagt Dampkogeri for Sæl- og Hvaltran med 2 Opsynsmænd og 7 Arbeidere, samt et i 1888 anlagt Brænderi for Kogning af Garvertran med 2 Arbeidere, begge i Virksomhed omtrent det halve Aar. Fremdeles maa nævnes det paa Skaarø i Karlsø liggende, The Anglo-Norwegian Fishing Co. tilhørende, Etablissement for Tilvirkning af Hvaltran, som anlagdes i 1884, drives ved Damp og i 1890 i Løbet af omtrent 32 Uger gjennemsnitlig sysselsatte 3 Formænd og 44 Arbeidere. Endelig findes i Amtet endel mindre Sagbrug, Møllebrug og Tøistamper, som dog ikke egentlig kan betragtes som industrielle Anlæg.

Haandværksdriften staar paa omtrent samme Standpunkt som tidligere. I Regelen findes vel rundt i Bygderne det for Behovet nødvendige Antal af de sædvanlige Haandværkere, men oftest drives dog Haandværket som en Bisag ved Siden af Fiskeri og Jordbrug, og af enkelte Arter af Haandværksprodukter bliver ikke saa lidet indført. Navnlig gjælder dette færdigsyede Klæder og Skotøi, hvoraf en stor Del indkjøbes under de store Fiskerier, hvor der falbydes en Masse af deslige Varer til billige Priser, men i Regelen af mindre god Kvalitet. Nogen Indtægt ved Salg af Haandværksarbeider til andre Distrikter har neppe andre Bygder end Maalselven og Bardo, hvorfra der aarlig sælges endel tømrede Huse, oparbeidede Tønder, Ski og endel andre Trævarer.

Husfliden staar ikke høit og er neppe heller gaaet fremad. Den indskrænker sig væsentlig til Forfærdigelse og Reparationer af Fiskeredskaber, Klæder, Skotøi og Gaardsredskaber. Grunden hertil er vistnok for en Del,

at Mændene en lang Tid af Aaret ligger paa Fiske, og at Kvinderne da er saa optagne med Gaardsbruget, at de liden eller ingen Tid har til at stelle med noget andet. Vævning af Vadmel og andre Stoffe er ikke saa almindelig som før: man foretrækker at sende Ulden til et af de mange Uldspinderier sønden for, fra hvilke den faaes tilbage som færdigvævet Tøi. Strikning og Søm er derimod almindelig, og Symaskiner findes nærsagt i ethvert Hjem.

Baadbygning drives kun i ringe Udstrækning. Fra Kvænangen og tildels Maalselven kommer endel Smaabaade og i Nordreisen arbeides nogle Otringer. Ellers bliver alle Slags Baade, store og smaa, indkjøbte fra Nordland, hovedsagelig fra Ranen.

Tjærebrænding foregaar i Bardo, Maalselven og Nordreisen og giver en ikke saa uvæsentlig Biindtægt, naar Konjunkturerne er gode. Den meste Brænding foregaar i det Offentliges Skove, idet der erlægges en Skovtiende af en Krone for hver tilvirket Tønde. Jfr. foran Side 13 og 14.

Jagten som Næringsvei drives fornemmelig efter Ryper, hvoraf der om Vinteren skydes og især fanges et betydeligt Antal, som nu med de forbedrede Kommunikationer hovedsagelig forsendes sydover. Endel Storfugl nedlægges i Maalselven, Bardo og Nordreisen. Hare findes tildels i Mængde men efterstræbes lidet. Om Vaaren og udover Sommeren bliver der paa flere Steder fanget adskilligt af Søfugl (Alker, Lunner o. a.), hvis Fjær er ganske værdifuld. Ogsaa Ederfuglen er trods den totale Fredning i ikke liden Udstrækning Gjenstand for Efterstræbelse, idet den navnlig fanges med Garn og Liner, og ialmindelighed er det et ganske faafængt Arbeide at forsøge paa at faa disse Overtrædelser paatalte.

Af Rovdyr forekommer Bjørne af og til, navnlig i Maalselven og Bardo, dog nu meget sjelden. Ulven er i de sidste Aar ganske forsvundet. Derimod nedlægges et stort Antal Ræve dels for Skud, dels ved Gift, ligesom ogsaa Ørne, Hønsehøge og Ravne efterstræbes af Hensyn til den dermed forbundne Præmie. Det samlede Antal Rovdyr, for hvis Drab der i Femaaret er udbetalt Præmie, vil sees af følgende Tabel, der for Sammenligningens Skyld ogsaa medtager Hovedsummerne for de to foregaaende Femaar:

Aar.	Bjørne.	Ulve.	Jærve.	Ræve.	Ørne.	Hønsehøge.	Ravne.
1886	4	1	7	330	41	56	30
1887	-	-	8	320	80	120	68
1888	1	-	14	511	72	128	87
1889	-	-	12	744	47	75	54
1890	1	-	7	369	56	98	69
1886—1890	6	1	48	2 274	296	477	308
1881—1885	19	3	32	2 640	605	389	204
1876—1880	42	16	41	?	434	510	?

Æg- og Dunvær findes paa mange Steder ved Havkanten, men der klages overalt over, at Indtægterne af samme er i stadig Nedgang. Dette tilskriver man ialmindelighed den totale Fredning, som skulde bevirke, at

Ederfuglen nu ikke længere, som i tidligere Dage, holder sig til de fredlyste Vær, men spreder sig rundt og hækker overalt, og der er derfor en stærk Stemning for Forandring i Fredningsloven. Det kan dog være et Spørgsmaal, om denne Anskuelse er rigtig, og om ikke Værenes Tilbagegang snarere skyldes den Omstændighed, at man i Tillid til den strenge Fredning har taget for meget bort af Æggene og gjør altfor lidet for at drage Ederfuglen til Værene.

Indsamling af Multer og andre vilde Bær giver paa forskjellige Steder lidt Bifortjeneste.

Det samme er Tilfælde med Klipfisktørring, som navnlig foregaar i Sørreisen og Tromsøsundet, delvis ogsaa i Ibbestad, Bjarkø og Trondenes, og som skaffer adskilligt Arbeide for den omkring Tørrepladsene boende Befolkning, navnlig Kvinder og Børn.

Fragtfarten har ingen nævneværdig Betydning. Vistnok findes der i Lenviken, Sørreisen og Trondenes, maaske ogsaa i nogle andre Herreder, endel Jagter, Slupper og Skøiter, men de benyttes saagodtsom udelukkende dels til Indkjøb og Transport af Fiskevarer for Redernes egen Regning, dels som Logisfartøier under Sildefiskerierne.

Antallet af Handelsmænd i Landdistriktet er ved Femaarets Udgang opgivet til 129 mod 140 ved Udløbet af det foregaaende Femaar. Skjønt Tallet saaledes er gaaet ned, er det dog antagelig fuldkommen stort nok; thi den yderst spredte Befolkning gjør, at uagtet Afstanden mellem Handelsstederne ofte kan være nok saa stor, bliver dog Omsætningen mangesteds liden.

Af de i forrige Femaarsberetning omtalte 8 Forbrugsforeninger har de i Maalselven, Bardo og Lenviken stanset sin Virksomhed. Ved Udgangen af 1890 virkede saaledes de 5 efternævnte Foreninger, hvis samlede Omsætning i Perioden androg til følgende Beløb:

Reisens Forbrugsforening	ca. Kr. 315 000
Salangen —	- - 100 000
Astafjordens Handelssamlag	- - 126 000
Grøtaværs Handelsforening	- - 63 000
Kvæfjords Spareforening	- - 71 000
Tilsammen ca.	Kr. 675 000.

Af Øludskjænkningsrettigheder udøvedes ved Periodens Slutning idethele 8, nemlig 1 i Lyngen, 1 i Hillesø, 2 i Dyrø, 1 i Berg og 3 i Trondenes.

6. Kommunikationsvæsen.

Ved Bevilgning af Veifondet samt $^1/_5$ Distriktsbidrag er der i Femaaret oparbeidet offentlige Veie fra Sama om Harstadsjøen til Brevik i Trondenes, afleveret 14 August 1887, samt fra Storsteinnes til Kirken i Balsfjorden, af

hvilken sidste Vei den første Halvdel (Storsteinnes – Skjæret) blev afleveret 28 September 1887, anden Halvdel (Skjæret—Kirken) 10 Oktober 1889. Ved lignende Bevilgninger blev i Femaarets Begyndelse samtlige Broer og Stikrender paa den tidligere oparbeidede Vei i Maalselven, hvilke fra først af var udførte af Træ, ombyggede af Sten; dette Arbeide afleveredes 13 September 1886.

Fremdeles er der i Perioden bygget en ny Vintervei fra Skibotten til Finlands Grænse til Lettelse for den ikke ubetydelige Færdsel, som paa Vintertid, navnlig under de tre aarlige Markeder i Skibotten, foregaar mellem dette Distrikt og de tilgrænsende Bygder i Sverige og Finland. Veien stiger fra Markedspladsen gjennem Skibottendalen op paa Fjeldet og har til Indsøen Galgojavre en Længde af 39 Km.; derpaa fører Veien i 3 Km. over nævnte Vand, hvorefter der sluttelig er 1 300 Meter igjen til den finske Grænse. Veien kostede omtrent 18 500 Kr. og blev afleveret til Vedligeholdelse af Amtskommunen den 14 November 1888.

Endelig skal nævnes, at der i Femaaret er opført en større Bro over Tverelven ved Bomstad paa Eidet mellem Balsfjorden og Lyngen. Da Hensigten med samme væsentlig var at lette Flytlappernes Fremkomst og forebygge de store Ulemper af Renflytningen for de Fastboende, blev Bevilgningen til Byggearbeidet, ialt Kr. 21 500, givet helt af Statskassen uden Distriktsbidrag, i Lighed med hvad der i sin Tid skede ved Opførelsen af Broen over Tamokelven. Broen blev afleveret 9 Oktober 1889.

Ifølge de fra Lensmændene modtagne Opgaver var ved Udgangen af 1890 Længden af de offentlige Veie inden de enkelte Herreder følgende:

Kvæfjord	30 Km.
Trondenes	27 -
Ibbestad	9 -
Salangen	14 -
Dyrø	3 -
Sørreisen	40 -
Tranø	5 -
Maalselven	148 -
Bardo	100 -
Balsfjorden	17 -
Tromsøsundet	4 -
Lyngen	16 -
Kvænangen	7 -
Tilsammen	420 Km.

Alle disse Veie er Bygdeveie og vedligeholdes af Herrederne, deraf 151 Km. mod Pengeudbetaling af Herredskasserne, 269 Km. udelukkende ved Naturalveiarbeide Over de samlede Vedligeholdelsesudgifter foreligger ikke fuldstændige Opgaver. Skjønsmæssig kan de formentlig anslaaes til 9 à 10 000 Kr. aarlig.

De allerfleste Veie er meget tarvelige og kan efter søndenfjeldske Begreber neppe siges at være mere end saavidt fremkommelige for Hjul-

redskaber. Af virkelig gode Veie findes ikke mere end omtrent 175 Km., hvoraf det meste falder paa den sammenhængende Veiforbindelse i Maalselven, Bardo og Salangen.

Paa den sidstnævnte Veirute fandtes i 1890 ialt 8 faste Stationer og 1 Tilsigelsesstation, hvoraf 4 faste og 1 Tilsigelsesstation i Maalselven, 3 faste Stationer i Bardo og 1 fast Station i Salangen, hvilke samtlige underholdes ved Bidrag af Staten, Amtskommunen og Herrederne samt ved forhøiet Betaling af de Reisende. Udenfor disse Distrikter fandtes der ikke Stationer for Landskyds.

Derimod var der for Baadskyds tidligere i de forskjellige Herreder en hel Del Tilsigelsesstationer, hvor der dog efter 1871 alene kunde kræves Skyds af dem, der reiste i offentlige Anliggender. Eftersom Dampskibsfarten udvikledes, tabte imidlertid disse Stationer sin Betydning, og fra 1ste Januar 1890 blev de alle helt nedlagte.

Kommunikationen tilsøs besørges inden Amtets Grænser hovedsagelig af Tromsø Amts Dampskibsselskabs 3 Skibe, som vil blive nærmere omtalte under Tromsø By. Det ene af disse Skibe befarer ugentlig den nordenfor Tromsø liggende Del af Amtet, det andet den søndre Del samt Andenes og Dverberg i Nordlands Amt, medens endelig det tredie Skib udfører de kortere Ruter paa Balsfjorden, Malangen, Tromsøsundet, Hillesø og Lyngen Herreder. Tilsammen havde disse Skibe ved Udgangen af 1890 et Antal af 96 Anløbssteder inden Amtet (foruden 4 i Nordland), hvilke Steder i Regelen anløbes fra 2 til 4 Gange hver Uge.

Foruden af disse Skibe anløbes de fleste større Handelssteder i Landdistriktet ugentlig af et eller flere af de samme Kystskibe, som passerer Tromsø By.

Af Postanstalter havde Amtet 53 ved Udgangen af 1885 og 61 ved Udgangen af 1890. De i Femaaret oprettede 8 nye Anstalter er Lavangen (fra $^1/_7$ 1887), Mefjord (i Virksomhed fra December til Marts, fra $^1/_{12}$ 1887), Kjækan (fra $^1/_4$ 1889), Tussøen (fra $^1/_5$ 1889), Hemmestad (fra $^1/_7$ 1889), Øvrebygden (fra $^1/_8$ 1889), Furhavn (fra $^1/_1$ 1890) og Holmenvær (fra $^1/_4$ 1890).

Antallet af Telegrafstationer var det samme ved Femaarets Slutning som ved dets Begyndelse, nemlig 8, deri iberegnet Tromsø By, og Linienettet har ikke modtaget nogen Udvidelse.

7. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Den for Amtets samtlige Herreder ved Skatteligningerne antagne Formue og Indtægt udgjorde for 1890: 12 585 909 Kr. og 5 579 814 Kr. mod henholdsvis 11 372 000 Kr. og 5 492 000 Kr. for Aaret 1885. Formuen er altsaa steget med ca. 1 214 000 Kr. eller 10.7 Pct. og Indtægten med ca. 88 000 Kr. eller 1.7 Pct.

Herredskassernes Udgifter (Forskud og Afdrag paa Laan ikke medregnede) udgjorde i de samme Aar:

	1885.	1890.
Herredsstyrelserne	8 830 Kr.	8 777 Kr.
Rets- og Politivæsen	2 634 -	2 295 -
Veivæsen	12 581 -	22 582 -
Medicinalvæsen	2 366 -	3 324 -
Geistlighed og Kirker	17 308 -	26 501 -
Skolevæsen	71 530 -	77 706 -
Fattigvæsen	67 615 -	71 749 -
Renter af Laan	10 743 -	9 105 -
Andre Udgifter	6 332 -	8 624 -
Tilsammen	199 939 Kr.	230 663 Kr.

Tilvæksten i Udgifterne har altsaa idethele været moderat, og den falder hovedsagelig paa Udgifterne til Veie, Kirker og Skoler. Forholdsvis mindre er Fattigudgifternes Stigning og Kontoen for Administrations- og Renteudgifter viser endog Nedgang. Disse Tal viser saaledes, at Kommunerne i dette Amt styres med en forsigtig Økonomi, — et Indtryk, der yderligere bekræftes ved den Oplysning, at Værdien af Kommunernes Aktiva er gaaet op fra 791 013 Kr. i 1885 til 838 395 Kr. i 1890, medens samtidig deres Laanegjæld er formindsket fra 226 000 Kr. til 223 000 Kr.

Amtskommunens Udgiftsbudget, der (Afdrag paa Laan ikke medregnet) steg fra Kr. 34 832 i 1880 til Kr. 43 076 i 1885, har i de følgende 5 Aar udgjort:

1886	Kr. 42 892
1887	- 42 337
1888	- 47 000
1889	- 46 748
1890	- 48 522

Stigningen har saaledes været adskilligt mindre end i forrige Femaar. Den skriver sig udelukkende fra de forøgede Udgifter til Sindssyge, Døvstumme og Aandssvage, hvilke Udgifter gik op fra Kr. 24 782 i 1885 til Kr. 30 203 i 1890 (Herredernes Andel ikke medregnet).

Amtsskatten, som i 1885 udlignedes med 17 Kr. pr. Skylddaler, forhøiedes for 1886 til 19 Kr. og for 1887 yderligere til 24 Kr., hvilket sidste Beløb blev omgjort til Kr. 6.20 pr. Skyldmark. Denne Skat bibeholdtes i 1888 og 1889, men blev for 1890 forhøiet til Kr. 6.40 pr. Skyldmark. I 1882 var der inden Amtsudvalget Majoritet for, at Skatten kun for den ene Halvdel skulde lignes paa Matrikulen, medens den anden Del skulde fordeles paa Herrederne i Henhold til Skatteloven af 15 April 1882 § 7. Sagen blev imidlertid ikke optaget i Amtsthinget, der enstemmig bifaldt Budgetkomiteens Instilling om uforandret Bibeholdelse af Matrikulskatten. Den samlede Amtsskat udgjorde i 1885 Kr. 30 387, i 1886 Kr. 33 973, i 1887, 1888 og 1889 Kr. 42 635 og i 1890 Kr. 44 013.

Paa Amtskommunens Gjæld til Medicinalfondet, der ved Udgangen af 1885 androg til Kr. 27 000, blev i Femaaret kun afbetalt Kr. 500.

Tromsø Amts Medicinalfond, som fra Kr. 95 300 i 1878 var gaaet ned til Kr. 89 500 i 1881 og yderligere ned til Kr. 63 700 i 1885, har i de følgende 5 Aar været i en jævn og tildels betydelig Tilvækst, saa at det ved Udgangen af 1890 beløb sig til Kr. 94 900.00. Grunden hertil er for det første, at Medicinalafgiften i disse Aar har været særdeles stor. Medens saaledes denne Afgift i 1876—1880 gjennemsnitlig androg til Kr. 19 711 aarlig og i 1881—1885 gjennemsnitlig til Kr. 18 452 aarlig, har den i det sidste Femaar varieret mellem Kr. 21 092 i 1886 og Kr. 24 500 i 1890, hvilket sidste Beløb er det næst høieste, Afgiften nogensinde har naaet. Paa den anden Side har det lykkedes at holde Fondets Udgifter inden moderate Grænser, navnlig efterat man har inddraget det Bidrag, som det tidligere ydede Amtskommunen til Dækkelse af Udgifter ved Sindssyge. Dette Bidrag, der i en Række af Aar udgjorde Kr. 6 000.00, blev fra 1882 af efterhaanden reduceret og ophørte ganske fra 1887. Endnu bærer imidlertid dette Fond en ikke ringe Del af de Udgifter, der andetsteds paahviler Amtskommunen, navnlig saaledes Udgifterne ved Amtssygehuset, Vakcinationen og Jordemodervæsenet, ligesom endelig Udgifterne ved Amtsthinget og Amtsregnskabernes Revision deles ligt mellem Medicinalfondet og Amtskommunen.

Af Sparebanker havde Amtets Landdistrikt ved Udgangen af 1890 de samme 5 som i forrige Femaar. Deres Indskudssum og Formue var ved 1890 Aars Udgang følgende:

		Indskud.	Formue.
Kvæfjord Sparebank	. . . .	Kr. 271 553	Kr. 14 183
Trondenes	Do.	- 949 954	- 91 904
Ibbestad	Do.	- 1 208 939	- 177 123
Maalselven	Do.	- 83 696	- 15 889
Skjervø	Do.	- 80 836	- 5 938
	Tilsammen	Kr. 2 595 038	Kr. 305 037

Ved Udgangen af 1885 var de samme Sparebankers samlede Indskudsbeløb Kr. 1 970 822 og Formue Kr. 235 065. Indskudene er saaledes i Femaaret steget med Kr. 624 216 og Formuen med Kr. 69 972.

Af private Brandforsikringsindretninger haves fremdeles kun en, nemlig i Trondenes, hvilken Indretning ved Udgangen af 1890 havde en Forsikringssum af 1 883 425 Kr. mod 1 284 835 Kr. den $^{31}/_{12}$ 1885 og 1 145 400 Kr. den $^{31}/_{12}$ 1880.

Arbeidspriserne har i Femaaret gaaet noget ned. Aarslønnen for Tjenere opgives for 1890 til gjennemsnitlig Kr. 190.00 for en Gut og Kr. 65.00 for en Pige, medens den sædvanlige Dagløn paa egen Kost om Sommeren kan anslaaes for Husmænd til Kr. 2.15, for Dagarbeidere til Kr. 2.40 og for Kvinder til Kr. 1.45, om Vinteren henholdsvis Kr. 1.80, Kr. 1.75 og Kr. 1.20.

Daglønnen for Hustømmermænd opgives fra Kr. 2.50 til Kr. 3.50, i Gjennemsnit Kr. 2.75. For andre Fagarbeidere foreligger der saa faa Opgaver,

at nogen Gjennemsnitsberegning ikke kan udføres. Enkeltvis opgives Dagløn for Teglværksarbeidere til Kr. 2.30, for Tranbrændere til Kr. 3.40, for Sagbrugsarbeidere til Kr. 2.00 à 3.00, for Murere til Kr. 3.00 à 5.00, for Snedkere og Skomagere til Kr. 2.80, for Tømmerhuggere til Kr. 2.50 à 3.00, for Tømmerkjørere med Hest til Kr. 5.50 og for Do. uden Hest til Kr. 3.00.

Beløbet af thinglæste og aflæste Panteheftelser udgjorde ifølge de fra Sorenskriverne modtagne Opgaver:

Aar.	Thinglæste. Kr.	Aflæste. Kr.	Forskjel. Kr.
1886	751 961	282 537	469 424
1887	633 495	426 551	206 944
1888	636 385	441 309	195 076
1889	358 566	156 463	202 103
1890	411 701	269 689	142 012
1886—1890	2 792 108	1 576 549	1 215 559
1881—1885	1 967 681	947 992	1 019 689

Til Bedømmelse af Pantegjældens Forøgelse afgiver imidlertid disse Opgaver en lidet tjenlig Maalestok, da, som bekjendt, Aflæsningen af Panteheftelserne ikke pleier at holde Skridt med Indfrielsen.

Til Belysning af, i hvilken Udstrækning den tvungne Gjældsinddrivelse har været paakrævet, hidsættes følgende Opgave over Beløbet af de i Femaaret afholdte Exekutioner, Udpantninger og Tvangsauktioner:

Aar.	Exekutioner. Kr.	Udpantninger. Kr.	Tvangsauktioner over fast Gods. Kr.	Tvangsauktioner over Løsøre. Kr.
1886	130 660	30 309	15 547	15 745
1887	154 695	35 385	27 537	24 414
1888	164 724	47 081	46 305	33 257
1889	67 498	32 488	64 433	21 773
1890	75 599	35 189	15 588	14 423
1886—1890 . . .	593 176	180 452	169 410	109 612
1881—1885 . . .	574 546	117 155	259 890	115 806

Det vil heraf sees, at Benyttelsen af Exekutioner og Udpantninger har gaaet noget stærkere paa end i det foregaaende Femaar, medens Beløbet af Tvangsauktioner er aftaget.

Antallet af de inden Landdistriktet aabnede Konkurser udgjorde i Femaaret ialt 48 mod 26 i Aarene 1881—1885. Den stærke Forøgelse kan dog ikke anføres som Bevis paa en almindelig økonomisk Tilbagegang, idet den udelukkende hidrører fra det betydelige Antal Fallitter i Bardo, som foranledigedes ved den derværende Forbrugsforenings Standsning i 1887. Ved slet og ukontrolleret Bestyrelse var denne Forening kommen i en anselig Underbalance, og da en stor Del af Bygdens Gaardbrugere stod som personlig ansvarlige for Foreningens Gjæld, maatte disse, da Kreditorerne gik paa, overgive sine Boer til Konkurs. Denne Katastrofe tilføiede vistnok Bygden et følelig Tab, men fik dog idethele mindre vidtrækkende Følger, end der

fra først af var Grund til at befrygte. Bortser man fra de ved denne Begivenhed fremkaldte Fallissements, var Antallet af Konkurser i det sidste Femaar adskilligt mindre end i det foregaaende.

Ædruelighedstilstanden antages at være bedret og maa vistnok idethele ansees for at være ganske god. Selv ved Leiligheder, hvor en større Mængde Mennesker er samlet, som i Fiskeværene, under Handelsstevner, Kirkehelge o. l, er det forholdsvis sjelden, at der afstedkommes Uorden paa Grund af Drukkenskab. Ogsaa inden den lappiske Befolkning, der har været betragtet som meget drikfældig, antages Nydelsen af stærke Drikke at være formindsket.

Den økonomiske Tilstand i Almindelighed antages i det store og hele at være gaaet noget fremad, navnlig i Periodens sidste Del. Vistnok er Gjælden til Handelsmændene mangesteds endnu stor, men antagelig har den dog været i Nedgang, og under enhver Omstændighed er Befolkningens Aktiver ikke uvæsentlig forøgede. Man har bedre og mere velindrettede Huse, nyere og kostbarere Baade, flere Søredskaber og større Kreaturbesætninger end før. Samtidig har den af Handelsmændene efterhaanden foretagne Indskrænkning i den tidligere Kreditgivning baade lært Folk til at sætte Tæring efter Næring og tvunget mange, der forhen i Tiden mellem de store Fiskerier hengav sig til det rene Dagdriverliv, til nu at skjøtte Hjemmets Gjerning — Jordbruget og det daglige Fiske — bedre. Forsaavidt tør det vel siges, at den økonomiske Sands er bleven større. Paa den anden Side er dog selvfølgelig ogsaa Fordringerne til Livet stegne, og baade Levemaaden og det hele Stel er derfor bleven bedre. Fremgangen paa dette Gebet hemmes imidlertid ved den blandt den kvindelige Befolkning raadende totale Mangel paa Kyndighed i Husholdning, en Mangel, som ogsaa vistnok for en ikke liden Del er Aarsag til det særdeles store og stadig voxende Forbrug af Kaffe.

B. Tromsø Kjøbstad.

Byens Folkemængde, der efter Folketællingen i 1875 udgjorde 5 443 og ved Udgangen af 1885 var steget til 5 734, var efter den sidste Tælling (1 Januar 1891) yderligere gaaet op til 6 000. Tilvæksten har saaledes gjennem hele dette 15-aarige Tidsrum overhovedet været ringe, men der spores dog i det sidstforløbne Femaar nogen Bedring i Forholdet, idet Forøgelsen i Løbet af de 5 Aar fra 1885 til 1890 har været omtrent ligesaa stor som i de nærmest foregaaende 10 Aar fra 1875 til 1885.

Til Belysning af Stedets Handel meddeles nedenstaaende Opgaver:

Toldintraderne, som fra Kr. 283 684 i 1877 var gaaet ned til Kr. 196 660 i 1880 og siden stadig formindskedes, naaede sit Lavpunkt i

1891-1895

XIX.

Tromsø Amt.

Underdanigst Beretning

om Tromsø Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1891—1895.

Amtets tilstedeværende Folkemængde udgjorde ved Femaarets Begyndelse eller den 1 Januar 1891 ialt 65 009 Mennesker, hvoraf 58 938 i Landdistriktet og 6 071 i Tromsø By. Nogen senere almindelig Tælling har ikke fundet Sted. Imidlertid har det statistiske Centralbureau paa Grundlag af Opgaverne over Folkemængdens Bevægelse beregnet Folketallet den 1 Januar 1896 til 69 300, hvoraf 63 100 i Landdistriktet og 6 200 i Byen. Efter dette skulde der altsaa være en Tilvækst af noget under 4 200 i Landdistriktet og af noget over 100 i Byen eller for det hele Amt omtrent 4 300. Selvfølgelig er dog denne Beregning noget upaalidelig, da man savner direkte Opgaver vedkommende de inden Riget foregaaede Flytninger, og specielt skulde jeg være tilbøielig til at tro, at Tromsø Bys Folketal er steget noget mere, end Beregningens Resultat udviser.

Over Folkemængdens Bevægelse inden Amtet hidsættes følgende Oversigt:

Aar.	Antal		Overskud af Fødte.
	Fødte.	Døde.	
1891	2 379	1 014	1 365
1892	2 199	1 166	1 033
1893	2 213	994	1 219
1894	2 208	1 166	1 042
1895	2 309	1 082	1 227
1891—95	11 308	5 422	5 886
1886—90	10 812	4 944	5 868
1881—85	9 847	5 653	4 194
1876—80	9 818	4 405	5 413

XIX.

Tromsø Amt.

Underdanigst Beretning

om Tromsø Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1891—1895.

Amtets tilstedeværende Folkemængde udgjorde ved Femaarets Begyndelse eller den 1 Januar 1891 ialt 65 009 Mennesker, hvoraf 58 938 i Landdistriktet og 6 071 i Tromsø By. Nogen senere almindelig Tælling har ikke fundet Sted. Imidlertid har det statistiske Centralbureau paa Grundlag af Opgaverne over Folkemængdens Bevægelse beregnet Folketallet den 1 Januar 1896 til 69 300, hvoraf 63 100 i Landdistriktet og 6 200 i Byen. Efter dette skulde der altsaa være en Tilvækst af noget under 4 200 i Landdistriktet og af noget over 100 i Byen eller for det hele Amt omtrent 4 300. Selvfølgelig er dog denne Beregning noget upaalidelig, da man savner direkte Opgaver vedkommende de inden Riget foregaaede Flytninger, og specielt skulde jeg være tilbøielig til at tro, at Tromsø Bys Folketal er steget noget mere, end Beregningens Resultat udviser.

Over Folkemængdens Bevægelse inden Amtet hidsættes følgende Oversigt:

Aar.	Antal		Overskud af Fødte.
	Fødte.	Døde.	
1891	2 379	1 014	1 365
1892	2 199	1 166	1 033
1893	2 213	994	1 219
1894	2 208	1 166	1 042
1895	2 309	1 082	1 227
1891—95	11 308	5 422	5 886
1886—90	10 812	4 944	5 868
1881—85	9 847	5 653	4 194
1876—80	9 818	4 405	5 413

Vedrørende Amtets verdslige Inddeling bemærkes, at der med Hensyn til Antallet af Herreder, Lensmandsdistrikter, Thinglage og Lægedistrikter ikke er indtraadt nogen Forandring i Femaaret. Amtet omfattede saaledes ved Periodens Slutning ligesom ved dens Begyndelse 22 Herreder, 13 Lensmandsdistrikter og Thinglage samt 11 Lægedistrikter. Derimod er Antallet af offentlige Jordemoderdistrikter forøget fra 25 til 28, altsaa med 3 nye. Ved Res. 2 December 1890 blev nemlig Lyngen Distrikt delt i 2 Distrikter henholdsvis omfattende Lyngen og Sørfjorden Sogne; ved Res. 12 April 1892 deltes Ibbestad Distrikt saaledes, at Gaardene rundt Lavangen fra Lavangsnes til og med Løvdal samt Gaardene paa Andorgøens sydøstlige og nordøstlige Side fra Gregusvik til Klaapen, begge iberegnede, nu udgjør et eget Distrikt under Navn af Lavangen, og ved en anden Resolution af samme Dag bestemtes, at det til Skjervø Distrikt hørende Nordreisen Herred skulde udskilles som eget Distrikt. Under 9 Juli 1895 besluttede derhos Amtsthinget at bevilge sædvanlig Løn til Oprettelse af en ny Jordemoderpost i Trondenes med Bopæl for Jordemoderen paa eller ved Skaanland; den til Iværksættelse af denne Beslutning fornødne Resolution er dog først bleven afgivet i indeværende Femaar.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Antallet af særskilt skyldsatte Jordbrug var efter Fogdens Opgave ved Udgangen af 1895 tilsammen 6 162 med en Matrikulskyld af 6 870 Mark 19 Øre, mod 5 889 Brug og en Skyld af 6 877 Mark 17 Øre ved Slutningen af det foregaaende Femaar. Brugenes Antal er saaledes forøget med 273 og den gjennemsnitlige Matrikulskyld pr. Brug som Følge deraf gaaet ned fra Mark 1.17 til Mark 1.11. Fra 1885 til 1890 tilkom der 344 nye Brug. Det sees saaledes, at der i Femaaret ikke er foregaaet en fuldt saa sterk Udstykning af Jordeiendommene som i den nærmest foregaaende Periode.

Gjennemsnitsskylden pr. Brug er fremdeles størst i Maalselven, nemlig Mark 2.00, medens den er mindst i de to smaa Kystherreder, Hillesø og Berg, nemlig henholdsvis Mark 0.52 og Mark 0.60.

Gjennemsnitsprisen pr. Skyldmark er efter de i 1891—1895 stedfundne Salg for det hele Amt underet beregnet til Kr. 1 240.00. Den var i 1886—1890 Kr. 1 175.00 og i 1881—1885 Kr. 942.00. Eiendomspriserne sees saaledes at være i fortsat og temmelig stærk Stigning, hvilket naturligen staar i Forbindelse med Folkemængdens Tilvækst og den fremadskridende Udstykning. Beregner man Skyldmarkens Middelpris særskilt for Amtets to Hoveddele, Senjens Distrikt og Tromsø Distrikt, finder man en ganske væsentlig Forskjel, idet den for 1891—1895 var i Senjen Kr. 1 613.00 og i Tromsø kun Kr. 1 077.00. Efter Priserne i det sidste Femaar skulde den samlede Værdi af Amtets Jordeiendomme kunne anslaaes til omkring 8½ Millioner Kroner.

Medens Amtets Jordegods i gamle Dage saagodtsom udelukkende bestod af Bygselgods, er nu det alt overveiende Antal Brug gaaet over til Selveiendom. Alene i Tromsø Distrikt spiller Bygselgodset endnu nogen Rolle, men den formindskes stadig, efterhaanden som afdøde Proprietær Moursunds Gods og Proprietærgodset i Skjervø opløses.

Af det førstnævnte Gods er i Femaaret solgt:

1891	23	Brug	med	Skyld	32.81	Mark	for	Kr. 24 100.00
1892	16	—	-	—	54.05	—	-	- 38 910.00
1893	3	—	-	—	7.08	—	-	- 4 034.00
1894	10	—	-	—	13.25	—	-	- 9 290.00
1895	12	—	-	—	15.02	—	-	- 7 670.00

Tilsammen 64 Brug med Skyld 122.21 Mark for Kr. 84 004.00.

I Salgene i 1892 er indbefattet 7 Eiendomme i øvre Maalselven med samlet Skyld Mark 42.50 (deriblandt den saakaldte Storskogens Almenning, Mark 40.51), der blev indkjøbt af Staten af Hensyn til den til disse Eiendomme hørende Furuskog.

Ialt er der nu af det heromhandlede Proprietærgods fra 1860 til Udgangen af 1895 solgt 418 Brug, medens Antallet af gjenværende endnu usolgte Brug udgjør 144.

Foreningen til Ophævelse af Leilændingsvæsenet i Skjervø har af Skjervøgodset solgt:

1891	Intet.							
1892	6	Brug	med	Skyld	7.46	Mark	for	Kr. 2 899.00
1893	2	—	-	—	2.46	—	-	- 1 120.00
1894	1	—	-	—	1.64	—	-	- 450.00
1895	1	—	-	—	0.61	—	-	- 280.00

Tilsammen 10 Brug med Skyld 12.17 Mark for Kr. 4 749.00.

Gjennemsnitlig er saaledes for Moursundgodsets Eiendomme opnaaet 688 Kr. og for Skjervøgodsets 389 Kr. pr. Skyldmark. Disse i Sammenligning med Skyldmarkens Gjennemsnitsværdi for Amtet lave Priser skriver sig formentlig væsentlig derfra, at der til Proprietærgodset ikke hører Huse, da disse eies af Leilændingerne.

I Udskiftningens Tjeneste har i Femaaret virket 1 Formand og 2 Assistenter, i 1894 dog kun 1 Assistent. Deres Virksomhed sees af følgende Tabel:

Aar.	Antal udførte Forretninger.	Antal Lodeiere.	Udskiftet Areal.		
			Indmark Ar.	Udmark. Ar.	Tilsammen. Ar.
1891	14	85	18 731	104 905	123 636
1892	9	55	2 211	28 419	30 630
1893	16	109	22 291	316 841	339 132
1894	16	113	35 301	126 061	161 362
1895	15	77	17 192	207 156	224 348
1891—95	70	439	95 726	783 382	879 108
1886—90	97	571	110 404	1 215 932	1 326 336
1881—95	51	257	91 556	340 902	432 458

Som det heraf vil sees, er der i det sidste Femaar udskiftet adskillig mindre af Fællesskab, baade i Indmark og i Udmark, end i Femaaret 1886—1890, men betydelig mere end i 1881—1885.

Af de i 1891—1895 udførte 70 Forretninger falder paa Trondenes Thinglag 18, Ibbestad 14, Kvæfjord 8, Berg 7, Lenviken 6, Lyngen 5, Salangen 3, Karlsø, Maalselven og Nordreisen hver 2 og Bjarkø, Dyrø og Balsfjorden hver 1.

Efter de i Forbindelse med sidste Folketælling indhentede Opgaver udgjorde i 1890 Amtets samlede Udsæd af Byg, som er den eneste Kornsort, der dyrkes, 5 173 Hl. og af Poteter 37 589 Hl., hvorefter den samlede Avl er beregnet til 30 521 Hl. Byg og 210 498 Hl. Poteter.

Dyrkningen af Korn er saaledes af forholdsvis ringe Betydning. I Gjennemsnit andrager Avlen kun til lidt over ½ Hl. pr. Indbygger, medens der som Middeltal for det hele Land avles ikke langt fra 4 Hl. for hvert Individ. Sit meste Brødstof maa derfor Amtet indkjøbe fra andre Kanter; navnlig er dette Tilfældet i den nordlige Del af Distriktet, som faar den nødvendige Melforsyning gjennem Tuskhandel med Russerne under Sommerfiskerierne. I de sydligste Herreder yder dog Kornavlen i almindelige Aar et ikke saa uvigtigt Bidrag til Befolkningens Ernæring, men intet Herred kan helt brødføde sig.

Af langt større Betydning er Potetavlen, som idethele udgjør i Gjennemsnit noget over 3.5 Hl. for hvert Individ af Amtets Befolkning, medens det tilsvarende Gjennemsnitstal for Rigets samtlige Bygder andrager til henimod 5.5 Hl. Denne Rodfrugt dyrkes i alle Herreder og der avles i almindelige Aar rimeligvis noget mere, end Amtet forbruger, idet Overskuddet i enkelte Dele af Senjen, navnlig i Kvæfjord, er saa stort, at det ikke blot udfylder Behovet i de nordlige Herreder, men ogsaa afgiver noget til Salg til Finmarken.

Senere Opgaver over Udsæden end fra 1890 haves som bekjendt ikke. Hvad Korndyrkningen angaar, er der nu heller ikke Grund til at antage, at der i Femaaret er skeet nogen væsentlig Forandring; sandsynligvis er den snarere bleven noget indskrænket end udvidet. Derimod maa det vistnok ansees utvivlsomt, at Udsæden af Poteter tiltager stadig og jævnt.

Hvad nu Jordbrugets Udvikling og Standpunkt i det Hele betræffer, er der for Femaaret intet særligt at bemærke. Noget større Interesse for denne Næringsvei spores vel af og til, og i de fleste Herreder er der vistnok en og anden, som forlader det gamle Stel for at følge med Tiden, men i det store og hele har Fremgangen neppe været af synderlig Betydning, og der er heller ingen stor Udsigt til, at den vil blive det, saalænge Fiskerierne i den Grad som hidtil lægger Beslag paa al Interesse. Man faar haabe, at den i Femaaret oprettede Landbrugsskole i Bodø vil virke kraftigt til i saa Henseende at give ogsaa dette Amts Befolkning et rigtigere Syn paa Tingen. Med en i 1894 given Bevilgning paa 1 000 Kr. aarlig har Tromsø Amtsthing reserveret Adgang for 5 Elever fra Amtet til at frekventere denne Skole.

Om Høstens Udfald i hvert af Periodens fem Aar hidsættes følgende:

I 1891 kom Vaaren usædvanlig sent og Forsommeren var kold, saa sent som den 11te og 12te Juni indtraf et større Snefald, saa der var fuldt Slædeføre i Tromsø Bys Gader. Juli bragte lidt Sommervarme, men August var atter kold og i den første Uge af September indtraf flere strenge Frostnætter, der ødelagde alt, som da stod paa Roden. Ikkedestomindre fik man endel Korn i Senjen, men Høhøsten blev betydelig under middels og Poteterne gav ringe Udbytte.

I 1892 havde man saagodtsom aldeles ikke nogen Sommer. Endnu i Slutningen af Juni laa Sneen mangesteds paa Hjemmarkerne, og selv efter denne Tid var Veiret stadig surt med Regn, Taage og lav Temperatur. Natten til 14 August frøs Potetgræsset paa mange Steder, og hvad der da sparedes strøg med i de første Dage af September. Aaret blev et Misvækstaar for Landbruget. Hømængden blev i Gjennemsnit ikke synderlig over Halvdelen af et Middelsaar, af Korn blev der yderst lidet og af Poteter næsten intet, meget almindelig fik man ikke engang Sæden igjen.

Ogsaa i 1893 var det en sen Vaar og kold Sommer. Ikkedestomindre blev Græsvæksten forholdsvis god, og da der indtraf heldigt Indhøstningsveir, blev Høavlen omtrent som i et Middelsaar. Korn- og Potetavlen blev derimod skadet af Frosten. Kornet mislykkedes saagodtsom ganske, og Potethøsten gav — bortseet fra et Par af de sydligste Herreder, hvor Frosten ikke gjorde saameget Skade — betydelig under et Middelsaars Udbytte.

I 1894 fik man til Gjengjæld en ganske usædvanlig tidlig Vaar og varm Sommer. Desværre blev den altfor tør. Græsset sviede væk, og hverken Hø-

eller Kornavlingen naaede op til et Gjennemsnitsaar. Derimod blev Potethøsten usædvanlig rig og af fortrinlig Kvalitet, enkeltvis blev der avlet lige op til 30 Fold. Som et Bevis paa, hvor denne Sommer var drivende, kan nævnes, at der paa en Gaard i Kvæfjord saaedes Byg den 25 April, som blev skaaret fuldmodent den 21 Juli.

Ogsaa 1895 kom med en sjelden tidlig Vaar og usædvanlig drivende Forsommer med vekslende Regn og Solskin. Senere indtraf en lang Tørkeperiode, som gjorde megen Skade paa Grund og skarp Jord. Høavlen blev som i et godt Middelsaar; især deleshed var dens Kvalitet udmærket paa Grund af den heldige Indhøstning. Potetagrene led meget under Tørken og stod i Foldighed adskillig under et Middelsaar. Derimod gik det noget bedre med Kornhøsten.

I Forbindelse hermed skal jeg, i Lighed med hvad der er skeet i tidligere Femaarsberetninger, meddele nogle Oplysninger om de svenske Lappers Flytninger og Renbeitningen.

Antallet af de til Beitning anmeldte Ren, som i Aarene 1887—1890 holdt sig omkring 45 à 46 000, har i det paafølgende Femaar udgjort:

	Fra Sverige.	Fra Kautokeino.	Tilsammen.
1891	46 231	7 845	54 076
1892	35 549	8 613	44 162
1893	36 748	10 020	46 768
1895	20 850	4 170	25 020

Som det heraf vil sees, holdt det samlede Renantal sig i Periodens første 3 Aar nogenlunde uforandret. Det var noget høiere end sædvanligt i 1891, men gik i de følgende to Aar atter ned. Ved at sammenholde Opgaverne med tidligere Aars faar man Indtryk af, at Renmængden fra Kautokeino var i jævn Tilvækst, medens den fra Sverige snarest var i Nedgang.

Da indtraf i Vinteren 1893—94 den store Ulykke, som rammede Lapperne i Karesuando og Jukkasjærvi, idet en stor Mængde Ren (antagelig 20 à 30 Tusinde) ødelagdes som Følge af, at Beitesmarkerne under ustadige Veirforholde belagdes med saadanne Is- eller Sneskorper («Flein»), at Rensdyrene ikke med sine Klover kunde slaa sig ned og finde tilstrækkelig Føde. Samtidig kom Renhjorderne i vild Uorden, idet det var umuligt for Lapperne at hindre, at de af Hungersdøden truede Dyr streifede vidt omkring, og Følgen heraf var da den, at da Lapperne mod Slutningen af Vinteren skulde tænke paa den sædvanlige Flytning hid til Amtet, var der faa eller ingen, som havde Rede paa, hvormange Dyr de endnu eiede og hvor disse befandt sig. Dette er vistnok Grunden til, at der i 1894 ikke blev gjort Anmeldelse om Flytning hid til Riget, hvilket imidlertid ikke hindrede, at en Mængde Ren af gammel Vane søgte over Grændsen. Den ved hin Ulykke foraarsagede store Reduktion af Lappernes Hjorder er da fremdeles Grunden til, at Antallet af de til Amtet anmeldte Ren i 1895 (ligesom i de følgende Aar) har været saa betydelig mindre end tidligere.

At det af Lapperne opgivne Antal af Ren, som de har ført til Sommerbeite i Amtet, er saare upaalideligt og betydelig under det virkelige Antal, er ved tidligere Leiligheder gjentagne Gange bemærket, og jeg kan derom specielt henvise til, hvad der er anført i Femaarsberetningen for 1886—1890.

Antal og Beløb af de i Henhold til Lappeloven afholdte Takster over Skade ved Ren har siden Lovens Ikrafttræden den 1 Januar 1884 været følgende:

	Antal.	Beløb. Kr.
1884—1890	348	10 378
1891	143	4 169
1892	430	14 837
1893	334	13 887
1894	147	7 139
1895	57	1 549
Tilsammen	1 459	51 959

Det vil heraf sees, at Skadetilføielserne i Femaaret har andraget til ganske anderledes høie Beløb end tidligere. Dette har for en væsentlig Del staaet i Forbindelse med Veirforholdene. I de Aar, da Vaaren kommer tidlig og Sommeren er tør og varm, holder Renen sig i Høiden uden at gjøre Skade, men er Vaaren sen og Sommeren kjølig med Regn og Taage i Fjeldene, trykker Renen ned i Lierne og ind paa de Fastboendes Eiendomme, og da sker der let Skade, dersom Lapperne ikke er desto mere omhyggelige med Bevogtningen. Men dette har altid været Lappernes svage Side, og det er derfor saare naturligt, at der blev store Skader i de kolde og fugtige Sommere 1891, 1892 og 1893. At Forholdet ikke blev bedre i den usædvanlig gode Sommer 1894, kan neppe forklares paa anden Maade, end at Renen paa Grund af den Vinteren i Forveien stedfundne Katastrofe var endnu mere overladt til sig selv end under almindelige Omstændigheder. Forøvrigt kan man nu vistnok heller ikke tvivle paa, at naar Taksterne i alle disse Aar er komne saa høit op baade i Antal og Beløb, saa skyldes det for en ikke ringe Del ogsaa den Omstændighed, at Lappeloven er bleven mere bekjendt og de Fastboende har lært bedre at drage Nytte af dens Bestemmelser. Paa den anden Side er det ogsaa min sikre Tro, at den dyrtkjøbte Erfaring, Lapperne i disse Aar har erhvervet sig, vil lære dem til i Fremtiden at anvende større Omhyggelighed end tidligere paa Bevogtningen af deres Ren.

Af de ovenfor nævnte 1 459 Takster blev ialt ikke mindre end 888 med et Skadebeløb af noget over 28 000 Kr. afgjorte ved Forlig under Taksterne; det Afdrag i Takstbeløbene, som «Bumanden» maatte indrømme for at opnaa denne hurtigere Afgjørelse, androg til ialt omkring 5 000 Kr. 193 Takster med et Beløb af 7 144 Kr. ledede ikke til videre Forføining. Deraf var 122 Takster fra 1894, da der ikke var valgt Formænd, mod hvem Retsforfølgning kunde fremmes; i de øvrige Sager var Grunden til, at intet yderligere kunde

gjøres, i Reglen den, at der var formelle Feil ved Taksterne. Derimod ledede 378 Skadetakster med Beløb 16 473 Kr. til Anlæg af Politisager, af hvilke 175 afsluttedes med Retsforlig, hvorunder Lapperne indgik paa at betale de paastevnte Beløb, tildels dog med et lidet Afslag, medens 145 sluttedes med fældende og 25 med frifindende eller afvisende Dom. 33 Sager henstod ved Femaarets Udgang endnu uafgjort ved Retterne. Det samlede Beløb, som Lapperne indtil Udgangen af 1895 havde betalt i Erstatning for Skade ved Ren efter Lappeloven, androg til ca. 36 500 Kr.

Det ekstraordinære Opsyn med Lappernes Flytninger har i Femaaret været i Virksomhed i alt væsentligt efter samme Plan og i samme Udstrækning som tidligere. Udgifterne ved samme udgjorde i 1891 Kr. 5 286.00, i 1892 Kr. 6 247.00, i 1893 Kr. 6 600.00, i 1894 Kr. 5 832.00 og i 1895 Kr. 5 185.00. Ogsaa paa disse Udgifter har de mere eller mindre vanskelige Forholde for Rendriften sin Indflydelse.

2. Fædrift.

Da ingen Kreaturtælling har fundet Sted efter 1890, mangler de vigtigste statistiske Data til Belysning af Fædriftens Udvikling, og jeg maa derfor indskrænke mig til nogle kortfattede Bemærkninger desangaaende.

For Hesteavlen har ligeindtil den sidste Tid lidet eller intet været udrettet. I Begyndelsen af Syttiaarene, da Hestene var ualmindelig dyre, foregik en betydelig Udførsel af Heste fra Amtet til sydligere Landsdele, og da det selvfølgelig var de bedste Dyr, der solgtes, havde denne Export til Følge, at Racen gik tilbage. I de senere Aar har man imidlertid sporet noget større Interesse ogsaa for denne Gren af Husdyravlen, og i Periodens sidste Aar (1895) bevilgede Amtsthinget efter Forslag fra Landhusholdningsselskabet Bidrag til en Stodhingst af Fjordracen, der indkjøbtes det følgende Aar.

Antallet af Storfæ opgives for de fleste Herreder at have været i Tilvækst, og Fjøsstellet og Melkens Behandling antages at være den Gren af Landbonæringen, hvor den væsentligste Fremgang har været at bemærke. Overmaade meget staar dog endnu ogsaa paa dette Punkt tilbage at udrette. Selv Sultefodringen er ikke paa langt nær udryddet.

Det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko angives for Lyngen til 900 Liter, for Kvæfjord, Berg, Tromsøsundet, Karlsø, Skjervø, Nordreisen og Kvænangen til 1 000 Liter, for Trondenes til 1 100 Liter, for Tranø til 1 200 Liter, for Dyrø, Malangen og Balsfjorden til 1 300 Liter, for Ibbestad, Sørreisen og Maalselven til 1 400 Liter og for Bardo til 1 500 Liter. For de mere fremskredne Gaardbrugere anslaaes Udbyttet fra 1 200 Liter i Berg, Karlsø, Skjervø, Nordreisen og Kvænangen til 2 000 Liter i Trondenes, Malangen, Balsfjorden og Tromsøsundet. Gjennemsnittet af Opgaverne gaar ud paa 1 100 à 1 200 Liter for samtlige Gaardbrugere overhovedet og omtrent 1 600 Liter for de mere fremskredne Gaardbrugere. De tilsvarende Middeltal blev i 1890 beregnede til henholdsvis 1 000 og 1 600 Liter, i 1885 til henholdsvis 1 000 og 1 500 Liter og i 1880 til 988 og 1 268 Liter. Skjønt alle disse Tal er lidet paalidelige, da de væsentlig beror paa et Skjøn, tyder de dog med Bestemthed paa, at Melkeafkastningen er i jævn Fremgang.

Tilvirkningen af Smør øges, navnlig i Maalselven og Bardo, men ogsaa i adskillige andre Herreder. De i de to nævnte Herreder oprettede «Smørforeninger», som nærmere omtaltes i forrige Femaarsberetning, har utvivlsomt bidraget meget saavel til et forbedret Melkestel som til en mere økonomisk Behandling og Brug af Fløde og Smør. Angaaende Omfanget af disse Foreningers Virksomhed findes i et Bilag til Landhusholdningsselskabets Beretning for 1895 en Opgave, hvorefter Bardos 7 Foreninger i 1893 solgte 17 044 Kg. og Maalselvens 5 Foreninger i 1894 27 089 Kg. Smør, tilsammen 44 133 Kg. til en Værdi af 69 730 Kr.

I Periodens sidste Aar oprettedes 3 Meierier, et i Rosfjordstrømmen i Lenviken, et i Kvæfjord og et i Harstad. Det førstnævnte tilvirkede i 1895 3 500 Kg. Smør, og til Kvæfjord Meieri indmaaltes samme Aar 199 593 Liter Melk, hvoraf produceredes 6 433 Kg. Smør. Harstad Meieri blev først færdigt ud paa Høsten i det nævnte Aar og kom ikke i nogen ordentlig Drift førend i 1896. Kommer disse Meierier, som det maa haabes, til at gaa godt, vil det snart udøve Indflydelse baade paa Kreaturbestanden og Fjøsstellet i Omegnen.

Faareholdet er neppe gaaet synderligt frem, men der har vist sig adskillig Interesse for en forbedret Race. Navnlig er ikke saa faa Tuterøfaar spredt omkring i Amtet, dels fra Landhusholdningsselskabets Stamhjord paa Trondenes Prestegaard, dels indkjøbte fra Trondhjemskanten.

Ogsaa Svineavlen er bleven omfattet med større Opmerksomhed, og ikke saa ganske faa har anskaffet sig Avlsdyr af stor Yorkshirerace. Opdrætningen af Smaagrise har dog vist sig at være forbundet med Vanskeligheder og er ikke saa sjelden mislykkedes.

Tromsø Landhusholdningsselskab har fortsat sin Virksomhed omtrent efter samme Plan og i samme Udstrækning som tidligere. Foruden Amtsagronomen, der lønnes af Selskabet og som jævnlig har foretaget Reiser omkring i Amtet for at veilede i Jordbrug og Kreaturstel, anvendte Selskabet i 1891 et Par dygtige Gaardbrugere dels til at udføre Fjøsbefaringer, dels til at meddele Undervisning i Melkens og Smørrets Behandling. I Aarene 1892—95 er Fjøsbefaringer, for at spare Reiseomkostninger, bleven udført ved Herredernes egen Foranstaltning med Bidrag af Selskabet. I 1895 udsendtes en Agronom i nogle Maaneder som Vandrelærer i Fjøs- og Kreaturstel. Af lokale Dyrskuer, tildels i Forbindelse med Udstillinger af Smør, Ost og Husflidsgjenstande, er i 1892 og 1895 ialt 9 blevne afholdte, og i 1894 ydede Selskabet

et Bidrag paa 500 Kr. til Landbrugs- og Husdyrudstillingen i Tromsø. Selskabet har arbeidet for Forædlingen af Faareracen ved Indførelse af Tuterøfaar, og i 1894 og 1895 indkjøbte det og spredte udover Amtet et forholdsvis betydeligt Antal Grise af stor Yorkshirerace, hvilket Svineslag tidligere var omtrent ukjendt i Distriktet. Ligeledes har det ydet Bidrag til Indkjøb af en Okse og nogle Kalve af ren Ayrshirerace.

Selskabets aarlige Indtægter har bestaaet af et Amtsbidrag stort Kr. 1 000.00 samt af Bidrag ialt ca. Kr. 220.00 fra 16 af Amtets Herreder, hvortil kommer et til disse Beløb + Herredernes Bidrag til Dyrskuer svarende Statstilskud, der i Femaaret har varieret mellem Kr. 1 372.00 og Kr. 1 480.00. Af Private er der som Medlemskontingent ydet ca. Kr. 60.00 aarlig.

Som Underafdelinger under Selskabet dannedes i 1892 en Landbrugsforening i Balsfjorden og i 1893 en lignende i Maalselven, hvilke ved Udgangen af 1895 talte henholdsvis 24 og 57 Medlemmer. Under Maalselvens Forening virker endvidere en Kvægavlsforening, der har 53 Medlemmer.

I denne Forbindelse bør nævnes, at Amtsthinget i 1892 bevilgede Løn til 2 Amtsdyrlæger, hvoraf den ene skulde tage Bopæl i Tromsø og den anden i Harstad. Den sidstnævnte Post blev besat i 1893, men Bevilgningen til Dyrlægen i Tromsø blev i samme Aar inddraget, idet der istedet gaves et Lønsbidrag til en Statsdyrlæge, som siden 1894 er stationeret i Maalselven. Et længe følt Savn er saaledes for Amtets sydlige Del bleven afhjulpet. Derimod har de nordlige Herreder endnu ingen Dyrlæge.

3. Skogdrift [1]).

Ved den i min forrige Indberetning meddelte Opgave over Amtets Skogareal har jeg intet at tilføie. Nogen Afskogning har vistnok nu som tidligere fundet Sted, men uden at de afskogede Strækninger i nogen særlig Grad har været undergivet saadan Rydning og Dyrkning, at Forholdet mellem Skoggrund og dyrket Mark i nogen væsentlig Grad kan siges at være forrykket.

Ude ved Havet kjæmper Birken og Rognen en haabløs Kamp for Tilværelsen og sygner hen under det Samarbeide, som en barsk Natur og en fattig Fiskerbefolkning øver paa den Kratskog, der spirer frem i Bergkløfterne.

Men langt inde i Landet, hvor Havvinden ikke naar, og hvor de lange Afstande værner mod Øksen, der staar Birken i tæt Fylking og skjærmer for Bygden. Og dog udkjæmpes ogsaa her en Kamp for Tilværelsen mellem Birken og Furuen i mange Tilfælde til Fordel for den første. For den, der gjennem en Menneskealder har fulgt denne Kamp, er det ikke tvivlsomt, at Furuens Tilbagegang ikke er betinget i forandrede klimatiske Forholde, men ene og alene har sin Grund i de forandrede Jordbundsforholde og Furuskogens Behandling.

[1]) Dette Afsnit er udarbeidet af Skoginspektør Solem.

Furuen er et nøisomt Træ, der ved sine vidt forgrenede Rødder kan vokse paa den magreste Jord, naar kun Høideforholdene og Havets Nærhed ikke stiller sig hindrende iveien for dens Trivsel; men samtidig dermed drager den gjennem sine Naale mere Næring fra Luften end Løvtræerne og bidrager i høiere Grad end disse ved Naaleaffaldet til at tilføre Skovgrunden Humus. Naar saa Jordbunden paa denne Maade er bleven humusrigere og mere fugtig, finder Birken eller i det Hele Løvskogen Betingelserne for Trivsel og fortrænger ved sin hurtigere Vækst og Overskygning Furuen. Kommer saa Mennesket til og tager bort de bedste og kraftigste og for Gjenvæksten fornødne Trær istedetfor at rydde Birken bort og hjælpe Furuen frem til Lys, gaar Forandringen saameget hurtigere for sig. Paa denne Maade er da de Lier, hvor tidligere Furuskogen prangede, gaaet over til at blive Græslier med rig Birkeskog, hvad de ikke var for 100 Aar siden.

1. De offentlige Skoge.

Disse har i Femaaret ved Indkjøb af endel af det Moursundske Proprietærgods i Balsfjorden og Maalselven samt ved Indkjøb af den nedre Del af Skibottendalen erholdt en Arealforøgelse af ca. 8 925 Hektar. Hvad de første angaar, da indeholder de ikke ganske ubetydeligt hugbart Tømmer, hvorimod der i Skibottendalen kun findes yngre ikke tømmerfør Furuskog.

Forvaltningen af de offentlige Skoge har været udført af Forstmesteren med 1 Forstassistent, 2 Skogfogder og 9 Skogopsynsbetjente eller Skogvogtere.

Som tidligere har Materialierne fra Statens Skoge dels været afhændede paa Roden, dels været fremdrevne for Forstvæsenets Regning og i begge Tilfælde solgte ved offentlig Auktion. Den første Salgsmaade har været anvendt i Maalselven, Bardo og Salangen, hvor det aarlige Hugstkvantum ikke er tilstrækkeligt til at dække Bygdens Behov. I Kvænangen og Nordreisen har derimod Materialierne været fremdrevne for offentlig Regning og paa det sidste Sted delvis været opskaarne paa det herværende Sagbrug.

Furuskogene har i Femaaret $18^{90}/_{91}$—$18^{94}/_{95}$ givet nedenstaaende Udbytte:

Driftsaar.	Tømmer.				
	Antal Tylvter.	m³.	Salgssum.	Drifts-omkostninger.	Netto.
			Kr.	Kr.	Kr.
1890/91	$375^{11}/_{12}$	1 108.40	8 071.79	2 254.90	5 816.89
1891/92	$264^{1}/_{12}$	825.40	6 043.87	1 975.84	4 068.03
1892/93	$270^{11}/_{12}$	1 574.92	5 538.33	2 830.97	2 707.36
1893/94	$354^{7}/_{12}$	1 217.06	5 393.29	2 708.75	2 684.54
1894/95	$321^{8}/_{12}$	870.74	9 919.25	833.82	9 085.43
Tilsammen	$1\,587^{3}/_{12}$	5 596.52	34 966.53	10 604.28	24 362.25

Den i Femaaret stedfundne betydelig mindre Afvirkning til Salg hidrører væsentlig fra den af Skogforholdene dikterede Indskrænkning af Hugsten i Maalselven. Derimod sees Nettoudbyttet procentvis at være ganske betydelig stigende.

Medens saaledes Kubikmeteren i Femaaret 1885—1890 kun udbragtes til Kr. 2.64, betaltes der for samme i Femaaret 1890—1895 en Gjennemsnitspris af Kr. 4.35, altsaa en Stigning af ca. 65 Pct.

Foruden Indtægten af Tømmer skaffer Salget af Brænde og Tjærebrændingen ikke saa ganske liden Indtægt. Hovedmængden af Brænde falder paa Maalselven, Bardo og Kvænangen, paa hvilket sidste Sted Brændet fremdrives for offentlig Regning og sælges ved Søen, medens det i Maalselven og Bardo afgives mod Tiende.

Ihvorvel Fjernelsen af de gamle Fururødder maa betragtes som en rationel Udnytning af Skogen, medfører Tjærebrændingen ogsaa sine Ulemper. Saalænge Brændingen foregaar i Miler, medgaar der saaledes aarlig en større Del Næver til Milens Dækning, hvorved Birkeskogen brandskattes paa en alt andet end forstmæssig Maade. Kommer saa hertil, at der i Nordreisen, der skaffer Hovedkontingenten af Tjære, ofte fældes friske Trær for at kunne benytte Rødderne til Tjærebrænding, tør det nok hænde, at Statsskogen var bedre tjent med, at al Tjærebrænding blev forbudt.

Salget af Brænde samt Tiende af Tjære og Tøndestav indbragte i Femaaret nedenstaaende Beløb:

Driftsaar.	Brænde.				Tøndestav.		Tjære.	
	m³.	Salgssum.	Driftsomkostninger.	Netto.	Antal Stav.	Tiende.	Antal Tønder.	Tiende.
		Kr.	Kr.	Kr.		Kr.		Kr.
1890/91 . . .	332.43	1 019.70	372.85	646.85	27 000	54.00	1 142	1 028.80
1891/92 . . .	495.61	1 623.31	736.20	887.11	8 800	17.60	780	890.70
1892/93 . . .	433.20	2 250.76	1 197.50	1 053.26	6 100	12.20	459	400.40
1893/94 . . .	618.18	2 283.90	1 508.50	775.40	7 600	15.20	641	567.40
1894/95 . . .	510.50	1 857.30	660.00	1 197.30	20 800	41.60	790.5	836.25
Tils.	2 389.92	9 034.97	4 475.05	4 559.92	70 300	140.60	3 812 5	3 723.55

Det samlede Nettoudbytte ved Drift af Statens Skoge i Femaaret har saaledes andraget til:

1)	Af Tømmer	Kr. 24 362.25
2)	- Brænde	- 4 559.92
3)	- Tøndestav	- 140.60
4)	- Tjære	- 3 723.55
	Tilsammen	Kr. 32 786.32

Heri er dog ikke indbefattet Landskyld og Forpagtningsafgift af Statens Gaarde samt Sæter- og Slaatteafgift.

Til de Brugsberettigede — det vil sige til Bygselmænd, Rydningsmænd og Forpagtere — afgaves i samme Tidsrum nedenstaaende Materialier:

Driftsaar.	Tømmer.			Brænde.		Andet Aavirke	Samlet Værdi.
	Antal Tylvter.	m³.	Omtrentlig Værdi paa Roden.	Antal Favne.	Omtrentlig Værdi paa Roden.	til Værdi.	
			Kr.		Kr.	Kr.	Kr.
1890/91	17	32.28	125.00	745	1 490.00	157.80	1 772.80
1891/92	8	13.54	91.00	747	1 495.00	136.60	1 722.60
1892/93	$6^{6}/_{12}$	10.78	78.00	758	1 516.00	105.20	1 699.20
1893/94	-	-	-	760	1 580.00	219.00	1 799.00
1894/95	-	-	-	935	1 930.00	49.20	1 979.20
Tilsammen	$31^{6}/_{12}$	56.60	294.00	3 945	8 011.00	667.80	8 972.80

2. Oplysningsvæsenets Fonds Skoge.

Amtets Prestegaardsskoge har i Femaaret været undergivet forstligt Tilsyn i samme Udstrækning som tidligere, ligesom Klokkergaarden Erikstad i Trondenes ogsaa er underlagt Forstvæsenet. De fleste Prestegaardsskoge tilfredsstiller ikke Brugernes fulde Behov til Brænde, saaledes at Torv, hvor saadan findes, maa bruges, ligesom ogsaa Stenkul. De yder dog en betragtelig Brændekontingent og vil i de fleste Tilfælde ved partiel Fredning kunne bringes op til at afgive et større aarligt Brændekvantum.

Arealet af de forstligt Tilsyn undergivne Oplysningsvæsenets Fond tilhørende Skoge er opgivet at udgjøre 10 170 Hektar.

Der foreligger imidlertid kun i 4 Tilfælde Opmaaling af disse Skoge, saa denne Opgave væsentlig støtter sig til Okulartaxation.

I Femaaret blev der solgt til Indtægt for Fondet samt afgivet til de Brugsberettigede, hvis Antal er 27, nedenstaaende Materialier:

Driftsaar.	Indtægt for Fondet.				Afgivet til de Brugsberettigede.				
	Tømmer.		Andre Indtægter.	Tilsammen.	Tømmer.		Brænde.		Tilsammen.
	Antal Tylvter.	Salgssum.			Antal Tylvter.	Omtrentl. Værdi paa Roden.	Antal Favne.	Omtrentl. Værdi paa Roden.	
		Kr.	Kr.	Kr.		Kr.		Kr.	Kr.
1890/91	$42^{10}/_{12}$	330.22	99.07	429.29	4	72.00	590	1 700.00	1 772.00
1891/92	$78^{9}/_{12}$	559.64	63.10	622.74	$18^{8}/_{12}$	230.00	670	1 843.00	2 073.00
1892/93	$15^{3}/_{12}$	115.10	8.00	123.10	$2^{10}/_{12}$	17.00	620	1 785.00	1 802.00
1893/94	$12^{2}/_{12}$	97.68	8.00	105.68	-	-	590	1 620.00	1 620.00
1894/95	$7^{6}/_{12}$	38.99	2.00	40 99	$3^{11}/_{12}$	65.00	615	1 845.00	1 910.00
Tilsammen	$156^{5}/_{12}$	1 141.63	180.17	1 321.80	$29^{5}/_{12}$	384.00	3 085	8 793.00	9 177.00

Det vil heraf sees, at Oplysningsvæsenets Fonds Skoge i Femaaret kun har givet en Indtægt af Kr. 1 321.80, samtidig som der fra de samme Skoge har været afgivet Materialier til de Brugsberettigede for Kr. 9 177.00.

3. De private Skoge.

Med Hensyn til disse kan jeg i det væsentlige henvise til, hvad jeg har udtalt i min forrige Femaarsberetning. Efter Salget af en større Del af det Moursundske Proprietærgods's Skoge til det Offentlige er der ikke længere nogen større privat Skogeier i Amtet. Hvad der endnu er usolgt af det nævnte Proprietærgods realiseres sukcessivt enten til de respektive Bygselmænd eller til Forpagterne, og hvor der findes nogen Furuskog, bliver den hugget ud til sidste Pinde og solgt, samtidig som Gaardens Huse er faldefærdige.

Dette bekræfter da tilfulde, hvad jeg ofte har anført, men med lige lidet Gehør baade ligeoverfor Herredsstyrelser og Bygdefolk, at Tømmerskog i Smaabrugernes Hænder kun hidfører Skogødelæggelse uden i nogen Maade at hjælpe Brugeren paafode. I de Birkeskoge, hvis afsides Beliggenhed derimod umuliggjør deres Fremdrift til Brænde, bliver kun Næveren og Barken udnyttet, medens selve Træet, forsaavidt det ikke egner sig til Skifabrikation, bliver liggende unyttet igjen i Skogen. En Skog, der er herjet paa denne Maade, afgiver et trist Billede.

Hvorvidt Lov om Værnskogens Behandling, der af Amtsthinget er besluttet gjort gjældende for en Flerhed af Herreder, vil kunne udrette noget for at hindre Birkeskogenes ud over alle Grændser hensynsløse Behandling, vil Tiden vise. Det har desværre vist sig at være med blandet Følelse, at Lovens Gjennemførelse er mødt ude i Distriktet.

Og karakteristisk for manges Opfatning er det, at Loven ikke ansees for nødvendig og landsgavnlig, men er en Tvangslov, som bør modarbeides. Selv i et saa oplyst Distrikt som Bardo blev der, forinden Vedtægter for Værnskogsbehandlingen var udarbeidede, af Bygdens bedste Mænd oparbeidet en Opinion mod Loven, der enten vil hidføre, at de udarbeidede Vedtægter beklippes paa en saadan Maade, at de bliver betydningsløse, eller ogsaa begrænses til at omfatte saadan Skog, der ligger saa langt tilfjelds, at den kun bør fredes mod Lappernes Ødelæggelser.

4. Fiskerierne.

De vigtigste inden Amtets Grændser drevne Fiskerier er Torskefisket, Sildefisket og Seifisket.

Om Deltagelsen i og Udbyttet af Torskefisket hidsættes for Femaaret følgende Opgave:

	Antal Fiskere.	Antal Baade.	Antal Skrei.	Lever. Hl.	Værdi. Kr.
1891	3 452	1 155	1 209 200	3 273	304 800
1892	4 366	1 323	3 448 000	9 895	826 700
1893	5 331	1 601	4 169 300	11 986	705 800
1894	5 214	1 597	3 226 200	6 609	613 600
1895	4 995	1 446	2 373 000	3 513	432 800

Gjennemsnitlig for Perioden var disse Fiskerier aarlig besøgte af 4 671 Fiskere med en Gjennemsnitsfangst af 2 885 000 Skrei til en Værdi af Kr. 577 000, hvilket giver en Lot af 124 Kr. pr. Mand. I det foregaaende Femaar var Antallet af Fiskere gjennemsnitlig 3 844 og Udbyttet 1 722 500 Skrei værd Kr. 354 000, saa at der paa hver Fisker faldt en Lot stor 92 Kr.

Dette Fiske drives som «Hjemfiske» fra hele Amtets Kyst, men dog navnlig fra efternævnte Vær, hvor foruden Hjemfolket ogsaa en større eller mindre Almue fra de indre Fjordbygder søger hen: Grøtavær i Trondenes, Meløvær og Steinavær i Bjarkø, Holmenvær og Mefjord i Berg, Sommerø i Hillesø, Torsvaag i Helgø, Skaarø og Burøsund i Karlsø, Løksund i Skjervø samt Seglvik og Olderfjord i Kvænangen. Som man af ovenstaaende Tal vil erfare, har saavel Søgningen til som Udbyttet af Fisket i det sidste Femaar taget et betydeligt Opsving. Navnlig gjælder dette Værene i Berg paa Yttersiden af Senjen, specielt Holmenvær og Mefjord. Ifølge Lensmandens Opgave søgtes disse Vær (nogle mindre Vær i samme Herred derunder indbefattet) af følgende Antal Fiskere og Baade: 1891 1 346 Fiskere, 374 Baade; 1892 2 000 Fiskere, 500 Baade; 1893 2 400 Fiskere, 600 Baade; 1894 2 822 Fiskere, 753 Baade; 1895 2 925 Fiskere, 736 Baade. Belægget har saaledes været uafbrudt voksende.

For Sildefiskeriernes Vedkommende vil Deltagelsen og Udbyttet fremgaa af nedenstaaende Tal:

Aar.	Antal Fiskere.	Fangst. Hl.	Værdi. Kr.
1891	1 614	28 000	93 300
1892	3 690	113 000	117 000
1893	2 399	104 000	100 600
1894	2 717	64 000	450 200
1895	2 016	26 000	157 000

Dette Fiske, som hovedsagelig foregaar i Fjordene i den sydlige Del af Senjen (Kvæfjord, Trondenes, Ibbestad og Salangen), har nu gjennem en lang Aarrække stadig været i Tilbagegang. I Middeltal for ovennævnte fem Aar var Værdiudbyttet alene Kr. 183 000. Gaar man tilbage i Tiden, vil man finde, at den tilsvarende Gjennemsnitsværdi i 1876—1880 var Kr. 700 000, i 1881—1885 Kr. 565 000 og i 1886—1890 Kr. 328 000. Sildefisket er idethele yderst variabelt baade hvad angaar Fangstmængden og i Henseende til Fangstens Værdi. Hvor stærkt Priserne kan fluktuere, vil man faa et Begreb om ved at betragte ovenstaaende Tabels Opgaver for 1893 og 1894. For det førstnævnte

af disse Aar er 104 000 Hl. beregnet til en Værdi af Kr. 100 000, hvilket giver 97 Øre pr. Hektoliter. I 1894 anslaaes derimod Middelprisen til Kr. 7.00 pr. Hl., og uagtet Fangstmængden i dette Aar ikke er meget over Halvdelen af Udbyttet i 1893, er dog Værdien beregnet til 4½ Gange saa meget.

Foranstaaende Opgave gjælder den egentlige Fedsild eller Sommersild. Foruden denne fiskes der imidlertid ogsaa en Del Vinter- eller Vaarsild og Smaasild. Fangsten heraf er for Femaaret opgivet saaledes:

	Vaarsild.		Smaasild.	
Aar.	Hl.	Kr.	Hl.	Kr.
1891.....	2 650	8 600	4 300	4 100
1892.....	11 740	32 800	31 400	21 800
1893.....	1 600	3 200	14 250	7 800
1894.....	2 700	10 800	630	1 100
1895.....	2 800	9 800	27 875	28 500

Seifisket er det vigtigste af de saakaldte Sommerfiskerier, der forøvrigt drives efter Kveite, Torsk, Brosme, Lange, Hyse osv. De foregaar langs Amtets hele Kyst, dog hovedsagelig paa den nordlige Halvdel fra Kvaløen til Finmarkens Grændse. Om Deltagelsen i disse Fiskerier haves ingen Oplysninger, ligesaa lidt som om Fangstmængderne. Derimod indsender Lensmændene aarlig Opgaver over Værdiudbyttet. Ifølge disse Opgaver, som dog ganske vist er for lave, udgjorde Fangstens Værdi i 1891 Kr. 340 200, i 1892 Kr. 318 700, i 1893 Kr. 205 900, i 1894 Kr. 272 500 og i 1895 Kr. 216 300. Gjennemsnittet for Femaaret bliver Kr. 271 000, hvilket er temmelig nøiagtig det samme som Gjennemsnittet for 1886—1890.

Den Del af Fangsten, der tages paa Forsommeren og udover Høsten, bliver i Reglen hængt til Tørfisk. Derimod bliver det meste af den Fisk, der fanges i den varmeste Aarstid, den saakaldte Makketid, solgt fersk til de russiske Pomorer, som oftest i Bytte mod Rugmel, tildels — navnlig i den senere Tid — ogsaa mod Betaling i rede Penge. Russerne søger med sine Fartøier ud til de Fiskevær langs Kysten, hvor det bedste Sommerfiske kan paaregnes, og efterhvert som Fiskerne kommer ind med sin Fangst, lægger de umiddelbart til Fartøierne, hvor Fisken modtages og straks nedsaltes i Rummet. Da det største Sommerfiske, som ovennævnt, foregaar efter Sei, er det hovedsagelig denne Fisk, der er Gjenstand for Handel, men forøvrigt modtager de lidet nøieregnende Russere overhovedet al den Fisk, der trækkes af Søen, ligeindtil Stenbit. Paa denne Maade faar de norske Fiskere til antagelige Priser Afsætning for en Fangst, som ellers vilde skaffe dem lidet eller intet Udbytte. De store Masser navnlig af Sei, der opfiskes i Sommertiden, vil nemlig som Regel ikke kunne hænges til Tørfisk efter St. Hanstid, da Fisken ødelægges af Makfluen, og de vilde derfor være lidet værd, hvis de ikke kunde sælges i fersk Tilstand til Russerne. Kveiten forbruges her i Landet næsten udelukkende som fersk, men der fanges af denne Fiskeart saa uhyre meget mere, end disse Distrikter kan konsumere, at det hidtil alene har været Russehandelen, som har

formaaet at holde den i Pris. Denne Handel er derfor af væsentlig Betydning for Tromsø Amts Fiskere. Det er ikke en, men mange Gange det har hændt, at et godt Sommerfiske i Forbindelse med Russehandelen i væsentlig Grad har bødet paa mislykkede Udrustninger til Vinter- og Vaarfiskerierne i Lofoten og Finmarken, og idetmindste har reddet Befolkningen fra at lide Nød. Vistnok bringer denne Handel ikke mange Kontanter, men den skaffer Mel til Vinterforsyning, og har Almuen først nok deraf, er den omtrentlig hjulpen. Lidt Poteter faaes jo i Reglen paa de fleste Steder, og naar man saa kan erhverve sig en liden Forsyning af Sild eller salt Fisk, har en nøisom Familie hvad den af Fødevarer trænger til Livets Ophold. Man ser derfor ogsaa, at Befolkningen i de forskjellige Distrikter gjerne vil trække Russerne til sig, og der kommer jævnlig Andragender fra Herredsstyrelserne om Aabning af nye Havne for Russerne. I det heromhandlede Femaar er dog intet saadant Andragende bleven imødekommet.

Laks- og Søørretfisket drives saagodtsom udelukkende i Søen med Kilenøter. Antallet af disse er imidlertid nu i Tilbagegang; i 1890 fandtes 142 Nøter, men i 1895 er Antallet alene opgivet til 110. Udbyttet af Fisket er i Fiskeriinspektørens Indberetninger, der sees at være noget fuldstændigere end den officielle Statistik, opgivet saaledes: 1891 14 668 Kg., 1892 13 905 Kg., 1893 8 076 Kg., 1894 8 060 Kg. og 1895 6 850 Kg. Bruttoværdien, der i 1891 var anslaaet til henimod 10 000 Kr., er gaaet ned til 4 700 Kr. i 1895.

Det samlede Værdiudbytte af Amtets Fiskerier er beregnet saaledes:

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skreifisket	304 800	826,700	705 800	613 600	432 800
Sildefisket	106 000	172 000	111 600	462 100	195 200
Sommerfisket	340 200	318 700	205 800	272 500	216 300
Laks- og Ørretfisket	8 100	7 500	5 000	3 000	2 700
Tilsammen	759 100	1 324 900	1 028 200	1 351 200	847 000

Det bemærkes, at Opgaven for Laksefisket her er taget fra den officielle Statistik, der har noget lavere Tal end Fiskeriinspektørens Indberetninger.

Det for Perioden gjennemsnitlige Aarsudbytte bliver saaledes 1 062 000 Kr. mod 967 000 Kr. i 1886—1890, 1 122 000 Kr. i 1881—1885 og 1 101 000 Kr. i 1876—1880. Afkastningen har saaledes været endel rigere end i det sidste Femaar, men naar ikke op til de næstforegaaende. Grunden er den, at Sildefisket inden Amtet ikke paa langt nær har havt den Betydning i de senere Aar som i tidligere Dage, lige indtil for en 10—15 Aar siden. Torskefiskerierne

tiltager nemlig jævnt og har aldrig tidligere kastet saameget af sig som i 1892—1894.

En betydelig større Rolle end de inden Amtets Grændser drevne Fiskerier spiller dog Befolkningens Deltagelse i Vinter- og Vaartorskfiskerierne i Lofoten og Finmarken.

For Lofotfiskets Vedkommende oplyses i Opsynschefens Beretninger, at der fra Tromsø Amt deltog:

1891	8 660	Mand	med	2 072	Baade,
1892	8 695	—	-	1 987	—
1893	7 228	—	-	1 552	—
1894	8 341	—	-	1 862	—
1895	9 516	—	-	2 189	—

Antallet gaar saaledes lidt op og ned, men kan idethele ikke siges at være i Nedgang; der har neppe nogensinde tidligere været saa mange Tromsøfiskere i Lofoten som i 1895. Det for Femaaret gjennemsnitlige Antal Fiskere fra Amtet var 8 288, hvilket er temmelig nær Halvdelen af Amtets samlede mandlige Befolkning mellem 15 og 60 Aar. Samtidig var det hele Belæg i Lofoten i Middeltal 29 400 Fiskere, hvoraf man altsaa vil kunne beregne, at Amtets Kontingent til dette Fiske andrager til meget nær 30 Pct. Det gjennemsnitlige Værdiudbytte af Lofotfisket er for Femaaret beregnet til 6½ Million Kroner. Hvormeget heraf falder paa Udrustningerne fra Tromsø Amt, er ikke opgivet, og ligefrem efter samme Forhold som Deltagelsen tør man neppe beregne dette, da bl. a. Brugenes Art har adskillig Indflydelse. Garnfiskerne har i Perioden idethele havt en meget daarligere Fangst end Linefiskerne, hvorfor ogsaa Antallet af Garnbrug er gaaet meget stærkt ned. I denne Overgang fra Garn- til Natlinebrug har selvfølgelig ogsaa Tromsø Amts Fiskere taget Del, men ikke saa hurtigt som Fiskerne fra andre Landsdele, og Følgen heraf er da igjen, at Amtets Andel af Udbyttet maa antages at have været forholdsvis lidt mindre, end det ellers vilde været. Formentlig vil man kunne anslaa denne Andel til gjennemsnitlig omtrent 25 Pct. af Værdien eller aarlig ca. 1½ Million Kroner.

Antallet af de herfra til Vaarfisket i Finmarken søgende Fiskere er efter Beretningerne fra Finmarkens Amtmand optalt saaledes:

1891	6 950	Mand	med	1 515	Baade,
1892	7 877	—	-	1 860	—
1893	6 713	—	-	1 476	—
1894	5 752	—	-	1 301	—
1895	3 707	—	-	821	—

Søgningen til dette Fiske havde gjennem hele det foregaaende Femaar været i sterk Stigning, og denne Stigning fortsatte indtil 1892. Siden har der været en ganske paafaldende Tilbagegang. Det gjennemsnitlige Belæg i Finmarken har i 1891—1895 været 15 094 Fiskere, hvoraf 6 200 eller omtrent

41 Pct. fra Tromsø Amt. Fiskets samlede Udbytte omsat i Penge er for de samme Aar udregnet til i Gjennemsnit godt og vel 2⁷/₁₀ Million aarlig. Gaar man ud fra, at Tromsø Amts Fiskere har taget sin forholdsmæssige Part af dette Udbytte, kan deres Andel beregnes til noget over 1 Million Kr. aarlig.

I det Hele skulde man da kunne antage, at Deltagelsen i de heromhandlede to Fiskerier i Femaaret 1891—1895 gjennemsnitlig har givet Amtets Fiskere et Bruttoudbytte af omkring 2½ Million Kr. aarlig.

Ogsaa Sommerfisket i Finmarken efter Sei, Kveite, Torsk m. m. søges af en stor Del af Amtets Fiskerbefolkning, men om Udbyttet deraf ser jeg mig ikke istand til at meddele nogen Oplysning.

Hvad Fiskeredskaber angaar vides ingen væsentlig Forandring at være foregaaet. Derimod maa der siges at være skeet et fuldstændigt Omslag med Hensyn til Baadformen. Allerede i Slutningen af forrige Periode var der Enkelte, der havde forladt den gamle Nordlandstype og gaaet over til Snedseilsbaade med 2 Master («Topindinger») til Garnfiske. I Femaarets Løb har Snedseilsbaade af forskjellige Typer i den Grad vundet Stemningen for sig, at de allerfleste nyanskaffede Baade er af denne Sort, og fra de gamle bekjendte Byggesteder i Ranen og Saltdalen arbeides nu neppe mange Nordlandsbaade til Garnbrug uden efter særskilt Bestilling. De bygges paa mange Steder, bl. a. paa Skibsværfterne i Tromsø, og bruges dels med Dæk for og agter, dels med helt Dæk. Efterhaanden er ogsaa Typen bleven forbedret og afpasset efter Behovet, og ved den i Tromsø i 1894 afholdte Regatta gjorde de mødende Snedseilsbaade et betydelig gunstigere Indtryk end ved en lignende Regatta tre Aar tidligere paa Harstad. I Begyndelsen brugtes disse Baade udelukkende som Garnbaade; efterhaanden er man dog begyndt at bygge mindre af den samme Type til Linebrug.

Ogsaa Brugen af Garntrækningsspil er tiltaget overmaade meget, og de allerfleste Garnbaade er vistnok nu forsynet med dette Apparat.

Det fortjener i denne Forbindelse at nævnes, at der i Periodens sidste Aar er gjort Forsøg med Brug af Dampskibe til Torskefiske paa Grundene udenfor Senjenøen. Det bemærkeligste Forsøg gjordes af Haalogalandske Dampskibsselskab, der udstyrede et af sine Agnskibe med 6 Doryer og i Vinteren 1893—94 anvendte det til Prøvefiske paa den saakaldte Svendsgrund. Da Forsøget løb heldigt af, skaffede Selskabet en billigere Dampbaad, som i den følgende Vinter tilligemed flere Dampskibe sydfra drev Fisket paa samme Havstrækning med Station i Gryllefjord. Om hvorvidt der af disse Forsøg vil kunne udvikles nogen større Bedrift var det dog ved Periodens Udgang endnu for tidligt at dømme.

Det i tidligere Beretninger omtalte, i 1867 stiftede, Senjens Baadforsikringsselskab med Kontor i Ibbestad har fortsat sin Virksomhed nogenlunde uforandret. Det udbetalte i 1895 Kr. 1 984 i Erstatninger og havde

ved Aarets Udgang en samlet Forsikringssum stor Kr. 322 283 mod Kr. 364 547 ved Udgangen af 1890.

Nedgangen i Forsikringssummen skriver sig rimeligvis derfra, at der i 1895 dannedes en ny gjensidig Forsikringsforening i Gratangen, der ved samme Aars Udgang havde løbende Forsikringer for Kr. 48 329.

5. Andre Næringsveie.

Nogen egentlig Bergværksdrift har i Femaaret ikke fundet Sted.

Derimod har nogle Stenbrud været i Virksomhed, af hvilke de betydeligste var ved Sørstrømmen i Kvænangen og Strømfjord i Skjervø, som i 1895 beskjæftigede 15—20 Arbeidere i 16 à 18 Uger og leverede Skifersten til en Værdi af tilsammen ca. 8 000 Kr.

Af industrielle Anlæg findes fremdeles kun ganske faa. De i foregaaende Beretninger nævnte Anlæg i Tromsøsundet, nemlig et Teglværk, et Damptrankogeri og et Tranbrænderi, har i Femaaret været i Virksomhed omtrent som tidligere. Tromsø Tøndefabrik, der før laa inden Tromsø By, blev i 1891 flyttet ud til Sollien i Tromsøsundet, hvor den drives ved Vandkraft; den er forsynet med tidsmæssige Maskiner, sysselsatte i 1895 omtrent 25 Arbeidere og leverer Trantønder af Blik og Eg, Hulmaal osv. The Anglo-Norwegian Fishing Co.'s Hvaletablissement paa Skaarø i Karlsø vides ikke at have undergaaet nogen væsentlig Forandring siden forrige Beretning. I Harstad er i Periodens sidste Aar oprettet et mekanisk Værksted med Patentslip for Ophaling af mindre Dampskibe, men dette Anlæg begyndte først sin Virksomhed i Januar 1896.

Med Hensyn til de øvrige Binæringer, som Haandværksdrift, Husflid, Tjærebrænding osv., har jeg intet væsentligt at tilføie til, hvad der er meddelt i Femaarsberetningen for 1886—1890, og jeg kan derfor henvise dertil.

Det samme gjælder Jagten, og jeg skal derfor her indskrænke mig til at supplere den i forrige Femaarsberetning meddelte Tabel med følgende Opgave over det samlede Antal Rovdyr, for hvis Drab der i Femaaret er udbetalt Præmie, idet for Sammenligningens Skyld Hovedsummerne for de tre foregaaende Perioder medtages:

Aar.	Bjørne.	Ulve.	Jerve.	Ræve.	Ørne.	Hønsehøge.	Ravne.
1891	2	-	1	461	88	65	53
1892	-	-	7	783	105	126	97
1893	2	2	6	661	103	171	67
1894	1	-	1	422	70	75	134
1895	-	5	9	498	62	113	50
1891—1895	5	7	24	2 825	428	550	401
1886—1890	6	1	48	2 274	296	477	308
1881—1885	19	3	32	2 640	605	389	204
1876—1880	42	16	41	?	434	510	?

Fragtfarten har ingen nævneværdig Betydning. Af Fartøier hjemmehørende i Landdistriktet fandtes der ved Udgangen af 1895 ialt 86 Seilskibe, drægtige 2 974 Ton, og 10 Dampskibe, drægtige 395 Ton. Seilfartøierne, hvoraf de fleste eies i Lenviken, Sørreisen og Trondenes, er Jagter, Slupper og Skøiter, der hovedsagelig bruges som Kjøbe- eller Logisfartøier under Sild- og Fiskeexpeditioner. Af Dampskibene tilhører de fleste Haalogalandske Dampskibsselskab, der har sit Sæde i Trondenes, og benyttes overveiende dels til Agnsildtrafik under de store Torskefiskerier, dels til Slæbning af Sildnotbrug og lign.

Antallet af Handelsmænd i Landdistriktet er steget ikke ubetydeligt, idet der ved Femaarets Udgang opgives 162 Handlende, medens der ved dets Begyndelse kun fandtes 129. Det store Antal Handelssteder er neppe noget ubetinget Gode. Vistnok kan det være bekvemt for den spredt boende Befolkning, men det leder paa den anden Side til et forøget Forbrug af Luksusartikler, ligesom det ogsaa virker ødelæggende paa Husfliden, idet den lette Adgang til at faa kjøbt færdigsyede Klæder, Skotøi og forskjellige simplere Forbrugsgjenstande bevirker, at man mere og mere lægger af at tilvirke disse Ting i Hjemmet saaledes som i gamle Dage. Det er ogsaa et andet Forhold, som i denne Forbindelse fortjener at nævnes. I et Distrikt, hvor Befolkningens Ve og Vel i stor Udstrækning er afhængig af en saa usikker Bedrift som Fiskerierne, er det et stort Gavn at have nogenlunde kapitalstærke Handelsmænd, der kan yde den fornødne Støtte, naar Fiskerierne slaar feil. Men en solid Handelsstand kan vanskelig bestaa og endnu mindre fra først af oparbeides under den overdrevne Konkurrence, som nu finder Sted.

Af de i forrige Femaarsberetning omtalte 5 Forbrugsforeninger har to, nemlig Sørreisens og Salangens, standset sin Virksomhed, uden at nogen ny vides oprettet. Ved Udgangen af 1895 virkede saaledes alene de 3 efternævnte Foreninger, hvis samlede Omsætning i nævnte Aar er opgivet til følgende Beløb:

Astadfjordens Handelssamlag, Ibbestad	ca. Kr. 17 000
Grøtaværs Handelsforening, Trondenes	- - 14 000
Kvæfjords Spareforening	- - 15 000
Tilsammen ca. Kr.	46 000.

Af Øludskjænkningsrettigheder udøvedes ved Periodens Slutning idethele 15, nemlig 5 i Trondenes, 1 i Bjarkø, 2 i Ibbestad, 3 i Dyrø, 1 i Hillesø, 1 i Maalselven, 1 i Helgø og 1 i Lyngen.

6. Kommunikationsvæsen.

Ved Bevilgning af Veifondet samt 1/5 Distriktsbidrag er der i Femaaret oparbeidet Vei fra Brevik til Fuskevaag med Arm til Søvikmarken i Trondenes, afleveret 5 Oktober 1891, samt fra Søveien til Magisaas i Salangen, afleveret

30 September 1892. Endvidere er der foretaget en Udbedring paa et Par Kilometer af den gamle Vei ved Forset i Salangsdalen, afleveret 2 Oktober 1891, samt udført en Omlægning af Hovedveien ved Lerbækmo i Maalselven, hvor den gamle Veilinie stod i Fare for at blive undergravet af Elven. Det sidste Arbeide blev afleveret 28 September 1892. Paa de fleste af disse Anlæg faldt det hovedsagelige Arbeide i Femaaret 1886—1890. Til Gjengjæld er der i Perioden arbeidet paa Veianlæg fra Skjæret i Balsfjorden til Sjaavikør i Malangen, fra Sørstrøm til Nordhus i Sørreisen og fra Finsnes i Lenviken til Karlstad i Maalselven, hvilke Anlæg ikke blev færdige til Aflevering før i 1896. I 1891 paabegyndtes med 1/10 Distriktsbidrag et større Veianlæg fra Sørkjos til Sappen i Nordreisen. Her indtraf i Mai 1893 det Uheld, at de allerede færdigbyggede Stenkar til den store Jernbro, der skulde føre over Reisenelven lidt ovenfor Kirken, blev omtrent helt ødelagte ved en voldsom Isgang, hvorved Fuldførelsen af dette Anlæg blev adskillig baade forsinket og fordyret.

Saadan Isgang foraarsagede samtidig lignende Skade ogsaa paa andre Steder i Amtet, idet saaledes Foshaug Bro i Bardo blev adskillig ramponeret, medens den væsentlig paa privat Bekostning opførte Bro over Maalselven ved Kirkesnes blev ganske bortrevet.

Ifølge de af Lensmændene afgivne Opgaver var ved Udgangen af 1895 Længden af de offentlige Veie inden de forskjellige Herreder følgende:

Kvæfjord	30	Km.
Trondenes	60	-
Ibbestad	9	-
Salangen	27	-
Dyrø	3	-
Sørreisen	40	-
Tranø	5	-
Maalselven	150	-
Bardo	102	-
Balsfjorden	17	-
Tromsøsundet	4	-
Lyngen	16	-
Kvænangen	6	-

Tilsammen 469 Km.

Alle disse Veie maa, skjønt en stor Del af dem er bygget med Statsbidrag, betragtes som Bygdeveie. De vedligeholdes af Herrederne, 105 Km. mod Pengeindbetaling af Herredskasserne, 192 udelukkende ved Naturalarbeide og 172 Km. delvis paa begge Maader. De samlede Vedligeholdelsesudgifter er opgivet saaledes: Udbetalt af Herredskasserne 3 832 Kr., Værdi af Naturalarbeidet om Sommeren 5 046 Kr., Do. om Vinteren 3 800 Kr., tilsammen 12 678 Kr. Jeg antager imidlertid, at disse Opgaver er temmelig upaalidelige.

Paa den sammenhængende Veirute gjennem Maalselven, Bardo og Salangen var der ved Udgangen af 1895, ligesom tidligere, 8 faste Skydsstationer og 1 Tilsigelsesstation, nemlig 4 faste og 1 Tilsigelsesstation i Maalselven, 3 faste Stationer i Bardo og 1 fast Station i Salangen. Udenfor disse Distrikter fandtes der kun en Skydsstation, nemlig i Harstad i Trondenes (fast), hvilken oprettedes ved Udgangen af 1890.

Kommunikationen tilsøs besørges inden Amtet væsentlig af de Tromsø Amts Dampskibsselskab tilhørende Skibe, der vil blive omtalte under Tromsø By. Efterat deres Antal i 1894 var bleven forøget fra 3 til 4, har et Skib 2 Gange ugentlig befaret Fjordene nordenfor indtil Kvænangen, et andet har ligeledes 2 Gange ugentlig havt Rute paa Harstad, vekslende med at gaa indenom og udenom Senjenøen, et tredie Skib har været stationeret i Harstad for at udføre Ture paa Andenes, Kvæfjord, Berg og det sydligste af Senjen, medens endelig det fjerde Skib fra Tromsø af har udført de kortere Ruter paa Balsfjorden, Malangen, Tromsøsundet, Hillesø og Lyngen. Ialt havde Skibene ved Udgangen af 1895 et Antal af 118 Anløbssteder inden Amtet (foruden 4 i Nordland), hvilke Steder i Reglen anløbes flere Gange ugentlig.

Foruden af disse Skibe anløbes de fleste Handelssteder, som ligger i Leden, af de samme Kystdampskibe, der passerer Tromsø By.

Af Postanstalter havde Amtet, foruden Kontoret i Tromsø By, 61 ved Udgangen af 1890 og 76 ved Udgangen af 1895, idet i Femaaret et Postaabneri (Furhavn) er nedlagt og 16 nye oprettede. De nyoprettede Postaabnerier var: Evenskjær (fra 1/1 1892), Engenes og Lundenes (fra 1/7 1892), Mortenhals og Vangsvik (fra 1/10 1892), Bremsholmen (fra 1/7 1893), Aarstein og Storneshavn (fra 1/4 1894), Finlandsnes, Oksfjordhavn og Vannø-Kvitnes (fra 1/7 1894), Vengsø (fra 1/1 1895), Skibotten (fra Marts 1895, kun under de tre aarlige Markeder), Hansnes og Sommerø (fra 1/7 1895) og Samuelsberg (fra 1/10 1895). Harstad Postaabneri gik fra 1/10 1893 over til Postkontor.

Den første Landpostbudrute i Amtet oprettedes fra 1/7 1894 mellem Bardo og Sørdalen. Flere lignende Ruter er i Periodens sidste Aar under Forberedelse.

Amtets Telegrafnet har i Perioden faaet væsentlige Udvidelser. I 1891—92 byggedes en ny Linie fra Harstad til Bjarkø, hvor Station aabnedes 9/9 1892. I 1892 lagdes en Linie fra Dybvik med Kabel over Lyngenfjord til Lyngseidet, hvor der aabnedes Station 10/12 1892. Dybvik Station nedlagdes i Oktober 1895, men samtidig aabnedes Rigstelefonstation i Rotsund. Paa Grund af de store Ulemper for Tromsø Bys Korrespondance, som ved et Par Leiligheder var foraarsaget ved Brud paa Undervandskabelen over Rystrømmen, anlagdes i 1893—94 en ny Linie fra Tromsø over Laukvik til Gibostad med Sidelinie til Medfjord. Telegraf- og Telefonstation aabnedes i Laukvik og Medfjord 20/12 1894. I 1895 blev der arbeidet videre paa Fortsættelse af denne Linie fra Gibostad til Holmenvær, med eventuel Tilslutning til Linien Harstad—

Bjarkø for Øie. Endelig lagdes i 1894 en Sløifelinie fra Linien over Lavangseidet til Søveien, hvor Station aabnedes $^{26}/_{11}$ 1894.

Antallet af Stationer, som ved Femaarets Begyndelse var 8, deri iberegnet Tromsø By, er saaledes, naar Rotsund Telefonstation medregnes, bleven forøget til 13.

Endelig har Amtets sydlige Del i Femaaret faaet et meget udstrakt Telefonnet. Begyndelsen gjordes i 1891 af Harstad—Kvæfjord-Selskabet, der lagde Linier fra Harstad sydover til Græsholmen, nordover til Kastfjord og vestover til Kvæfjord. Det følgende Aar tilknyttedes Linier i den sydligste Del af Herredet indtil Sandtorv og paa hele Indlandet ligefra Skaanland til Tovik, hvorhos der nordover etableredes Forbindelse mellem Harstad og samtlige Gaarde paa det saakaldte Grytland. I samme Aar (1892) gaves Koncession til Telefonforbindelse mellem Gibostad, Finsnes og Sørreisen, hvortil i 1894 knyttedes en Linie til Kløven. Endelig har et Selskab i Ibbestad anlagt et Telefonnet, der sætter en stor Del af Rolløen, Andorgøen og Gratangen paa Indlandet i Forbindelse med Havnvik.

7. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Den for Amtets samtlige Herreder ved Skatteligningerne antagne Formue og Indtægt, der for 1886 (altsaa ved Udgangen af 1885) udgjorde henholdsvis Kr. 11 826 615 og Kr. 5 548 045 og for 1891 (ved Udgangen af 1890) henholdsvis Kr. 13 331 572 og Kr. 5 417 603, har for de følgende 5 Aar udgjort:

Aar.	Formue. Kr.	Indtægt. Kr.
1892	14 200 000	6 064 000
1893	14 827 000	5 772 000
1894	15 045 000	6 010 000
1895	15 269 000	5 929 000
1896	16 219 000	6 276 000

Formuen sees altsaa at være i jævn Fremgang, medens Indtægten gaar noget op og ned.

Herredskassernes Udgifter (Forskud og Afdrag paa Laan ikke medregnede) udgjorde:

	1885. Kr.	1890. Kr.	1895. Kr.
Herredsstyrelserne	8 830	8 777	14 810
Rets- og Politivæsen	2 634	2 295	2 898
Vei- og Skydsvæsen	12 581	23 004	10 606
Medicinalvæsen	2 366	3 324	5 175
Overføres	26 411	37 400	33 489

	1885. Kr.	1890. Kr.	1895. Kr.
Overført	26 411	37 400	33 489
Geistlighed og Kirker	17 308	26 501	28 817
Skolevæsen	71 530	77 706	146 756
Fattigvæsen	67 615	71 749	89 395
Renter af Laan	10 743	9 105	9 409
Andre Udgifter	6 332	8 202	7 780
Tilsammen	199 939	230 663	315 646

Det som ved en Sammenligning af disse Tal springer stærkest i Øinene, er den overordentlige Tilvækst i Udgifter til Skolevæsenet, et Forhold, der selvfølgelig for den væsentligste Del skriver sig fra de større Krav, som den nye Skolelov stiller til Folkeskolen, dens Organisation og Udstyr. Forøvrigt maa Stigningen i Udgifterne siges at være forholdsvis moderat. At Udgifterne til Veivæsenet ikke blot ikke er voksede, men endog gaaet betydeligt ned, maa vistnok bero paa en Tilfældighed og skrive sig fra, at mange Herreder paa Grund af vanskelige Tider ikke kunde skaffe Penge til de i Aaret forfaldne Distriktsbidrag til offentlige Veie.

Kommunernes samlede Aktiva er gaaet op fra 838 395 Kr. i 1890 til 942 783 Kr. i 1895, medens deres Laanegjæld samtidig er steget fra 223 000 Kr. til 281 000 Kr.

Amtskommunens Udgiftsbudget, som (Afdrag paa Laan ikke medregnet og Refusioner for Sindssyge, Abnorme og Skydsvæsen fraregnet) steg fra Kr. 43 076 i 1885 til Kr. 48 522 i 1890, har i de følgende 5 Aar udgjort:

1891	Kr. 50 393
1892	- 42 211
1893	- 40 866
1894	- 41 400
1895	- 45 715

Hvorledes Udgifterne har fordelt sig paa de enkelte Poster, vil fremgaa af følgende Opgave:

	1885. Kr.	1890. Kr.	1895. Kr.
Rets- og Politivæsen	1 511	1 434	1 308
Fængselsvæsen	1 615	1 615	1 609
Skolevæsen	4 818	5 524	7 949
Abnorme	7 560	8 499	11 744
Sindssyge	17 222	21 704	11 227
Landbrugsvæsen	1 000	1 000	2 604
Rovdyrpræmier	2 125	1 220	1 636
Veivæsen	1 800	1 800	2 600
Amtsformandskabet	3 223	3 428	3 488
Renter af Laan	1 470	1 193	743
Andre Udgifter	732	1 105	807
Tilsammen	43 076	48 522	45 715

Den ikke uvæsentlige Nedgang i Udgifterne i Periodens 4 sidste Aar falder væsentlig paa Kontoen for Sindssyge og hidrører, som det vil forstaaes, derfra, at Statskassen fra 1892 har overtaget $^{2}/_{5}$ af Udgifterne ved Sindssyges Forpleining. Da disse Udgifter tidligere fordeltes med $^{4}/_{5}$ paa Amtskommunen og $^{1}/_{5}$ paa Herrederne, og da Herrederne ogsaa efter 1892 bærer sin Femtedel, er altsaa Amtskommunens Nettoudgift paa denne Konto fra nysnævnte Aar reduceret til det halve. Den samlede Udgift ved Sindssyge har udgjort i 1891 Kr. 28 350, i 1892 Kr. 27 293, i 1893 Kr. 25 380, i 1894 Kr. 27 365 og i 1895 Kr. 27 398.

Amtsskatten, der for 1890 udlignedes med Kr. 6.40 pr. Skyldmark, forhøiedes for 1891 til Kr. 7.20 og for 1892 yderligere til Kr. 8.00 pr. Mark, men kunde for 1893 nedsættes til Kr. 7.00 pr. Mark, hvilken Udligning bibeholdtes ogsaa i 1894 og 1895. Den er saaledes fremdeles i sin Helhed bleven udlignet paa Matrikulen. Den samlede Skat udgjorde i 1891 Kr. 49 516, i 1892 Kr. 54 957 og i 1893, 1894 og 1895 Kr. 48 090.

Amtskommunens Gjæld, der i sin Tid blev stiftet hos Amtets Medicinalfond til Aktier i Tromsø Amts Dampskibsselskab, udgjorde ved Udgangen af 1890 Kr. 26 500. Fra 1892 til 1895 er betalt som Afdrag ialt Kr. 16 500, saa at Gjælden pr. 31 December 1895 alene androg til Kr. 10 000.

Tromsø Amts Medicinalfond, som fra Kr. 63 663 i 1885 var gaaet op til Kr. 94 883 i 1890, har ogsaa i heromhandlede Femaar været i Stigning og var pr. 31 December 1895 naaet op til et større Beløb end nogensinde tidligere, nemlig Kr. 111 594. Tilvæksten var dog ikke uafbrudt, idet der var nogen Nedgang baade i 1891 og 1894. Medicinalafgiften, som udgjør Fondets væsentligste Indtægt, har nemlig i Perioden været adskillig varierende; den udgjorde:

1891	Kr. 17 840
1892	- 24 894
1893	- 31 429
1894	- 17 877
1895	- 24 322

Femaarets Gjennemsnit er Kr. 23 272 mod Kr. 22 947 i 1886—1890 og Kr. 18 452 i 1881—1885. I de to Aar, da Fondets Kapital gik tilbage, var saaledes Medicinalafgiften forholdsvis liden. I 1891 kom dertil en extraordinær Omstændighed, som medførte en ikke ubetydelig Udgift for Fondet. Da Fiskerne i April Maaned passerede Tromsø By paa Gjennemreise fra Lofoten til Finmarksfisket, viste det sig nemlig, at et ikke ringe Antal af dem var angrebet af Nervefeber, og til Forpleining af disse blev der her i Byen i største Hast oprettet et midlertidigt Epidemilazaret, som kostede Medicinalfondet omtrent Kr. 4 200. Aaret 1893 gav paa Grund af det store Lofotfiske en høiere Medinalafgift end noget tidligere Aar.

Af Medicinalfondet udredes fremdeles en stor Del Udgifter, der andetsteds paahviler Amtskommunen, saaledes navnlig Udgifterne ved Amtssygehuset, Vakcinationen og Jordemodervæsenet, ligesom det ogsaa bærer Halvdelen af Udgifterne ved Amtsthinget og Amtsregnskabernes Revision.

Af Sparebanker havde Amtets Landdistrikt ved Udgangen af 1895 de samme 5 som i forrige Femaar. Deres Indskudssum og Formue var ved 1895 Aars Udgang følgende:

	Indskud.	Formue.
Kvæfjord Sparebank	Kr. 359 306	Kr. 27 367
Trondenes —	- 1 194 475	- 137 448
Ibbestad —	- 1 357 591	- 227 112
Maalselven —	- 102 234	- 17 835
Skjervø —	- 76 674	- 7 726
Tilsammen	Kr. 3 090 280	Kr. 417 488

Ved Udgangen af 1890 var de samme Sparebankers samlede Indskudsbeløb Kr. 2 595 038 og Formue Kr. 305 037. Indskudene er saaledes i Femaaret steget med Kr. 495 242 og Formuen med Kr. 112 451.

Af gjensidige Brandforsikringsindretninger haves fremdeles kun en, nemlig den i 1869 oprettede Trondenes Brandassuranceforening, hvilken Indretning ved Udgangen af 1895 havde en Forsikringssum for Huse af 2 120 375 Kr. mod 1 883 425 Kr. den $^{31}/_{12}$ 1890 og 1 284 835 Kr. den $^{31}/_{12}$ 1885. Beløbet af de af Foreningen udbetalte Erstatninger androg i 1895 til Kr. 3 580.40.

Arbeidspriserne har holdt sig nogenlunde uforandret. Aarslønnen for Tjenere opgives for 1895 gjennemsnitlig for Amtet til Kr. 197.00 for en Gut og Kr. 64.00 for en Pige, hvortil kommer Værdien af Kosten, der anslaaes til gjennemsnitlig Kr. 157.00 for en Gut og Kr. 115.00 for en Pige. Den sædvanlige Dagløn for Dagarbeidere paa egen Kost var i Gjennemsnit om Sommeren Kr. 2.40 for Mænd og Kr. 1.35 for Kvinder, om Vinteren Kr. 1.96 for Mænd og Kr. 1.03 for Kvinder. Paa Husbondens Kost opgives gjennemsnitlig henholdsvis Kr. 1.72, Kr. 0.83, Kr. 1.30 og Kr. 0.70. Daglønnen for Hustømmermænd opgives fra Kr. 2.50 til Kr. 3.25, i Gjennemsnit Kr. 2.84. For andre Fagarbeidere foreligger kun nogle faa spredte Opgaver, saaledes Kr. 2.50 for Tømmerhuggere, Kr. 2.40 for Teglværksarbeidere og Kr. 2.50—2.54 for Tranbrændere.

Beløbet af thinglæste og aflæste Panteheftelser udgjorde efter de fra Sorenskriverne modtagne Opgaver:

Aar.	Thinglæst. Kr.	Aflæst. Kr.	Forskjel. Kr.
1891	504 454	193 759	310 695
1892	508 190	200 444	307 746
1893	792 503	227 520	564 983
1894	776 128	192 014	584 114
1895	885 399	255 664	629 735
1891—1895	3 466 674	1 069 401	2 397 273
1886—1890	2 792 108	1 576 549	1 215 559

Om man end ikke af disse Tal kan beregne Pantegjældens absolute Tilvækst i Perioden, da som bekjendt Heftelserne ikke pleier at aflæses samtidig med, at de indfries, tør man dog af Opgaven med temmelig stor Sikkerhed slutte, at Gjælden er forøget meget stærkere i dette Femaar end i det nærmest foregaaende.

Til Oplysning om Anvendelsen af den tvungne Gjældsinddrivelse hidsættes følgende Opgave over Beløbet af de i Femaaret afholdte Exekutioner, Udpantninger og Tvangsauktioner:

Aar.	Exekutioner. Kr.	Udpantninger. Kr.	Tvangsauktioner over fast Gods. Kr.	Tvangsauktioner over Løsøre. Kr.
1891	108 597	37 137	16 241	12 267
1892	75 593	50 722	59 340	19 694
1893	87 236	60 248	44 055	32 202
1894	147 776	59 550	42 922	29 375
1895	96 047	80 069	48 271	26 735
1891—1895	515 249	287 726	210 829	120 273
1886—1890	593 176	180 452	169 410	109 612

Benyttelsen af Exekutioner er saaledes aftaget, medens Beløbet af Udpantninger og Tvangsauktioner er steget.

Antallet af de inden Landdistriktet aabnede Konkurser udgjorde i Femaaret ialt 34 mod 48 i 1886—1890 og 26 i 1881—1885. Nu maa det imidlertid erindres, at Størstedelen af de i forrige Femaar indtrufne Fallissements havde en ganske extraordinær Foranledning, nemlig Bardo Forbrugsforenings Standsning i 1887, hvorom henvises til forrige Femaarsberetning. Bortser man fra disse, var Antallet af Konkurser i det sidste Femaar større end i begge de foregaaende.

Idethele synes mange Tegn at tyde paa, at den økonomiske Tilstand i Almindelighed neppe er gaaet synderligt fremad i Femaarets Løb. Og noget bedre var vistnok heller ikke at vente, aldenstund det i Virkeligheden ikke er et eneste af Periodens fem Aar, der kan siges at have været helt igjennem gunstigt for Amtets Hovednæringsveie, medens tvertimod Udbyttet i

flere Aar baade paa Land og Sø var tildels ikke saa lidet under det sædvanlige. Vistnok maa det antages, at Formuesgjenstandene idethele er bleven noget forøgede, idet man har faaet bedre Huse, Baade, Kreaturbesætninger osv., men der er Grund til at tro, at ogsaa Gjælden er vokset, maaske i samme Grad. At Skatteligningerne viser nogen Stigning i Formuen, har i saa Henseende ikke saa meget at betyde, da dette ganske vist ialfald delvis hidrører fra mere fuldstændige Opgaver.

Ædrueligheds tilstanden maa ansees for god og antages fremdeles at være i Bedring.

B. Tromsø Kjøbstad.

Byens Folketal var den 1 Januar 1891, altsaa ved Femaarets Begyndelse, 6 000. En i Oktober 1896 afholdt kommunal Tælling gav som Resultat 6 080 Indbyggere, hvilket skulde tyde paa en overmaade ringe Fremgang. Det tør dog vistnok antages, at denne Tælling har været mindre fuldstændig, og at Tilvæksten derfor i Virkeligheden har været større, end det efter samme ser ud til.

Stedets væsentligste Næringskilde er Exporthandel med Produkterne af Distriktets Fiskerier og af Expeditionerne paa Ishavet, og de vigtigste af disse Produkter er Tran, Tørfisk, Sild og Saltfisk.

Exporten til Udlandet af disse Varer udgjorde:

Aar.	Tran. Hl.	Tørfisk. Kg.	Sild. Hl.	Saltfisk. Kg.
1891	16 380	1 459 890	3 968	1 789 180
1892	17 850	2 103 120	8 629	1 244 460
1893	23 084	2 131 360	7 469	608 160
1894	19 469	2 047 640	5 074	1 517 750
1895	15 065	1 460 640	4 546	1 468 120
1891—1895	91 848	9 202 650	29 686	6 627 670
1886—1890	67 168	7 655 083	19 483	6 827 802
1881—1885	21 938	5 758 540	19 911	?

Man vil heraf se, at Exporten af de to vigtigste Artikler, Tran og Tørfisk, har taget et ganske anseeligt Opsving. Fornemmelig gjælder dette Tran, og i Virkeligheden har Byen i de senere Aar arbeidet sig op til en af de ledende i Tranforretningen, særlig forsaavidt angaar dampprenset Medicintran.

Ovenstaaende Tal omfatter kun den Export, der har foregaaet direkte til Udlandet. En betydelig Del af Udførselen gaar imidlertid gjennem sydligere Exportbyer, navnlig Bergen. Efter Oplysninger fra Toldkammeret hidsættes

1896 - 1900

XIX.

Tromsø Amt.

Underdanigst Beretning

om Tromsø Amts økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Folkemængde, Inddeling.

Den i Amtet hjemmehørende Folkemængde udgjorde ved Femaarets Udgang, eller rettere den 3 December 1900, ialt 74 362, hvoraf 67 366 i Landdistriktet og 6 996 i Tromsø By.

Ifølge de officielle Opgaver over Resultatet af de 9 tidligere i forrige Aarhundrede afholdte Tællinger skulde Folketallet have udgjort:

	Land.	By.	Amt.
1801, 1 Februar	19 204	84	19 288
1815, 30 April	17 711	75	17 786
1825, 27 November	21 161	738	21 899
1835, 29 November	25 431	1 365	26 796
1845, 31 December	29 340	2 011	31 351
1855, 31 December	35 308	2 958	38 266
1865, 31 December	41 265	4 073	45 338
1875, 31 December	48 488	5 443	53 931
1891, 1 Januar	59 125	6 000	65 125

Tilvæksten i Løbet af de meget nær 10 Aar, som ligger mellem de to sidste Tællinger (1891 og 1900), udgjorde saaledes 9 237, hvoraf 8 241 falder paa Landdistrikterne og 996 paa Byen. Udregnet i Procenter af Folketallet i 1891 androg Forøgelsen til 13.9 Pct. for Landdistriktet, 16.6 Pct. for Byen og 14.2 Pct. for det hele Amt underet. Dette er — bortseet fra Kristiania og Bergen — en større Tilvækst end i noget andet Amt undtagen Akershus, der viser

17 à 18 Pct., og Nordland, der optræder med 15 à 16 Pct. I Finmarkens Amt var Tilvæksten 12.4 Pct.

Med Hensyn til Forholdet inden de forskjellige Dele af Landdistriktet hidsættes følgende Opgave, der viser Folketallet efter de to sidste Tællinger og den deraf beregnede Tilvækst i hvert af Amtets to Sorenskriverier:

	1891.	1901.	Tilvækst.	Pct.
Senjen.....	27 718	32 061	4 343	15.7
Tromsø	31 407	35 305	3 898	12.4

Fremgangen har saaledes været noget større i den sydlige Del af Amtet end i den nordlige.

Beregner man efter ovenstaaende Tabel Tilvæksten i Amtets Folkemængde mellem hver af de tidligere Folketællinger, idet der dog bortsees fra Tællingerne i 1801 og 1815, af hvilke den sidste nemlig ansees for lidet paalidelig, faar man følgende:

1825—35	var Tilvæksten	4 897	eller 22.4	Pct.
1835—45	- —	4 555	— 17.0	-
1845—55	- —	6 915	— 22.1	-
1855—65	- —	7 072	— 18.5	-
1865—75	- —	8 593	— 18.7	-
1875—90	- —	11 194	— 20.7	-
1890—1900	- —	9 237	— 14.2	-

Naar man tager i Betragtning, at der mellem den sidste Tælling (1900) og den næstsidste (1890) hengik knapt 10 Aar, medens der mellem den næstsidste og den nærmest foregaaende forløb 15 Aar, bliver Resultatet, at Tilvæksten fra 1890—1900 procentvis beregnet har været nogetnær den samme som fra 1875—1890, men at den i begge disse Perioder har været mindre end i noget tidligere Tidsrum efter 1825.

Folkemængdens Vækst eller Tilbagegang afhænger, hvor det gjælder et bestemt Omraade, af tre Faktorer, nemlig Antallet af Fødte, Antallet af Døde og Antallet af Ind- eller Udflyttede. Der fødes altid flere Mennesker, end der dør. Hvis nu dette Overskud af Fødte i et vist Tidsrum har været mindre end Folkemængdens Tilvækst, er det klart, at Indflytning har fundet Sted. Har derimod Fødselsoverskuddet været større end Forøgelsen af Folketallet, maa Forskjellen hidrøre fra Udflytning. Nu kan man i den trykte officielle Statistik finde Opgaver for Tromsø Amt over Antallet af Fødte og Døde efter 1845. Med Benyttelse af disse Opgaver sammenstilles nedenstaaende Tabel, hvis første Rubrik angiver Folketallets absolute Tilvækst i Amtet, saaledes som denne ovenfor er udregnet for Tidsrummene mellem de siden 1845 afholdte Tællinger, medens den anden Kolonne viser (for de samme Perioder) Overskuddet af Fødte over Døde. Deraf er da i tredie Rubrik udregnet, hvormange Mennesker der i hvert af disse Tidsrum maa være indflyttet til (+) eller udflyttet fra (÷) Amtet:

Aar.	Folkemængdens Tilvækst.	Overskud af Fødte.	Indvandring (+) eller Udvandring (÷).
1845—55	6 915	5 635	+ 1 280
1855—65	7 072	6 767	+ 305
1865—75	8 593	8 787	÷ 194
1875—90	11 194	15 475	÷ 4 281
1890—1900	9 237	12 300	÷ 3 063

Disse Tal viser i store Træk Folkemængdens Bevægelse i Amtet i de sidste 55 Aar. I den første Del af denne Periode fandt der endnu adskillig Indflytning Sted, men den formindskedes efterhaanden og standsede endelig ganske omkring 1870. Fra nu af begynder Strømmen at gaa den modsatte Vei, og i Aarhundredets sidste Fjerdedel har Udflytningen fra Amtet antaget Dimensioner, der i betragtelig Grad har hemmet Folketallets Vækst.

Det vil forøvrigt forstaaes, at de med + betegnede Tal ikke angiver det absolute Antal Indflyttede, men derimod Overskuddet af Indflyttede over Udflyttede, og at Tallene med ÷ ikke betyder det virkelige Antal Udflyttede, men Overskuddet af Udflyttede over Indflyttede. Thi ligesom der i Aarene før 1860 selvfølgelig ogsaa er foregaaet nogen Udflytning, saaledes er det heller ikke tvivlsomt, at omvendt nogen Indflytning i Periodens sidste Del har fundet Sted. Hvilken Rolle hver af disse to hinanden modvirkende Faktorer har spillet, mangler man imidlertid sikre Opgaver til at bedømme.

I Amtets civile Administration er der i Femaaret foregaaet den Forandring, at det tidligere Senjen og Tromsø Fogedembede i Henhold til Lov af 21 Juli 1894 er nedlagt ved kgl. Resolution af 6 November 1897 og dets Forretninger henlagt til en Amtskassererbestilling og 2 Politimesterembeder, det ene omfattende Tromsø Sorenskriveri, det andet Senjen Sorenskriveri samt Steigen Sorenskriveri af Nordlands Amt. Denne Ordning er dog for en Del kun midlertidig. Naar Ledighed indtræder i Tromsø Bys Politimesterembede, vil Byen og Tromsø Sorenskriveri blive sammenslaaet og faa fælles Politimester med en Politiassistent. [1])

Amtets 2de Sorenskriverier er i Femaaret blevne omregulerede, idet Maalselven og Lenviken Thinglage ved Resolution af 2 Mai 1896 blev henlagt fra Senjen til Tromsø Sorenskriveri.

I Henseende til Antallet af Herreder, Lensmandsdistrikter, Thinglage og Lægedistrikter er der ingen Forandring indtraadt. Amtet omfattede saaledes ved Periodens Slutning ligesom ved dens Begyndelse 22 Herreder, 13 Lensmandsdistrikter og Thinglage samt 11 Lægedistrikter.

[1]) Denne Ordning er indtraadt fra 1ste April 1904.

Derimod er Antallet af Jordmordistrikter forøget med 8 nye. I 1896 deltes Nordre Trondenes Distrikt, saaledes at det saakaldte Grytland med Gaardene Aune og Elgsnes paa Hindøen blev et eget Distrikt, «Topsundet». I 1898 fik Stangelandet i Tranø sin egen Jordmor, og i 1899 oprettedes egne Distrikter for Gullesfjorden i Kvæfjord, Gratangen i Ibbestad samt for Tromsøsundets Havdistrikt, hvorhos Kvænangen deltes i to Bestillinger, indre og ytre. Endelig blev der i 1900 besluttet oprettet et eget Distrikt for de saakaldte Sørgaarde i Ibbestad med de tilstødende Gaarde Tovik, Sandstrand, Sandemark og Sør-Roldnes i Trondenes, hvorhos Skjervø deltes i to Distrikter, saaledes at der blev en egen Jordmor for Arnøen, Laukøen, Vorterøen og den vestre Side af Kaagoen. Det samlede Antal Jordmordistrikter var ved Udgangen af 1900 37.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Antallet af særskilt skyldsatte Eiendomme udgjorde efter Amtskassererens Opgave ved Udgangen af 1900 tilsammen 7 260 med en Matrikulskyld af 6 868 Mark 13 Øre, mod 6 162 Brug og en Skyld af 6 870 Mark 19 Øre ved Slutningen af det foregaaende Femaar. Denne overordentlig stærke Forøgelse er imidlertid neppe Resultatet af den i Femaaret foregaaede Udstykning, men hidrører vistnok hovedsagelig fra den ved Lov af 17 Februar 1900 bestemte Forandring i Skyldsætnings- og Matrikulvæsenet, hvorefter samtlige hidtil skyldsatte, men ikke udskilte Parceller er opført som særskilt matrikulerede Brug.

Gjennemsnitsskylden pr. Brug er for det hele Amt knapt 0.95 Mark. Kun i 7 Herreder er den over 1 Mark, nemlig Nordreisen, Lyngen, Balsfjorden, Malangen, Maalselven, Lenviken og Kvæfjord, høiest i Maalselven med Mark 1.61. Mindst er den i Hillesø, nemlig kun Mark 0.41 pr. Brug.

Gjennemsnitsprisen pr. Skyldmark, beregnet efter de stedfundne Salg, var for det hele Amt underet:

1881—85	Kr. 942.00
1886—90	- 1 175.00
1891—95	- 1 240.00
1896—1900	- 1 351.00

Eiendomspriserne har saaledes været i fortsat og temmelig stærk Stigning, hvilket naturligen staar i Forbindelse med Folkemængdens Tilvækst og den fremadskridende Udstykning. Beregner man Skyldmarkens Middelpris særskilt for Amtets to Hoveddele, Senjen Distrikt og Tromsø Distrikt, finder man en ganske væsentlig Forskjel, idet den for 1896 - 1900 var i Senjen Kr. 1 799 og i Tromsø kun Kr. 1 145. I 1891—95 var de tilsvarende Tal henholdsvis

Kr. 1 613 og 1 077. Ogsaa Prisstigningen har saaledes været større i Senjen end i Tromsø.

Efter Priserne i det sidste Femaar skulde den samlede Værdi af Amtets Jordeiendomme kunne anslaaes til omkring 9¼ Million Kroner.

Leilændingsvæsenet var i gamle Dage mere udbredt i dette Amt end i nogen anden Del af Landet. Endnu henimod Midten af forrige Aarhundrede var i Tromsø Distrikt — som dog dengang ikke indbefattede Maalselven og Lenviken — alt Jordegods saagodtsom uden Undtagelse Bygselgods; 4/5 af alle Eiendomme tilhørte Proprietærerne, Resten var hovedsagelig beneficeret Gods. Nu er dette helt forandret, Bygselgodset er ikke længere af nogen Betydning. I Tromsø Distrikt findes vel endnu lidt, men det formindskes stadig, efterhaanden som det Moursundske Gods og Proprietærgodset i Skjervø gaar over til Selveiendom.

Af det førstnævnte Gods er i Femaaret solgt:

1896.....	15	Brug	med Skyld	15.99	Mark	for Kr.	10 220.00
1897.....	10	—	-	12.46	—	-	8 580.00
1898.....	15	—	-	22.37	—	-	18 760.00
1899.....	13	—	-	12.11	—	-	7 890.00
1900.....	6	—	-	7.57	—	-	5 400.00
Tilsammen	59	Brug	med Skyld	70.50	Mark	for Kr.	50 850.00

I Salgene i 1898 er indbefattet 2 Eiendomme i øvre Maalselven — Rosta og Elvevold Skoge — med samlet Skyld 4.20 Mark, der indkjøbtes af Staten for Kr. 6 000.00.

Ialt er der nu af det heromhandlede Jordegods fra 1860 til Udgangen af 1900 solgt 474 Brug, medens Antallet af gjenværende endnu usolgte Brug udgjør 82.

Foreningen til Ophævelse af Leilændingsvæsenet i Skjervø, som i 1850 kjøbte det store Lyngske Proprietærgods, omfattende hele Skjervø og endel af Lyngens Præstegjeld, tilsammen af Skyld 160 Daler 3 Mark 6 Skilling, har af dette Gods solgt:

1896.....	5	Brug	med Skyld	5.44	Mark	for Kr.	1 820.00
1897.....	4	—	-	3.77	—	-	1 595.00
1898.....	5	—	-	3.04	—	-	7 910.00
1899.....	2	—	-	2.52	—	-	1 680.00
1900.....	1	—	-	1.06	—	-	275.00
Tilsammen	17	Brug	med Skyld	15.83	Mark	for Kr.	13 280.00

Gjennemsnitlig er saaledes for Moursundgodsets Eiendomme opnaaet 721 Kroner og for Skjervøgodsets 839 Kroner pr. Skyldmark. Den store Forskjel fra den ovenfor angivne Middelværdi af Skyldmarken i Tromsø Sorenskriveri

hidrører fra, at der til Proprietærgodset ikke hører Husebygninger, da disse eies af Leilændingerne.

I Udskiftningens Tjeneste har i Femaaret virket 1 Formand og 2 Assistenter, af hvilke den ene delvis for enkelte Gaarde har arbeidet som Formand. Deres Virksomhed vil erfares af følgende Tabel:

Aar.	Antal udførte Forretninger.	Antal Lodeiere.	Udskiftet Areal.		
			Indmark. Ar.	Udmark. Ar.	Tilsammen. Ar.
1896	12	84	14 549	157 867	172 416
1897	13	131	7 953	135 199	143 152
1898	16	81	40 583	332 302	372 885
1899	16	113	3 085	276 820	279 905
1900	10	58	11 318	13 772	25 090
1896—1900	67	467	77 488	915 960	993 448

Det under Udmark opførte Areal bestaar af Skog, Slaatter, Opdyrkningsmark, Brændtorv- og Multemyrer, Søfjære og Klipfiskberge samt en Havnegang.

Af de udførte 67 Forretninger faldt paa Trondenes Thinglag 18, Ibbestad 11, Kvæfjord 10, Salangen, Berg og Nordreisen hver 5, Lyngen 4, Karlsø og Lenviken hver 3, Skjervø 2 og Helgø 1.

Udskiftningen af Jordfællesskab begyndte i Tromsø Amt i Mai 1862 og har siden stadig været fortsat, saagodtsom den hele Tid med en af Kongen beskikket Udskiftningsformand og 2 Assistenter.

I de 4 Aar 1862—65 udskiftedes ialt 17 Matrikulnumere med 102 Brug, af samlet Skyld 55 Daler 9 Skilling. I Femaarsberetningen for 1861—65 udtales, at dette vistnok ikke er saa meget, og at den største Del af Arbeidet endda staar igjen, «men det hele antages dog inden ikke ret mange Aar at være fuldført». Om Virksomheden i de følgende 30 Aar meddeles følgende Opgave:

Aar.	Antal Forretninger.	Antal Lodeiere.	Udskiftet Areal (Hektar).		
			Indmark.	Udmark.	Tilsammen.
1866—70	54	348	2 104	11 085	13 189
1871—75	83	407	1 897	46 903	48 800
1876—80	123	634	2 245	48 400	50 645
1881—85	51	257	916	3 409	4 325
1886—90	97	571	1 104	12 159	13 263
1891—95	70	439	957	7 834	8 791

Angaaende Udskiftningens Standpunkt ved Udgangen af Aar 1900 meddeler Udskiftningsformanden følgende:

«Ved den offentlige Udskiftnings Iværksættelse var Indmarkernes Udskiftning først paakrævet. Disse laa i indviklede Teigeblandinger, som umuliggjorde en ordentlig Opdyrkning og Indhegning. Efterat Arbeidet herover har foregaaet i aarevis, er ogsaa nu den største Del af Indmarksudskiftningerne udførte, og det maa kunne antages, at disse Udskiftninger vil være tilendebragt om cirka 10 Aar. Det endnu gjenstaaende er paa de mere afsidesliggende Steder, og ligger da disse Indmarker i delvis Teigblanding og Sameie. Da Priser og Afsætningsforhold paa Landbrugsprodukter i de sidste Aar har forbedret sig adskilligt, er ogsaa Lysten til Jordbrugsarbeide bleven større paa de fleste Steder inden Amtet. En stor Del af de udskiftede Indmarker er allerede tilnærmelsesvis oparbeidet og opdyrket. For da at skaffe mere Arbeidsjord er der i de sidste 12 Aar kommet stærke Krav paa Havnegangsudskiftninger, idet Dele af den fælles Havnegang indtages og skiftes til Opdyrkningsmark (Hjemmeudmark). Saadanne Udskiftninger vil for Fremtiden blive paakrævet omtrent paa hver Gaard, da de skiftede Indmarker som Regel er smaa, og Jordbruget vil ikke kunne gaa fremad, medmindre hertil skulde være Adgang. Hvad selve Havnegangen angaar, saa er den paa de fleste Steder saa tilstrækkelig, at en større eller mindre Indsnevring af samme, eftersom Forholdene maatte tillade, uden Hinder kan finde Sted. Hjemmeudmarksudskiftninger er desuden af største Betydning derved, at den uforholdsmæssig kostbare og lidet indbringende Udmarkslaatte kan undgaaes, naar fortsat Opdyrkning kan finde Sted. Paa omtrent alle Gaarde inden Amtet ligger Havnegangen i fuldstændig Fællesskab; men for Fremtiden vil der til Opløsning af disse Fællesskaber blive stillet større Krav.

Hvad Skogudskiftninger angaar, saa er vistnok en Del saadanne afholdt, men det meste er endnu ikke behandlet ved offentlig Udskiftning og ligger da enten i fuldstændigt Fællesskab eller i saadanne Teigeblandinger, at en rationel Drift af Skogen hindres, og Fællesskabsskog er som Regel udsat for Rovhugst. Saadanne Udskiftninger er stadig under Behandling og vil i Forbindelse med Torvmyrudskiftninger blive omfattet med Interesse. Torvmyrerne, hvorover Udskiftning i det større først i de senere Aar er foregaaet, ligger som oftest i den fælles Havnegang og er fælles som denne; større Værdier er paa Grund af Fællesskab bleven ødelagte, da enhver har forsynet sig mest muligt. Enkelte har ogsaa solgt og leiet bort Myr til Torvspadning. Denne er da som oftest foretaget saa ufornuftigt, at større Dele af Myrerne er gjort ubrugbare. Da dette som Regel er til Tab for de større Brug, forlanger disse Myrerne skiftede. Paa Steder, hvor saadanne Udskiftninger er afholdte, har man seet store Fordele heraf.»

Om Høstens Udfald i hvert af Periodens 5 Aar meddeles følgende:

I 1896 kom Vaaren sent og Snesmeltningen gik langsomt, men ved Midten af Juni indtraadte et gunstigt Veir med afvekslende Regn og Solskin, som hurtig bragte Vegetationen fremover. Hømængden blev overalt særdeles betydelig,

og skjønt det ustadige Veir i August Maaned vanskeliggjorde Indbjergningen og tildels forringede Kvaliteten, blev dog Udbyttet som i et godt Middelsaar. Ogsaa Korn- og Potethøsten var gjennemgaaende tilfredsstillende. Paa enkelte Steder, navnlig i Bardo og den øvre Del af Maalselven, gjorde dog Frosten adskillig Skade i August. Poteterne faldt almindeligvis noksaa smaa, men Kvaliteten var god.

1897 kom med en tidlig Vaar, og ved Midten af Mai var Vegetationen usædvanlig langt fremkommen. Nu slog det imidlertid ind med lav Temperatur, og gjennem hele Juni og Juli Maaned blæste der jævnlig en kold og tør Nordenvind, der standsede al Græsvækst. Isbrand var derhos meget almindelig. Bortseet fra Bardo og den indre Del af Salangen og Maalselven, hvor man var nogenlunde tilfreds med Hømængden, naaede Høsten ikke paa langt nær op til et Middelsaar. Indhøstningen gik imidlertid heldigt, saa Kvaliteten gjennemgaaende blev god. Udover Høsten var der ganske god Anledning til Surrogater af Sild og Fisk, men Nedslagtning af Kreaturer var dog nødvendig.

Ogsaa Potethøsten stod adskillig under et Middelsaar. Foldigheden var ringe og Knollerne almindeligvis smaa, Kvaliteten imidlertid ganske god.

Noget bedre gik det med Kornavlen, men heller ikke denne naaede op til et Gjennemsnitsaar.

I 1898 var Udsigterne for Høhøstens Vedkommende fra Sommeren af meget lovende, da Græsset overalt paa Hjemmarken stod ualmindelig tæt og frodigt. Det vedholdende Regnveir, som begyndte i Juli og varede hele Slaataannen igjennem helt til ud i September med kun faa Høveirsdage indimellem, vanskeliggjorde imidlertid Indbjergningen og forringede i høi Grad Kvaliteten. Skjønt Mængden blev temmelig stor, kunde derfor Udbyttet ikke vurderes høiere end et Middelsaar, snarere derunder. Da derhos Vinteren blev ualmindelig streng og Adgangen til Fodersurrogater var mindre end vanlig, blev det den paafølgende Vaar gjennemgaaende knapt med Foder.

Poteterne gav, hvad Mængde angaar, et godt Middelsaars Udbytte, men Kvaliteten var noget ringere end sædvanligt, og om Vinteren blev en stor Del ødelagt af Frost i Kjælderne.

Kornavlingen blev i den sydlige Del af Senjen, hvor den er af størst Betydning, nogenlunde middels. Paa mange Steder slog man Agrene til Grønfoder, da man frygtede Frost, men de, som lod Agrene staa, fik tildels baade meget og godt Korn.

I 1899 gik det derimod for Høets Vedkommende bedre, end det en lang Tid saa ud til. Vaaren kom dette Aar ganske ualmindelig sent, og i store Dele af Amtet laa der Sne paa Hjemmarken endnu ved Midten af Juni Maaned. Man begyndte derfor at frygte for et Uaar. Omkring den 20 Juni indtraadte der imidlertid en pludselig Veirforandring. Sommeren kom med én Gang og drev Vegetationen frem med en forbausende Fart. Mængden af Hø blev derfor større end almindeligt, men da man fik en langvarig Regnveirsperiode fra den Tid, Slaataannen begyndte, udover hele Høsten, navnlig i den søndre Del af

Amtet, blev Avlingen noget beskadiget og Høet ualmindelig udrygt. Udbyttet naaede derfor i Virkeligheden ikke op til et gjennemsnitligt Aar.

Potethøsten blev baade i Mængde og Godhed betydelig under et Middelsaar. Foldigheden var neppe mere end 3½ à 4, og en stor Del af Avlen var ikke tjenlig til andet end Kreaturføde. Den følgende Vaar blev der saaledes stor Mangel paa Sædpoteter.

Ogsaa Kornet gav et misligt Udbytte, og kun paa faa Steder fik man saavidt modent Byg, at det kunde bruges til Sæd.

Denne Række af uheldige Aaringer fik en trist Afslutning i Periodens sidste Aar, der maa karakteriseres som et Uaar. 1900 var et af de, dog heldigvis sjeldne, Aar, om hvilket det i Virkeligheden passer at bruge den kjendte Betegnelse: ni Maaneder Vinter og tre Maaneder ingen Sommer. Vinteren syntes ingen Ende at ville tage, og da Sommeren kom, var det ingen Sommer. Gjennem hele Juli Maaned var Solen næsten ikke at se, og Nedbøren kom oftere i Form af Sne, som en enkelt Gang endog dækkede Markerne lige ned i Fjæren. Under disse Forhold stod al Vegetation stille. Først ved Begyndelsen af August fik man lidt mildere Veir, men det varede for kort til at kunne reparere Skaden, og udover Resten af Sommeren og Høsten blev Indhøstningen umuliggjort ved ustandseligt Regn. I Henseende til Mængde naaede alligevel Høhøsten op til henimod ¾ af et Middelsaar, men da Kvaliteten overalt var daarlig, blev den i Næringsværdi anslaaet til mindre end Halvdelen af et Gjennemsnitsudbytte. For at undgaa en altfor stor Reduktion af Besætningerne maatte der indkjøbes betydelige Kvanta af Kraftfoderstoffe. Alligevel maatte dog et meget stort Antal Kreaturer udover Høsten nedslagtes eller sælges til Slagt. Et Held var det, at Kjødpriserne sydpaa stod høit, saa at Amtets Landmænd fik sine Kreaturer godt betalte. En Lykke var det ogsaa, at Høsten længe udover holdt sig snebar og forholdsvis mild, saa at Kreaturerne kunde søge adskillig Næring ude. Ellers maatte man have slagtet endnu meget mere.

Korn- og Potethøsten mislykkedes næsten ganske. Af Poteter fik man neppe Trediedelen af en Gjennemsnitsavling, og Kvaliteten var overalt ringe. Endnu misligere var Kornavlen. I de fleste Bygder blev det den følgende Vaar nødvendigt at skaffe Sædpoteter og Sædkorn søndenfra.

De paalideligste Data til Belysning af Jordbrugets Udvikling og Standpunkt har man i de i Forbindelse med Folketællingerne indhentede Opgaver over Udsæd af de forskjellige Kornsorter og Poteter. Jeg hidsætter derfor efter den officielle Statistik en Tabel, som viser den samlede Udsæd i Amtet i hvert af Folketællingsaarene fra og med 1835, idet jeg dog kun medtager Rug, Byg og Poteter. De to sidstnævnte Sædarter er de eneste, som har nogen Betydning. Udsæden af Rug, Havre, Blandkorn og Erter spiller ingensomhelst Rolle. Naar Tabellen alligevel omfatter Rug, vil Grunden hertil fremgaa af det følgende. I Tabellen er det ældre Tøndemaal omgjort saaledes, at 1 Td. Korn er regnet lig 1.4 Hektoliter og 1 Td. Poteter lig 1.6 Hektoliter.

Amtets samlede Udsæd udgjorde (i Hektoliter):

	Rug.	Byg.	Poteter.
1835	160	3 374	3 400
1845	46	3 984	5 270
1855	227	5 995	18 390
1865	70	6 196	28 566
1875	50	4 788	31 330
1890	30	5 173	37 589
1900	13	2 884	33 106

Disse Talrækker viser tildels en høist paafaldende Uregelmæssighed, som ganske vist ikke giver noget sandt Billede af Udviklingens Gang, men som paa den anden Side meget let lader sig forklare.

Det er allerede i en tidligere Femaarsberetning (for 1886—90) gjort opmerksom paa, at Udsædens Mængde, naar man betragter et større Distrikt underet, naturligen afhænger af Høstens Udfald i det Aar, som ligger nærmest forud. Har Foldigheden været stor og Kvaliteten god, vil der den paafølgende Vaar blive udsaaet mere end vanligt, baade fordi man har nok af Sæd, og fordi Interessen er bleven ansporet ved det gunstige Resultat. Mislykkes derimod Avlingen, vil dette omvendt have til Følge, at Udsæden det næste Aar bliver mindre.

Saaledes kan man være ganske overtydet om, at den overordentlig stærke Tilvækst af Udsæden i 1855 for en meget væsentlig Del forklares af de usædvanlig gunstige Aaringer i 1852, 1853 og 1854. Navnlig var 1853 et sjelden rigt Aar, men ogsaa 1854 var adskillig over et Middelsaar baade for Korn og Poteter. Det sidste har gjort sig særlig bemærket derved, at Vinterrug blev høstet i Senjen med særdeles godt Udfald, idet den gav lige optil 20 à 25 Fold. At Høstens heldige Udfald i nævnte tre Aar i høi Grad havde tjent til at vække Befolkningens Interesse for Agerbruget, fremhæves da ogsaa specielt i Femaarsberetningen for 1851—1855, og ganske betegnende er det af ovenstaaende Tabel at se, hvorledes den rige Rughøst i 1854 har virket til at forøge Udsæden af denne Kornsort i 1855. De følgende 50 Aars Erfaring synes imidlertid at godtgjøre, at Rugen ikke passer for disse Egne.

Gaar man nu videre i Tabellen, finder man for Byggets Vedkommende nogen Tilvækst i 1865, en Tilvækst, som dog antagelig vilde været større, hvis ikke Kornhøsten i 1864 havde været under middels. Den betydelige Nedgang i 1875 har sin Grund i, at Kornagrene i 1874 over en stor Del af Amtet maatte skjæres grønne, medens den ikke uvæsentlige Stigning i 1890 skyldes den gode Sommer i 1889, da Kornet overalt blev fuldmodent og Udbyttet i det store som i et godt Middelsaar. At de mindre gode Aaringer i den nærmest liggende Periode og da særlig den mislykkede Høst i 1899 maatte fremkalde den overordentlige Tilbagegang i Udsæden af Korn i 1900, er ikke andet, end man paa Forhaand kunde vente.

Under en normal Udvikling, der ikke var paavirket af gode eller slette Aaringer, maa det saaledes antages, at Udsæden af Korn i 1855 og 1890 vilde

have været mindre, og i 1865, 1875 og 1900 større, end ovenstaaende Tabel angiver. Med andre Ord, Tabellen viser, at Korndyrkningen i dette Amt tiltog i den første Halvdel og aftog i den sidste Halvdel af de 75 Aar, som Tabellen omspænder. Og vil man tydeliggjøre denne Udvikling med Tal, er man neppe langt fra det rette, om man anslaar Amtets Udsæd af Korn i Midten af Trediveaarene til omkring 3 500 Hektoliter, i Midten af Sekstiaarene til det dobbelte og nu ved Aarhundredets Slutning igjen til omtrent samme Kvantum som ved Periodens Begyndelse.

Med Potetdyrkningen forholder det sig anderledes. Ogsaa for dens Vedkommende viser Tabellen de vekslende Aaringers Indflydelse paa Udsædens Størrelse, og specielt gjenfinder man i den formindskede Udsæd i 1900 Virkningerne af den mislykkede Potethøst Aaret forud. Men i det store og hele er der ingen Tvivl om, at Dyrkningen af denne Rodfrugt har været i stadig Fremgang og fremdeles udbreder sig mere og mere.

Som Følge af disse forandrede Forhold spiller Kornavlen nutildags ikke paa langt nær den Rolle i Amtets Økonomi som tidligere. Ganske vist har det altid manglet meget paa, at Amtet kunde brødføde sig, men forholdsvis bidrog dog det hjemmeavlede Korn mere til at dække Behovet for en Menneskealder siden end i vore Dage. Nu faaes det fornødne Mel for den alt overveiende Del enten fra Bergen eller det tiltuskes fra Russerne under Sommerfiskerierne. Derimod er Potetdyrkningen af overmaade stor Betydning, idet denne i almindelige Aar ikke alene tilfredsstiller Amtets Behov, men ogsaa leverer adskillig til Salg til endnu nordligere Egne. En feilslagen Potethøst betyder derfor en særdeles væsentlig Reduktion af Befolkningens Indtægter, og denne Reduktion er saameget føleligere, fordi den forholdsvis stærkest rammer den store Mængde Smaabrugere, for hvem Potetavlingen ofte er nærsagt den eneste Afkastning, som de smaa Jordflækker kan yde.

Hvad Jordens Kultivering angaar, maa det desværre erkjendes, at man i dette Amt staar sørgelig langt tilbage. Specielt er det kun ganske undtagelsesvis, at der sørges for en tilstrækkelig Afgrøftning og Drænering af Jorden, og selv i Strøg, hvor man kunde vente en større Forstaaelse af disse Arbeiders Nytte, f. Ex. i selve den umiddelbare Nærhed af Tromsø By, er det trist at se de vandsyge, mosgroede Enge, der alene formaar at frembringe et tyndt Dække af lidet værdifulde Foderplanter. Overhovedet lægges der altfor lidet Arbeide paa Engens Dyrkning. Jeg vil nu ikke tale om, at en kunstig Eng er et sjeldent Syn. Hvad der her i Amtet forstaaes ved dyrket Eng, er intet andet end den naturlige Mark, som er nogenlunde ryddet for Trær og Buske og regelmæssig bliver overgjødslet. Men selv denne Dyrkning sparer man sig ret ofte, og der er mangen en Gaardbruger — endog blandt dem, som vil regnes lidt likere end andre —, som foretrækker at hente det væsentligste af sit Hø fra Skogsmarker, bratte Fjeldlier og andre Udslaatter, hvortil Ad-

komsten er lang og besværlig, og hvor Indhøstningen er forbundet med mange Vanskeligheder.

Og paa dette Felt er der idethele ringe Fremgang at spore. Hvad en og anden Foregangsmand udretter, bliver lidet paaagtet. Gammel Vane og gamle Fordomme staar hindrende i Veien. Jeg kan ikke lade være i denne Forbindelse at gjengive et lidet Stykke af en Tale, som den bekjendte Foged Holmboe nogen Tid før sin Død i 1804 holdt til de da nylig indflyttede Kolonister i Maalselven:

«I ved — sagde han — hvor lidet Jorddyrkningen hidtil i disse Egne har været agtet. Hvorledes den ene har bestyrket den anden i den Fordom, at Søen og Fiskerierne var den eneste Vei til Næring og Levebrød, omendskjønt begge Næringsveie, Jordbrug og Fiskeri, saa særdeles godt kunde bestaa sammen, naar de dreves i behørigt Forhold. Men Opdragelse, Vane, mislige Meninger og Exempler har for stor Magt over Befolkningen og spærrer Adgangen for den bedre Undervisning.»

Disse Ord blev talt for over hundrede Aar siden, og man vil vistnok forbauses over, hvor godt de passer endnu den Dag idag. Men saadan Tale har hidtil vundet liden Paaskjønnelse her i Amtet. Det falder i en taknemmeligere Jordbund, naar man søger at styrke de gamle Fordomme og at udbrede Mistillid til og Uvillie mod dem, der søger at faa dem udryddede.

Og dog tør der være Haab om, at andre Tanker ogsaa paa dette Omraade snart vil arbeide sig frem til Seier. Det er ikke paa alle Felter, Nordlændingen har været seig til at holde paa de nedarvede Vaner. Tvertimod, naar alt kommer til alt, har han vel i det hele vist sig adskillig mere udviklingsdygtig end store Dele af Befolkningen sørpaa. Det er bare i de Ting, som vedkommer Næringsdriften, han har havt saa vanskeligt for at se, at ikke alt, som er gammelt, tillige er godt. Men i Fiskeribedriften har man nu i den sidste Tid været Vidne til et fuldstændigt Omslag i Opinionen — et Omslag, der kom — ikke som den sagte Luftning, men som den friskeste Søndenvinds Kuling. Paa samme Maade kan det komme til at gaa med Jordbruget, og der synes at være gode Grunde til at vente, at saa vil ske, — Grunde, som netop staar i den nærmeste Forbindelse med Fiskeribedriftens Udvikling.

Det vil nemlig efter al Sandsynlighed noksaa snart komme til at vise sig, at de store Bekostninger, som i de senere Aar er bleven anvendt paa at skaffe bedre Udstyr til Fiskerierne, særlig hensigtsmæssigere og kostbarere Baade, ikke fuldt lønner sig, medmindre selve Bedriften omlægges. Renteudgiften bliver for stor, naar Kapitalen som i gamle Dage kun anvendes den halve Del af Aaret og den anden halve Del ligger ufrugtbar. Udstyret kræver en mere stadig Drift, d. e. Fiskeren tvinges til ganske at forlade Jordbruget og udelukkende ofre sig for Fiskeriet. Til Gjengjæld vil det da blive en anden Del af Befolkningen, som helt kommer til at opgive Fiskeriet og udelt søger sit Levebrød af Jordens Dyrkning.

Først naar dette sker, vil de to store Hovednæringskilder, som i Aarhundreder har ligget hinanden iveien, begge komme til sin Ret, og først da vil de

rige Udviklingsmuligheder, som man saa ofte og med Sandhed har talt om, at dette Amt fra Naturens Haand er udstyret med, kunne blive til virkelig Nytte. Der kan derfor heller ikke udtales noget bedre Ønske for Tromsø Amts Fremtid, end Haabet om, at dette Omslag maa komme og komme snart.

Havedyrkningen spiller ingensomhelst Rolle. Det hele Areal af Have er for Amtet opgivet til 742 Ar, hvoraf 393 Ar er anvendt til Kjøkkenhave. Og dog er det ganske forbausende, hvad der kan drives frem paa et nogenlunde lunt beliggende Sted selv i Amtets nordlige Del. Paa Tromsøudstillingen i 1894, da forøvrigt Sommeren var usædvanlig god, var der af Næper, Kaalrabi, Gulerødder, Pastinakker, Hovedkaal, Blomkaal, Spidskaal, Kruskaal, Persille, Timian, Salat og Græskar udstillet saa smukke Samlinger, at man vanskelig skulde tro, at de var avlet omkring den 70de Breddegrad.

Antallet af Landbrugsmaskiner er i Tiaaret bleven adskillig forøget. Der fandtes i 1900 177 Slaamaskiner og 12 Saamaskiner. I 1890 var det tilsvarende Antal 46 og 3. De fleste er anskaffet til Bardo, Maalselven, Trondenes, Salangen og Sørreisen

I Forbindelse hermed skal i Lighed med tidligere meddeles nogle Oplysninger om Flytlapperne og Renbeitningen.

Antallet af de til Beitning anmeldte Ren, som i Aarene fra 1880 til 1893 i Regelen dreiede sig om 45 à 50 000, men efter den for Lapperne saa ulykkelige Vinter 1894 pludselig gik ned til 25 000 i 1895, har i det paafølgende Femaar udgjort:

	Fra Sverige.	Fra Kautokeino.	Tilsammen.
1896	24 325	4 640	28 965
1897	18 726	4 055	22 781
1898	17 250	3 300	20 550
1899	18 370	6 460	24 830
1900	22 990	3 640	26 630

Skjønt der, som ved tidligere Leiligheder gjentagne Gange bemærket, ikke er nogen Tvivl om, at disse Opgaver er altfor lave, synes man dog berettiget til at slutte, at Renbelægget i Femaaret gjennemsnitlig neppe har udgjort meget over Halvdelen af, hvad det var i Aarene til og med 1893.

Antal og Beløb af de i Henhold til Lappeloven afholdte Taxter over Skade ved Ren har siden Lovens Ikrafttræden den 1 Januar 1884 været følgende:

	Antal.	Beløb.
1884—1890	348	10 378 Kr.
1891—1895	1 111	41 581 »
1896—1900	258	7 526 »
Ialt 1884—1900	1 717	59 485 Kr.

Skadetilføielserne har altsaa i det sidste Femaar været betydelig mindre end i det foregaaende, — og det uagtet flere af de senere Aar, specielt 1900,

har været vanskelige for Renbedriften, og uagtet de Fastboende for hvert Aar, som gaar, lærer bedre og bedre at drage Nytte af Lappelovens Bestemmelser. Dette hidrører selvfølgelig for en meget væsentlig Del fra det siden 1895 saa stærkt reducerede Renbelæg, men jeg tvivler dog paa, at dette alene vilde have frembragt det heldige Resultat, hvis ikke ogsaa Lapperne i de senere Aar havde vist en større Omhyggelighed med at bevogte sine Ren. Men i saa Henseende er der efter samstemmige Beretninger fra Opsynsbetjentene skeet en Forandring til det bedre. Det slaar neppe feil, at det er Erfaringerne fra 1892 og 1893, da Lapperne hvert Aar maatte betale 14 à 15 000 Kroner i Erstatninger, som nu viser sin Virkning, — saaledes som jeg allerede i forrige Femaarsberetning udtalte Haab om vilde ske.

Af de ovénfor nævnte 1 717 Taxter blev ialt 1 098 med et Skadebeløb af omtrent 34 000 Kr. afgjorte ved Forlig under Taxterne, idet «Bumændene» for at opnaa denne hurtigere Afgjørelse gjorde et Afslag af omkring 6 000 Kr. 201 Taxter med et Beløb af Kr. 7 472 ledede ikke til videre Forføining [1]).

I alle de øvrige Tilfælde anlagdes efter Lappeloven Politisager, som — bortseet fra ganske enkelte Tilfælde — ledede til, at Lapperne enten ved Retsforlig indgik paa eller ved Dom blev tilpligtet at udrede Taxternes Beløb. Den samlede Sum af de af Lapperne indtil og med 1900 betalte Erstatninger for Skade ved Ren efter Lappeloven udgjør 42 232 Kr.

Som Leder af det ekstraordinære Opsyn med Lappernes Flytninger har der fra 1 Juli 1899 været ansat en Lappefoged for Amtet. Forøvrigt har Opsynet været i Virksomhed i alt væsentligt efter samme Plan som tidligere, dog noget indskrænket, navnlig efter Lappefogdens Ansættelse. Udgifterne ved samme udgjorde i 1896 Kr. 5 574, i 1897 Kr. 4 875, i 1898 Kr. 4 987, i 1899 Kr. 3 850 og i 1900 Kr. 3 238. I disse Beløb er Lappefogdens Løn og Reiseudgifter ikke medregnet.

2. Fædrift.

Til Oplysning om denne Næringsveis Udvikling meddeles nedenstaaende Tabel, der — paa samme Maade som ovenfor med Hensyn til Udsæden — angiver Amtets samlede Kreaturhold efter alle Tællinger fra og med 1835:

(Se Tabellen næste Side.)

Disse Tal viser, særlig naar de sammenholdes med den foran nævnte Tabel over Udsæden i de samme Aar, at Storfæ- og Faareholdet er den Gren af Landbonæringen, som spiller den største Rolle og tillige har gjort de bedste Fremskridt. Uregelmæssighederne i Tallenes Vækst skyldes ogsaa her for en

[1]) Heri er indbefattet 122 Taxter til et Beløb af Kr. 6 233, som afholdtes i 1894, da der ikke var anmeldt Lapper og valgt Formænd, mod hvem Retsforfølgning kunde rettes. Disse Skader blev senere paa Grund af de ekstraordinære Forhold dækkede af den svenske Stat.

Aar.	Heste.	Storfæ.	Faar.	Gjeder.	Svin.
1835	2 749	11 883	29 784	9 633	1 070
1845	3 025	14 987	36 584	11 931	1 330
1855	3 964	23 629	53 205	16 101	1 646
1865	4 499	26 303	57 997	9 505	1 640
1875	4 518	29 853	61 974	11 951	1 682
1890	4 836	37 152	70 144	9 948	1 424
1900	5 082	32 336	41 883	8 432	797

væsentlig Del det vekslende Udbytte af Høsten, og specielt vil det jo straks falde i Øinene, at den delvis overordentlig stærke Reduktion af Kreaturholdet, som den sidste Tælling udviser, er en Følge af Uaaret 1900. Som rimeligt er, gik dette navnlig ud over Faarene, som vokser hurtigst op, og hvis Kjød er lettest afsætteligt. Storfæet sparer man derimod længst muligt, da det vil hengaa flere Aar, forinden Besætningen atter kan bringes op til det gamle Tal.

Om Hesteavlen meddeler Statsdyrlægen, at den endnu ikke kan siges at have gjort nævneværdigt Fremskridt. Gjennem Landhusholdningsselskabet blev der vistnok i sidste Femaar indkjøbt et Par Stamhingste af Fjordracen, som blev stationerede i Trondenes og Maalselven og i disse Distrikter ogsaa ganske flittig benyttedes. Omkring 1900 bemærkedes derfor ogsaa i disse Herreder endel Ungheste, der saa lovende ud, men som dog ikke naaede den ønskelige Udvikling, fordi Opdrættet var mindre hensigtsmæssigt. Idethele er Opdrættet af Ungdyrene endnu et svagt Punkt i disse Egne, navnlig fordi der anvendes forlidet Kraftfoder, hvilket dog for en Del maa undskyldes i et Distrikt, som ikke avler det Korn, der trænges i Husholdningerne. Hesteracen i Amtet er derfor snarest under Middelstørrelse, men som Regel nøisom, udholdende og ikke videre underkastet særlige Sygdomsformer. Den i sydligere Dele af Landet gjængse »Kverke« og dermed beslægtede katarrhalsk lymphatiske Sygdomsformer kjendte man intet til her i Amtet før i 1899—1900, da den blev hidført ved Heste, som havde været anvendt til Kjørsel ved Baneanlægget i Ofoten. Sygdommen fik megen Udbredelse navnlig i Bardo, Salangen og Maalselven og bortrev adskillige Dyr. Med Hensyn til Racens Bygningstræk er disse saa nogenlunde tilfredsstillende for Kropsformens Vedkommende, hvorimod Benbygningen og Benstillingen gjennemgaaende er daarlig. I den sidste Del af Femaaret blev adskillige af de største og mest robuste Heste opkjøbt og solgt til Ofoten, og de forholdsvis høie Priser, som opnaaedes, vakte ikke liden Interesse for en forbedret Hesteavl og særlig for et større Hesteslag end Fjordracen.

Storfæet i Tromsø Amt bestaar hovedsagelig af ægte norsk Kvæg, men ogsaa for en stor Del af Kvæg, der er mere eller mindre opblandet med for-

skjellige udenlandske Racer. Den Bygd, som gik i Spidsen for Kvægslagets Forbedring, var Maalselven. Allerede omkring 1840 indførte man her Kvæg af hollandsk (ostfrisisk) Race, hvis Afkom fik endel Udbredelse og endnu existerer. Det var dog først efter Stiftelsen af Tromsø Landhusholdningsselskab i 1855 og efterat den første Kvægudstilling her i Amtet var afholdt i Maalselven i 1859 under Ledelse af Statsagronom Jensenius, at der kom mere Fart i Bestræbelserne for at skaffe et bedre Kvægslag, og den Race, man nu valgte til Krydsning, var Ayrshireracen. I Tiden fra omkring 1860 til 1894 blev der dels for Landhusholdningsselskabets Regning, dels af Private med Bidrag af Selskabet indkjøbt 8 à 9 Okser og Oksekalve af rent Ayrshireblod, hvilke næsten samtlige kom til Maalselven, og ved Krydsning med disse og Benyttelse af de derved fremkomne Krydsningsdyr til fortsat Avl er da efterhaanden den nu saakaldte «Maalselvrace» opstaaet. Denne Blandingsrace, som tildels har et stærkt Præg af ren Ayrshire, udgjør nu Hovedbestanddelen af Kvæget i Maalselven, Bardo og Sørreisen, og lidt efter lidt har den spredt sig ud over de fleste Herreder søndenfor Tromsø. Ayrshireafstamningen gjenkjendes paa Farven, Hovedformen og Hornene, som sjelden mangler, hvorimod de øvrige for denne Race eiendommelige Bygningstræk som oftest er forsvundne. Disse Kjør er gode Melkedyr og af noget over middels Størrelse, men de kræver et betydeligt Underhold og gode Havnegange. Den stedegne norske Race, som er den raadende i Amtet udenfor de nysnævnte 3 Herreder, er nøisom og haardfør, giver forholdsvis megen Melk og klarer sig godt paa magre Havnegange og under ugunstige Veirforhold. Man har derfor seet indsigtsfulde Fagmænd udtale, at det vil være mere rationelt og i Længden ogsaa mere regningssvarende at søge denne Race udviklet fremfor at arbeide paa Maalselvkvægets videre Udbredelse.

Ogsaa det sidstforløbne Femaar maa antages at have bragt Kvægavlen et Stykke fremover. Knapfødringen og Brugen af aarsgamle tarvelige Okser til Avl er vistnok fremdeles de svage Punkter i Bedriften, men det er dog aabenbart, at man i stedse større Kredse har faaet Øinene aabnet ogsaa for disse Mangler. Derpaa tyder bl. a. den i sidste Halvdel af Nittiaarene stedfundne Stiftelse af talrige Kvægavlsforeninger, hvoraf der ved Femaarets Udgang ialt fandtes 23 inden Amtet, nemlig 11 i Trondenes, 1 i Kvæfjord, 2 i Ibbestad, 3 i Bardo, 4 i Maalselven, 1 i Balsfjorden og 1 i Skjervø. Og ikke mindst har de i Femaaret paabegyndte, dels udelukkende for Statens Regning, dels med Bidrag af Stat, Amt og Herred afholdte, Kvægudstillinger bidraget til at vække Interesse og Kappelyst og fremme Forstaaelsen af gode Avlsdyrs Betydning.

Angaaende det aarlige Melkeudbytte pr. Ko foreligger skjønsmæssige Opgaver fra Lensmændene for det sidste Aar i hver Femaarsperiode. Udregner man for det hele Amt Middeltallet af disse Opgaver, faar man for efternævnte Aar følgende Tal, hvoraf a betegner Gjennemsnittet for samtlige Kjør overhovedet og b Gjennemsnittet for de mere fremskredne Gaardbrugeres Besætninger:

	a.	b.
1880	988 Liter	1 268 Liter
1885	1 000 -	1 500 -
1890	1 000 -	1 600 -
1895	1 120 -	1 638 -
1900	1 159 -	1 666 -

Dette tyder paa en meget smuk Fremgang, navnlig paa de Brug, hvor Stellet er noget bedre end det vanlige, og forsaavidt er der jo heller ikke nogen Tvivl om, at ovenstaaende Tal virkelig er Udtryk for de sande Forhold. Men som absolut Maal for Afkastningen af Distriktets Melkekvæg fortjener de ikke Tiltro. Dertil er de Opgaver, hvoraf de er udregnet, altfor upaalidelige. Idetheletaget er de vistnok for høie. Anslaar man det gjennemsnitlige Melkeudbytte af Amtets Kjør i 1900 til 1 000 Liter aarlig pr. Ko, regner man antagelig høit nok.

Hvad Meieriprodukter angaar, kan det med Sikkerhed antages, at noget videre Salg af saadanne ikke har fundet Sted før i Begyndelsen af Sekstiaarene. Endel Smør og Ost blev jo ogsaa før den Tid fra Bardo og Maalselven bragt til Tromsø By, men sin væsentligste Forsyning fik dette Sted dengang over Skibotten fra Finland («Kvænsmør»). Sæterbruget, der i Midten af hint Decennium vandt Indpas i de nævnte to Bygder, bidrog ikke saa lidet til at øge Produktionen, samtidig som Koldtvandsmethodens Udbredelse fra Syttiaarene af medførte en betydelig Forbedring i Kvaliteten af det producerede Smør. Et nyt og mægtigt Opsving tog Smørtilvirkningen gjennem Oprettelsen af de fra 1887 dannede, i tidligere Femaarsberetninger omhandlede Smørforeninger, som mere end noget andet har formaaet at bringe Salget af Smør fra Maalselven og Bardo op til det mangedobbelte af, hvad det før var. At den herigjennem opnaaede baade større og jævnere Afkastning af Kreaturstellet i høi Grad har formaaet at vække Sandsen og Interessen for en mere rationel Drift, er forlængst en Kjendsgjerning. Men udenfor Bardo og Maalselven har det ikke villet rigtig gaa med disse Foreninger. De har været forsøgte i adskillige andre Bygder, men de fleste har fristet en kort Tilværelse.

Af Meierier havde Amtet i 1900 fremdeles kun tre. De to første oprettedes i 1895 i Kvæfjord og paa Harstad. Noget senere blev der sat igang et mindre Anlæg i Rosfjord i Lenviken, men dette bestod kun et Aars Tid. Fra 1 Januar 1900 sattes Amtets tredie Meieri igang i Sørvik i Trondenes. Alle disse tre Anlæg drives med Damp og er i alle Dele tidsmæssig udstyret. I 1900 blev der ved dem behandlet tilsammen 832 000 Kg. Melk, tilvirket 25 411 Kg. Smør og solgt 12 110 Kg. Fløde og 117 200 Kg. skummet Melk. Til Leverandørerne udbetaltes ialt Kr. 50 600.00, hvorhos de fik frit tilbage al den skummede Melk, der ikke blev solgt.

Som det heraf fremgaar, er man endnu ikke kommen langt med Meierisagen i dette Amt, specielt naar man anstiller en Sammenligning med det sydligere Naboamt, og fremfor alt tør det vistnok vække Forundring, at hverken Bardo eller Maalselven, som er de Bygder i Amtet, hvor Kvægstellet altid har staaet høiest, endnu har faaet noget Meieri. At Tromsø Amt i dette Punkt

endnu ligger saa meget tilbage for Nordland, skriver sig neppe derfra, at de naturlige Betingelser for Meieridrift i det sidstnævnte Amt er saameget bedre, men er vistnok udelukkende at henføre til den stærke Interesse for Landbonæringen, som i den senere Tid har grebet Nordlands Befolkning, og som bl. a. ogsaa har faaet sit Udtryk i de store Ofre, som Amtet for nogle Aar siden paatog sig for at faa en Landbrugsskole. Og at Meierisagen ikke har slaaet igjennem i Maalselven og Bardo, skjønt den her allerede i længere Tid har været drøftet, kommer udentvivl deraf, at disse Bygder gjennem Smørforeningerne har opnaaet en saa fordelagtig Pris for sit Smør, at den almindelige Opfatning er den, at det Tillæg i Prisen, som kunde ventes for virkeligt Meierismør, ikke er stort nok til at dække de forøgede Udgifter.

Af Kvægsygdomme viser desværre Tuberkulosen sig at være adskillig udbredt i Amtet. Ligesom den er indført med Ayrshirekvæget, saaledes paavises den ogsaa hovedsagelig hos dette, men det er dog heller ikke sjelden, at den ved Smitte overføres til Kreaturer af den stedegne Race. Tuberkulinundersøgelserne, der begyndte i Tromsø Amt i 1895—96, mødte i Begyndelsen megen Modstand, men da man ved de nedslagtede syge Dyrs Obduktion fik se Sygdommens Herjninger hos de mere angrebne, og da man ingen Udgifter havde med Forføiningen, men endog fik de slagtede Dyr delvis erstattede, vendte Opinionen sig, og man er nu overalt meget ivrig efter at faa sine Dyr undersøgt.

Om Faareholdet er ikke meget at sige. I Lighed med tidligere er der i Perioden saavel gjennem Landhusholdningsselskabet som ad privat Vei bleven anskaffet endel rene Racedyr, men nogen rigtig Plan i Saueavlen er hidtil neppe bleven fulgt. Der har været arbeidet med forskjellige Racer, uden at man endnu er kommen til nogen fuld Enighed om, hvilken der egner sig bedst for Distriktet. For endel Aar siden var det Cheviotfaarene, som var mest søgt. I forrige Femaar begyndte Tuterøfaarene at vinde adskillig Indpas, men i de senere Aar synes Interessen for disse atter at have tabt sig, og man er vendt tilbage til Cheviotracen, som antagelig bliver det Saueslag, Amtets Befolkning for Fremtiden kommer til at holde paa som det efter Forholdene mest passende og lønsomme.

Gjedeholdet begynder at ofres mere og mere Opmerksomhed og er for endel Herreder bleven en ikke ganske liden Indtægtskilde. Paa de Gaarde, hvor man forstaar at tilberede en nogenlunde fin Ost, ansees Gjeden for meget lønnende, og det hører ikke til Sjeldenhederne, at man kan sælge Ost af en Gjed for 25 til 30, ja lige op til 35 Kr. i et Aar.

Svineavlen synes i lang Tid at have været i afgjort Tilbagegang. I den første Halvdel af Nittiaarene var der megen Efterspørgsel efter Smaagrise af Yorkshireracen, og et ikke ubetydeligt Antal saadanne blev gjennem Landhusholdningsselskabet indkjøbt i det Trondhjemske og fordelt udover Amtet. Imidlertid var man gjennemgaaende lidet heldig med Avlen. Dels blev Purkerne ikke drægtige; dels døde de nyfødte Grisunger efter faa Dages Forløb. Dette har

aabenbart svækket Interessen. Henimod Slutningen af sidste Femaar havde imidlertid de stigende Priser paa Flesk tilfølge, at der igjen blev mere Forespørgsel efter gode Avlsdyr, og da det havde vist sig at være forbundet med saa megen Risiko at faa Smaagrise søndenfra, blev der i 1900 med Bidrag af Stat og Amt oprettet en Svineavlsstation for Amtet paa Gaarden Fagerlidal i Maalselven. Der tør saaledes nu være godt Haab om, at Griseholdet atter vil tage sig op.

Fjærkræavlen er forholdsvis ubetydelig. Antallet af Høns er dog steget fra 9856 i 1890 til 16100 i 1900. Den største Del af dem findes i Kvæfjord, Trondenes og Ibbestad. Det tør vel ogsaa være et Spørgsmaal, om Hønseavlen vil kunne blive synderlig lønnende i andre Dele af Amtet, hvor Vinteren er saa lang og Sneen gaar saa sent af Marken. Ænder og Gjæs holdes kun af nogle ganske faa Liebhabere.

Tromsø Landhusholdningsselskab har fortsat sin Virksomhed omtrent som tidligere. Det lønner en Amtsagronom, som jævnlig foretager Reiser for at undervise i Jordbrug og Kreaturstel. Ved Siden heraf er der i de fleste af Periodens Aar bleven udsendt en Vandrelærer, der har givet Undervisning i Fjøsstel. Lokale Dyrskuer er hyppig af Selskabet foranstaltet afholdt rundt i Distriktet. Sommeren 1898 lønnede det en Gartner, som reiste omkring for at vække Interesse for og undervise i Havestel. Samme Aar sendte det endel Stipendiater for at besøge Bergensudstillingen, hvorhos en Lærer fra Tromsø fik Bidrag for at studere Hønseavlen paa Vestlandet. I 1899 lod Selskabet en Pige fra Maalselven i nogen Tid opholde sig med Stipendium i Gudbrandsdalen for at lære Gjedostystning, og i Periodens sidste Aar blev der tilstaaet 7 Gaardbrugere fra Amtet Stipendium for at deltage i et 14 Dages Kursus ved Bodø Landbrugsskole. Foranlediget ved Misvæksten i 1900 satte Selskabet sig om Høsten samme Aar i Spidsen for et Fællesindkjøb af Kraftfoder. I det hele dreiede Indkjøbet sig om ca. 25000 Kroner. 13 af Amtets Herreder deltog i samme.

Selskabets Udgiftsbudget androg i 1900 til ca. Kr. 7400.00, hvoraf Kr. 1750.00 dækkedes ved Bidrag af Amtskommunen.

Som Underafdelinger under Selskabet virkede lokale Landbrugsforeninger i Balsfjorden, Maalselven, Kvæfjord og Trondenes med henholdsvis 18, 50, 39 og 53 Medlemmer (i 1900).

Den første aarlige Statsudstilling af Kvæg, Faar, Gjeder og Svin afholdtes i 1897 paa Eidet mellem Kvæfjord og Trondenes. I 1898 holdtes Udstillingen i Maalselven, og siden har den alterneret mellem disse to Steder.

Samme Aar begyndte ligeledes de aarlige Stats-Amts-Udstillinger, hvortil Staten bidrager Halvdelen (Kr. 500.00) af Udgifterne, medens den anden Halvpart deles mellem Amtet og vedkommende Herred. Af disse Udstillinger, som stadig flyttes rundt i de Distrikter, som ikke har saa let for at naa frem til Statsudstillingen, holdtes den første paa Stensrud i Bardo. I 1898 henlagdes

den til Kjosen i Lyngen, i 1899 til Eidet mellem Balsfjorden og Malangen og i 1900 til Ibbestad.

Endelig skal nævnes, at der i Periodens to sidste Aar, 1899 og 1900, med Bidrag af Staten og lige Tilskud fra Nordlands og Tromsø Amter var arrangeret Fællesudstillinger af Kvæg, Faar og Svin paa Lavangseidet mellem Trondenes og Ofoten.

3. Skogdrift [1]).

Som bekjendt udgjør Birk og Furu de skogdannende Træslag inden Tromsø Amt. Granen naar ikke hid op, den standser nede paa Helgeland, og de forskjellige Løvtræer — naar undtages Birken — optræder ikke i saa store sluttede Komplexer, at de kan kaldes skogdannende.

Betingelserne for Skogens Liv og Trivsel er inden Amtet betydelig gunstigere end i det østenfor liggende Finmarken. En større Del af Amtets Kyster dækkes af Øer og skjærmende Skjærgaard, der bryder Havstormenes Vælde, naar de sætter ind over Land og Skog, ligesom vel ogsaa den noget sydligere Beliggenhed gjør sit til, at Furuskogen vokser hurtigere her end oppe i Finmarken.

Hvad specielt Furuen angaar, saa er det jo en Kjendsgjerning, at den i ældre Tider ogsaa inden Tromsø Amt har gaaet længere ud imod Havet og høiere op i Fjeldet end i vore Dage.

Paa samtlige større Øer — helt fra Hindø op til Skjervø — har tidligere vokset Furuskog, der paa de fleste Steder allerede for Hundreder af Aar siden er saa grundig ødelagt, at man nu kun finder Spor efter den rundt om i Torvmyrerne.

Medens det her udelukkende er Menneskehaand, der har bevirket Furuskogens Tilbagegang, maa denne Foreteelse oppe i Fjeldene for en ikke uvæsentlig Del tilskrives Flytlappernes Tamren. Den, som i Finmarkens Fjeldskoge har seet den Skade, som af Tamrenen anrettes paa Furuens Gjenvækst, vil ialfald ikke et Øieblik kunne være i Tvivl om, at Tamrenen ogsaa inden Tromsø Amt har været en medvirkende Aarsag til, at Furugrænsen oppe i Fjeldene er forrykket.

Selv Birkeskogen har lidt ved de svenske Flytlappers Færd inden norsk Landomraade. Ikke nok med, at Birkeskog i milevis er nedhugget til Opførelse og Fornyelse af Rengjærder, ogsaa paa anden Maade sætter Lappernes og Renens Vandringer sine Spor inden Amtets Skoge.

Det er under saadanne Omstændigheder et Gode for Skogen, at Opsigten med Flytlappernes Færd alt bliver skarpere. Den Skade, de i det her omhandlede Tidsrum har anrettet, har derfor ogsaa været ubetydelig, mod hvad tidligere har været Tilfældet.

En anden Fiende har derimod i Femaaret i en ganske betragtelig Grad herjet Amtets Løvskoge, og det er Birkemaaleren *(Cidaria dilutata)*. Dette Skadeinsekt er overhovedet en Svøbe for Birkeskogen i de arktiske Egne, idet den i de Aar, den optræder i Mængde, ved sit Angreb kan bringe store Skogstrækninger til at sygne hen og dø ud. Det er Fjeldskogen, som lider mest, og ligeoverfor Birkemaalerens Angreb paa disse staar man magtesløs.

Ved Siden af Birkemaaleren har i Femaaret ogsaa Frostmaaleren *(Cheimatobia brumata* Lin.) stygt herjet i Amtets Løvskoge. Angrebet har heldigvis været nogenlunde lokalt. Om Forholdet paa Tromsøen meddeler Konservator J. Sp. Schneider for Aaret 1899, at «Hærjingen paa Løvskogen af Brumata-Larverne paa Tromsøen og i nærmeste Omegn har været rædselsfuld, store Strækninger totalt afspiste, Trærne delvis døde, og muligens viser det sig til næste Aar, at Trærne i endnu større Udstrækning vil dø, da Ødelæggelsen rimeligvis vil rase endnu et Aar. Larverne spiste tilslut alt muligt i Haverne, Papaver, Saxifraga og de utroligste Ting. Paa Øen havde man smurt en Masse Træer, og jeg saa vist en 1 000 Hunner sidde døde i Limet paa mange Træer; men de var saa massevis tilstede, at de levende krøb over de døde som en Bro, og hvordan det vil gaa med Skogen, hvor intet er smurt, er ikke godt at sige». — — —

Herjingen varede i 3 Aar og trods alle Forholdsregler ødelagdes en Mængde Løvskog, ikke alene paa Tromsøen, men ogsaa i Maalselvdalen og i Bardo foruden i Lyngen, hvor i Signaldalen Birkeskogen over en stor Strækning var totalt ødelagt.

Foruden Insektskade har ogsaa andre Kalamiteter i Femaaret rammet Amtets Skoge. Saaledes afbrændte Sommeren 1896 endel Furuskog øverst i Nordreisen, ligesom den stærke Storm Natten til 20 November 1898 nedbrød en Mængde Skog især i Amtets sydligere Dele. Ogsaa Somrene var kolde, lidet gunstige for Trævegetationen, saa Tilvæksten for Skogen maa siges at have været under det normale.

Uagtet Naturforholdene saaledes idethele maa betegnes som mindre gunstige for Skogens Trivsel i det her omhandlede Tidsrum, møder man en anden Foreteelse ligesaa glædelig som hine beklagelige, og det er Befolkningens bedre Forstaaelse af og bedre Syn paa Skogens store Betydning saavel i økonomisk som i klimatisk Henseende.

Som en Frugt af denne vaagnende Sands for Skogens Nytte er udgaaet Tromsø Amts Skogplantningsselskab, der med sine Underafdelinger tæller Medlemmer inden alle Amtets Herreder, og hvis Formaal er at virke for Skogens Bevarelse og Ophjælp inden Tromsø Amt. Dette Selskab, der er fuldstændig privat, men som nyder Understøttelse af Stat og kommunale Institutioner, søger at naa sit Maal dels gjennem Fredning af den allerede forhaandenværende Skog, dels gjennem Uddeling af Planter og Frø til Private og Skolestyrer for at opelske Skog paa saadanne Steder, der ikke er egnede til Opdyrkning, eller hvor det ansees nødvendigt at tilveiebringe Værnskog, og dels gjennem Foredrag og Skrifter at udbrede Kundskab om og vække Interesse for Skogens Behandling.

Skogplantning er indført i de fleste Herreder, dette Arbeide, om hvilket Skoginspektør Solem skriver i sin Indberetning for Budgetaaret 1 Juli 1897

[1]) Dette Afsnit er udarbeidet af Skoginspektør Hagemann.

—30 Juni 1898: «Et stort Fremskridt for den private Skoghusholdning vil det være at faa indført Skogplantning. Jeg tillægger dette mindre Betydning som Plantningsarbeide, men lægger mere Vægt paa den Omstændighed, at Sandsen og Omhuen for Trærne, baade de voksne og de smaa, vækkes og vedligeholdes. Hvor mangt et Træ er ikke skamferet af en ubetænksom Guts Øks, og hvor mangen Gren og Kvist er ikke unødig brukket for enten at tilfredsstille et Øiebliks Lune eller for at skaffe en Blomsterklase eller nogle Bær, som lige godt kunde være tilgodegjort uden at ødelægge Træet. Og er først Sandsen vakt derved, at den opvoksende Slægt værner om den Skog, man har, vokser Trangen til Skogens Formerelse af sig selv. Det er vistnok saa, at det vokser sent heroppe, men saa gjælder det at vælge de rette Plantningsfelter og de for samme passende Træslag.»

Endelig blev det ved Amtsthingets Beslutning af 11 Juli 1895 bestemt, at Vedtægter til Bevarelse af Værnskogen skulde fastsættes for følgende Herreder: Kvæfjord, Salangen, Bardo, Maalselven, Lenviken, Hillesø, Lyngen og Kvænangen.

For samtlige disse Herreder er nu opgaaet Grænser for Værnskog og Regler for sammes Benyttelse etablerede. Om hvorledes denne Lov af 20 Juli 1893 vil komme til at virke, og om den i det hele taget vil svare til sin Hensigt, er endnu for tidligt at dømme. Som enhver Tvangslov vil den i Begyndelsen vække Uvillie, og dog er Loven saa tøielig og tillader en saa stærk Begrænsning i de foreslaaede Tvangsforanstaltninger, at den neppe altid vil kunne virke som tilsigtet. Meget vil vistnok bero paa det stedlige Opsyn, men dette er ikke saa gageret, at man fra det Hold kan vente udvist nogen synderlig Iver for Paaseen af Lovparagrafernes Overholdelse.

Hvorom Alting er, saa er der i Femaaret baade ved offentlige og private Foranstaltninger gjort meget for at bevare de private Skogrester inden Amtet og for at bibringe Eierne en bedre Opfatning af Skogens store Betydning ikke blot for den enkelte, men for det hele Samfund. Det er at haabe, at alle disse Bestræbelser har sat Frugt saaledes, at man ikke nu længere skal blive Vidne til den hensynsløse, over al Beskrivelse uvorne Behandling af Skogen, som tidligere har fundet Sted ogsaa inden dette Amt.

Hvad de offentlige Skoge angaar, saa er disse i Femaaret forøgede ved Indkjøb af følgende Skogparceller i Maalselven Herred: Grøtø, Rostad med Elvevold, Bjørnstad samt Eiendommen Frihedsli til et samlet Areal af 1 376.11 ha.

Paa offentlige Hænder er nu omtrent al den Furuskog inden Amtet, som der kan blive Tale om at indkjøbe og behandle for offentlig Regning, naar undtages enkelte Parceller i Maalselven og muligvis i Bardo, som det endnu kan blive Tale om at erhverve nærmest af Hensyn til en hensigtsmæssig Arrondering. Der har i disse det Offentlige tilhørende og under Forstvæsenets Behandling lagte Skoge i de her omhandlede Aar, alt mere ved udførte Kulturarbeider, hvortil er benyttet Planter opelskede inden Distriktet, været sørget for Eftervæksten der, hvor Naturen ikke har kunnet hjælpe sig selv.

Noget rigt eller almindeligt Frøaar for Furuens Vedkommende har dog ikke

fundet Sted, saa man for en overveiende Del har maattet benytte Frø avlet udenfor Amtet. Det er netop en af Ulemperne ved Skogkultur heroppe, at al Frøsætning foregaar sparsommere og med længere Mellemrum end sydpaa. Hvad Frøets Grobarhed angaar, saa staar derimod det, der avles fra Amtets Furuskoge, fuldt paa Høide med det, man erholder fra sydligere Egne, medens i Finmarken, ved Furuens Nordgrænse, Frøet kun opnaar en ringe Spireevne og neppe egner sig til Indsamling eller Forhandling i nogen større Maalestok.

Hvad Birkeskogen angaar, saa har man den Eiendommelighed, at medens Birken i Finmarken for en væsentlig Del forynges ved Rodskud, er her det normale, at Foryngelsen sker ved Frø.

Amtets offentlige Skoge sorterer efter Forstvæsenets Omorganisation af 1 Januar 1896 under Skoginspektøren i det Nordlandske, hvis Distrikt omfatter det samlede Tromsø Stift. Den engere Forvaltning udføres af 2 Skogforvaltere, hvoraf den ene har Kvænangen Herred foruden Dele af Finmarkens Amt, den anden Amtets øvrige Skoge. Under dem fungerer 3 Skogfogder og 10 Skogopsynsbetjente foruden 1 Skogplanter, der er bosat i Maalselvdalen og har Bestyrelsen af den derværende Salgsplanteskole.

Efter lange Forhandlinger blev der nedsat en Kommission i Slutningen af Femaaret, som skal indgive Forslag til Salg af endel af de under Skjervøgodsets Skoge, indkjøbte ved kgl. Res. af 1 September 1866, liggende Eiendomme. Denne Kommission, der ved det her omhandlede Tidsrums Udløb endnu ikke havde afsluttet sine Forhandlinger, har arbeidet inden Nordreisen Herred med Udstikning og Taksering af de Parceller, der skal fraskilles det indkjøbte Jordegods. Naar disse erhverves af Selveiere, vil man undgaa al Slags Fællesskab med Hensyn til Brug af Skog, som allerede for længere siden burde været ophævet, ligesom man vil faa en Selveierstand inden et Distrikt, hvis Beboere hidtil for en væsentlig Del har været Forpagtere eller Bygselmænd. Denne Foranstaltning vil foruden Nordreisen ogsaa komme til at omfatte Dele af de inden Kvænangen Herred liggende ved den oven nævnte kgl. Res. indkjøbte Eiendomme.

Hvad Driften og Udbyttet af de offentlige Skoge angaar, henvises til omstaaende Tabeller.

Materialierne har som tidligere dels været fremdrevet for offentlig Regning, dels været solgt paa Rod. Den sidste Salgsmethode vil som den mest fordelagtige for det Offentlige og vel ogsaa for Kjøberne efterhaanden blive den almindelige, naar man har afdrevet endel langt borte liggende og vanskeligt tilgjængelige Skogkomplexer, hvor den private Entreprenør vilde have vanskeligt for at finde sig tilrette.

Amtets offentlige Skoge er paa Grund af tidligere Mishandling og den forholdsvis sene Vækst for Tiden ikke istand til at kunne tilfredsstille Amtets Behov for Trævirke, men jeg nærer den Opfatning, at de med Tiden for en ikke uvæsentlig Del vil kunne afhjælpe Trangen. For Tiden er Driften nærmest baseret paa at afgive det fornødne Bygningsvirke og andet Materiale for de nærmeste Distrikter, der uden disse Skoge nu vilde mangle det nødvendigste Virke.

Hvad Amtets Prestegaardsskoge angaar, saa har disse i samme Udstræk-

ning som tidligere været undergivet forstligt Tilsyn. De fleste af dem afgiver ikke tilstrækkeligt Brænde til Brugerens Behov og Tiden er nu inde til ved partiel Fredning yderligere at indskrænke det givne Hugstkvantum. Det gjælder her mere end andetsteds at lægge sin Arbeidsplan ikke alene for Dagen, men ogsaa med Fremtiden for Øie.

Angaaende Afkastningen af de offentlige og Oplysningsvæsenets Fonds Skoge i Amtet hidsættes følgende af Skogforvalteren meddelte Opgaver:

1. De offentlige Skoge.

Furuskogene i Tromsø Forvaltningsomraade (Tromsø Amt undtagen Kvænangen) har i Femaaret $18^{95}/_{96}$—1900 givet nedenstaaende Udbytte.

Nordreisens Regnskab førtes til og med Aar $18^{95}/_{96}$ af Forstmester Solem, og Talangivelser for dette Skogdistrikt for Aaret $18^{95}/_{96}$ er derfor ikke medtaget i Tabellen.

Driftsaar.	Tømmer. Antal Tylvter.	m³.	Salgssum.	Drifts-omkostninger.	Netto.
			Kr.	Kr.	Kr.
$18^{95}/_{96}$	222 $^{9}/_{12}$	653.51	4 372.83	20.00	4 352.83
$18^{96}/_{97}$	340 $^{2}/_{12}$	944.66	10 017.57	2 525.70	7 491.87
$18^{97}/_{98}$	401 $^{3}/_{12}$	1 104 01	6 783.58	2 236.26	4 547.32
$18^{98}/_{99}$	339 $^{6}/_{12}$	839.82	8 581.46	2 041.21	6 540.25
$^{1}/_{7}$ 1899—$^{31}/_{12}$ 1900	204 $^{10}/_{12}$	546.79	4 344.49	334.70	4 009.79
Tilsammen	1 508 $^{6}/_{12}$	4 088.79	34 099.93	7 157.87	26 942.06

Kubikmeteren udbragtes i Femaaret til en Gjennemsnitpris af ca. Kr. 5.00.

Salget af Brænde samt Tiende af Tjære indbragte i Femaaret $18^{95}/_{96}$—1900 efternævnte Beløb:

Driftsaar.	Brænde. m³.	Brænde. Salgssum.	Brænde. Netto.	Tjære. Antal Tønder.	Tjære. Tiende.	Andel af solgte Huse.
		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
$18^{95}/_{96}$	601.00	334.59	334.59	684½	568.40	394.00
$18^{96}/_{97}$	566.84	408.10	408.10	768½	769.25	
$18^{97}/_{98}$	437.66	316.80	316.80	1 024	1 063.20	
$18^{98}/_{99}$	623.34	429.45	429.45	990½	976 40	100.00
$^{1}/_{7}$ 1899—$^{31}/_{12}$ 1900	358.66	317.15	317.15	413	351.10	
Tilsammen	2 587.50	1 806.09	1 806.09	3 880½	3 728.35	494.00

Til de Brugsberettigede i Tromsø Omraade afgaves i Femaaret $18^{95}/_{96}$—1900 nedenstaaende Skogprodukter:

Driftsaar.	Brænde. Antal Favne.	Brænde. Omtrentlig Værdi paa Roden.	Andet Aavirke til Værdi.	Samlet Værdi.
		Kr.	Kr.	Kr.
$18^{95}/_{96}$	248	480.00	19.20	499.20
$18^{96}/_{97}$	795	2 535.00	73.00	2 608.00
$18^{97}/_{98}$	930	2 325.00	89.00	2 414.00
$18^{98}/_{99}$	920	2 295.00	87.00	2 382.00
$^{1}/_{7}$ 1899—$^{31}/_{12}$ 1900	1 823	4 314.00	295.50	4 609.50
Tilsammen	4 716	11 949.00	563.70	12 512.70

2. Oplysningsvæsenets Fonds Skoge.

I Femaaret $18^{95}/_{96}$—1900 blev der solgt til Indtægt for Fondet samt afgivet til de Brugsberettigede, hvis Antal er 21, nedenstaaende Materialier og Skogprodukter:

Driftsaar.	Indtægt for Fondet. Tømmer. Antal Tylvter.	Tømmer. Salgssum.	Andre Indtægter.	Tilsammen.	Afgivet til Brugsberettigede. Tømmer. Antal Tylvter.	Tømmer. Omtrentl. Værdi paa Roden.	Brænde. Antal Favne.	Brænde. Omtrentl. Værdi paa Roden	Tilsammen
		Kr.	Kr.	Kr.		Kr.		Kr.	Kr.
$18^{95}/_{96}$	40$^{9}/_{12}$	238.09	14.50	252.59	1$^{4}/_{12}$	7.00	615	2 160.00	2 167.00
$18^{96}/_{97}$	22$^{8}/_{12}$	127.64	14.50	142.14	13$^{4}/_{12}$	180.00	615	2 160.00	2 340.00
$18^{97}/_{98}$	13$^{10}/_{12}$	83.10	16.50	99.60	3$^{8}/_{12}$	60.00	615	2 160.00	2 220.00
$18^{98}/_{99}$	41$^{5}/_{12}$	220.10	19.00	239.10	102	1 400.00	680	2 420.00	3 820.00
$^{1}/_{7}$ 1899—$^{31}/_{12}$ 1900	-	-	-	-	-	-	997	3 630.00	3 630.00
Tilsammen	118$^{8}/_{12}$	668.93	64.50	733.43	120$^{4}/_{12}$	1 647.00	3 522	12 530.00	14 177.00

4. Fiskerierne.

De vigtigste inden Amtets Grænser foregaaende Fiskerier er Torskefisket, Sildefisket og Seifisket.

Om Deltagelsen i og Udbyttet af Torskefisket hidsættes for Femaaret følgende Opgave:

	Antal Fiskere.	Antal Baade.	Antal Torsk.	Lever. Hl.	Værdi. Kroner.
1896	5 225	1 492	2 034 900	3 132	482 400
1897	5 836	1 751	3 864 500	8 060	769 700
1898	5 608	1 661	2 303 000	4 750	450 900
1899	6 215	1 767	2 424 300	6 781	629 100
1900	6 429	1 839	3 027 200	8 635	1 043 800

Tilstrømningen til dette Fiske, der hovedsagelig drives paa Senjens Ytterside i Berg og Hillesø Herreder, har saaledes været stadig stigende. Gjennemsnitstallet af Fiskere var i Femaaret 5 863 mod 4 671 i 1891—95 og 3 844 i 1886—90. Desværre stod Fangstmængden ikke i Forhold til Fiskeralmuen. Den faldt idethele noget jevnere end i det foregaaende Femaar, men var gjennemgaaende noget mindre i Tal. Derimod var Priserne adskillig høiere. I 1891—95 var Fiskeprisen gjennemsnitlig Kr. 20.00 pr. 100 Fisk, men i 1896—1900 betaltes i Gjennemsnit omtrent Kr. 25.00 og i 1900 endog over Kr. 30.00. Dette rettede adskillig paa Fiskernes Bruttolot, som i den sidste Periode var i Gjennemsnit 115 Kr. pr. Mand mod Kr. 124 i 1891—95 og Kr. 92 i 1886—90.

Bankfisket paa Svendsgrunden i Berg har i Femaaret taget et betydeligt Opsving og søges af et stigende Antal Skøiter og Dampskibe. De allerfleste af disse har sit Tilhold i Gryllefjord, som af den Grund er vokset op til at blive et af Landets betydeligere Fiskevær.

Paa Grund af det stadig voksende Antal Baade og Fiskere, som fra alle Kanter begyndte at strømme til Senjenfisket, og de mange Klager, som jevnlig indløb over tiltagende Uorden baade paa Land og Sø, blev der ved kgl. Res. af 14 December 1895 i Henhold til Lov af 23 Mai 1857 fra 1896 af anordnet særskilt Opsyn til Ordens Opretholdelse i de 8 vigtigste Vær i Berg og Hillesø Herreder, nemlig Holmenvær, Ørja, Torskenvær, Gryllefjord, Sandsvik, Havn, Medfjord og Sommerø. Efterat den nye Fiskerilov af 3 August 1897 var emaneret, blev det ved Res. af 7 December s. A. bestemt, at Berg Herred skulde udgjøre to Opsynsdistrikter, nemlig Berg og Torsken, svarende til Sognene af samme Navn, hvorhos Berg blev delt i 2 og Torsken i 6 Mærkedistrikter.

For Sildefiskeriernes Vedkommende vil Deltagelsen og Udbyttet fremgaa af nedenstaaende Tabel:

	Antal Fiskere.	Fangst. Hl.	Værdi. Kroner.
1896	1 838	45 000	128 900
1897	7 951	190 000	667 500
1898	3 295	53 400	233 100
1899	875	48 200	129 900
1900	587	15 850	55 200

I 1897 slog saaledes dette Fiske ganske godt til, bedre end i noget af de foregaaende Aar efter 1889. Det faldt ligesom i sidstnævnte Aar hovedsagelig i Amtets sydlige Del, i Fjordene i Trondenes, Ibbestad og Salangen, hvor omtrent $^2/_3$ af det hele Kvantum blev optaget. En kortere Stund i Oktober Maaned var Fangsten her særdeles rig, og der var paa flere Steder betydelig Almue tilstede. I de øvrige af Periodens Aar var derimod Udbyttet smaat. Fangstens aarlige Gjennemsnitsværdi i Femaaret var Kr. 243 000, hvilket — takket være Aaret 1897 — var endel høiere end i 1891—95, da den alene udgjorde Kr. 183 000. Men gaar man længere tilbage i Tiden, vil man finde

betydelig større Værdier. Middeltallet for 1886—90 var saaledes Kr. 328 000, for 1881—85 Kr. 565 000 og for 1876—80 endog Kr. 700 000.

Foranstaaende Opgaver gjælder den egentlige Fedsild eller Sommersild. Foruden denne tages der ogsaa en Del Vintersild og Smaasild. Fangsten heraf er for Femaaret opgivet saaledes:

	Vintersild.		Smaasild.	
	Hl.	Kr.	Hl.	Kr.
1896	3 000	6 000	19 100	22 080
1897	24 000	55 400	15 200	11 900
1898	4 500	12 400	21 600	57 000
1899	—	—	22 300	66 800
1900	—	—	20 900	55 600

Den førstnævnte af disse Sildsorter er i tidligere statistiske Opgaver kaldt «Vaarsild», hvilket imidlertid ikke antages at være korrekt for dette Amts Vedkommende. Den Sild, som toges under de store Vaarsildfiskerier paa Stavangerkanten, var en Sild med Rogn og Melke af samme Sort som den, man i 60—70-Aarene fangede i det nordlige Norge og kaldte «Storsild». Men saadan Sild har ikke forekommet i Tromsø Amt i de sidste 2—3 Decennier. Den her saakaldte Vaarsild er Istersild, men meget magrere end den, som fiskes om Sommeren og Høsten, og bør til Adskillelse fra Vaarsilden heller kaldes «Vintersild».

Angaaende Seifisket har man ingen særskilte Oplysninger. Det gaar ind under de saakaldte «Sommerfiskerier», som omfatter ikke blot Sei, men ogsaa Kveite, Torsk, Brosme, Lange, Hyse o. s. v., og som drives om Sommeren langs Amtets hele Kyst, dog navnlig nordenfor Malangen. Værdiudbyttet af dette Fiske er efter Lensmændenes Opgaver udregnet saaledes:

1896	Kr. 179 600
1897	- 170 200
1898	- 292 400
1899	- 443 800
1900	- 378 000

Udbyttet har saaledes varieret temmelig stærkt, idet de to første Aar af Perioden var daarlige, de to sidste derimod meget rige. Gjennemsnittet for de fem Aar bliver Kr. 295 000, hvilket er noget mere end i 1886—90 og 1891—95, da det kun androg til lidt over Kr. 270 000.

Imidlertid er det utvivlsomt, at Opgaverne vedkommende disse Fiskerier er forholdsvis meget mere ufuldstændige end Opgaverne for Torske- og Sildefisket. Sommerfiskerierne drives nemlig i langt større Udstrækning som Hjemmefiske; Fangsten tilvirkes, forsaavidt den ikke sælges til Russerne som Raafisk, af Fiskerne selv og bringes først efterhaanden og i mindre Partier til Handelsmanden, hvorved den unddrager sig Kontrol. Dette Fiske er derfor ogsaa i Virkeligheden af en ganske anden Betydning for Amtets Økonomi, end de officielle Opgaver over Fangstværdien skulde lade formode.

Om Maaden, hvorpaa Produkterne af disse Fiskerier tilvirkes og afsættes, og specielt om den saakaldte «Russehandel» er de fornødne Oplysninger meddelt i forrige Femaarsberetning.

Det hele Værdiudbytte af Amtets Fiskerier, derunder ogsaa indbefattet Laks- og Søørretfisket, kan altsaa sammenstilles saaledes:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skreifisket	482 400	769 700	450 900	629 100	1 043 800
Sildefisket	157 000	734 700	302 500	196 700	110 800
Sommerfisket	179 600	170 200	292 400	443 800	378 000
Laks- og Ørretfisket	3 000	7 000	7 700	10 700	10 200
Tilsammen	822 000	1 681 600	1 053 500	1 280 300	1 542 800

Det for Femaaret gjennemsnitlige Aarsudbytte bliver saaledes Kr. 1 276 000 mod 1 062 000 Kr. i 1891—95, 967 000 Kr. i 1886—90, 1 122 000 Kr. i 1881—85 og 1 101 000 Kr. i 1876—80. Afkastningen var saaledes bedre end gjennem en lang Række af Aar. Navnlig var 1897 og 1900 to særdeles gode Aar paa Søen.

En betydelig større Rolle end de inden Amtet drevne Fiskerier spiller dog Befolkningens Deltagelse i Vinter- og Vaartorskfiskerierne i Lofoten og Finmarken.

For Lofotfiskets Vedkommende oplyses i de aarlige Beretninger, at der fra Tromsø Amt deltog:

1896	9 866	Mand med	2 303 Baade,
1897	8 248	—	1 818 —
1898	7 827	—	1 630 —
1899	6 000	—	1 244 —
1900	5 567	—	1 167 —

Disse Tal viser, som man vil se, en ganske paafaldende stærk Tilbagegang. Medens der endnu i 1896 var flere Tromsøfiskere i Lofoten end nogensinde tidligere, maa man gaa tilbage ligetil 1878, altsaa 22 Aar, for at finde en saa liden Deltagelse som i 1900. Af det hele Antal Lofotsøgende udgjorde Fiskerne fra dette Amt i 1896 30.6 Pct., men i 1900 kun 24.5 Pct. Aarsagen til dette Forhold er naturligvis at søge i det aftagende Udbytte af Lofotreiserne og den deraf følgende voksende Interesse for Amtets egne Fiskerier, specielt Senjenfisket. Det gjennemsnitlige Værdiudbytte i Lofoten er for Perioden beregnet til omtrent 1⅓ Mill. Kroner. Skulde man kunne antage, at Amtets Udbytte nogenlunde har staaet i Forhold til Deltagelsen, kommer der paa Amtet i Gjennemsnit for Femaaret en Bruttoværdi af 1 à 1¼ Mill. Kroner.

Antallet af de herfra til Vaarfisket i Finmarken søgende Fiskere er efter Beretningerne fra Finmarkens Amtmand optalt saaledes:

1896	7 189	Mand med	1 587 Baade,
1897	6 364	—	1 459 —
1898	5 817	—	1 321 —
1899	4 011	—	914 —
1900	5 725	—	1 252 —

Ogsaa her viser der sig en stærk Fluktuation. Det hele Belæg i Finmarken har i Perioden gjennemsnitlig været 14 815 Fiskere, hvoraf 5 821 eller omtrent 39 Procent fra Tromsø, — mod henholdsvis 15 094, 6 200 og 41 Procent i 1891—95. Fiskets samlede Udbytte omsat i Penge er for Femaaret udregnet til i Gjennemsnit lidt over 3 1/10 Million Kroner aarlig. Da man vistnok kan gaa ud fra, at Tromsø Amts Fiskere rundelig har taget sin forholdsmæssige Part af dette Udbytte, kan Amtets Andel i samme formentlig anslaaes til mindst 1¼ Million Kroner aarlig.

I det Hele skulde man da kunne antage, at Deltagelsen i de heromhandlede to Fiskerier i Femaaret 1896—1900 gjennemsnitlig har givet Amtet et Bruttoudbytte af opimod 2½ Million Kroner aarlig, altsaa henimod det dobbelte af Amtets egne Fiskerier.

Ogsaa Sommerfisket i Finmarken efter Sei, Kveite, Torsk m. m. søges i stor Udstrækning af Amtets Fiskerbefolkning. Det hele Værdiudbytte af dette Fiske kan efter Amtmandens Aarsberetninger vurderes til i Gjennemsnit 1¼ Million Kroner aarlig i Femaaret, men hvormeget der heraf tilflyder dette Amts Fiskere, savner jeg ganske paalidelige Opgaver til at bedømme.

Samler man nu i en Sum alle de Værdier, som Distriktets Fiskerbefolkning trækker op af Havet, vil maaske En og Anden komme til at tænke, at det dog trods alt maa forholde sig rigtig, dette, som saa ofte er bleven udtalt, at af de to Hovednæringskilder, Jordbruget og Fiskerierne, er det de sidstnævnte, som for Tromsø Amt spiller den største Rolle. I Anledning heraf skal det imidlertid bringes i Erindring, at de Værdiberegninger, som ovenfor er meddelte for Fiskerierne, allesammen kun angiver Bruttoudbyttet. For at komme til den virkelige Indtægt maa altsaa Driftsudgifterne trækkes fra, og disse udgjør, som Enhver vil forstaa, en meget betydelig større Procent af Fiskeriernes end af Jordbrugets Bruttoafkastning.

Hvad Fiskeredskaberne angaar, er vistnok ingen væsentlig Forandring at bemærke. Dog fortjener det at nævnes, at de saakaldte «Smaagarn» kommer mere og mere i Brug ved Torskefisket. Disse Garn er, som Navnet antyder, adskilligt mindre end de gamle Torskegarn, navnlig ikke mere end halvt saa dybe, hvorhos de er bundet med mindre Masker og af meget finere Garn og forsynet med smækrere Telner. Som Følge heraf er de betydelig lettere at haandtere og kan anvendes paa enhver Smaabaad, medens de tidligere Garn

absolut kræver Storbaade. Erfaring synes derhos at vise, at Smaagarnene har en større Evne til at fange Fisken, hvilket rimeligvis hidrører fra det finere Garn og den mindre Maskestørrelse.

Om Baadformen er intet andet at sige, end at den Overgang fra den gamle Nordlandstype til Snedseilsbaade, der saa smaat begyndte allerede i Slutningen af Ottiaarene, har fortsat sig med uformindsket Styrke. Nordlandsbaadens Tid synes at være afgjort forbi, det vil da sige, for de større Baades Vedkommende. Smaabaade til Fiske inde i Fjordene eller ialfald forholdsvis nær ved Land vil man nok ogsaa herefter bygge efter den gamle Type, da de er lettere at haandtere for Aarer. De første Snedseilere var i Regelen aabne Baade, men efterhaanden har man bygget dem større, og nu forsynes de saagodtsom altid med Dæk. En Feil ved de nye Baade maa det vel imidlertid erkjendes at være, at den allerstørste Del af dem er klinkbyggede og som Følge deraf ikke saa solide, som ønskeligt kunde være. Selvfølgelig er det det kontante Udlæg til Anskaffelsen, som har været det bestemmende, men Erfaringen vil antagelig komme til at vise, at det i Længden svarer bedre Regning at anvende de vistnok noget kostbarere, men ogsaa adskillig stærkere kravelbyggede Fartøier.

I Forbindelse med denne Forandring af Baadformen staar da ogsaa, at man efterhaanden begynder at drive Fisket længere ude paa Havet. Idethele er det netop en af Fordelene ved de nye Baade, at man er mindre afhængig af Veir og Vind og har lettere for at søge Fisken der, hvor den staar, istedetfor at ligge inde ved Land og vente paa Indsig. Herhen hører da ogsaa, at Brugen af Fiskedampskibe med Doryer har taget et stærkt Opsving, særlig paa den udenfor Senjen liggende Svendsgrund.

Det i tidligere Beretninger omtalte, i 1867 oprettede, Senjens Baadforsikringsselskab med Kontor i Ibbestad har fortsat sin Virksomhed nogenlunde uforandret. Det udbetalte i 1900 Kr. 2 093 i Erstatninger og havde samme Aar en løbende Risiko af Kr. 45 340 for Lofotfisket, Kr. 79 235 for Finmarksfisket, Kr. 11 885 for Sommerfisket og Kr. 3 680 for Høst- og Sildfisket. Det har, saavidt vides, hvert Aar udbetalt 10 Pct. Udbytte til Aktionærerne.

En ny gjensidig Baadforsikringsforening ved Navn «Samhold» er oprettet i Femaaret med Sæde i Tromsø. Den begyndte sin Virksomhed den 1ste Januar 1897 med et Grundfond stort Kr. 11 000, hvoraf Kr. 5 000 var ydet af Staten og Resten tilskudt af Kommuner og Private i Nordlands, Tromsø og Finmarkens Amter. Det tegner Forsikringer i nævnte Amter samt i Namdalen og Fosen Fogderier og havde tilsammen i de fire første Regnskabsaar, der udløb pr. 30 Juni 1900, en Præmieindtægt stor Kr. 33 086,49 og en Udgift til Erstatninger stor Kr. 26 490.79. I det sidste Regnskabsaar (1899—1900) var der ialt forsikret 340 Baade med en samlet Assurancesum af Kr. 350 000, hvorfor erlagdes i Præmie Kr. 10 706.67.

Ved Siden af disse Selskaber har man endvidere havt den i 1895 stiftede gjensidige Forsikringsforening i Gratangen, men om dennes Virksomhed, som dog formentlig har været af mindre Omfang, savnes Opgave.

Som nærmest henhørende under Fiskerierne skal sluttelig nævnes den af Skaarø Hvalfangerselskab drevne Hvalfangst, som i Femaaret gav et samlet Udbytte af 447 Hval til en Bruttoværdi af ialt ca. 460 000 Kr. Den største Fangst faldt i 1897, da der skjødes 130 Hval til en Gjennemsnitsværdi af ca. 1000 Kr. pr. Stykke. Selskabet, hvis Navn er «The Anglo Norwegian Fishing Co. Limited», har paa Skaarø i Karlsø et større Etablissement, bestaaende af Trankogeri og Bruntranbrænderi (opført i 1887—88) samt Guanofabrik (bygget 1893), og har drevet Fangsten med 2 Fangstbaade. Paa Grund af de yderst slette Priser paa Hvalolie har Driften imidlertid ikke været lønnende og Høsten 1900 gik Selskabet konkurs.

Ogsaa Fangst og Fiske i Polaregnene er en Bedrift, der skaffer mange Personer i den nordlige Del af Amtet, maaske særlig fra Balsfjorden og Ulsfjorden, deres væsentligste Indtægt. Denne Fangst foregaar imidlertid omtrent udelukkende med Fartøier, der udrustes fra Tromsø By, og vil derfor blive nærmere omtalt under Fremstillingen af Byens Næringsdrift.

5. Andre Næringsveie.

Bergværksdriften er paa god Vei til at tage sig op. Af Jern- og Kobbermalm synes der at være mange Forekomster, og der er i Femaaret optaget et stort Antal Skjærp. Mange af disse vil vel ved nærmere Undersøgelse vise sig at være af liden økonomisk Betydning, men det slaar vistnok heller ikke feil, at adskillige fortjener Opmerksomhed. Imidlertid er man hidindtil paa de fleste Steder ikke kommet længere end til det rent forberedende Stadium. Nogen Drift er alene kommen igang ved Birtavarre Gruber i Lyngen. Disse Gruber, der optoges i 1898 og eies af The Norwegian Copper Mines Lim., ligger paa Moskogaisa og Birtavarre Høifjeld indenfor Bunden af Kaafjorddalen. De skal være rige paa Kobbermalm af fortrinlig Kvalitet, men Driften har indtil Femaarets Slutning været i det væsentlige indskrænket til Forsøgsdrift.

Af Stenbrud findes nogle faa. Det største er Kvænangen Skiferbrud ved Sørstrømmen i Kvænangen. Dette Anlæg, der blev optaget omkring 1880, gik i 1899 over til et Aktieselskab og beskjæftigede i 1900 40 Arbeidere, som i Løbet af 20 Uger tilvirkede Skifersten og Fortaugheller til en Værdi af ca. 14 000 Kr. Lignende Brud, men af mindre Betydning, fandtes ved Strømfjord, Taskeby og Rotsund i Skjervø, ved Bakkeby i Nordreisen og Storslet i Lyngen. Ved Møllerhaug i Maalselven dreves et lidet Sandstensbrud.

Af industrielle Anlæg fortjener følgende at nævnes: 1) Harstad mekaniske Værksted, anlagt 1896, med Patentslip for Ophaling af Dampskibe og en Arbeidsstyrke af henimod 100 Mand. 2) Tromsø Teglværk og Kalkfabrik i Tromsøsundet Herred, anlagt i Slutningen af Femtiaarene, med ca. 25 Arbeidere. 3) Tromsø Tøndefabrik, anlagt 1888 i Tromsø By, men 1891 flyttet til Sollien i Tromsøsundet; den drives med Vandkraft, beskjæftiger 25 à 30 Arbeidere og tilvirker alle Slags Tønder, Hulmaal, Tranapparater o. lign.

Det i tidligere Femaarsberetninger omtalte Dampkogeri for Sæl- og Hvaltran (oprettet 1885) og Brænderi for Kogning af Garvertran (anlagt 1888), begge i Tromsøsundet, har i Femaaret været i Virksomhed omtrent som tidligere.

Foruden ovennævnte Anlæg findes der rundt i Amtet endel mindre Sagbrug, Møllebrug, Garverier m. m., som dog i Regelen kun drives endel af Aaret og ikke egentlig kan regnes til Fabrikanlæg.

Haandværksdriften staar omtrent paa samme Standpunkt som tidligere og indskrænker sig til de rundt i Distrikterne allernødvendigste simplere Arbeider. Noget Salg af Haandværksarbeider til andre Bygder finder ikke Sted, naar undtages, at der fra Maalselven og Bardo sælges endel tømrede Huse og oparbeidede Sildtønder, og at der fra Nordreisen kommer nogle Baade.

Husfliden er vistnok nærmest i Tilbagegang. Mændene er jo en stor Del af Aaret paa Fiske, og den Tid, de er hjemme, gaar med til det nødvendige Aannearbeide samt til Reparation af Huse, Gaardsredskaber, Baade og Børnskab, og Kvinderne maa i Mændenes Fraværd besørge ikke bare Fjøsstellet men Gaardsdriften i det hele, saa heller ikke de faar nogen synderlig Tid tilovers til andet Arbeide.

Tjærebrænding drives fremdeles i ikke liden Udstrækning i Maalselven, Bardo og Nordreisen. Den foregaar hovedsagelig i Statens Skoge, hvor der mod en Skogleie af en Krone pr. Tønde i efternævnte fire Femaarsperioder er bleven tilvirket følgende Kvanta (jfr. foran Side 24):

1880/81—1884/85	tilsammen	3 275 Tønder,
1885/86—1889/90	—	4 090 —
1890/91—1894/95	—	3 812 —
1895/96—1899/1900	—	3 880 —

Aar om andet er der saaledes bleven produceret 700 à 800 Tønder, som antagelig kan sættes til en Værdi af 12 à 13 000 Kr. Desuden er der naturligvis ogsaa brændt endel Tjære i private Skoge.

Jagten giver paa de fleste Steder nogen Indtægt. Navnlig bliver der skudt og fanget et betydeligt Antal Ryper, som sælges til Handelsmændene og af disse sendes til Byerne sørpaa. Endel Storfugl nedlægges i de Herreder, som har Furuskog, særlig Maalselven, Bardo og Nordreisen. Hare findes flere steds i ikke ringe Mængde, men den efterstræbes næsten aldrig.

Af Bjørn, Ulv, Jerv og Ræv er der i Femaaret nedlagt et betydeligt større Antal end i den foregaaende Periode. Det samlede Antal Rovdyr, for hvis Drab der er udbetalt Præmie, vil sees af efterstaaende Tabel, der for Sammenligningens Skyld ogsaa medtager Totalsummerne for de fire nærmest foregaaende Femaar:

Aar.	Bjørne.	Ulve.	Jerve.	Ræve.	Ørne.	Hønsehøge.	Ravne.
1896	2	6	8	1 282	113	212	85
1897	6	10	10	1 451	62	213	59
1898	6	1	12	471	61	113	106
1899	-	-	8	568	48	62	89
1900	2	-	8	433	51	162	99
1896—1900	16	17	46	4 205	335	762	438
1891—1895	5	7	24	2 825	428	550	401
1886—1890	6	1	48	2 274	296	477	308
1881—1885	19	3	32	2 640	605	389	204
1876—1880	42	16	41	?	434	510	?

Desuden er i 1900 i Henhold til den nye Jagtlov udbetalt Præmie for 5 Maare, 64 Otere, 472 Lommer, 1 Hubro og 83 Falke. Bemerkelsesværdigt er det overordentlig store Antal Ræv i 1896 og 1897.

Æg- og Dunvær gav i tidligere Dage adskillig Indtægt paa mange Steder ude ved Kysten, men gjennem et langt Tidsrum er der nu klaget over, at Udbyttet stadig gaar tilbage, som man paastaar, paa Grund af Ederfuglens totale Fredning, som skal have tilfølge, at den ikke nu længere, som i fordums Dage, søger sin Tilflugt til de fredede Vær, men spreder sig rundt og hækker allesteds.

Af vilde Bær findes Multer overalt og kan i gode Aar give nogen Indtægt. De andre Bærsorter har ingen nævneværdig Betydning.

Klipfisktørring giver i Sommertiden nogen Bifortjeneste for Kvinder og halvvoksne Børn i Tromsøsundet, Lenviken, Sørreisen o. fl. Steder.

Fragtfart i dette Ords vanlige Betydning drives ikke. Af Fartøier hjemmehørende i Amtet fandtes der rigtignok ved Udgangen af 1900 ialt 93 Seilskibe, drægtige 2 908 Ton, og 17 Dampskibe med en samlet Drægtighed af 776 Ton, men Seilskibene, som bestod af Jagter, Slupper og Skøiter, brugtes hovedsagelig som Kjøbe- og Logisfartøier under Sild- og Fiskeexpeditioner, og Dampskibene var væsentlig beskjæftigede om Vinteren og Vaaren med at føre Agnsild til Torskefiskerierne og om Sommeren og Høsten med at slæbe Notbrug omkring paa de Steder, hvor der foregik Sildfiske.

Antallet af Handelsmænd i Landdistriktet er for Udgangen af 1900 opgivet til 238. Heraf var 29 bosat i Trondenes, og af disse var igjen de fleste knyttede til Harstad, som i de senere Aar er vokset op til et bymæssigt bebygget

Strandsted med adskillig Rørelse. Det samlede Antal Handlende i Amtets Bygder var i 1895 162 og i 1890 129. For nogen Del hidrører Tilvæksten fra Senjenfiskets Opkomst, idet den store Tilstrømning til Værene selvfølgelig giver Anledning til adskillig Omsætning, men de fleste af de Handelsforretninger, som i den Anledning etableres, drives kun i den Tid, Fisket varer.

Den overveiende Del af Amtets Handelsmænd maa nøie sig med yderst beskedne Forretninger, da de mangler Kapital til at yde den for en større Omsætning nødvendige Kredit.

Antallet af Forbrugsforeninger gaar stadig nedad. Af de 8 Foreninger, der fandtes i 1885, var der i 1900 kun to tilbage, nemlig Grøtaværs Handelsforening i Trondenes og Kvæfjords Spareforening, der i sidstnævnte Aar opgaves at have en samlet Omsætning af henholdsvis 15 000 og 20 000 Kr. Grunden til Tilbagegangen er den, at det i et Distrikt som Tromsø Amt, hvor den usikre Fiskeribedrift spiller saa stor en Rolle, har vist sig umuligt at gjennemføre disse Foreningers Grundprincip, Omsætning mod Kontant, og naar først dette Princip maa forlades, vil en Forretning med leiet Bestyrer kun meget vanskelig kunne optage Konkurrencen med en Handelsmand, der driver for egen Regning.

Ogsaa Øludskjænkningsrettighederne bliver stedse færre. Medens det samlede Antal i 1895 var 15, er det i 1900 reduceret til 11, nemlig 4 i Trondenes, 2 i Ibbestad, 3 i Dyrø, 1 i Maalselven og 1 i Lyngen. Inden Herredsstyrelserne bliver der en stadig stærkere og stærkere Opinion for at søge alt Ølsalg fjernet.

Nogen Rettighed til Salg af Brændevin findes ikke i Amtets Landdistrikt.

Paa de aarlige Markeder i Skibotten i Januar, Marts og November Maaneder foregaar ikke saa ubetydelig Omsætning mellem paa den ene Side Handelsmænd fra det omliggende Distrikt og fra Tromsø By og paa den anden Side Finner og Kvæner, som med sine «Fjeldvarer» kommer over fra det nordlige Sverige og Finland. I Femaaret 1896—1900 blev der af deslige Varer i Gjennemsnit paa de tre Markeder aarlig opkjøbt ialt omtrent 28 000 Kg. Renstege, 2 000 Halvrener, 4 000 Kg. Renboger og Rygge, 28 000 Ryper, 1 000 Renskind, 2 000 Rentunger, 6 à 700 Stkr. Storfugl og 4 à 500 Par Skaller, medens der af de Handlende blev solgt 1 100 à 1 200 Sække Mel, 11 000 Kg. Kaffe, omtrent 20 000 Kg. Sukker, 700 Kg. Tobak, af og til noget Smør samt Manufakturvarer for godt og vel 5 000 Kg. Den hele Aarsomsætning har fra hver Side havt en Værdi af 45 à 50 000 Kr., altsaa tilsammen henimod 100 000 Kr. Desuden sælges der af fremmødende Fiskere et ikke ubetydeligt Kvantum fersk Fisk, som i frossen Tilstand føres over Fjeldet. I gamle Dage kom store Mængder Smør (Kvænsmør) ad denne Vei fra Finland, men dette er nu ganske ophørt. Idetheletaget er Markedets Betydning gaaet tilbage, fordi de forandrede Kommunikationsforhold i Nordsverige gjør, at Omsætningen delvis har valgt andre Veie.

6. Kommunikationsvæsen.

Angaaende Veivæsenets Udvikling i Amtet forud for den sidstforløbne Femaarsperiode meddeles her følgende korte historiske Oversigt.

Før Midten af forrige Aarhundrede fandtes der ikke i Tromsø Amt Veie i den Betydning, hvori man nutildags tager dette Ord. Vistnok var det allerede ved en kongelig Resolution af 1826 bestemt, at endel Veistrækninger i Amtet skulde være offentlige Veie og klassificeres som Bygdeveie, nemlig Veien over Kvæfjordeidet, Veien fra Salangsfjorden gjennem Salangen, Bardo og Maalselven til Maalsnes samt Veiene over Kalfjordeidet, Lyngseidet og Alteidet. Men det varede meget længe, inden nogen af disse Færdselslinier kunde benyttes paa anden Maade end tilfods eller i det høieste som Rideveie [1]). Først i 1845 blev Veien over Lyngseidet gjort farbar med Hjulredskab, og nogle Aar senere skede det samme med Veien over Kvæfjordeidet. Paa denne Tid begyndte Interessen for bedre Landkommunikationer at vaagne, men det gik smaat med Arbeidet, da man væsentlig var henvist til Naturalveiarbeide af Befolkningen. Endnu henimod Slutningen af Femtiaarene var der paa den lange Veilinie gjennem Maalselven, Bardo og Salangen kun enkelte Stykker, som til Nød var fremkommelige med Hjulredskab. Første Gang der paa det almindelige Veibudget bevilgedes Statsmidler til Veibygning i Amtet, var paa Storthinget i 1857, og i de to følgende Aar fuldendtes det første Statsveianlæg fra Maalsnes til Fladnes, der helt byggedes af Veifondet. Fra nu af kom der mere Fart i Veibygningen. I 1861—63 fortsattes Veien fra Fladnes opover Maalselven til en Mils Vei forbi Rognmo, samtidig som man oparbeidede Strækningen fra Fredriksberg (Fleskmoen) til Andselven ved Fagerlidal. Fra 1868—72 udførtes forskjellige Udbedringer og Omlægninger i Bardo fra Andselven til Kistefosmyr i Salangen, og i de følgende ti Aar fortsattes nedover forbi Øvre- og Nedrevand til Salangsfjorden, saa at den hele Veilinje mellem Maalsnes og Søveien endelig i 1883 var færdig i sin nuværende Skikkelse. Imidlertid var i Aarene 1873—78 Veilinien opover Maalselvens Hoveddalføre fortsat fra Baadkjosmo til Skjæggesnes, ligesom Veien over Lyngseidet var bleven udbedret og omlagt i 1866 og den nye Vei over Alteidet oparbeidet i 1873—78. For de senere Veiarbeiders Vedkommende henvises til de udførlige Oplysninger, som er meddelt i Femaarsberetningerne for 1876—80 og flg. Det samlede Beløb, som indtil 30 Juni 1896 er medgaaet til Statsveie i Amtet, andrager til Kr. 1 196 424.00, hvoraf Kr. 177 042.00 er tilveiebragt ved Distriktsbidrag.

[1]) Det kan her — nærmest som en Kuriositet — nævnes, at Veien over Alteidet var bygget i 1805—07 af Proprietær Lyng, som derfor efter Akkord oppebar 180 Rdlr. Der blev klaget over, at Arbeidet var for kostbart, men under en Synsforretning i 1813 blev det udtalt, at Beløbet syntes rimeligt, «da Veien paa mange Steder er anlagt gjennem store Myrer og lange Bakker, hvor meget Sten og Jord har været at grave, da ikke mindre end 36 à 38 større og mindre Broer er byggede, hvoraf en endog 20 Alen lang, og da Veien er en liden Mil lang». Det tilføiedes, at Veien ikke var Kjørevei, men kun Postvei, og at Posten befordredes om Sommeren af en ridende Postfører og om Vinteren paa Slæde.

Om Veibygningen og Veivæsenets Tilstand i det sidste Femaar har Amtsingeniøren leveret følgende Oversigt:

«Der er i Femaaret udført følgende Vei- og Broarbeider:

A.

Ved Bevilgning af Storthinget (Statsveie) mod Distriktsbidrag, hvilket sidste sædvanligvis har udgjort 1/5, undtagelsesvis 1/10, foruden Grundafstaaelse m. v. og Vedligehold.

I. Veie fuldførte i Femaaret:

Anlæggenes Navne.	Totale Længde i Kilometer.	Medgaaede Omkostninger fra Arbeidets Begyndelse.	Distrikts-Bidrag.	Afleveret Dato.	Anm.
		Kr.			
Sama—Kastfjord—Bremnes med Arm til Stornes (Trondenes—Kvæfjord)	24.6	142 830.00	1/5	1/8 1898 og 4/10 1900	
Sørstrøm—Nordhus med Arm til Nordstrøm i Sørreisen	17.0	68 100.00	1/5	17/9 1896	
Finsnes-Karlstad med Arm til Rosfjordvand (Lenviken—Maalselven)	27.8	137 876.00	1/5	16/9 1896	
Ombygning af Olsborg Bro i Maalselven	—	5 548.00	Kr. 1 548.00	30/9 1897	
Skjæret—Sjaavikør—Haugen (Balsfjorden—Malangen)	19.0	122 434.00	1/5	9/10 1896 og 29/9 1897	
Sørkjos—Vinnelys med Bro over Reisenelven og Arm til Elvevold i Nordreisen	29.7	179 100.00 [1])	1/10	15/9 1898 og 4/9 1900	[1]) Ikke endelig opgjort.
Sum	118.1	655 888.00	—	—	—

En Beskrivelse af disse Veie findes i Værket «Norges Land og Folk XIX, Tromsø Amt», 2den Del (Pag. 93, 141, 187 (og 212), 211, 238 og 251, 344), hvortil henvises.

Af udførte Broarbeider kan mærkes Broen over Reisenelven i Nordreisen, gjenopført (efter Isgangen i 1893) med Jernoverbygning i ét Spænd af 63 Meters Længde. Dens totale Kostende udgjør Kr. 77 400.00, hvoraf dog omkring Kr. 10 000.00 er at anse som tabt formedelst den nævnte Isgang.

Af den ovenfor nævnte Omkostningssum, afrundet Kr. 655 900.00, er Kr. 394 800.00 oparbeidet førend 1896, saaledes at der i Femaaret egentlig kun er forbrugt Kr. 261 100.00 til de omhandlede Anlæg. Paa den anden Side er der i samme Tidsrum anvendt betydelige Beløb til

II. Veianlæg, der ved Femaarets Udgang endnu var under Oparbeidelse:

Anlæggenes Navne.	Paabegyndt Aar.	Medgaaede Omkostninger til og med Aar 1900.	Distrikts-Bidrag.
		Kr.	
Strømmen—Bremnes—Kvæfjord	1898	96 500.00	1/5
Amtsgrænsen—Evenskjær m. v. i Trondenes	1900	9 100.00	1/5
Fjordbotten—Foldvik i Ibbestad	1897	82 900.00	1/5
Omlægning ved Sæterelven og i Bardo	1898	7 800.00	1/5
Udbedring ovenfor Kistefos Bro i Bardo	1900	2 000.00	1/5
Nordhus—Maalselven (Sørreisen—Maalselven)	1900	5 000.00	1/5
Balsfjorden—Lyngen (over Eidet mellem Nordkjosen og Storfjorden)	1899	53 300.00	1/10
Sum		256 600.00	

I Femaaret er der altsaa oparbeidet ialt Kr. 517 700.00, hvoraf Staten har udredet Kr. 428 200.00, og Distriktet (ɔ: vedkommende Herreder) Kr. 89 500.00.

Hertil kommer Kr. 2 012.00, der er udredet af Lappefondet til Opførelse af 3 Isbrydere ved den i forrige Femaarsberetning nævnte, under Isgang beskadigede, Bro ved Foshaug i Bardo.

B.

Ved Bidrag af Amtet og Herrederne samt ved private Ydelser (Herredsveie).

Hertil er for Femaaret bevilget af Amtsthinget Kr. 21 185.00, hvoraf dog etpar Tusinde Kroner henstod udisponeret ved Udgangen af Aar 1900.

De tilsvarende Ydelser af Herrederne og Private i samme Tidsrum kan ikke med Sikkerhed opgives; antagelig er der tilskudt (i Form af Kontanter og Naturalpræstationer) mindst 1 1/2 Gange Amtsbidraget, saaledes at der til disse Veiarbeider ialt skulde være medgaaet mellem Kr. 50 000.00 og 60 000.00.

Nogen Opgave over fuldførte Veilængder inden denne Klasse i Femaaret kan ikke tilveiebringes; skjønsmæssig tør man vel kunne anslaa samme til 35 Kilometer. I denne Forbindelse bemærkes, at Amtet ikke har havt nogen teknisk Veiadministration førend i 1901, ligesom der heller ikke har været fastslaaet bestemte Regler for Bidrag til og Bygning af Herredsveie før nævnte Aar.

Længden af de offentlige Veie var ved Udgangen af 1900 følgende (i Kilometer):

	Statsveie.	Herredsveie.
Kvæfjord	3,3[1])	12
Trondenes	48,2	35
Ibbestad	-	9
Salangen	20,9	16
Sørreisen	17,0	-
Lenviken	17,6	-
Maalselven	81,7	88
Bardo	49,5	57
Malangen	10,7	6
Balsfjorden	25,1	-
Tromsøsundet	3,0	-[2])
Lyngen	56,0[3])	-
Nordreisen	29,7[4])	-
Kvænangen	6,5	-
Sum	369,2	223
	592 Km.	

I disse Opgaver er ikke medtaget endel Veie, der vistnok til Nød kan være kjørbare, men som ikke har været Gjenstand for planmæssig Oparbeidelse.

Statsveiene (med Undtagelse af Vinterveien Skibotten—Rigsgrænsen i Lyngen) har som Regel en Kjørebredde af 3.75 Meter (tildels 3.50 M.), indskrænket paa kostbarere Partier til 2.50 M. (enkel Kjørebredde).

Stigningen er sjelden stærkere end 1 : 20 og aldrig over 1 : 15 (naar bortsees fra etpar korte Længder i Nordreisen, hvor den er 1 : 12). Veidækket bestaar næsten overalt af Grus alene, idet der kun paa enkelte af de nyeste Veie er benyttet Stenunderlag og Puk.

Herredsveiene har et betydeligt tarveligere Udstyr i alle Maader.

Ved Udgangen af 1900 var den gjenstaaende Veibygning inden Amtet, iberegnet Restudgifter til paabegyndte Anlæg, anslaaet til 1 060 Kilometer og 5.9 Millioner Kroner for Klasse A (Statsveie) samt 400 Kilometer og 0.8 Mill. Kroner for Klasse B (Herredsveie), altsaa tilsammen omtrent 1 460 Kilometer med en Omkostningssum af 6.7 Mill. Kroner. Disse Opgaver er dog ikke at betragte anderledes end som foreløbige og skjønsmæssige, da kun et ringe Antal af Projekterne er undersøgte og beregnede.

Vedligeholdet af de offentlige Veie bestrides af Herrederne, naar undtages Vinterveien Skibotten—Rigsgrænsen i Lyngen, der paahviler Amtskommunen. I Maalselven, Bardo og Lyngen er Veiene (tils. 291 Km.) rodelagte, saaledes at Vedligeholdet udføres ved Naturalarbeide af Brugere af matrikuleret Jord, i de øvrige Herreder udredes Vedligeholdsomkostningerne af Kommunekasserne. Dog er i Salangen særskilt Rodeinddeling iværksat for Vinterarbeidets Vedkommende. Nøiagtig Opgave over de her omhandlede Udgifter og Værdien af Naturalarbeidet foreligger ikke; men skjønsmæssig kan Vedligeholdet af ovennævnte Veie (ialt

[1]) Exkl. Strømmen—Bremnes (under Bygning). [2]) Foruden endel ældre Veie paa Tromsøen. [3]) Deraf 40.9 Km. Vintervei fra Skibotten til Rigsgrænsen. [4]) Deraf ca. 15 Km. tarvelig udstyret Vei.

592 Km.) værdsættes til Kr. 15 000.00 for Sommerarbeidet og Kr. 5 000.00 for Vinterarbeidet pr. Aar. Herved er dog at mærke, at ordnet Farbarholdelse af Veiene om Vinteren kun findes i Salangen, Lenviken, Maalselven og Bardo Herreder.

Vedligeholdet, forsaavidt Sommerarbeidet betræffer, har staaet adskillig tilbage. For Salangen, Bardo og Maalselvens Vedkommende skyldes dette for en Del den Omstændighed, at de ældre Veie, som anlagdes i 1860—1880, har været svagt byggede. Veivogtersystemet var ved Femaarets Udgang endnu ikke indført i noget Herred, men paatænktes iværksat i Salangen.»

Af Skydsstationer fandtes der paa den sammenhængende Veirute gjennem Maalselven, Bardo og Salangen ved Udgangen af 1900, ligesom tidligere, 8 faste og 1 Tilsigelsesstation, nemlig 4 faste og 1 Tilsigelsesstation i Maalselven, 3 faste Stationer i Bardo og 1 fast Station i Salangen. I Femaarets sidste Del er derhos faste Stationer oprettede paa Finsnes og Aspenes i Lenviken paa den nye Vei Finsnes—Karlstad. Udenfor disse Distrikter fandtes der kun en Skydsstation, nemlig i Harstad.

Kommunikationen tilsøs, der for Forbindelsen mellem Amtets enkelte Dele selvfølgelig er af langt større Betydning end Kommunikationen tillands, besørges som tidligere væsentlig af Tromsø Amts Dampskibsselskabs Skibe, hvorom nærmere vil blive meddelt under Tromsø By. Efterat disses Antal ved Udgangen af 1900 var bleven forøget fra 4 til 5, udvidedes Ruterne betydelig ved Optagelse af nye Anløbssteder. Efter den for Vinterhalvaaret 1900—1901 udarbeidede Rute havde Skibene inden Amtet ialt 149 Anløbssteder, hvoraf i Tromsøsundet 24, Trondenes 14, Lyngen 13, Hillesø 12, Balsfjorden 10, Ibbestad og Berg 9, Skjervø 7, Kvæfjord, Bjarkø, Malangen og Karlsø 6, og i de øvrige et mindre Antal, alene med Undtagelse af Bardo, der som bekjendt er Amtets eneste Indlandsherred. Endvidere besørgede Skibene Forbindelsen med Nordlands Amt ved 6 Anløb i Dverberg og Sortland og et lignende Antal Anløb i Ofoten. Til Sammenligning kan oplyses, at Selskabets 4 Skibe i 1895 havde 118 Anløbssteder inden Amtet og 4 i Nordland. Det er saaledes en anseelig Fremgang, der i Femaaret har fundet Sted, og anstiller man en Sammenligning med Forholdene i Slutningen af Ottiaarene, vil man finde Forskjellen forbausende.

Af Postanstalter havde Amtet foruden Postkontorerne i Tromsø og Harstad ved Udgangen af 1900 ialt 97 mod 75 i 1895 og 61 i 1900. Der er saaledes i sidste Femaar oprettet idethele 22 Postaabnerier, nemlig Sørlavangen og Sørvik i Trondenes, Meløvær i Bjarkø, Aanstad, Bolla, Breivold, Ibbestad og Grovfjorden i Ibbestad, Salangsdalen i Bardo, Espenes i Tranø, Gryllefjord i Berg, Røsholmen i Hillesø, Nordbyneset i Malangen, Mjelde og Oldervik i Tromsøsundet, Vannø-Kammen i Helgø, Ulfsnes og Jægervandet i Karlsø, Samuelsberg og Sjursnes i Lyngen, Haukøhavn i Skjervø og Badderen i Kvænangen.

Ogsaa nogle nye Landpostbudruter er oprettede.

Amtets Rigstelegraf- og Telefonnet har i Perioden været Gjenstand for større Udvidelser, idet der er anlagt en Række vigtige Forbindelser, ligesom Antallet af Stationer er bleven betydelig forøget.

I Løbet af Aarene 1896—98 byggedes som Fortsættelse af Linien fra Tromsø over Kvaløen og Laukvik til Gibostad en ny Telegraflinie fra Gibostad over Ydersiden af Senjen til Bjarkø med Sidelinie Torsken—Holmenvær. Paa denne Linie blev aabnet følgende nye Telefonstationer: Havn $^{27}/_{1}$, Torsken $^{1}/_{2}$, Holmenvær $^{7}/_{8}$, Sifjord $^{1}/_{9}$ 1896, Grundfarnes $^{26}/_{6}$ 1897, Skraalsvik $^{5}/_{5}$, Kalfarnes $^{11}/_{5}$ 1898, Rødsand $^{21}/_{3}$ 1900. I 1896 byggedes endvidere en Telegraflinie fra Tromsø over Bredvikeidet til Lyngseidet. Felttelegrafstation oprettedes paa Jøvik i Lyngen $^{5}/_{10}$ 1896, overgik til fast Telefonstation $^{25}/_{2}$ 1897.

Samme Aar anbragtes en ny Traad fra Kaarengen ved Lødingen til Sandtorv, hvorved Harstad og Sandtorv fik egen Linie uden som tidligere ved Sandtorv at være tilknyttet Linien til Ofoten. I 1898 og 1899 fuldførtes i Tromsø Amt Anlægget af en ny Telegraflinie fra Hammerfest over Alten og Alteidet til Lyngenfjord (Rotsund). Paa denne oprettedes Opsynsstationer med Adgang til Korrespondance paa Strømsnes i Kvænangen $^{8}/_{11}$ 1898 og i Sørkjosen $^{11}/_{11}$ 1899 samt Telefonstation paa Alteidet $^{3}/_{11}$ 1899. $^{28}/_{2}$ 1898 oprettedes en Telefonstation paa Sollien i Tromsøsundet paa Linien mellem Tromsø og Lyngseidet. I 1899 byggedes en dobbelttraadig Telefonlinie fra Gibostad til Rosfjordnes med Oprettelse af Stationer i Rosfjordnes $^{4}/_{11}$ og Strømmen i Rosfjord $^{15}/_{12}$ 1899.

I 1900 anbragtes ny Telegraftraad mellem Lyngseidet og Rotsund. Ved denne Traad havdes nu helt sammenhængende ny Forbindelse mellem Tromsø og Hammerfest, ligesom ved den ovenomtalte Linie over Senjen sammenhængende ny Forbindelse var tilveiebragt mellem Tromsø og Centralstationen Lødingen. Samme Aar anlagdes ny dobbelttraadig Telefonlinie fra Tromsø over Lyngseidet og Rotsund til Nordreisen med planlagt Fortsættelse i følgende Aar over Kvænangen og Alteidet til Alten. Paa denne Linie indtoges de tidligere Stationer Jøvik, Lyngseidet, Rotsund og Sørkjosen, hvilken sidste overgik fra Opsynsstation til fast Telefonstation. Endelig byggedes i 1900 en dobbelttraadig Telefonlinie fra Tromsø til Balsfjorden med Oprettelse af Stationer paa Selnes og Tennes $^{22}/_{12}$ 1900, samt en Sløifelinie paa Senjenlinien til Fiskeværet Gryllefjord med Oprettelse af Station dersteds $^{17}/_{12}$ 1900. Paa den bestaaende Linie mellem Maalsnes og Gibostad oprettedes $^{28}/_{1}$ 1900 Telefonstation paa Aspelund.

Antallet af Stationer, som ved Femaarets Begyndelse var 13, defi iberegnet Tromsø By, var saaledes ved dets Slutning bleven forøget til 32.

Ogsaa det private Telefonnet i Amtet har i Femaaret undergaaet fortsat Udvikling. Foruden at de i forrige Femaarsberetning nævnte Anlæg Harstad—Sandtorv—Kvæfjord—Grytøen, Sandtorv—Skaanland—Tovik, Havnvik—Andorgø—Gratangen—Lavangen, Gibostad—Kløven—Tranø og Gibostad—Sørreisen er bleven delvis udvidede, blev der i 1896 oprettet private Telefonforbindelser mellem Tranø—Dyrø—Salangen—Bardo med forskjellige Forgreninger i sidstnævnte Herred og Udstrækning af Linien omtrent til Grændsen af Maalselven. Efter Koncession meddelt i 1899 anlagdes i Maalselven Herred Telefonlinier mellem Maalsnes og Nordgaard i Øverbygden med Sidelinie til Elvevold i Kirkesdalen og til Fosmo. Paa samtlige Privatlinier er der oprettet en Flerhed af Stationer, hvortil der er Anledning til at sende Telegrammer mod Tillægsgebyr. Delvis er der ogsaa bleven Tilknytning med Rigstelegrafens Linier, saa direkte Samtaletrafik paa sine Steder kan foregaa.

7. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Den af Amtets samtlige Herreder ved Skatteligningerne antagne Formue og Indtægt samt Totalbeløbet af de udlignede Herredsskatter udgjorde:

Aar.	Formue.	Indtægt.	Skatter.
	Kr.	Kr.	Kr.
1896 [1]	17 130 000	6 802 000	256 265
1897	17 350 000	6 964 000	258 791
1898	18 635 000	7 163 000	303 063
1899	18 386 000	7 225 000	332 714
1900	18 777 000	7 511 000	353 971

Baade Formue og Indtægt har saaledes været i jevn Fremgang og er overhovedet i det Decennium, der ligger mellem de to sidste Tællinger, steget stærkere end Folketallet. Medens ved Udgangen af 1890 hvert Individ af Landbefolkningen gjennemsnitlig havde en Formue af 225 Kr. og en Indtægt af 92 Kr., er ved Udløbet af 1900 Formuen gaaet op til 279 Kr. og Indtægten til 112 Kr. En ikke ringe Del af den Tilvækst skyldes dog utvivlsomt en mere nøiagtig og fuldstændig Ligning. Endnu mere end Formue og Indtægt er imidlertid Skatterne gaaet op. Af hvert 100 Kr. antagen Indtægt skattedes der i 1890 gjennemsnitlig Kr. 3.39, i 1895 Kr. 3.83 og i 1900 Kr. 4.71. Som man ser, er Skattebyrden, navnlig i det sidste Femaar, steget særledes betydeligt.

Herredskassernes Udgifter (Forskud og Afdrag paa Laan ikke medregnede) udgjorde:

[1]) Tallene for 1896 er hentede fra Skatteligningerne for 1897, Tallene for 1897 fra Ligningerne for 1898 o. s. v.

	1890.	1895.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.
Herredsstyrelserne	8 777	14 810	20 738
Rets- og Politivæsen	2 295	2 898	3 637
Vei- og Skydsvæsen	23 004	10 606	41 062
Medicinalvæsen	3 324	5 175	7 061
Geistlighed og Kirker	26 501	28 817	82 011
Skolevæsen	77 706	146 756	190 870
Fattigvæsen	71 749	89 395	112 392
Renter af Laan	9 105	9 409	15 023
Andre Udgifter	8 202	7 780	[1] 76 335
Tilsammen	230 663	315 646	549 129

Efter dette steg Herredsudgifterne fra 1890 til 1895 med henimod 35 Pct. og fra 1895 til 1900 med over 74 Pct. Bortseet fra «Vei- og Skydsvæsen», hvor det lave Tal i 1895 vistnok har beroet paa en ren Tilfældighed, og ligeledes bortseet fra «andre Udgifter», hvor de store Udtællinger i 1900 hidrører fra ganske extraordinære Forhold, falder den største Stigning paa «Geistlighed og Kirker», hvilket jo naturligvis er en Følge af den nye geistlige Lønningslov af 1897, som har overført det meste af Presternes og Kirkesangernes Lønninger paa Kommunekassen. For Skoleväesenets Vedkommende tog man allerede i Femaaret 1890—1895 det største Løft til Efterkommelse af den nye Skolelovs Krav.

Amtskommunens Udgiftsbudget, som (Afdrag paa Laan ikke medregnet og Refusioner for Sindssyge, Abnorme og Skydsvæsen fraregnet) i forrige Femaar svingede mellem Kr. 40 866 i 1893 og Kr. 50 393 i 1891, har i de følgende 5 Aar udgjort:

1896	Kr. 52 894
1897	- 52 866
1898	- 50 287
1899	- 44 297
1900	- 61 656

Hvorledes Udgifterne har fordelt sig paa de enkelte Poster vil fremgaa af følgende Opgave:

[1]) Heraf Kr. 12 687 Amtsskat udbetalt til Amtskommunen (efter Skattelovens § 7), Kr. 52 629 Indkjøb og Nybygning af faste Eiendomme.

	1890.	1895.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.
Rets- og Politivæsen	1 434	1 308	1 188
Fængselsvæsen	1 615	1 609	1 600
Skolevæsen	5 524	7 949	10 614
Abnorme	8 499	11 744	10 592
Sindssyge	21 704	11 227	14 435
Sundheds- og Medicinalvæsen	-	-	6 684
Landbrugsvæsen	1 000	2 604	4 364
Rovdyrpræmier	1 220	1 636	2 088
Veivæsen	1 800	2 600	5 000
Amtsformandskabet	3 428	3 488	3 292
Renter af Laan	1 193	743	565
Andre Udgifter	1 105	807	1 234
Tilsammen	48 522	45 715	61 656

Den betydelige Stigning i Periodens sidste Aar falder, som det vil sees, hovedsagelig paa Kontoen Sundheds- og Medicinalvæsen og skriver sig fra, at Udgifterne til Jordmorvæsen og Vakcination, der tidligere var udredet af Medicinalfondet, i 1900 blev overført paa Amtskommunens Budget.

Med Hensyn til Udgifterne ved de Sindssyge maa det haves i Erindring, at $^2/_5$ af disse fra og med 1892 er overtaget af Statskassen, og at $^1/_5$ fremdeles ligesom tidligere refunderes af Herrederne. Den samlede Udgift ved Sindssyge har udgjort i 1896 Kr. 29 544, i 1897 Kr. 31 071, i 1898 Kr. 34 795, i 1899 Kr. 31 672 og i 1900 Kr. 32 579.

Amtsskatten, der for 1893—1897 udlignedes med Kr. 7.00 pr. Skyldmark, maatte for 1898 forhøies til Kr. 7.50, hvilket blev bibeholdt for 1899. I sidstnævnte Aar besluttede Amtsthinget i Henhold til Lov af 15 April 1882 § 7 at lægge en Del af Amtsskatten paa Herrederne og for 1900 blev Matrikulskatten bestemt til Kr. 6.00 pr. Skyldmark, ialt Kr. 41 226.00, medens Kr. 20 000.00 blev fordelt paa Herrederne. For 1901 forhøiedes Udligningen paa Herrederne til Kr. 22 000.00.

Amtskommunens Gjæld, der i sin Tid blev stiftet hos Amtets Medicinalfond til Aktier i Tromsø Amts Dampskibsselskab, og som ved Udgangen af 1895 androg til Kr. 10 000, er i Femaaret afbetalt, saa at Kommunen ved Periodens Udløb var helt gjældfri.

Amtets Medicinalfond, hvis Kapital ved Udgangen af 1895 var steget til et høiere Beløb end nogensinde tidligere, er i Femaaret paa det nærmeste bleven forbrugt.

For det første er Medicinalafgiften, der har udgjort Fondets væsentligste Indtægt, gaaet saa stærkt ned, at den ikke paa langt nær har været tilstrækkelig til at dække de ordinære Udgifter. Den har i Femaaret svinget mellem et Maximum Kr. 20 998 i 1897 og et Minimum Kr. 12 845 i 1896 med et aarligt Gjennemsnit af Kr. 15 577, medens Gjennemsnitsindtægten i 1891—1895 var Kr. 23 272, i 1886—1890 Kr. 22 947 og i 1881—1885 Kr. 18 452. Da Fondets ordinære Udgifter har andraget til ca. 25 000 Kr. aarlig, vil det skjønnes, at man allerede for at bestride disse har maattet angribe Kapitalen noksaa stærkt.

Dertil kommer, at der i Perioden er anvendt extraordinært betydelige Beløb til Sygehuse. For at skaffe mere Plads paa det herværende Amtssygehus, hvor Lægen tidligere havde Bolig, er der opført en ny Lægebolig, hvorefter Lægens tidligere Bekvemmelighed er indrettet til Sygeværelser. Dette medførte en Udgift af henimod Kr. 21 000. I Harstad opførtes et nyt, tidsmæssigt Sygehus paa 20 Senge, hvortil der i Femaaret er udbetalt Kr. 35 000, og i Skjervø og Holmenvær er der, væsentlig til Brug for Fiskere, bygget nye Sygestuer, som med Udstyr har kostet henholdsvis Kr. 7 000 og Kr. 6 000.

Som en Følge heraf er Fondets Kapital ved Udgangen af 1900 gaaet ned til Kr. 42 489, hvorhos der for Fondets Regning er optaget et Laan stort Kr. 25 000 i det Nordlandske Kirke- og Skolefond. For at lette Fondets ordinære Udgiftsbudget er Udgifterne ved Jordmorvæsenet og Vaccinationen, som tidligere udredes af Fondet, fra 1900 overført paa Amtskommunen.

Af Sparebanker er der i Femaaret oprettet 2 nye, nemlig Gisund Sparebank i Lenviken og Bardo Sparebank, hvis Statuter approberedes henholdsvis 12 April 1897 og 24 Januar 1899. Ved Periodens Slutning havde saaledes Amtets Landdistrikt 7 Sparebanker, hvis Indskudskapital og Formue til samme Tidspunkt var følgende:

	Indskud.	Formue.
Kvæfjord Sparebank	Kr. 523 882	Kr. 45 719
Trondenes —	- 1 777 958	- 213 751
Ibbestad —	- 1 719 648	- 287 327
Gisund —	- 38 778	- 5 585
Maalselven —	- 178 954	- 21 774
Bardo —	- 18 475	- 2 703
Skjervø —	- 93 200	- 10 952
Tilsammen	Kr. 4 350 895	Kr. 587 811

Ved Udgangen af 1895 havde de 5 ældre Sparebanker en samlet Indskudskapital af Kr. 3 090 280 og Formue af Kr. 417 488. Indskuddene er saaledes i Femaaret steget med Kr. 1 260 615 og Formuen med Kr. 170 323. I det foregaaende Femaar var den tilsvarende Tilvækst henholdsvis Kr. 495 242 og Kr. 112 451.

Af gjensidige Brandforsikringsindretninger haves fremdeles kun en, nemlig den i 1869 oprettede Trondenes Brandassuranceforening, hvilken

ved Udgangen at 1900 havde en Forsikringssum for Huse af Kr. 1 876 820 mod Kr. 2 120 375 den 31 December 1895 og Kr. 1 883 425 den 31 December 1890. Virksomheden har saaledes i det sidste Femaar været i Tilbagegang. Beløbet af de af Foreningen udbetalte Erstatninger opgives for 1900 alene til Kr. 430.

Til Oplysning om Arbeidslønninger hidsættes følgende Tabel, som for hvert femte Aar fra og med 1870 meddeler Gjennemsnittet af de af Amtets Lensmænd indsendte Opgaver over Størrelsen af Aarsløn for Tjenere og den sædvanlige Dagløn for Dagarbeidere (overalt angivet i Kroner og Øre).

	Tjenerløn.		Dagløn paa egen Kost.		Dagløn paa Husbondens Kost.	
	Gutter.	Piger.	Mand.	Kvinde.	Mand.	Kvinde.
1870	152.00	48.00	1.85	?	1.07	?
1875	192.00	60.00	2.31	1.37	1.56	0.86
1880	190.00	65.00	2.06	1.33	1.29	0.70
1885	185.00	65.00	2.14	1.30	1.43	0.70
1890	191.00	65.00	2.07	1.33	1.39	0.74
1895	197.00	64.00	2.21	1.21	1.51	0.77
1900	225.00	72.00	2.53	1.24	1.79	0.82

Hertil skal føies, at Værdien af Kost, Logis m. v. for en Tjenestegut ansattes i 1895 til 157 og i 1900 til 163 Kroner, og for en Tjenestepige i 1895 til 115 og i 1900 til 121 Kroner.

Man ser heraf, at Arbeidslønnen steg overmaade stærkt fra 1870 til 1875. I de følgende tyve Aar holdt den sig nogenlunde uforandret, dog svingende noget op og ned, hvorefter den endelig i det sidste Femaar over hele Linien viser en ikke ubetydelig Opgang. I Løbet af de 30 Aar, Tabellen omfatter, er Aarslønnen for Tjenestegutter steget med 48 og for Tjenestepiger med 50 Procent, medens Daglønnen for almindelige Arbeidsmænd er vokset med 37 Procent, naar de har arbeidet paa egen Kost, og med 67 Procent, naar Husbonden har skaffet Kosten.

Ser man hen til Forholdet i andre Dele af Landet, vil det erfares, at Aarslønnen for Gutter i Tromsø Amt er adskillig lavere end i de østlandske Amter, men noget høiere end Gjennemsnittet for samtlige Landdistrikter, medens Daglønnen for Arbeidsmænd her i Amtet er høiere end i alle andre Amter undtagen Finmarken. Daglønnen for kvindelige Dagarbeidere er ogsaa noget høiere end den gjennemsnitlige, men det er dog ikke blot Finmarken, men ogsaa enkelte af de sydligere Amter, der viser høiere Tal. Aarslønnen for Tjenestepiger er derimod meget lav; i de sidste ti Aar er det alene i Nordlands Amt, at den har været endda lidt lavere.

Beløbet af thinglæste og aflæste Panteheftelser, d. e. Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, udgjorde efter de fra Sorenskriverne modtagne Opgaver:

	Thinglæst.	Aflæst.	Forskjel.
	Kr.	Kr.	Kr.
1896	903 848	349 428	554 420
1897	684 125	286 096	398 029
1898	1 113 641	431 221	682 420
1899	900 850	496 700	404 150
1900	1 001 416	430 717	570 699
1896—1900	4 603 880	1 994 162	2 609 718
1891—1895	3 466 674	1 069 401	2 397 273
1886—1890	2 792 108	1 576 549	1 215 559
1881—1885	1 967 681	947 992	1 019 689

Det er umuligt af disse Tal at drage nogen sikker Slutning med Hensyn til Pantegjældens virkelige Tilvækst, da som bekjendt Heftelserne ikke pleier at aflæses samtidig med at de indfries. Men at Jordeiendommene i Løbet af det heromhandlede tyveaarige Tidsrum er bleven stærkt belastede, er der vel desværre ingen Tvivl om.

Til Belysning af, i hvilken Udstrækning den tvungne Gjældsinddrivelse har været paakrævet, hidsættes følgende Opgave over Beløbet af de i Femaaret afholdte Exekutioner, Udpantninger og Tvangsauktioner.

	Exekutioner.	Udpantninger.	Tvangsauktioner	
			over fast Gods.	over Løsøre.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	102 833	70 752	74 878	31 547
1897	68 550	56 651	60 767	24 353
1898	118 087	76 569	55 861	11 613
1899	94 975	74 717	51 008	23 743
1900	123 673	93 206	67 691	23 909
1896—1900	508 118	371 895	310 205	115 165
1891—1895	515 249	287 726	210 829	120 273
1886—1890	593 176	180 452	169 410	109 612
1881—1885	574 546	117 155	259 890	115 806

Ogsaa i det sidstforløbne Femaar er altsaa Exekutionernes Beløb gaaet ned, medens Beløbet af Udpantninger og Tvangsauktioner er steget.

Antallet af de inden Landdistriktet aabnede Konkurser udgjorde i Femaaret ialt 48 mod 34 i 1891—1895. Tallet er altsaa gaaet en Del op, særlig naar Hensyn tages til, at der i 1900 yderligere er tilkommet 11 Akkordforhandlingsboer. Alle disse Boer har dog været forholdsvis smaa. Noget Fallissement af større Rækkevidde har, saavidt erindres, ikke fundet Sted.

Hvad den økonomiske Tilstand i Almindelighed angaar, saa er den sandsynligvis heller ikke i det sidste Femaar gaaet synderlig fremad, da de store Næringskilder — baade Jordbruget og Fiskerierne — i det Hele taget ikke har givet et Udbytte, der naar op til det gjennemsnitlige. Skulde man fæste Lid til de mange Klager, som bl. a. fremkommer i Anledning af Skatteligningerne, maatte man endog komme til det Resultat, at Forholdene har været i Tilbagegang. Men saa galt er det dog neppe. Der kan ikke være Tvivl om, at Formuesgjenstandene er bleven baade flere og mere værdifulde, og om end sikkerlig ogsaa Gjælden er vokset, tør man dog forhaabentlig kunne gaa ud fra, at dette ikke er skeet i samme Grad.

Ædruelighedstilstanden maa ansees som meget god. Fiskerbefolkningen er gjennemgaaende nøktern, og selv hvor et større Antal Mennesker er samlet, f. Ex. i Fiskeværene og i Tromsø By, naar Fiskerflaaden er paa Gjennemreise til Finmarken, er det forholdsvis sjelden at se Landsfolk berusede.

B. Tromsø Kjøbstad.

Som allerede foran oplyst var den i Byen hjemmehørende Folkemængde den 3 December 1900 6 996, medens den efter den næstsidste Tælling den 1 Januar 1891 androg til 6 000. Tilvæksten er altsaa omtrent 1 000 Mennesker eller henimod 17 Pct., hvilket maa ansees som ganske respektabelt, ialfald i Sammenligning med Forøgelsen i det nærmest foregaaende Decennium.

Det i Byen ved sidste Tælling faktisk tilstedeværende Folketal, tilfældig og midlertidig nærværende altsaa iberegnet, var derimod adskillig høiere, nemlig 7 447 mod i 1891 6 071. Der maa saaledes paa Tællingsdagen have været et forholdsvis meget stort Antal Personer midlertidig tilstedeværende i Byen.

Byens Areal, som ikke siden Loven af 25 Marts 1872 er undergaaet nogen Forandring, udgjør 7 030 Ar. Dens Længde, maalt efter Strandveien, Storgaden og dens Fortsættelse Hansjordnesgaden, er meget nær 2½ Kilometer.

XIX.

Tromsø Amt.

Beretning

om Tromsø amts økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

A. Landdistriktet.

I. Indledning.

Amtets Fladeindhold er beregnet til 26 246 km², hvorefter Amtet i Henseende til Udstrækning indtager Pladsen som Nr. 4 blandt Rigets Amter.

Med Hensyn til Amtets administrative Inddeling skal oplyses, at der i Femaaret har fundet to Herredsdelinger Sted, idet Lyngen Herred ved Resolution af 14 December 1901 blev delt i 2 Herreder, Lyngen og Sørfjord, svarende til de to Sogne af samme Navn, medens Berg Herred ved Resolution af 21 December s. A. ligeledes deltes i 2 Herreder, svarende til de to Sogne Berg og Torsken.

Ved Udgangen af 1905 var saaledes Antallet af Herreder 24 mod 22 i 1900.

Ogsaa Antallet af Lensmandsdistrikter, som ved forrige Femaars Udgang var 13, er bleven forøget, idet Trondenes Lensmandsdistrikt ved Resolution af 4 Oktober 1902 blev delt i 2 Distrikter, Trondenes og Bjarkøy, hvorhos Hillesøy Sogn og Herred ved Resolution af 14 November 1905 blev udskilt fra Lenvik Lensmandsdistrikt og oprettet til et eget Distrikt. De to Delinger traadte i Kraft henholdsvis fra 1 Januar 1904 og 1 Oktober 1906, da Lensmænd blev ansat i de nye Distrikter.

Antallet af Tinglag er ligeledes i Femaarets Løb bleven forøget fra 13 til 14, idet Berg Tinglag ved Resolution af 28 Februar 1905 blev delt i 2 Tinglag, svarende til de to i 1901 oprettede Herreder.

Lægedistrikternes Antal er uforandret 11, hvorimod Antallet af Jordmordistrikter er forøget med 15 nye, idet der i 1901 oprettedes nye Distrikter for Gullesfjord, Gratangen, Kvalsund, Indre Kvænangen, Tovik og Arnø, i 1902 for Ytre Balsfjord, Andørja og Rotsund, i 1904 for Grøtsund, Lerstranden, Ulfsfjord, Storfjord (Lyngen) og Østre Lyngen, hvorhos endelig i 1905 Lenvik Distrikt blev delt i Søndre og Nordre Gisund Distrikter. Ved Femaarets Udgang var der i Amtet 46 Jordmorbestillinger.

Ved Lov af 9 Juni 1903 blev det bestemt, at Strandstedet Harstadsjøen med Harstadhavn i Trondenes fra 1 Januar 1904 skulde overgaa til Ladested under Navn af Harstad og i kommunal Henseende udskilles fra Trondenes. Grænserne for det nye Ladested blev nærmere bestemt ved Aastedsforretning 27 Oktober s. A., der approberedes ved kgl. Resolution af 12 December næstefter. Samtidig blev Magistratsforretningerne i Ladestedet henlagt under Politimesteren i Senjen og Steigen.

I benne Forbindelse kan fremdeles mærkes Resolution af 3 Oktober 1903, hvorved Senjen Sorenskriveri fra 1 Januar 1904 blev udskilt fra Statsadvokatembedet for Nordlands Lagsogn og henlagt under Statsadvokatembedet for Tromsø og Finmarkens Lagsogne, samt Resolution af 12 December 1903, hvorved fire Brug under Gaards-No. 43, Storskogens Almenning, nemlig Brugs-No. 30, Tverelvmoen, No. 31, Sætermoen, No. 32, Likkamo, og No. 34, Øvre Sverresvold, blev henlagt fra Balsfjord til Maalselven Prestegjeld, Herred, Tinglag og Lensmandsdistrikt.

Amtets hjemmehørende Folkemængde udgjorde den 3 December 1900 74 362, hvoraf 67 366 i Landdistriktet og 6 996 i Tromsø By.

For Udgangen af Aaret 1905 er Folketallet af Det statistiske Centralbureau beregnet saaledes:

Landdistriktet	68 560
Harstad Ladested	1 386
Tromsø Kjøbstad	7 829
Det hele Amt	77 775

Da man kun har Opgaver over Fødsler, Dødsfald og oversjøisk Udvandring, maa man ved denne Beregning være gaaet ud fra, at Forholdet med Hensyn til den øvrige Ud- og Indflytning i sidste Femaar gjennemsnitlig har stillet sig paa samme Maade som i Tidsrummet mellem de to sidste Folketællinger, 1890—1900. Dette skulde jeg ogsaa tro slaar saa nogenlunde til for Amtet i det hele, og i ethvert Fald har man intet sikrere Grundlag for en Beregning af Folketallet i 1905. Mindre paalidelig tør Beregningen være, forsaavidt angaar Befolkningens Fordeling mellem Land og By, da Ind- og Udflytningen mellem Byerne og de nærmest tilstødende Landdistrikter vistnok er underkastet større og hurtigere Fluktuationer, end hvor der spørges om Forholdet mellem de forskjellige

Amter. Specielt skulde jeg tro, at ovenstaaende Beregning for Harstad Ladested er for knap, eftersom en i Oktober 1907 afholdt kommunal Tælling udviste 1 753 Indbyggere.

Den oversjøiske Udvandring har i Femaaret været betydelig. Det for hele Amtet (Land og By) samlede Antal Udvandrede udgjorde:

1901	343
1902	339
1903	601
1904	345
1905	279
Tilsammen	1 907,

medens det tilsvarende Antal for Femaaret 1896—1900 androg til 550.

2. Jordbrug og Fædrift.

Antallet af særskilt skyldsatte Eiendomme udgjorde efter Amtskassererens Opgave ved Udgangen af 1905 tilsammen 8 182 med en Matrikulskyld af 6 855 Mark 41 Øre mod 7 260 Brug og en Skyld af 6 868 Mark 13 Øre ved Slutningen af det foregaaende Femaar. Den forholdsvis store Nedgang i Matrikulskylden hidrører selvfølgelig fra Oprettelsen af Harstad Ladested.

Paa Grund af den vedblivende stærke Udstykning er Gjennemsnitsskylden pr. Brug gaaet ned fra knapt 0.95 Mark i 1900 til knapt 0.84 Mark i 1905. I sidstnævnte Aar var det kun 5 Herreder, hvis Brug havde en gjennemsnitlig Skyld af over 1 Mark, nemlig Nordreisa, Sørfjord, Balsfjord, Malangen og Maalselven. Høiest stod Maalselven med Mark 1.44. Mindst var den i Hillesøy med Mark 0.34 og Torsken med Mark 0.30 pr. Brug.

Gjennemsnitspriseu pr. Skyldmark, beregnet efter de stedfundne Salg, var i 1901—1905 for det hele Amt underet Kr. 1 344 mod Kr. 1 351 i forrige Femaar. Den tidligere stærke Stigning sees altsaa at være stanset. Imidlertid er der i denne Henseende en væsentlig Forskjel mellem Amtets to Hoveddele, Senjen Distrikt og Tromsø Distrikt. I Senjen gik nemlig Skyldmarkens Middelpris op fra Kr. 1 799 til Kr. 1 917, medens den i Tromsø Distrikt samtidig gik ned fra Kr. 1 145 til Kr. 1 098.

Efter Priserne i det sidste Femaar skulde den samlede Værdi af Amtets Jordeiendomme kunne anslaaes til noget over 9.2 Million Kroner.

Leilændingsvæsenet spiller nu ikke længere nogen Rolle i Amtet, og af de i tidligere Femaarsberetninger nævnte Bygselgods, det Moursundske Gods og det Lyngske Proprietærgods i Skjervøy, er nu ikke meget tilbage.

Af det førstnævnte Gods er i Femaaret solgt:

1901	3	Brug	med Skyld	3.88	Mark for Kr.	2 920.00
1902	4	—	- —	2 11	— - -	2 600.00
1903	5	—	- —	5 91	— - -	3 390.00
1904	13	—	- —	21.10	— - -	12 960.00
1905	16	—	- —	23.69	— - -	13 640.00
Tilsammen	41	Brug	med Skyld	56.69	Mark for Kr.	35 510.00

Ialt er der nu af det heromhandlede Jordgods fra 1860 til Udgangen af 1905 solgt 515 Brug, medens Antallet af gjenværende endnu usolgte Brug udgjør 41 med en samlet Skyld af 57.24 Mark.

Foreningen til Ophævelse af Leilændingsvæsenet i Skjervøy, som i 1850 kjøbte det Lyngske Gods, har af dette i Femaaret solgt:

1902	3	Brug	med Skyld	2.25	Mark for Kr.	840.00
1904	4	—	- —	5.45	— - -	9 010.00
1905	3	—	- —	3.92	— - -	1 470.00
Tilsammen	10	Brug	med Skyld	11.62	Mark for Kr.	11 320.00

Af usolgt Gods havde Foreningen ved Femaarets Udgang tilbage 9 Brug med en samlet Skyld af 8.67 Mark.

Af disse Opgaver vil sees, at der for Moursundsgodsets Eiendomme gjennemsnitlig er opnaaet 638 Kroner og for Skjervøgodsets 974 Kroner pr. Skyldmark, medens Gjennemsnitsprisen for Tromsø Distrikt, hvor begge disse Bygselgods er beliggende, ifølge ovenstaaende var 1 098 Kroner. Forskjellen hidrører som i tidligere Beretninger paapeget fra, at der til Proprietærgodset ikke hører Husebygninger, da disse eies af Leilændingerne.

Udskiftning af Jordfællesskab er i Femaaret bleven fremmet saaledes:

Aar.	Antal Forretninger.	Antal Lodeiere.	Udskiftet Areal. Indmark. Ar.	Udmark. Ar.	Tilsammen. Ar.
1901	12	94	8 215.1	281 234.8	289 449.9
1902	9	41	18 071.3	82 795.4	100 866.7
1903	19	135	10 294.4	251 056.9	261 351.3
1904	11	73	583 3	112 746.1	113 329.4
1905	15	96	9 999.7	236 813.6	246 813.3
Tilsammen	66	439	47 163.8	964 646.8	1 011 810.6

I Udskiftningens Tjeneste har ligesom tidligere virket en Formand og 2 Assistenter, af hvilke den ene delvis for enkelte Gaarde har arbeidet som Formand.

Angaaende Opdyrkning af Nyland, Jordens Kultivering m. v. meddeler Amtsagronomen følgende:

«Interessen for Jordbruget har vokset i Femaaret, men det ser desværre ud til, at Foretagsomheden ikke har tiltaget proportionalt med Interessen. Nydyrkningen viser saaledes ringe Fremgang, uagtet det Offentlige ved Uddeling af Præmier og Præmielaan samt ved billige Laan af Jorddyrkningsfondet paa dette Punkt yder Opmuntring og Støtte. Enkelte faa Strøg i den midtre og søndre Del af Amtet skal dog have Ros for at kunne fremvise ikke ubetydelige Arealer med vel opdyrket ny Jord. Om saaledes Nydyrkningen i det hele ikke viser stor Fremgang, synes det dog, som om man har faaet en bedre Forstaaelse af at udføre Dyrkningsarbeiderne grundigere, end forhen var Tilfældet. Man grøfter saaledes nu gjennemgaaende bedre, anlægger flere og dybere Grøfter, og man er mindre ræd end tidligere for at bruge Plog og Spade paa de nygrøftede Jordstykker. Dette er selvfølgelig en ikke ringe Fremgang, der fornemmelig skyldes den planlagte og kontrollerede Dyrkning, som Præmielaanene og Laanene af Jorddyrkningsfondet fremtvinger. De ved Hjælp af saadanne Laan rationelt udførte Dyrkningsarbeider har nemlig trods de forholdsvis store Omkostninger vist sig at svare bedre Renter end de forholdsvis smaa Udgifter ved en planløs og overfladisk Nydyrkning. Er saaledes Fremgangen i Nydyrkning af Jord end ikke synderlig stor, saa er dog Nydyrkningen kommet ind i et mere rationelt Spor end tidligere.

Forstaaelsen af den store økonomiske Betydning af en rigtig Behandling af Husdyrgjødslen har vokset betydelig, men ogsaa her er det væsentlig kun enkelte Strøg i Amtets midtre og søndre Del, som er kommet efter. Brugen af Torvstrø, tilvirket hjemme paa Gaardene, er i de nævnte Dele af Amtet tiltaget noksaa meget, og der bygges nu som Regel ikke nye Fjøs uden Gjødselkjælder. I det store og hele kan dog Gjødselbehandlingen endnu ikke paa langt nær betegnes endog som blot nogenlunde forsvarlig.

Benyttelsen af Kunstgjødning er tiltaget, men er ikke blevet almindelig. Mangelen paa Kundskab om de forskjellige Gjødningsstoffes Indhold af Plantenæring og om de forskjellige Jordarters Behov for denne eller hin Næring m. v. har været og er saa stor, at Fordelen ved at bruge Kunstgjødsel er høist tvilsom. Det vilde antagelig være en Besparelse for de fleste Gaardbrugere, om de foreløbig, indtil Kundskaberne angaaende Kunstgjødslen er øget, ikke brugte videre deraf, men hellere saa til at forøge Gjødselmængden dels ved en mere rationel Behandling af Husdyrgjødslen med tilstrækkelig Brug af Torvstrø, dels ved en skjønsommere Benyttelse af alt Fiskeaffald, som ikke skulde være egnet til Foder.

Gjenlægning af Ager til kunstig Eng ved Isaaning af Græsfrø er desværre endnu lidet almindelig, om der end ogsaa her kan spores Fremgang. Saalænge

man saar Græsfrø i ugræsfulde Agre, og saalænge der anvendes mindre haardføre Frøsorter af tildels mellemeuropæisk eller amerikansk Oprindelse, vil saadan Gjenlagning under vore barske klimatiske Forhold være en usikker Affære, der medfører mange Skuffelser. Med Anvendelse af nordisk Frø, helst hjemmeavlet, af haardføre og varige Arter og ved at gjenlægge forholdsvis ugræsrent Land vilde man kunne naa et langt Stykke fremover.»

Med Hensyn til Høstudbyttet henvises til de for hvert Aar til Landbrugsdirektøren afgivne Indberetninger. Her indskrænker jeg mig til at hidsætte følgende Oversigtstabel, som for de forskjellige Dele af Grøden viser, hvormeget Udbyttet i hvert enkelt Aar som Gjennemsnit for det hele Amt er antaget at ligge over eller under et Middelsaar, idet Tallet 100 forudsættes at betegne et saadant:

	Hø.	Byg.	Poteter.
1901	114	116	126
1902	102	45	56
1903	72	84	68
1904	106	89	81
1905	117	112	115

Man vil heraf se, at 1901 og 1905 var meget gode Aar, som gav et smukt Overskud baade af Hø, Byg og Poteter. Ogsaa i 1902 og 1904 var Høudbyttet godt og vel middels, medens 1903 gav et betydeligt Underskud. Byg og Poteter gav i 1902—04 et Udbytte adskilligt under det vanlige, navnlig i 1902, da Høsten for en stor Del slog ganske feil.

Udbyttet af vilde Bær var i Periodens 3 første Aar ubetydeligt. Aaret 1904 gav meget Tyttebær og Blaabær, medens Multerne blev ødelagt af Frost. I 1905 var der en stor Mængde af alle Slags Bær.

Dyrkningen af Turnips er begyndt at blive mere kjendt. Ved ihærdigt Arbeide fra Landhusholdningsselskabets Side, navnlig ved Udsendelse af en Vandrelærer, er det lykkedes at faa Turnipsdyrkningen udbredt saavidt, at den ved Femaarets Udløb kunde siges at have faaet nogenlunde Fodfæste paa forskjellige Steder i Amtet.

Havebruget er ikke af nogen Betydning og har neppe havt nogen mærkbar Fremgang i Femaaret.

Hvad Fædriften angaar, er Knapfodring, Brugen af for unge Okser og et mangelfuldt Opdræt fremdeles de svage Punkter, men der spores dog stadig Bedring, og i det hele skulde jeg være tilbøielig til at tro, at Fremgangen inden denne Gren af Landbruget er vel saa stor som med Hensyn til Jordens Kultivering.

Specielt er Avlen i flere Bygder væsentlig forbedret, takket være Oprettelsen af et stort Antal Kvægavlsforeninger. Medens Antallet af saadanne Foreninger i 1900 alene androg til 23, er Tallet ved Femaarets Udgang steget til 50, nemlig 4 i Kvæfjord, 18 i Trondenes, 7 i Ibbestad, 3 i Dyrøy, 1 i Tranøy, 7 i Bardu, 4 i Maalselven, 1 i Sørreisa, 2 i Lenvik, 1 i Malangen og 2 i Tromsøysund.

Det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko er for 1905 af Lensmændene skjønsmæssig opgivet saaledes:

Lensmandsdistrikter.	For Distriktet overhovedet.	For de mere fremskredne Gaardbrugere.
	Liter.	Liter.
Kvæfjord	1 500	2 000
Trondenes	1 150	1 600
Bjarkøy	1 000	1 800
Ibbestad	1 500	2 200
Salangen	1 400	1 700
Tranøy	1 250	1 700
Berg	1 500	1 800
Lenvik	1 500	2 100
Maalselven	1 400	2 000
Balsfjord	1 300	2 000
Tromsøysund	1 100	2 200
Lyngen	1 000	1 400
Karlsøy	950	1 300
Skjervøy	1 000	1 367
Gjennemsnitlig	1 253	1 791
Til Sammenligning hidsættes efter tidligere Opgaver:		
For 1900	1 159	1 666
- 1895	1 120	1 638
- 1890	1 000	1 600

Selvfølgelig er disse Opgaver lidet paalidelige, og i det hele taget er de vistnok for høie, navnlig for den første Kolonnes Vedkommende. Naar derimod de for de forskjellige Aar udregnede Middeltal viser en stadig og ganske betydelig Fremgang, særlig for det sidste Femaar, er der al Grund til at tro, at de giver Udtryk for det virkelige Forhold.

Med Oprettelsen af Meierier gaar det smaat. Der er tilkommet et nyt, nemlig Salangens Dampmeieri, der begyndte i 1902, saaledes at der ialt fandtes 4 ved Udgangen af 1905, deri indbefattet Harstad Meieri, som ligger inden Ladestedets Grænser. Ved disse 4 Meierier blev der i 1905 behandlet ialt ca. 1 373 000 Kg. Melk, tilvirket 39 706 Kg. Smør og solgt 14 897 Kg. Fløde og 137 012 Kg. Melk. Til Leverandørerne udbetaltes ialt Kr. 84 332.00, hvorhos de fik Mesteparten af den skummede Melk frit tilbage. I Aaret 1900 indmaaltes til de da bestaaende 3 Meierier tilsammen 832 000 Kg. Melk, medens der til Andelshaverne blev udbetalt Kr. 50 600.00.

Med større Interesse omfattes her i Amtet de i tidligere Beretninger omhandlede Smørforeninger, hvis Antal i den senere Tid er vokset sterkt, saaat der ved Udgangen af 1905 fandtes ialt 30 à 35, spredt udover den midtre og sydlige Del af Amtet. De tilvirkede ialt ca. 120 000 Kg. Smør til en Salgsværdi af omtrent Kr. 192 000.60, hvoraf ca. Kr. 95 000 faldt paa Maalselven og Bardu.

Om Gjedeholdet oplyser Meierimesteren, at det vistnok er tiltaget i Perioden, og at det i flere Herreder, saasom Balsfjord, Malangen, Maalselven, Sørreisa, Lenvik, Dyrøy, Bardu og Dele af Ibbestad, spiller en ganske betydelig Rolle i Befolkningens Økonomi. Oprettelsen af Gjedostysterier har i enkelte Bygder været paa Tale, dog uden Resultat. Nogen synderlig Forbedring i Ostens Kvalitet har imidlertid neppe fundet Sted. De gode Afsætningsforhold har vel snarere fristet til det modsatte. Al Gjedost har fundet god Afsætning i Nordland, især ved Bergværkerne.

Svineavlen har ifølge Meddelelse fra Meierimesteren tiltaget betydelig, og den i 1900 med Bidrag af Stat og Amt oprettede Avlsstation for store Yorkshiresvin har i hele Femaaret været i Virksomhed paa Gaarden Fagerlidal i Maalselven.

Benyttelsen af Maskiner tiltager meget sterkt. For de jordarbeidende Maskiners Vedkommende er dette bare godt, medens derimod Anskaffelsen af f. eks. Slaamaskiner og Haandseparatorer overdrives i høi Grad, hvorfor de omreisende Maskinagenter for en stor Del bærer Skylden. Amtsagronomen udtaler, at han har seet mange Eksempler paa, at Gaardbrugere, som i Virkeligheden ikke har nogetsomhelst eller ialfald kun høist ubetydeligt af Maskinslaatteland, gaar hen og anskaffer sig en Slaamaskine, som neppe bliver brugt mere end nogle faa Timer for Aaret. En enhestes Slaamaskine koster mindst 25 Kr. aarlig i Renter, Amortisation og Vedligehold, og det siger sig derfor selv, at det kun er paa et Faatal af Amtets Gaarde, at en saadan Udgift lader sig forsvare. Noget lignende, om end ikke fuldt saa galt, er Forholdet med Separatorerne. For de Summer, som medgaar til Anskaffelse og Fornyelse af disse, kunde mangt et Meieri været anlagt og drevet. Af Harve er der i de sidste Aar anskaffet en hel Del af de saakaldte Fjederharve. Dette er et udmærket Redskab, hvis Benyttelse medfører en langt grundigere og fuldkomnere Bearbeidelse af Agerjorden, end man kunde opnaa med de gammeldagse Tindeharve eller endog med de for vore smaa Forhold kostbare Staalharve.

Forbruget af Kraftfoder er vistnok steget adskilligt, hvilket vel staar i nær Forbindelse med Dannelsen af de mange nye Smørforeninger. Den vedholdende knappe Melkemængde om Høsten og Vinteren saavel inden disse Foreninger som ved Meierierne tyder imidlertid paa, at man paa dette Punkt endnu ligger altfor meget tilbage.

Arbeidsforholdene for Landbruget har forværret sig, idet de faste Tjenestefolks Lønninger saavel som Leiearbeidernes Dagpenge er steget, og Tilgangen paa Arbeidshjælp er bleven vanskeligere. Jordarbeidere kan man sjelden faa fat paa. Ofte er det kun, naar der leilighedsvis kommer arbeidsvante Svensker eller Kvæner tilgaards, at man kan faa grøftet og opbrudt lidt ny Jord for en forholdsvis rimelig Betaling. Amtets egne Indbyggere er som Regel lidet vante til den Slags Arbeide og bliver derfor kostbare.

Afsætningsforholdene er i det væsentlige uforandrede. Det meste Meieri- og Smørforeningssmør gaar til Kristiania, hvor det til forholdsvis gode Priser forhandles af Landmandskontorer og andre Firmaer mod Kommissionsgodtgjørelse. Om Høsten sendes den allerstørste Del af Kjødet med Hurtigruterne sydover til Trondhjem og Kristiania. Saavel Slagtningen og Emballeringen som Behandlingen ombord i Skibene og ved Omladningen i Trondhjem og Hamar lider imidlertid endnu af saa store Mangler, at Varen langt fra opnaar fuld Pris. Desuden bliver ogsaa Markedet paa Grund af den vanlige Massenedslagtning i Løbet af en 2—3 Uger saa overfyldt, at Priserne af den Grund ikke kan holdes oppe selv paa første Klasses Kjød. Der kan neppe være nogen Tvil om, at Amtets Gaardbrugere vilde staa sig bedre paa at holde paa Dyrene en Tid udover Høsten, f. eks. til November Maaned. Eller ogsaa burde man gjennem Salgsforeninger se til at regulere Tilførslen fra Begyndelsen af Slagtetiden saaledes, at Priserne kunde holde sig nogenlunde jevne. Det samme Forhold kommer tilsyne ved Afsætningsmarkederne inden Amtets Grænser. Særlig gjælder dette den klumpvise Tilførsel af Slagtedyr til Tromsø.

I det hele har imidlertid Priserne paa alle Landmandsprodukter været opadgaaende og maa ved Periodens Slutning, sammenlignet med tidligere, betegnes som meget gode. Forsaavidt har Amtets Gaardbrugere havt Grund til at være vel tilfreds.

I Forbindelse hermed skal i Lighed med tidligere meddeles nogle Oplysninger om Flytlapperne og Renbeitningen.

Antallet af de til Beitning anmeldte Ren har i Femaaret udgjort:

Aar.	Fra Sverige.	Fra Kautokeino.	Tilsammen.
1901	26 725	3 650	30 375
1902	24 525	4 817	29 342
1903	25 645	4 885	30 530
1904	25 985	3 835	29 820
1905	27 080	2 805	29 885

Antallet har i det hele været større end i det foregaaende Femaar, men betydelig mindre end før 1894, da Tallet i Regelen dreiede sig om 45 à 50 000. En anden Ting er, at disse Opgaver saavel i de senere Aar som tidligere har været altfor lave.

Antal og Beløb af de i Henhold til Lappeloven afholdte Takster over Skade ved Ren har siden Lovens Ikrafttræden den 1 Januar 1884 været følgende:

	Antal.	Beløb.
1884—1890	348	10 378 Kr.
1891—1895	1 111	41 581 -
1896—1900	258	7 526 -
1901—1905	682	19 524 -
Ialt 1884—1905	2 399	79 009 Kr.

Hele dette Skadebeløb har dog Lapperne ikke betalt. I et stort Antal Tilfælde bliver Erstatningen nedsat ved Forlig med de Skadelidte, som gjør et Afslag for at opnaa en hurtigere Ordning, og i en og anden Sag hænder det ogsaa, at Lapperne bliver helt frifundne. Den samlede Sum af Lapperne indtil og med 1905 betalte Erstatninger for Skade ved Ren efter Lappeloven udgjør omtrent 59 000 Kr.

Det ekstraordinære Opsyn med Lappernes Flytninger har været i Virksomhed i alt væsentligt efter samme Plan som tidligere, om end efter en lidt indskrænket Maalestok. Udgifterne ved samme udgjorde i 1901 Kr. 2 912, i 1902 Kr. 3 633, i 1903 Kr. 3 694, i 1904 Kr. 3 432 og i 1905 Kr. 2 903. I disse Beløb er ikke medregnet Løn og Reiseudgifter for den fra 1 Juli 1899 ansatte Lappefoged.

3. Skogdrift [1]).

Af Tromsø Amts samlede Areal er ca. 10 Pct. skogbevokset. Skogarealet indtages igjen med ca. 89 Pct. af Løvskog og ca. 11 Pct. Furuskog. Løvskogen er fuldt ud tilstrækkelig for Brændebehovet, medens den i Amtet forefindendes Furuskog paa langt nær formaar at dække Behovet for Bygnings- og andre Gavnsmaterialier.

[1]) Dette Afsnit er udarbeidet af Skogforvalter Ruden.

Ren Furubestand forekommer meget sjelden. I mere eller mindre Grad er Birken indblandet. Denne Indblanding af Birk i Furuskogen er en af de største Vanskeligheder, som Ungfuruen har at kjæmpe imod, forinden den naar saa langt, at den har sin Top over Birkekronerne.

Furuskogen her nord er i det hele taget saa vanskelig stillet, at den fra Menneskenes Side maa behandles med den største Omhu, om man ikke skal se den paa Retur, men vedligeholdt eller i Fremgang.

Den største Del af Amtets Furuskoge er nu i Statens Eie, hvilket for Skogens Skyld — og dermed for hele Befolkningen — maa siges at være et stort Held. De fleste af de i den senere Tid fra Private indkjøbte Skogstrækninger var ved Salget i en meget miserabel Tilstand, idet de bedste og for Driften bekvemmeste Trær, nemlig Mellemskogen, var borte, saaat kun glissen Smaaskog og en og anden affældig gammel Furu stod igjen. Sydpaa, hvor Reproduktionsforholdene er gode og de Kalamiteter, som Gjenvæksten forøvrigt er udsat for, er færre, vil en raseret Skog i en nogenlunde overskuelig Fremtid dog atter komme sig. Heroppe vil derimod Skaden være følbar for flere Slægtled.

De største Vanskeligheder, som Furuskogen har at kjæmpe mod, foruden Menneskenes Behov og den forannævnte Indblanding af Birk, er Storme, vekslende Mildveir og Kulde om Vinteren, Snetryk og Mus. Dertil kommer endel Skade af Tamren og Storfugl. For Birkeskogens Vedkommende maa ved Siden heraf nævnes den skrækkelige Røver, Birkemaaleren *(Cidaria dilutata)*. Om dette Skadeinsekt end ikke har anrettet saa store Ødelæggelser som i Femaaret 1896—1901, saa har den dog ogsaa i heromhandlede Periode, og da især i 1905, gjort noksaa betragtelige Indhug i Birkeskogene.

Aaret 1902 var med de hyppige Vekslinger af Mildveir og Kulde i Vinterhalvaaret meget ugunstigt for Trævegetationen. En Masse saavel Top- som Sideskud frøs udpaa Vaarparten bort, hvorved Træerne blev sat betydelig tilbage i Væksten.

Skaden paa Skogen af Tamren synes i denne Femaarsperiode ikke at have været saa stor som i den foregaaende. Den har dog paa mange Steder været ret betragtelig og bør derfor søges yderligere reduceret, ligesom man stærkt maa klandre, at Lapperne paa enkelte Steder har begyndt med Gjedehold.

I Klasse med Tamrenen kan som Skogrøvere sættes Rypefangerne, der ribber det øverst mod Fjeldene forekommende Birkekrat til Fæste for sine Snarer.

Trods alle i det foregaaende behandlede Vanskeligheder, som Skogen i Tromsø Amt har at kjæmpe med, maa dog nu dens Fremtid sees lyst imøde, efterat Staten er bleven Eier af det hovedsageligste af Furuskogen, efterat Værnskogsvedtægter er vedtagne og efterat Plantning og Saaning er begyndt at udføres i alle Herreder. Dertil kommer, at Ungdommens Forstaaelse af Skogenes store Nationalværdi og af det urigtige i al unødig Skade paa smaa saavel som store Trær synes at være i stadigt Stigende.

De offentlige Skoge, som længst har været underlagt Skogvæsenets Bestyrelse, og hvor Kulturarbeider i Form af Birkerydninger etc. har været udførte, staar nu for en stor Del meget lovende. Endnu forekommer her og der gjen-

staaende udvoksede Overstandere af Furu. Disse udtages lidt efter hvert, idet man derved bedre vil kunne dække Distrikternes Behov, end om man tog meget med én Gang med deraf nødvendig følgende Perioder uden Drift.

Salget foregaar mest paa Roden, i mindre Lodder og ved offentlig Auktion. Især her, hvor Skogene ikke er tilstrækkelige for at dække Distrikternes Behov, maa dette siges at være den mest retfærdige Salgsmaade, idet alle derved bliver sat paa lige Fod i Anledningen til at skaffe sig det fornødne Trævirke.

Med Hensyn til Driftens Størrelse for de offentlige Skoges Vedkommende saavel som angaaende de opnaaede Tømmerpriser og det Aavirkedes Værdi forresten henvises til nedenstaaende Tabel:

Driftsaar.	Aavirket tilsalgs.							
	Tømmer.			Ved.		Tjære.		Sum. Netto.
	Stkr. Trær.	m³	Netto.	m³	Netto.	Tønder.	Netto.	
			Kr.		Kr.		Kr.	Kr.
1901	5 606	828	6 383	1 736	1 912	1 070	1 011	9 306
1902	5 861	2 214	13 430	888	694	1 210	1 212	15 336
1903	4 487	1 467	8 091	862	807	1 232	1 343	10 241
1904	5 879	1 759	5 920	824	852	764	1 147	7 919
1905	4 129	978	5 882	1 221	1 157	521	536	7 575
1901—1905	25 962	7 246	39 706	5 531	5 422	4 797	5 249	50 377

Driftsaar.	Aavirket af Brugsberettigede.							Sum. Netto.	Samlet Udbytte af de offentlige Skoge.
	Tømmer.			Ved.		Andre Produkter.			
	Stkr. Trær.	m³	Netto.	m³	Netto.	m³	Netto.		
			Kr.		Kr.		Kr.	Kr.	Kr.
1901	-	-	-	4 010	5 796	82	248	6 044	15 350
1902	-	-	-	4 010	5 796	82	248	6 044	21 381
1903	-	-	-	4 010	5 796	82	248	6 044	16 286
1904	36	7	70	4 010	5 796	82	248	6 114	14 032
1905	136	24	240	4 010	5 796	82	248	6 284	13 858
1901—1905	172	31	310	20 050	28 980	410	1 240	30 530	80 907

Tømmeret er ved Salg gjennemsnitlig bleven betalt med Kr. 18.35 pr. Tylvt eller Kr. 5.48 pr. m³.

Skogkulturer har været iværksat saavel offentlige som private i stadigt tiltagende Omfang. Som allerede ovenfor hævnt, har der i Femaaret været plantet og saaet i Amtets samtlige Herreder, dels ved private Mænds Foretagsomhed og Fremsynthed, dels ved Ungdomslag og Skoler. Hertil har i væsentlig Grad Tromsø Amts Skogselskab med dets Underafdelinger af Plantelag virket. Foredrag om Skogsagen har været afholdt, ligesom et fem Dages Plantekursus Vaaren 1903, 1904 og 1905 blev afholdt ved Maalselven Planteskole under Ledelse af Skogplanteren i Tromsø, H. Helgesen.

Plantesagen i dette Amt vil imidlertid neppe komme til at blomstre og bære god Frugt, forinden man formaar at skaffe Planter af stedegent Frø. De sjeldne Frøaar stiller herfor Vanskeligheder iveien. Skogvæsenet er imidlertid opmærksom herpaa og vil søge at overvinde dem ved desto rigeligere Indsamling de faa Frøaar med modent Frø, som af og til indtræffer. I heromhandlede Femaar har der ikke været noget ordentligt Frøaar.

I de offentlige Skoge er der i Femaaret foruden Birkerydninger udført følgende:

Kulturarbeider.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Grøftning, Maal	23.0	-	-	51.9	201.0
Plantning, Antal Planter	6 000	13 400	15 600	38 500	13 350
Saaet, kg. Frø	1.9	0.5	0.6	1.3	3.9
Plantet og saaet, Maal	35.0	36.6	33.0	75.5	58.1
Ialt kultiveret, Maal	58.0	36.6	33 0	127.4	259.1

4. Fiskerier.

De vigtigste inden Amtet drevne Fiskerier er som tidligere Skreifisket, Sildefisket og Sommerfisket (væsentlig efter Sei).

Om Deltagelsen i og Udbyttet af Skreifisket meddeles for Femaaret følgende Opgave:

	Antal Fiskere.	Antal Skrei.	Værdi.
			Kr.
1901	6 452	5 578 000	1 644 000
1902	5 981	5 052 000	1 332 000
1903	5 035	4 263 000	731 000
1904	4 948	5 178 000	1 121 000
1905	2 382	709 000	230 000

Tilstrømningen til dette Fiske har, som det vil sees, været aftagende og Udbyttet overmaade variabelt. I Periodens sidste Aar slog det egentlige Vinterfiske ganske feil, og det lille, der fiskedes, var væsentlig Vaarfangst. Paa gamle aarvisse Fiskepladse, som f. eks. Værene i Bjarkøy, var der ganske frit for Fisk.

I 1903 artede dette Fiske sig her i Amtet ligesom for en stor Del af Kysten yderst mærkeligt. Fisken kom overalt ualmindelig sent under Land og var desuden overordentlig mager og lidet leverholdig. Tildels var Leveren ganske ubrugelig til Damptran, og Tranmængden i det hele blev yderst ubetydelig. Medens de ca. 5 Mill. Skrei i 1902 for Tromsø Amt gav 2 700 hl. Damptran og 850 hl. Lever til anden Tran, fik man i 1903 af 4½ Mill. Fisk ikke mere end 25 hl. Dampmedicintran foruden 255 hl. Lever.

En anden Merkelighed ved det samme Aar var den store Invasion af Kobbe, som fandt Sted i Aarets første Maaneder. I Finmarken er Kobben en vanlig Foreteelse, navnlig i den østlige Del, men det hænder meget sjelden, at den udstrækker sin Vandring søndenfor dette Amt. I Begyndelsen af Aaret 1903 oversvømmede den imidlertid Tromsø Amt og trængte ind i alle Fjorde, og overalt, hvor den kom, forsvandt al Slags Fisk. Heldigvis stod denne Herjing ikke saa længe paa.

Skreifisket i Tromsø Amt drives væsentlig i Torsken, Berg og Hillesøy Herreder.

Sildefiskeriernes Udbytte i Femaaret vil sees af følgende Tabel, hvor der skjelnes mellem Fedsild og Smaasild:

Aar.	Fedsild.		Smaasild.	
	Hl.	Værdi.	Hl.	Værdi.
		Kr.		Kr.
1901	18 000	45 000	19 200	29 000
1902	76 000	274 000	24 500	32 000
1903	90 500	331 000	69 800	116 000
1904	-	-	23 700	96 000
1905	600	3 000	52 150	132 000

Det egentlige Fedsild- og Sommersildfiske har saaledes, som i den senere Tid vanligt, været yderst lunefuldt, og i det hele gaar dette Fiske stadig tilbage. Siden 1889 har man ikke havt noget virkeligt Fedsildaar i dette Amt. Fangstens aarlige Gjennemsnitsværdi udgjorde i Femaaret Kr. 130 000, medens den for 1896—1900 var Kr. 243 000.

Smaasilden bruges til Agn under Torskefiskerierne, hvorhos den, naar den forekommer i stor Mængde og er billig, i stor Udstrækning anvendes til Kreaturfoder. Af ovenstaaende Tal for 1904 vil det sees, at denne Silds Værdi i dette

Aar er bleven beregnet efter den usædvanlig høie Pris af noget over Kr. 4.00 pr. hl. Dette maa vistnok komme af, at endel af Fangsten er bleven modtaget som Handelsvare -- rimeligvis fordi det egentlige Fedsildfiske i dette Aar ganske udeblev.

Sommerfisketes Værdi er i den officielle Statistik for 1901 beregnet til Kr. 433 000, for 1902 til Kr. 483 000, for 1903 til Kr. 370 000, for 1904 til Kr. 329 000 og for 1905 til Kr. 281 000.

Udbyttet var gjennemgaaende meget godt, i de to første Aar usedvanlig rigt. Gjennemsnittet for de fem Aar bliver Kr. 380 000, hvilket er omtrent 100 000 Kroner mere end Gjennemsnittet for det nærmest foregaaende Tiaar. Fangsten bestaar hovedsagelig af Sei.

Det hele Værdiudbytte af Amtets Fiskerier, derunder ogsaa indbefattet Laks- og Sjøørretfisket, kan altsaa sammenstilles saaledes:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skreifisket	1 644 000	1 333 000	731 000	1 121 000	232 000
Sildefisket	74 000	306 000	448 000	96 000	135 000
Sommerfisket	433 000	483 000	370 000	329 000	281 000
Laks- og Sjøørretfisket	13 000	12 000	7 000	10 000	13 000
Tilsammen	2 164 000	2 134 000	1 556 000	1 556 000	661 000

Det for Femaaret gjennemsnitlige Aarsudbytte bliver saaledes Kr. 1 614 000, hvilket er betydelig mere end gjennem en lang Række af Aar. Særlig var 1901 og 1902 i dette Amt ualmindelig gode Aar paa Sjøen.

Med Hensyn til Befolkningens Deltagelse i og Udbytte af Fiskerierne i Lofoten og Finmarken, som spiller en betydelig større Rolle end Amtets egne Fiskerier, meddeles følgende:

Hvad Lofotfisket angaar, vil man af Opsynets aarlige Beretninger erfare, at der fra Tromsø Amt deltog:

1901	3 748 Mand	med 751	Baade,
1902	5 894 —	- 1 334	—
1903	4 524 —	- 1 027	—
1904	4 318 —	- 1 092	—
1905	5 521 —	- 1 523	—

Deltagelsen i dette Fiske fluktuerer ganske betydelig. I 1896 reiste der 9 866 Tromsøfiskere til Lofoten, hvilket var et større Antal end nogensinde tidligere, medens paa den anden Side Tallet vistnok aldrig har været saa lidet

som i 1901. Af det hele Belæg i Lofoten har i sidste Femaar gjennemsnitlig henimod 25 Pct. været fra Tromsø Amt. I samme Periode er det gjennemsnitlige Værdiudbytte af Fisket beregnet til 3.8 Mill. Kr. aarlig. Efter dette tør det antages, at Tromsø Amts Bruttoudbytte af Lofotfisket i Gjennemsnit for Femaaret har andraget til omtrent 1 Mill. Kr.. om Aaret.

Antallet af de herfra til Vaarfisket i Finmarken søgende Fiskere er efter Beretningerne fra Finmarkens Amtmand optalt saaledes:

1901	5 484 Mand	med	1 207 Baade,
1902	5 336 —	-	1 155 —
1903	3 614 —	-	746 —
1904	6 806 —	-	1 333 —
1905	7 558 —	-	1 470 —

Ogsaa her gaar det sterkt op og ned. Gjennemsnitlig har Antallet i dette Femaar været omtrent det samme som i 1896—1900, men af den hele Fiskeralmue i Finmarken har Tromsø Amt i 1901—1905 ydet en større Anpart end tidligere. I sidste Periode var 46.1 Pct eller henimod Halvparten af samtlige Fiskere fra dette Amt. Fiskets samlede Bruttoudbytte omsat i Penge er for Femaaret udregnet til i Gjennemsnit omtrent 3¼ Mill. Kr. om Aaret. Hvis man heraf antager, at Tromsø Amts Fiskere Aar om andet har hjembragt 1½ Mill. Kr., regner man ganske vist ikke for høit.

Bruttoudbyttet for Amtet af disse to Fiskerier tør saaledes for sidste Femaar kunne anslaaes til omkring 2½ Mill. Kr. aarlig.

Hertil kommer Udbyttet af Sommerfisket i Finmarken, men da jeg savner Opgaver over Tromsø Amts Deltagelse i dette Fiske, er det umuligt at beregne Udbyttet for Amtets Fiskere.

Med Hensyn til Driftsmaade, Udstyr og Redskaber har neppe nogen nævneværdig Forandring fundet Sted, bortseet fra den allerede i tidligere Beretninger omtalte Overgang fra den gamle Nordlandsbaad til de moderne Fiskeskøiter. Denne betydningsfulde Reform har i Femaaret fortsat med endnu stærkere Skridt end tidligere. Fembøringen er fuldstændig gaaet af Brug, og Otringen begynder at blive mere og mere sjelden. Alene ved Lofotfisket, der somoftest foregaar noksaa nær ved Land, synes Otringen at have Udsigt til endnu i nogen Tid at holde sig, ja der er endog dem, som mener, at denne Baadform er den for Lofoten bedst skikkede.

Til nærmere Oplysning om den Fremgang, som i heromhandlede Henseende har fundet Sted, hidsættes efter «Aarsberetninger vedkommende Norges Fiskerier» for 1907, 2det Hefte, følgende Opgaver, som dog er noget senere end Femaaret 1901—1905, idet de gjælder Januar 1907.

Paa dette Tidspunkt havde Amtet ialt 757 dækkede Fiskefartøier af moderne Type, hvoraf 200 mindre og 539 større Seilskøiter, 10 Motorfartøier og 8 Dampskibe. I samlet Antal staar Amtet kun tilbage for Romsdal, og i Antallet af større Seilfartøier overgaar det langt ethvert andet Amt. Værdien er anslaaet til omtrent 3.6 Mill. Kr., hvilket kun overgaaes af Romsdals Amt. De allerfleste Fartøier er bekostet af privat Kapital, idet Amtet kun har erholdt 216 Havfiskelaan, hvilket forøvrigt er betydelig flere end noget andet Amt og mellem Halvparten og Tredieparten af samtlige Laans Antal.

Som man ser, har Amtet endnu ikke faaet mange Baade med mekanisk Drivkraft, hvilket selvfølgelig for en væsentlig Del har sin Grund i deres større Kostbarhed. Imidlertid ser det ud til, at man i den sidste Tid har begyndt at faa Tro paa Motorbaadenes Hensigtsmæssighed, og da vil det økonomiske Spørgsmaal neppe længe spille nogen Rolle.

Hvad Tilvirkningsmaader og Afsætningsmarkeder angaar, er Forholdet i det væsentlige uforandret. Exporten af Fisk i fersk Tilstand er dog adskillig tiltaget, men bortseet fra endel Smaapartier, som i de senere Aar er sendt over Narvik til Nordsverige, har den kun foregaaet til Indlandet, nemlig Trondhjem, Bergen og Kristiania.

5. Bergværksdrift [1]).

I Tromsø Amt har i Femaaret 1901—05 som overalt ellers i Landet Skjærpning efter Ertsforekomster været drevet med stor Iver. Anmeldelser af Fund er strømmet ind i Mængde fra næsten hvert eneste Herred. Om det endelige Resultat er det naturligvis for tidligt at udtale sig med Bestemthed, men der er Grund til for flere Vedkommende at tro, at en varig Bergværksdrift vil blive Følgen, hvis de raadende Metalpriser holder sig. At opregne alle de Steder i Amtet, hvor der har været skjærpet, vilde være meningsløst, da en Flerhed af Forekomsterne kun vil faa en efemer Tilværelse, hvorfor jeg skal indskrænke mig til i Korthed at omtale de Ertsfelter, hvortil der for Tiden knyttes de bedste Forhaabninger.

Idet jeg begynder fra Grænsen mod Finmarken, kommer jeg først til Kvænangen gamle Grubefelt paa Fjeldplateauet mellem Badderen og Alten Prestegjeld, som i lange Tider af og til har været Gjenstand for større Drift, først for Regning af det engelske Selskab, der bearbeidede Altens Kobbergruber, senere for Regning af Konsul Persson i Helsingborg og senest af Sulitjelma-Bolaget. Intet har været sparet hverken tidligere eller senere for at opnaa et godt Resultat, men forgjæves. For Tiden ligger det hele Felt under Frist. Grunden til det uheldige Resultat er tildels Gangenes meget vekslende Kobberindhold, tildels planløs Drift med kostbare Anlæg, der har krævet uforholdsmæssig store Udgifter. Men Feltet fortjener fremdeles Opmærksomhed med de høie-Kobberpriser, som nu haves, idet det indeholder en Mængde Forekomster og er hvad Englænderne kalder «a mineralized country».

[1]) Dette Afsnit er udarbeidet af Bergmester Bachke.

Nord for dette Grubefelt i Middavarre i Bunden af Burfjorden, Syd for Alteidet, er i Femaaret for Regning af H. Giæver, Alteidet, og A/S Nedre Middavarre Kobberfelter aabnet Undersøgelsesdrift paa Kobberanvisninger optrædende i pressede gabbrolignende Bergarter. Beliggenheden er heldig og Udsigterne efter det hidtil udførte Arbeide maa betragtes som opmuntrende.

Idet jeg forbigaar den Smule Drift, som har fundet Sted i Rappesskaidde paa Grænsen mellem Kvænangen og Skjervø, da den allerede er indstillet, kommer jeg til de i Skjervøy og Nordreisa Herreder i de senere Aar blottede Kobberanvisninger, beliggende i Oksfjorddalen, Røielvdalen og andre Steder, i Vaddasgaisa, Rieppesvarre, Røielgaisa o. s. v. Her har Chr. Anker i Fredrikshald, A/S Nordreisen Gruber og Sulitjelma Aktiebolag bearbeidet en Række Anvisninger førende kisige Malme i Zoner af regelmæssigt Strøg i pressede Grønstene. De synes at have alle Betingelser for en stabil Drift. A/S Nordreisen Gruber har ogsaa allerede erhvervet kongelig Tilladelse til Anlæg af Smeltehytte i Nordreisa, men søger nu om Koncession til Flytning af denne til Narvik, ligesom til Overdragelse af sine Gruber til A/S Skandia Kobbergruber, der eier Nautanen Gruber ved Gellivarre.

I Lyngen Herred har det engelske Selskab «The Venture Corporation ld.» under Drift det saakaldte Birtavarre Kobberfelt i Kaafjorddalen, som tidligere eiedes af Chr. Anker. Betydelig Kapital er anvendt til Anlæg af Sporvei gjennem Kaafjorddalen til Ankerlien, hvor elektrisk Kraftstation, Opberedningsværk og en liden Smeltehytte findes. Op til Gruberne paa Moskogaisa fører en Taugbane. Udsigterne for varig Drift er gode, men noget større Resultat kan ikke paaregnes, før de vigtigere Forekomster er opfarede. I Skardalen, en Sidedal i Kaafjorden, har et norsk-amerikansk Selskab aabnet Drift paa Forekomster af lignende Karakter som Birtavarrefeltet. I Skibotten og Signaldalen i Lyngen er blottet flere Kobberforekomster, som antagelig vil blive Gjenstand for nærmere Undersøgelse i en nær Fremtid.

I Karlsøy Prestegjeld har de paa Ringvassøen og Vannøen optrædende Kisanvisninger været Gjenstand for Opskjærpning og en Smule Drift, uden at det hidtil har lykkedes at opnaa lønnende Resultat. Kisen optræder dels i smale Baand, dels impregneret i Kvarts, yderst fint fordelt, og lader sig vanskelig opberede uden stort Tab. Med Tiden maa det dog antages, at man vil overvinde denne Uleilighed.

I Tromsøysund Herred haves ogsaa Kisanvisninger og Forekomster af Magnetit, men endnu er intet gjort med disse.

I Balsfjorden har der været skjærpet paa Blyglans, men heller ikke her er man kommen videre, Det samme kan siges om Maalselvens Jern- og Kobberanvisninger samt Blyglansforekomsterne i Rubben i Bardu.

I Bjarkø har i Slutningen af Femaaret Drift paa Jernforekomster fundet Sted. Fra Meløvær blev i 1905 skibet 13 000 Ton Jernmalm for Regning af A/S Nordiske Grubekompani, Harstad, der ogsaa havde Forsøgsdrift igang paa Gaarden Nergaard.

I Salangen Herred blev de der optrædende Jernmalme af Dunderlandstypen opskjærpet af Konsul N. Persson, som efter Femaarets Udløb afhændede Feltet til tyske Selskaber for 3 Millioner Kroner.

I Tranøy, Dyrøy og Sørreisa Herreder er ved Konsul N. Persson og A/S Nordiske Grubekompani blottet en Række Forekomster af Jernmalm af samme Karakter som i Salangen. Strid om Eiendomsforholdet har tildels hindret det videre Arbeide i Feltet.

I Kvæfjord Herred foregik i Femaaret Opfaringsarbeide i de paa Gaarden Berg optrædende Kobberanvisninger for Regning af Konsul N. Persson, uden at føre til Drift. Paa Gaarden Kjængsnes havde A/S Nordiske Grubekompani igang et ikke ubetydeligt Arbeide i Femaarets Slutning, og et Malmareal af 400 m² blev blottet. Endelig var der ivrig Skjærpning paa de i Salfjeldet optrædende Kobberforekomster.

Driften i Senjens Nikkelgruber i Berg Herred har hvilet.

6. Industri.

Den egentlige Fabrikindustri spiller ingen Rolle, og af industrielle Anlæg findes kun ganske faa. Efterat Harstad mekaniske Værksted er udgaaet af Landdistriktet, er det største Anlæg Gausvik Uldvarefabrik i Trondenes, der anlagdes i 1899 af det samme Aktieselskab, som tidligere havde lignende Anlæg i Hadsel og Bodø i Nordlands Amt. Det er beliggende ved Gausvikelven, hvorfra det har sin Drivkraft, og beskjæftigede i Femaaret omkring 40 Arbeidere, hvoraf lidt over Halvparten Kvinder. Fabriken bestaar af Spinderi med 2 Spindestole (hver med ca. 200 Spindler) og Væveri med 8 Stole, foruden Farveri o. s. v.

De i tidligere Femaarsberetninger nævnte Anlæg i Tromsøysund, nemlig et Teglværk med Kalkfabrik, en Tøndefabrik, et Dampkogeri for Sæl- og Hvaltran og et Brænderi for Kogning af Garvertran, har i Femaaret været i Virksomhed omtrent som tidligere.

Haandværksdriften staar vistnok paa omtrent samme Standpunkt som tidligere. Som Regel maa vel de forskjellige Bygder siges at være nogenlunde selvhjulpne med Haandværkere, men heller ikke videre.

Husfliden har neppe heller gjort nogen mærkbar Fremgang og den staar ikke høit. «Væv og Rok,» skriver Lensmanden i et af de største Distrikter, «er en sjelden Foreteelse, og Økseskaft, River, Knivskaft o. lign. kjøbes hellere hos Handelsmanden, end man anvender en ledig Aftenstund til selv at arbeide slige Gjenstande.»

Af Stenbrud findes nogle faa, det største ved Sørstrømmen i Kvænangen, hvilket Anlæg i 1905 beskjæftigede 38 Arbeidere, som i 25 Uger tilvirkede Skifersten og Fortougsheller til en Værdi af ca. 12 000 Kr. Mindre Anlæg drives ved Strømfjord i Skjervøy og Bakkeby i Nordreisa.

Tjærebrænding giver en ikke saa ubetydelig Indtægt i Maalselven, Bardu og Nordreisa. Da Staten eier det meste af Furuskog inden Amtet, foregaar den meste Tjærebrænding mod Skogleie til det Offentlige, men selvfølgelig brændes der ogsaa endel i private Skoge. I Statsskogene blev der i Femaaret tilvirket ialt 4 797 Tønder Tjære (se foran Side 12). Dette bliver 900 à 1 000 Tønder gjennemsnitlig om Aaret, hvilket antagelig kan sættes til en aarlig Værdi af henimod 15 000 Kr.

Noget Anlæg for Torvdrift findes ikke, skjønt der ude ved Kysten paa mange Steder bruges adskilligt Torv til Brændsel.

7. Handel.

Antallet af Handelsmænd i Landdistriktet er for Udgangen af 1905 opgivet til 248, mod 238 i 1900, 162 i 1895 og 129 i 1890. At Tilvæksten i det sidste Femaar ikke er større, skriver sig fra, at Harstad med et stort Antal Handlende i Perioden er overgaaet fra Land til By. De fleste Handelsmænd fandtes i Lyngen og Sørfjord, som tilsammen havde 23, dernæst kom Ibbestad med 22, Berg og Torsken med 21, Trondenes med 19, Lenvik med 16, Hillesøy med 14, Kvæfjord, Maalselven og Karlsøy hver med 12, Bjarkøy, Tromsøysund og Skjervøy hver med 11 o. s. v.

Af Forbrugsforeninger bestod fremdeles de to, der fandtes i 1900, nemlig Grøtaværs Handelsforening i Trondenes og Kvæfjord Spareforening, og deres Omsætning opgives omtrent som tidligere, henholdsvis 16 000 og 20 000 Kr. Desuden er tilkommet to nye Foreninger, nemlig Foldvik Handelsforening i Ibbestad, der oprettedes i 1903, og Lenvikens kooperative Handelsforening, der begyndte i Marts 1905. Disse opgives i 1905 at have havt en Omsætning af henholdsvis 13 200 og 9 000 Kr.

Af Øludskjænkningsrettigheder fandtes ved Femaarets Udgang de samme 2 i Ibbestad, 3 i Dyrøy, 1 i Maalselven og 1 i Lyngen, som eksisterede ogsaa i 1900. Foruden disse var der i sidstnævnte Aar 4 Rettigheder i Harstad, som dengang var at regne til Landdistriktet.

Ved de aarlige 3 Markeder i Skibotten har Trafiken og Omsætningen været omtrent den samme som i det foregaaende Femaar.

8. Skibsfart.

Skjønt en saa overveiende Del af Amtets Befolkning er henvist til at søge sin Næring paa Havet, spiller den egentlige Skibsfart ingen Rolle, hverken i Byerne eller paa Landet. Rigtignok var det i 1905 ialt 12 Dampskibe og ikke mindre end 327 Seilfartøier, som hørte hjemme i Landdistriktet, men deraf var

alene 1 Dampskib og 17 Seilskibe over 50 Ton, og den hele Flaade er, ialfald paa ganske faa Undtagelser nær, knyttet til Fiskerierne og Ishavsbedriften. Den overveiende Del af Seilfartøierne er intet andet end Fiskerbaade af den nye Type, og de øvrige benyttes til Kjøbe- eller Logisfartøier, medens Dampskibene gaar i Agntrafiken.

9. Andre Næringsveie.

Af andre Næringsveie maa først og fremst nævnes Jagten, som vistnok i flere Herreder skaffer en ikke ganske uvæsentlig Indtægt. Af madnyttigt Vildt findes navnlig Ryper, som skydes eller fanges overalt og sælges til Handelsmændene, som sender dem sydover.

I denne Forbindelse hidsættes som i tidligere Beretninger følgende Tabel, som viser det samlede Antal Rovdyr og Rovfugle, for hvis Drab der i Femaaret er betalt Præmie:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Bjørn	2	1	4	1	4
Ulv	3	2	1	-	7
Jerv	10	6	10	20	31
Oter	162	248	230	254	278
Maar	9	4	6	19	17
Ræv	347	347	459	1 114	1 024
Ørn	62	91	141	116	102
Hønsehøg	81	102	133	191	110
Falk	89	195	241	149	57
Hubro	4	8	18	13	7
Spurvehøg	111	227	407	207	202
Lom	1 098	1 445	1 795	930	655

Til Sammenligning hermed henvises til Tabellen i forrige Femaarsberetning, som meddeler Opgaver tilbage til 1876. Herunder er alene at erindre, at Præmie for Oter, Maar, Falk, Spurvehøg og Lom først er bleven betalt fra 1 Juli 1900 i Henhold til Lov af 20 Mai 1899.

Æg- og Dunvær findes paa flere Steder ved Kysten, men der klages fremdeles over, at Afkastningen stadig bliver mindre.

Ogsaa Klipfisktørring giver i enkelte Herreder nogen Indtægt i Sommertiden.

10. Kommunikationer.

Angaaende Veibygningen og Veivæsenets Tilstand i Femaaret har Amtsingeniør Saxegaard leveret følgende Oversigt:

«Der er i Femaaret udført følgende Vei- og Broarbeider:

A.

Ved Bevilgning af Stortinget (Statsveie) mod Distriktsbidrag, hvilket sidste sedvanlig har udgjort 1/5, undtagelsesvis 1/10, foruden Grundafstaaelse m. v. samt Vedligehold:

I. Veie fuldførte i Femaaret:

Anlæggets Navn.	Total Længde i Km.	Medgaaede Omkostninger. Ialt.	Deraf tidligere.	I Femaaret.	Paabegyndt Aar.	Afleveret Datum.
		Kr.	Kr.	Kr.		
1. Fjordbotten—Strømsnes—Foldvik i Ibbestad	15.30	[1]) 145 419	82 900	62 519	1897	27/9 02 og 10/10 05
2. Omlægning ved Sæterelven i Bardu	-	7 820	7 800	20	1898	31/8 01
3. Udbedring af og ved Kistefos Bro i Bardu.....	-	4 971	2 000	2 971	1900	31/8 01 og 19/9 05
4. Nordhus—Maalselven i Sørreisa og Maalselven..	8.97	72 717	5 000	67 717	1900	16/9 05
5. Bro over Nordfjordelven i Malangen.....	0.36	[2]) 3 182	-	3 182	1902	26/9 03
6. Bro i Skibotndalen i Lyngen.....	-	2 014	-	2 014	1901	21/10 02
Sum	24.63	236 123	97 700	138 423	—	—

Distriktsbidraget har for samtlige disse Anlæg været 1/5, undtagen for No. 6, Broen i Skibotndalen, som helt er bygget for Statens Regning.

Anlæg No. 1 er beliggende paa Sydsiden af Gratangen, nemlig fra Bunden af denne Fjord og udover til Foldvik. Veien har en største Stigning af 1 paa 15 og en Bredde af 3.75 m. med Indskrænkninger til 2.50 m. Veidækket bestaar hovedsagelig kun af Grus. Der forekommer ialt 7 Broer med Spændvidde fra

[1]) Iberegnet mindre Efterarbeider i 1906.
[2]) Ligesaa.

3 m. til 12 m. og Bredde 2.60 m. De fleste har Jernoverbygning, en er udført som Hvælvbro med Aabning 11 m. Den inderste Halvdel af denne Vei faar særlig Betydning for Fremkomsten, naar det indtræffer, at Fjorden fryser til, hvilket i de senere Aar forøvrigt sjelden har hændt.

No. 2 og 3 er Omlægning og Udbedring af tidligere udførte Statsveiarbeider; foranlediget ved Udglidninger o. a.

No. 4 er Fuldførelse af det i forrige Femaarsberetning nævnte Anlæg Sørstrøm—Nordhus helt frem til Maalselvveien. Herved er istandbragt en ny i det hele ca. 25 km. lang Forbindelsesvei mellem Maalselven (og den nordre Del af Bardu) til Sjøen i Sørreisa. Ovennævnte senest oparbeidede Stykke fører langs den nordre Side af Andsvandet i et naturskjønt Strøg. Dens største Stigning er 1 paa 20, i Nedstigningen til Maalselven. Bredden er 3.75 m. med enkelte Indskrænkninger til 2.50 m. Veidækket bestaar af Stenlag, Puk og Grus (Chausséedække). Broer forekommer ikke. Af Veien falder 4.83 Km. inden Sørreisa og 4.14 Km. inden Maalselven Herred.

No. 5 er en Bro af 7 m. Aabning og 2.60 m. Bredde med Overbygning af Jern. Den har til Formaal at sætte Befolkningen i Nordfjordbunden i Forbindelse med den tidligere byggede Vei mellem Balsfjord og Malangen, kfr. forrige Femaarsberetning.

No. 6 er Arbeider paa og i nær Tilslutning til den af Statens Veivæsen tidligere byggede Mellemrigsvintervei Skibotten—Rigsgrænsen, deriblandt en 7 m. lang og 2.6 m. bred Træbro over Didnojok samt en 9 m. lang og 1.5 m. bred Gangbro (med Jernbjælker) over Skibottenelven ved dens Udløb af Galggojavre.

II. Veianlæg, der ved Femaarets Udgang endnu var under Oparbeidelse:

(Se Tabellen omstaaende Side.)

Distriktsbidraget er til alle disse Anlæg 1/5, undtagen til No. 7, hvor det udgjør 1/10.

Nærmere Beskrivelse af ovennævnte Anlæg vil i sin Tid, naar de er fuldført, blive meddelt. Ganske kortelig skal her nævnes, at No. 1 er en Fortsættelse af det i forrige Femaarsberetning omtalte Anlæg fra Sama (ved Harstad) om Kastfjord til Kvæfjord Grænse videre udover langs Fjorden til Strømmen. No. 2 er igjen en umiddelbar Fortsættelse af No. 1 helt ind til Strømsbotten. No. 3 fører fra Stensland paa Fastlandet i den søndre Del af Trondenes forbi Skaanlands Kirke over Lavangseidet til Nordlands Amtsgrænse (hvorfra Veien fortsætter til Evenes og Liland ved Ofotenfjord), med Sidelinie langs Lavangen Fjord til Amtsgrænsen ved Landsholmen (hvorfra Veien gaar videre til Fjelddal i Nordlands Amt ligeoverfor Sandtorv). No. 4 gaar langs den indre (østre) Side af Rolla. No. 5 forbinder tidligere bygget Statsvei i Sørreisa med den fra Finsnes i Lenvik til Karlstad i Maalselven førende Statsvei. No. 6 begynder

Anlæggets Navn.	Længde i Km.	Medgaaede Omkostninger.			Paabegyndt Aar.	Anmærkning.
		Ialt.	Deraf tidligere.	I Femaaret.		
		Kr.	Kr.	Kr.		
1. Strømmen—Bremnes (Trondenes Grænse) i Kvæfjord	26.4	203 600	96 500	107 100	1898	Paa det nærmeste fuldført. 12.8 km. afleveret $^{4}/_{10}$ 00 og $^{25}/_{9}$ 02.
2. Strømmen—Strømsbotn i Kvæfjord	4.9	26 500	-	26 500	1904	Paa det nærmeste færdigt.
3. Steinsland—Amtsgrænsen med Sidelinie til Landsholmen i Trondenes	22.8	140 800	9 100	131 700	1900	Ca. 14.7 km. er afleveret som færdig $^{7}/_{10}$ 05. Overslagssum Kr. 155 660.
4. Roldnes—Skog i Ibbestad	17.7	54 100	-	54 100	1902	Overslagssum Kr. 101 000.
5. Nordstrøm—Finfjordbotn i Sørreisa og Lenvik	15.5	6 100	-	6 100	1905	Do. Kr. 131 100.
6. Tromsøysund—Ramfjord i Tromsøysund	24.9	7 600	-	7 600	1905	Do. Kr. 147 500.
7. Balsfjord—Lyngen	30.5	177 800	53 300	124 500	1899	Ca. 15.9 km. afleveret som færdig $^{25}/_{9}$ 03. Overslagssum Kr. 225 000
Tilsammen	142.7	616 500	158 900	457 600	—	

paa Fastlandet ligeoverfor Tromsø By og gaar i sydlig, senere østlig Retning indover til Ramfjord. No. 7 fører over det lave Eid mellem Nordkjosen (Sletnes) i Balsfjord og Storfjord (Kvesmenes) i Lyngen.

Sammenlægges de i vedkommende Rubriker under I og II opførte Beløb, erholdes som oparbeidet i Femaaret med et rundt Beløb Kr. 596 000.00, hvoraf Staten har udredet Kr. 489 650.00 og Distriktet, d. e. vedkommende Herreder, Kr. 106 350.00.

Af vigtigere Statsveiundersøgelser, som har været udført i Femaaret, kan nævnes Projektet Nordlands Amtsgrænse mod Harjangen—Gratangen—Salangsdalen i Bardu (32 Km.) med Sidelinier til Gratangen og Lavangen (tilsammen 20 Km.). Bearbeidelsen heraf er endnu ikke afsluttet.

B.

Ved Bidrag af Amtet og Herrederne samt ved private Ydelser (Herredsveie).

Hertil er for Femaaret bevilget af Amtstinget Kr. 25 942.00, hvoraf dog Kr. 2 100.00 er inddraget i Henhold til gjældende Regler, medens et lignende Beløb endnu henstod udisponeret ved Femaarets Udgang. Der er saaledes af Amtsveikassens Midler bleven anvendt Kr. 21 800.00, der i Regelen har været ydet som Bidrag $^{1}/_{3}$, mere undtagelsesvis $^{1}/_{2}$. Disse Bevilgninger har dog ikke i alle Tilfælde kunnet holde Skridt med de paa anden Maade tilveiebragte Midler (Bidrag fra Kommuner og Private samt Naturalarbeide), idet der nemlig i Femaaret er udført Arbeider til samlet Værdi Kr. 72 500.00, eller omkring $3^{1}/_{3}$ Gange Amtets Bidrag. Alene i hvert af Herrederne Dyrøy og Lenvik er der oparbeidet Herredsveie for ca. Kr. 15 000.00 i Femaaret.

Da Arbeidet foregaar samtidig paa en hel Række smaa Anlæg — optil 6 à 7 i et Par Herreder —, skrider det selvsagt ikke hurtig frem. Som Følge heraf kan der for Femaaret lidet eller intet opføres af færdig Vei. Det bliver nærmest kun et Anlæg, nemlig Bjørneraa—Bjarkøy Grænse paa Grytøy i Trondenes Herred, 5.6 Km. Derimod er der fuldført flere selvstændige Broanlæg, saaledes over Myrlandselven og Melaaelven i Kvæfjord med Spændvidde 8 m. og over Rensaaelven og Bjørnelven i Ibbestad, der begge har Spændvidde 14 m. — samtlige med Overbygning af Jern.

Herredsveiene har i Almindelighed en Bredde af 3.25 m., undtagelsesvis indskrænket til 2.25 m. paa kostbare Partier, og en største Stigning af 1 paa 12. Som Veidække anvendes Grusdække alene.

Interessen for disse lokale Veie har været stærkt stigende.

Længden af de offentlige Veie i Amtet var ved Femaarets Udgang følgende (i Kilometer):

Herred.	Statsveie.	Herredsveie og ældre Veie.	Tilsammen.
Kvæfjord	[1]) 12.8	5.3	18.1
Trondenes	[2]) 61.7	39.0	100.7
Ibbestad	15.3	[3]) -	15.3
Salangen	20.9	16.0	36.9
Bardu	49.5	57.0	106.5
Sørreisa	21.8	-	21.8
Lenvik	17.6	-	17.6
Maalselven	86.6	79.1	165.7
Malangen	10.7	6.0	16.7
Balsfjord	[4]) 41.0	-	41.0
Tromsøysund	3.0	-	3.0
Lyngen	[5]) 56.0	-	56.0
Nordreisa	29.7	-	29.7
Kvænangen	6.5	-	6.5
Sum	433.1	202.4	635.5

I denne Opgave er ikke medtaget endel Veie, der vistnok til Nød kan være kjørbare, men som ikke har været Gjenstand for planmæssig Oparbeidelse.

I Herrederne Bjarkøy, Torsken, Berg, Hillesøy, Karlsøy, Helgøy, Sørfjord og Skjervøy findes der endnu ikke offentlig Vei. I Dyrøy og Tranøy var der ved Udgangen af 1905 ikke lidet af Herredsveie under Oparbeidelse. I Forhold til Folkemængden har Bardu Herred mest af Veie, nemlig 64 m. pr. Individ. Der er neppe mange Herreder i Landet — om overhovedet noget — som kan opvise et saa høit Tal.

Vedligeholdet af de offentlige Veie bestrides af Herrederne, naar undtages Vinterveien Skibotten—Rigsgrænsen i Lyngen, der vedligeholdes for Amtsveikassens Regning. Dog har Amtet siden 1903 bevilget Tilskud i her omtalte Øiemed til Salangen, Maalselven og Bardu Herreder samt til Kvænangen (Mellemamtsvei), for de to førstnævnte som Bidrag til Aflønning af Veivogtere. I Maalselven, Bardu og Lyngen er Veiene for den væsentligste Del rodelagt, ialt 262 km., saaledes at Vedligeholdet udføres af Brugerne af matrikuleret Jord. I Salangen er Rodelægning iværksat kun for Vinterarbeidets Vedkommende. Forøvrigt

[1]) Af Strømmen—Bremnes, kfr. foran.
[2]) Heri 14.7 km. af Stensland—Amtsgrænsen, kfr. foran.
[3]) Ældre Vei paa Rolla er under Omlægning.
[4]) Iberegnet 15.9 km. af Balsfjord—Lyngen.
[5]) Deraf 40.9 km. Vintervei Skibotten—Rigsgrænsen.

udredes Vedligeholdsomkostningerne af Kommunekasserne. Veivogtersystemet var ved Femaarets Udgang indført i Trondenes, Salangen og Lenvik Herreder med ialt 7 Veivogtere, der havde en samlet Aarsløn af Kr. 2 250.00, samt besluttet iværksat fra Vaaren 1906 i Maalselven og Malangen (tilsammen 2 Veivogtere). I 1907 vil det desuden være indført i Kvæfjord, Ibbestad, Sørreisa og Balsfjord med tilsammen 7 Veivogtere.

De samlede Udgifter til Vedligeholdet, derunder indbefattet Værdien af Naturalarbeidet, kan ikke opgives. Skjønsmæssig kan man vel anslaa dem til ca. Kr. 20 000 for Sommerarbeidet og Kr. 5 000 for Vinterarbeidet pr. Aar. Herved er dog at mærke, at ordnet Farbarholdelse af Veiene om Vinteren kun findes i Salangen, Lenvik, Maalselven og Bardu Herreder.

Veivedligeholdet maa siges at være gaaet noget fremad i Femaaret. Sansen og Pligtfølelsen i dette vigtige Anliggende har begyndt at vaagne. Dog er der fremdeles meget at gjenoprette, særlig hvor man har med de ældre svagt byggede Veie at gjøre. Derimod vil der være godt Haab om herefter at kunne bevare de nye Anlæg mod stadig Forringelse.

Efterat Amtstinget i 1900 derom havde fattet Beslutning, indførtes fra 1 April 1901 den kombinerede Veiadministration, hvorved den tekniske Ledelse af Statens og Amtets Veivæsen forenedes i en Amtsingeniør, der bistaaes af to Ingeniørassistenter foruden Kontorhjælp.

Amtskommunens Tilskud til Amtsveikassen steg fra Kr. 5 000.00 for 1900 til Kr. 13 300.00 for 1905.»

Af Skydsstationer er der til de i forrige Femaarsberetning nævnte kommet 3 faste, nemlig paa Sørstrøm og Nordhus i Sørreisa, oprettet 1903, og paa Borkenes i Kvæfjord, oprettet 1904.

Kommunikationen tilsjøs, som inden dette Amt endnu spiller en langt større Rolle end Samfærdslen tillands, har som tidligere for den væsentligste Del været besørget af Tromsø Amts Dampskibsselskabs Skibe, som har sit Kontor i Tromsø By. Disse Skibes Ruter er i Femaaret yderligere bleven betydelig udvidet ved Optagelse af nye Anløbssteder, idet disses Antal fra ialt 149 efter Vinterruten for 1900—1901 er steget til 173 efter Ruten for Vinterhalvaaret 1905—06. Deraf havde Tromsøysund Herred 27 Anløbssteder, Trondenes 16, Hillesøy 13, Ibbestad og Lyngen hver 11, Balsfjord og Skjervøy hver 10, Karlsøy og Kvænangen hver 8, Kvæfjord 7, Torsken, Berg, Lenvik og Malangen hver 6 og de øvrige Herreder (undtagen Bardu, som ikke støder til Sjøen) et mindre Antal. Heri er ikke medregnet Skibenes Anløbssteder i Nordlands Amt, hvoraf de ligesom tidligere havde 6 i Vesteraalen og et lignende Antal i Ofoten.

Af Postanstalter havde Amtet foruden Postkontorerne i Tromsø og Harstad ved Udgangen af 1905 ialt 109 mod 97 i 1900 og 75 i 1895. Antallet er saaledes i Femaaret forøget med 12, idet der er nedlagt et Postaabneri, nemlig Græshólmen, medens der til Gjengjæld er oprettet 13 nye, nemlig Gullesfjord,

Gapø og Godfjorden i Kvæfjord, Fauskevaag og Gausvik i Trondenes, Foldvik i Ibbestad, Dyrøhavn i Dyrøy, Rødsand i Torsken, Finvik i Tromsøysund, Selnes og Nordkjosbotn i Balsfjord, Birtavarre i Lyngen og Løksletten i Skjervø.

Angaaende Amtets Telegraf- og Telefonnet har Telegrafinspektøren meddelt følgende Oplysninger:

I 1901 fortsattes Telefonlinien fra Tromsø til Balsfjorden frem til Malangen, idet Linien Tennes—Mestervik byggedes. Paa Telefonlinien Tromsø—Mestervik aabnedes følgende Stationer: Berg i Tromsøysund $^{22}/_{4}$, Laksvandsbugt i Balsfjord $^{23}/_{4}$ og Mestervik i Malangen $^{27}/_{8}$. Samme Aar aabnedes videre efternævnte nye Telefonstationer paa Linien Harstad—Bjarkøy—Tromsø: Aa i Senjen $^{2}/_{9}$, Flakstad i Senjen $^{10}/_{12}$ og Mjelde i Tromsøysund $^{3}/_{9}$.

I 1902 paabegyndtes en Telefonlinie fra Tromsø via Senjens Yderside mod Harstad. Linien byggedes dette Aar fra Tromsø frem til Brensholm i Hillesøy, og derfra videre til Fiskeværet Sommerø i samme Herred. Stationer aabnedes i Brensholm $^{17}/_{10}$ og Sommerø $^{21}/_{10}$. Samme Aar byggedes en Telefonlinie fra Bjarkøy til Meløvær, paa hvilken Stationer $^{16}/_{9}$ aabnedes i Helløen og Meløvær.

Vaaren 1902 blev der ved Stationerne Harstad, Torsken, Gryllefjord, Havn, Gibostad og Tromsø opsat Natalarmklokker saaledes, at Stationerne kan ringes op til hvilkensomhelst Tid paa Døgnet. De samme Stationer kan ved Opringning af Lødingen, hvor ogsaa Natalarmsystem er etableret, komme i Forbindelse med forskjellige Natalarmstationer i Lofoten og Vesteraalen. For Opringning udenfor Stationernes Tjenestetid erlægges foruden de sedvanlige Gebyrer endvidere Kr. 2.25 til hver Station, paa hvis Tjeneste der lægges Beslag, samt sedvanlig Natvagtsbetaling, Kr. 0.75 pr. Halvtime, under Tjenestgjøringen.

Bygning af Telefonlinien Tromsø—Senjen og videre sydover fortsattes i 1904 og 1905. I 1904 ophængtes Ledningen over Strøget Gibostad—Torsken og i 1905 over Strøget Gibostad—Brensholm. Ved Udgangen af 1905 havdes altsaa sammenhængende Telefonlinie mellem Tromsø og Torsken via alle mellemliggende Stationer. Søndenfor Torsken foregaar Telefoneringen fremdeles paa Enkeltlinie (Telegraflinien).

Paa Løksletten i Ramfjord og paa Eidet i Gullesfjorden holdtes paa Grund af Sildefisket Felttelefonstation i Virksomhed henholdsvis fra 1 til 26 Februar 1904 og fra December 1904 til Marts 1905.

Forsaavidt vedkommer de private Telefonnet inden Amtet, bemærkes:

Den $^{13}/_{4}$ 1901 blev der givet Koncession til Kvæfjord Telefonselskab for Anlæg og Drift af en Telefonlinie i Kvæfjord Herred paa Strækningen Borkenes—Bremnes i Tilknytning indtil videre til Harstad Telefonkompanis Linier. Anlægget er udført og senere udvidet til Kvæøen.

Den $^{21}/_{5}$ 1901 meddeltes Koncession for Drift af et tidligere udført Telefonanlæg mellem Kjosen og Karnes i Lyngen Herred.

I 1901 udvidedes Maalselvens Telefonselskabs Anlæg med Linie opover Kirkesdal fra Elvevold til Bjørkaas ca. 15 Km. og i 1902 med Linie fra Fossmo til Fagerlidal ca. 3 Km.

Salangen Telefonselskabs Anlæg er i Femaaret udvidet med en 6 Km. lang Sidelinie til Seljeskog, hvorhos Dyrølinien er forlænget til Bjørgen i Sørreisa.

Den $^{23}/_{9}$ 1904 har Sandneshavn Telefonselskab faaet Koncession for Anlæg af en Linie fra Brensholm til Sandneshavn i Hillesøy og under $^{22}/_{12}$ 1905 er der meddelt lignende Koncession for en Linie fra Handelsstedet Havnnes til Rotsund Rigstelefonstation i Skjervøy. Begge disse Anlæg er senere kommen til Udførelse.

II. Kommunal Husholdning.

Til Oplysning om Beskatningsforholdene meddeles følgende Tabel, der viser den i hvert af Periodens 5 Aar for alle Herreder tilsammen antagne skatbare Indtægt, den hele paa Indtægt udlignede Skat saavelsom den gjennemsnitlige Skat af hvert 100 Kr. antagen og skatbar Næring:

Aar.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Samlet Indtægtsskat.	Skat pr. 100 Kr.	
				antagen Indtægt.	skatbar Indtægt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	7 530 000	3 694 400	328 462	4.36	8.89
1902	7 673 000	3 840 900	350 345	4.57	9.12
1903	7 215 000	3 494 600	325 541	4.51	9.32
1904	7 381 000	3 570 500	361 405	4.90	10.12
1905	7 543 000	3 693 300	375 006	4.97	10.15

Af hvert 100 Kr. antagen Indtægt skattedes der i 1890 gjennemsnitlig Kr. 3.39 og i 1895 Kr. 3.83. Skattebyrden stiger saaledes jevnt.

Herredskassernes Udgifter (Forskud og Afdrag paa Laan ikke medregnet) udgjorde:

	1895.	1900.	1904.
	Kr.	Kr.	Kr.
Amtsrepartitionsskat	-	12 687	27 146
Herredsstyrerne	14 810	20 738	21 686
Rets- og Politivæsen	2 898	3 637	2 979
Vei- og Skydsvæsen	10 606	41 062	49 839
Medicinalvæsen	5 175	7 061	15 665
Geistlighed og Kirker	28 817	82 011	73 106
Skolevæsen	146 756	190 870	211 865
Fattigvæsen	89 395	112 392	138 524
Renter af Laan	9 409	15 023	21 319
Andre Udgifter	7 780	[1]) 63 648	19 833
Tilsammen	315 646	549 129	581 962

[1]) Heraf Kr. 52 629 Indkjøb og Nybygning af faste Eiendomme.

Efter dette gik Kommunernes Udgifter i Femaaret 1896—1900 op med over 74 Pct., medens Stigningen fra 1900 til 1904 kun andrager til omtrent 6 Pct. Selv om Hensyn tages baade til, at den sidste Periode kun omfatter et Tidsrum af 4 Aar (nyere Opgaver end for 1904 har jeg ikke havt), og til, at en væsentlig Del af Stigningen i 1900 var foranlediget ved de nye Love om Skolevæsenet og geistlige Lønninger, synes man berettiget til at slutte, at der i de senere Aar gjennemgaaende har raadet en større Forsigtighed i Ledelsen af Kommunernes Økonomi.

Amtskommunens Udgiftsbudget, som (Afdrag paa Laan ikke medregnet og Refusioner for Sindssyge, Abnorme og Skydsvæsen fradraget) i forrige Femaar svingede mellem Kr. 44 297 i 1899 og Kr. 61 656 i 1900, har i det følgende Femaar udgjort:

1901	Kr.	66 600
1902	-	72 765
1903	-	76 877
1904	-	76 446
1905	-	81 021

Hvorledes Udgifterne har fordelt sig paa de enkelte Poster vil fremgaa af følgende Opgave:

	1895.	1900.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.
Rets- og Politivæsen	1 308	1 188	1 304
Fængselsvæsen	1 609	1 600	1 543
Skolevæsen	7 949	10 614	11 123
Abnorme	11 744	10 592	10 546
Sindssyge	11 227	14 435	17 697
Medicinalvæsen iøvrigt	-	6 684	11 677
Landbrugsvæsen	2 604	4 364	4 212
Rovdyrpræmier	1 636	2 088	4 091
Amtsveikassen	2 600	5 000	13 300
Amtstinget m. v.	3 488	3 292	4 191
Renter af Laan	743	565	-
Andre Udgifter	807	1 234	1 337
Tilsammen	45 715	61 656	81 021

Den største Stigning i det sidste Femaar falder, som det vil sees, paa Amtskommunens Tilskud til Amtsveikassen. Tilvæksten under «Medicinalvæsenet iøvrigt» har hovedsagelig sin Grund i Oprettelsen af nye Jordmorbestillinger.

Amtsskatten, som for 1893—97 udlignedes med Kr. 7.00 og for 1898 og 1899 med Kr. 7.50 pr. Skyldmark, blev for 1900 nedsat til Kr. 6.00 pr. Mark, idet samtidig Kr. 20 000 besluttedes fordelt paa Herrederne efter Lov 15 April 1882, § 7. Denne Amtsrepartitionsskat blev for 1901 forhøiet til Kr. 22 000, for 1902 til Kr. 26 000, for 1903 til Kr. 30 000 og for 1905 til Kr. 40 000. For sidstnævnte Aar maatte Matrikulskatten derhos forhøies til Kr. 6.50 pr. Skyldmark.

Amtskommunen har siden 1900 været gjældfri.

Amtets Medicinalfond, som ved Udgangen af 1895 eiede en Kapital paa Kr. 111 000, havde 31 December 1905 en større Gjæld end Formue. Medicinalafgiften, som udgjør Fondets Indtægt, har fremdeles været i sterk Nedgang, idet dens aarlige Beløb gjennemsnitlig for de 3 sidste Femaar udgjorde:

1891—1895	Kr.	23 270
1896—1900	-	15 600
1901—1905	-	10 976

I 1905 gik den ned ligetil Kr. 7 703, hvilket er betydelig mindre end i noget tidligere Aar, siden Afgiften ved Loven af 12 Mai 1866 blev reguleret.

Samtidig har det trods al anvendt Økonomi ikke været muligt at bringe de ordinære Udgifter ned under et aarligt Gjennemsnit af ca. Kr. 17 000 i sidste Femaar, hvortil kommer, at man ogsaa i denne Periode har anvendt flere Tusen Kroner til ekstraordinære Arbeider, væsentlig Afslutning af Byggearbeider, der var paabegyndte i det foregaaende Femaar.

Som Følge heraf er Fondets Kapital, som endnu i 1900 androg til Kr. 42 489, ved Udgangen af 1905 svundet ind til Kr. 25 600, medens Laanegjælden samtidig er steget fra Kr. 25 000 til Kr. 48 200.

For at hjælpe noget paa Stillingen, vedtog Amtstinget i 1904, at Amtskommunen for det følgende Aar skulde yde et Bidrag til Medicinalfondet stort Kr. 3 000, og paa Amtstinget i 1905 blev dette Bidrag for Fremtiden reguleret saaledes, at der hvert Aar indtil videre skal opføres paa Amtskommunens Budget et Beløb, der svarer til Fondets gjennemsnitlige Underskud i de sidste 10 Aar.

12. Arbeiderforhold.

Den almindelige Aarsløn for Tjenere er af Amtets Lensmænd i Gjennemsnit for Aarene 1900 og 1905 opgivet saaledes:

	1900.	1905.
For en Tjenestegut	225 Kr.	257 Kr.
- - Tjenestepige	72 -	79 -

Hertil kommer Værdien af Kost, Logis m. v., som for en Gut ansattes i 1900 til 163 og i 1905 til 176 Kr., og for en Pige i 1900 til 121 og i 1905 til 127 Kr.

Husmænd med Pligtarbeide forekommer forholdsvis sjelden, og angaaende deres Lønsforhold haves saa faa og spredte Opgaver, at et Gjennemsnitstal kun har lidet Værd.

Til Oplysning om den vanlige Dagløn for Dagarbeidere meddeles følgende Sammendrag af Opgaverne for 1905, sammenstillet med de tilsvarende Tal for 1900:

		1900.	1905.
		Kr.	Kr.
Mænd	paa egen Kost:		
	Sommer	2.61	2.78
	Vinter	2.46	2.49
	paa Husbondens Kost:		
	Sommer	1.95	2.06
	Vinter	1.55	1.61
Kvinder	paa egen Kost:		
	Sommer	1.36	1.43
	Vinter	1.23	1.28
	paa Husbondens Kost:		
	Sommer	0.90	0.99
	Vinter	0.82	0.87

Som det vil sees, er der overalt Stigning saavel for Tjenerlønnens som for den almindelige Dagløns Vedkommende. Størst er den for Tjenestegutters Aarsløn. Hvad Dagløunen angaar, er Stigningen adskillig stærkere for Sommerarbeide end for Vinterarbeide. I den korte Sommer er der overalt saameget, der skal udrettes, at det bliver knapt om Folk.

Den høieste Aarsløn for Tjenestegutter opgives for Ibbestad med Kr. 400, den laveste for Bjarkøy, Lenvik, Karlsøy og Skjervøy, nemlig Kr. 200.

Den høieste opgivne Dagløn for almindelige Dagarbeidere (Mænd) paa egen Kost er Kr. 3.25, der betaltes i Tranøy, den laveste Kr. 2.40, der betaltes i Lyngen.

Angaaende Dagløn for Fagarbeidere foreligger kun faa Opgaver. De fleste haves for Hustømmermænd, og de varierer mellem 3 og 4 Kr., med Gjennemsnit Kr. 3.40. For Bergværksarbeidere opgives ligeledes Kr. 3.00 à Kr. 4.00, gjennemsnitlig Kr. 3.50, og for Stenbrydere Kr. 3.00—Kr. 3.50, i Gjennemsnit Kr. 3.25. Enkeltstaaende Opgaver haves for Tjærebrændere i Bardu, der betaltes med Kr. 4.80, og for Teglværksarbeidere, Trandampere og Trankogere i Tromsøysund, henholdsvis Kr. 2.50, Kr. 2.75 og Kr. 2.50. Ved Gausvik Uldvarefabrik opgives Mænd at være betalt med Kr. 2.00 og Kvinder med Kr. 1.00.

Af Arbeiderforeninger fandtes, saavidt vides, kun én, nemlig i Ibbestad, stiftet 1895. Den havde ved Femaarets Udgang 120 Medlemmer, og dens Formaal er at befordre kristelig og almennyttig Oplysning, Flid, Orden og Sparsomhed.

13. Slutning.

Den for Amtets samtlige Herreder ved Skatteligningen antagne Formue og Indtægt udgjorde:

Aar.	Formue.	Indtægt.
	Kr.	Kr.
1901[1])	19 782 000	7 530 000
1902	20 491 000	7 673 000
1903	19 190 000	7 215 000
1904	19 827 000	7 381 000
1905	21 113 000	7 543 000

Baade Formue og Indtægt har saaledes været i jevn Fremgang, idet Nedgangen i 1903 selvfølgelig skriver sig fra Oprettelsen af Harstad Ladested, hvorved Trondenes Herred tabte et stort Antal Skatydere. Gaar man ud fra, at Landdistriktet ved Udgangen af 1905 havde 68 560 Indvaanere, vil man finde, at der paa hvert Individ gjennemsnitlig faldt en Formue af 308 Kr. og en Indtægt af 110 Kr., medens ved Udløbet af 1900 Formuen gjennemsnitlig var 279 Kr. og Indtægten 112 Kroner. Formuen sees altsaa at være steget raskere end Folketallet, medens Indtægten ikke har holdt Skridt med samme.

Af Sparebanker er der i det hele Amt (Land og By) i Femaaret oprettet 5 nye, nemlig i Tranøy (Res. 14 Mai 1900), Bjarkøy (Res. 27 Januar 1902), Dyrøy (Res. 10 Marts 1903), Tromsøysund (Res. 21 Juni 1904) og Harstad (Res. 14 Juni 1904).

[1]) Tallene for 1901 er hentet fra Skatteligningerne for 1902, Tallene for 1902 fra Ligningerne for 1903, o. s. v.

Ved Periodens Slutning havde saaledes Amtet ialt 13 Sparebanker, hvis Forvaltningskapital og Formue var følgende:

Sparebanker.	Forvaltnings-kapital.	Deraf Formue.
	Kr.	Kr.
Harstad	108 676	8 376
Tromsø	4 070 689	438 419
Kvæfjord	629 667	70 586
Trondenes	2 125 957	303 229
Bjarkøy	38 819	4 389
Ibbestad	1 885 180	339 308
Tranøy	39 857	4 382
Dyrøy	52 733	4 626
Gisund	81 595	7 306
Maalselven	216 132	24 998
Bardu	42 866	4 505
Tromsøysund	108 304	5 224
Skjervøy	123 009	13 829
1905 ialt 13 Banker	9 523 484	1 229 177
1900 - 8 —	7 816 330	942 604
1895 - 6 —	6 578 185	742 061

Forvaltningskapitalen steg altsaa i sidste Femaar med Kr. 1 707 154 og Formuen med Kr. 286 573, medens Tilvæksten i det foregaaende Femaar var henholdsvis Kr. 1 238 145 og Kr. 200 543.

Af gjensidige Brandforsikringsindretninger existerer fremdeles den i 1869 oprettede Forening i Trondenes, der omfatter Husebygninger, og som ved Udgangen af 1905 havde en Forsikringssum af Kr. 1 791 500. I 1900 var Summen Kr. 1 876 820 og i 1895 Kr. 2 120 375. Virksomheden har saaledes været i nogen Tilbagegang. I Bardu er der i 1902 stiftet en Assuranceforening for Løsøre, som ved Femaarets Udgang havde forsikret for Kr. 33 506.

Beløbet af tinglæste og aflæste Panteheftelser, d. e. Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, udgjorde efter de fra Sorenskriverne modtagne Opgaver:

Aar.	Tinglæst.	Aflæst.	Forskjel.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	1 282 480	406 637	875 843
1902	1 588 898	562 664	1 026 234
1903	2 029 414	538 753	1 490 661
1904	1 024 472	592 719	431 753
1905	1 166 900	568 770	598 130
1901—1905	7 092 164	2 669 543	4 422 621
1896—1900	4 603 880	1 994 162	2 609 718
1891—1895	3 466 674	1 069 401	2 397 273

Af disse Tal at opgjøre nogen Beregning over Pantegjældens Vekst lader sig ikke gjøre, da som bekjendt en hel Del Gjæld, der forlængst er betalt, henstaar uaflæst. Men at den er tiltaget meget mere end i noget tidligere Femaar, tør man visselig slutte, og det hænger uden Tvil sammen med Indkjøbet af den store Flaade af nye Fiskefartøier, hvortil Midlerne har maattet skaffes ved Pantsættelse af faste Eiendomme.

Med Hensyn paa den tvungne Gjældsinddrivelse meddeles følgende Opgave over Beløbet af afholdte Exekutioner, Udpantninger og Tvangsauktioner:

Aar.	Exekutioner.	Udpantninger.	Tvangsauktioner:	
			over fast Gods.	over Løsøre.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	158 385	97 840	51 044	15 774
1902	216 644	121 016	84 593	30 462
1903	845 420	95 842	142 443	48 169
1904	185 649	101 128	97 742	22 530
1905	142 122	90 773	75 543	30 764
1901—1905	1 548 220	506 599	451 365	147 699
1896—1900	508 118	371 895	310 205	115 165
1891—1895	515 249	287 726	410 829	120 273

Ogsaa her viser alle Tal en ganske betydelig Tilvekst. Af det usedvanlig høie Beløb af Exekutioner i sidste Femaar falder ikke langt fra Halvdelen paa en enkelt Exekution i Birtavarre Kobberværk i 1903.

Den økonomiske Tilstand i Almindelighed er det vanskeligt med Bestemthed at udtale sig om. Det ser nærmest ud til, at den ikke i Femaaret kan have gjort noget betragteligt Skridt fremover, uden forsaavidt som det vistnok maa antages, at den stedfundne Udvikling, navnlig paa Fiskeribedriftens Omraade, giver gode Løfter for Fremtiden.

Sundhedstilstanden har i det store og hele været tilfredsstillende.

Hvad de moralske Forhold angaar, antages Ædruelighеds- og Sædelighedstilstanden at være nogenlunde uforandret. Nydelsen af stærke Drikke synes dog at være i stadigt Aftagende.

B. Byerne.

For disses Vedkommende henvises til de medfølgende Beretninger fra Magistraterne i Tromsø og Harstad.

Tromsø Stiftamtmandsembede, Januar 1908.

Boye Strøm.

Beretning
om Kjøbstaden Tromsø's økonomiske Tilstand Femaaret 1901—1905.

Byens Folkemængde antages i Femaaret at være gaaet frem efter det samme Forhold som i det forrige Femaar. Dens Areal er uforandret.

Byens vigtigste Næringskilde er Exporthandelen med Produkterne af Distriktets Fiskerier og af Expeditioner paa Ishavet.

Med Hensyn til Exporten til Udlandet henvises til vedliggende statistiske Oversigt[1]), udarbeidet af Toldkassereren.

Det vil af denne Oversigt ogsaa sees, at Toldintraderne, som i forrige Femaar var i stadigt Stigende, saaledes at de i 1900 beløb sig til Kr. 241 600, i 1901 fremdeles var stigende og gik op til Kr. 246 332, derefter begyndte at gaa nedover. De var i:

[1]) Trykt som Bilag (Side 46).

1902	Kr. 234 619
1903	- 238 291
1904	- 228 270
1905	- 194 365

Saa langt ned har de ikke været siden i 1896.

Til Fangst paa Island var der udrustet:

1901	32	Fartøier,	1 485	Ton	med	350	Mands	Besætning,
1902	30	—	1 396	-	-	323	—	—
1903	30	—	1 383	-	-	314	—	—
1904	30	—	1 469	-	-	339	—	—
1905	30	—	1 316	-	-	318	—	—

Fangsten androg til følgende Værdier, beregnet efter de vanlige Afklareringspriser:

1901	Kr. 138 348
1902	- 195 550
1903	- 234 863
1904	- 150 571
1905	- 251 376

Gjennemsnitsværdien i Perioden udgjør Kr. 194 000 mod Kr. 171 000 i forrige Periode.

Tromsø Amts Dampskibsselskab, som i forrige Femaar mistede 2 af sine Skibe og ved Udløbet af det samme Femaar havde 5 Skibe, har i denne Periode ikke mistet noget Skib og i det hele været forskaanet for Uheld af nogen Betydning. Ved Udløbet af Femaaret var Skibenes Antal 6, idet Selskabet i 1904 ved Trondhjems mekaniske Værksted lod bygge et nyt Skib, «Skjervø», 1 Fod bredere end det senest byggede «Trondenes», men ellers i det store og hele taget som dette. Dette Skibs Kostende var omkring Kr. 155 000. I 1905 har Selskabets Skibe udseilet omkring 49 000 Mil og befordret 106 019 Passagerer.

Det Bergenske og Nordenfjeldske samt Vesteraalske Dampskibsselskaber har i Femaaret underholdt 3 ugentlige Hurtigruter — de to fra Trondhjem, den 3die fra Bergen. Denne «Bergens Hurtigrute» har i den seneste Tid i det hele Aar fortsat til Hammerfest, medens de to første i Vinterhalvaaret har stanset her, hvorfra der har gaaet et ugentligt Hurtigruteskib til Vadsø.

Foruden de af Bergenske og Nordenfjeldske Dampskibsselskaber underholdte tre gamle Ruter for Post, Passagerer og Gods, har Vesteraalske Dampskibsselskab underholdt en lignende Rute fra Bergen hertil, ligesom samtlige Selskaber i de sidste Aar har underholdt regelmæssige Godsruter.

1906 – 1910

Mosjøen, hadde ved forrige
. Ved utgangen av denne
37.
gangen av forrige periode
enne periode var steget til

gen av forrige periode 47,

n av forrige periode 229,

av forrige periode 1 267,

elegrafstation, toldkontor,
nandskontor. I ladestedet
rlæge, to sakførere, like-
s.
destedet blit standkvarter

iddelbare nærhet, har sol-

sanløp, 4 av kystskibene

rav det ene, Nes bruk,
meieri og et større baat-

Wegner.

XIX.

Tromsø amt.

Beretning

om Tromsø amts økonomiske tilstand i femaaret 1906—1910.

Indledning.

Amtets flateindhold er beregnet til 26 246 km.², hvorefter amtet i henseende til utstrækning indtar pladsen som nr. 4 blandt rikets amter.

Angaaende amtets administrative inddeling skal oplyses, at der i femaaret har fundet 1 herredsdeling sted, idet det tidligere Lavangen kapeldistrikt av Ibbestad prestegjeld ved resolution av 18 september 1906 overgik til eget sogn og samtidig blev utskilt av Ibbestad herred.

Ved utgangen av 1910 var saaledes antallet av herreder 25 mot 24 i 1905.

Antallet av lensmandsdistrikter, tinglag og lægedistrikter var uforandret som ved forrige femaars utgang, nemlig henholdsvis 15, 14 og 11.

Derimot er jordmordistrikternes antal forøket fra 46 til 52, idet der i 1906 oprettedes et nyt distrikt for Søndre Torsken, i 1908 for Bjarkøy Indland, Ytre Karlsøy og Midtre Torsken og i 1909 for Indre Lavangen og Nedre Maalselven.

Den i amtet hjemmehørende folkemængde utgjorde efter de to sidste tællinger:

Landdistriktet:	3 december 1900	1 december 1910.
Senjen sorenskriveri	32 061	33 579
Tromsø —	35 305	38 635
Tilsammen	67 366	72 214
Tromsø kjøpstad	6 996	7 633
Harstad ladested	—	2 055
	6 996	9 688
Ialt amtet	74 362	81 902

Tilveksten for det hele amt i løpet av det sidste tiaar utgjør altsaa 7 540 eller godt og vel 10 pct. Dette er en relativt større forøkelse end i alle andre amter undtagen Finmarken, Smaalenene og Stavanger, men den staar betydelig tilbake for fremgangen i tidligere tidsrum. Mellem 1825 og 1875 økedes amtets folkemængde i hvert tiaar med gjennemsnitlig omtrent 20 pct. (fra 17 til 22.4 pct.), og endnu i det næstsidste decenninm (1890—1900) var tilveksten over 14 pct.

Vil man undersøke, hvorledes tilvekstforholdet stiller sig i de forskjellige dele av amtet, kan man ikke uten videre gaa ut fra de i foranstaaende tabel meddelte opgaver, da Harstad ikke eksisterte som ladested under folketællingen i 1900, og befolkningen i det daværende strandsted altsaa blev medregnet i landdistriktets folketal. Lægger man den nuværende jurisdiktionsinddeling til grund, blir tilveksten i landdistriktet 6 094 eller 9.2 pct. og i byerne 1 446 eller 17.5 pct., og inden landdistriktet blir igjen tilveksten i Senjen sorenskriveri 2 764 og i Tromsø sorenskriveri 3 330, svarende til henholdsvis 8.9 og 9.4 pct. Mellem tællingerne i 1890 og 1900 var tilveksten noget større i Senjens distrikt (15.7 pct) end i Tromsø (12.4 pct).

Av de i den officielle statistik aarlig meddelte opgaver vil erfares, at det samlede antal levende fødte i Tromsø amt i tiaaret 1900—1910 utgjorde 23 057, mens antallet av døde var 10 655. Overskuddet av fødte androg altsaa til 12 402. Da nu folketallet ialt kun steg med 7 540, har der altsaa i nævnte tidsrum utflyttet fra amtet 4 862 flere end der er indflyttet. I det nærmest foregaaende tiaar var overskuddet av utflyttede over indflyttede 3 063. I aarene fra 1845 til omkring 1870 var derimot indflytningen større end utflytningen, dog i stedse avtagende grad, jfr. femaarsberetningen for 1896—1900, side 3.

Den væsentligste del av utflytningen foregaar til oversjøiske land, til hvilke der i femaaret utvandret ialt 1 664 personer, mens tallet for perioden 1901—1905 utgjorde 1907, tilsammen altsaa i tiaaret 3 571.

A. Landdistriktet.

1. Jordbruk og fædrift.

Antallet av særskilt skyldsatte eiendomme (bruksnummer) utgjorde efter amtskassererens opgave ved utgangen av 1910 tilsammen 9 363 med en matrikelskyld av 6 856 mark 20 øre mot 8 182 eiendomme og en skyld av 6 855 mark 41 øre ved slutningen av det foregaaende femaar.

Paa grund av den stadige og sterke utstykning gaar gjennemsnitsskylden pr. bruk hurtig nedover. Den utgjorde i 1900 knapt 95 øre, i 1905 knapt 84 øre og i 1910 kun 73 øre. I sidstnævnte aar var der kun 4 herreder, hvor brukene hadde en gjennemsnitlig skyld av over 1 mark, nemlig Nordreisa, Balsfjord, Malangen og Maalselven. Høiest stod Maalselven med mark 1.27, lavest Hillesøy med 29 øre og Torsken med 24 øre i gjennemsnit pr. bruk.

Den sterke utparcellering i de senere aar hitrører antagelig for en væsentlig del derfra, at strandsittere og inderster, der driver fiskeri som hovednæring, ved hjælp av laan av Arbeiderbruk- og Boligbanken har skaffet sig egne hjem med en liten jordflek, som de kan sysle med, naar de ikke er borte paa fiske.

Den gjennemsnitlige salgspris pr. skyldmark i de to sidste femaar vil sees av følgende tabel, som tillike angir de faktorer hvorav prisen er beregnet:

		1901—1905.	1906—1910.
Antal solgte bruk		434	917
Deres samlede matrikelskyld	mark	399.62	708.84
Samlet salgssum	kr.	537 009	1 218 643
Salgssum pr. skyldmark	«	1 344	1 719

Som bekjendt medtar man i disse beregninger ikke alle bruk, der skifter eier. I hvert av nævnte femaar er der i Tromsø amt blit solgt mange flere eiendomme end ovenfor angit, men ved beregningen har man utelatt alle salg, hvor det kan antages, at særlige forhold har hat indflydelse paa kjøpesummen.

Fra den første til den anden halvdel av sidstforløpne tiaar er altsaa skyldmarkens gjennemsnitspris steget fra kr. 1 344 til kr. 1 719, eller med 28 pct., mens den for det hele land underett er gaat op fra kr. 1 851 til kr 2 134, eller med kun 15 pct. Ogsaa aarsaken til den sterke opgang kan tildels sees av tabellen. Denne viser nemlig, at der i sidste femaar har været meget livligere efterspørsel efter jordeiendomme end i det foregaaende femaar, idet der sees at være solgt mere end dobbelt saa mange. Dernæst vil man se, at den gjennemsnitlige skyld paa de solgte bruk er blit mindre, idet den i 1901—1905 var 92 øre, i 1906—1910 derimot kun 77 øre, og det er en gammel erfaring, at de mindre bruk altid betales med høiere pris pr. skyldmark end de større.

Den paapekte sterke stigning i løpet av de to sidste femaar fremkommer ikke som følge av en jevnt fortsat opgang. Tvertimot er bevægelsen meget uregelmæssig. Lavest stod prisnivaaet i 1905 med kr. 1 211 og høiest i 1908 med kr. 1 804 pr. skyldmark. Der var saaledes en stigning paa nær 50 procent i løpet av disse 3 aar. Aaret 1909 viser en betragtelig tilbakegang (kr. 1671) og 1910 omtrent stilstand (kr. 1 680).

Selvfølgelig er der en betydelig forskjel paa eiendomspriserne i amtets forskjellige dele. Saaledes var i 1906—1910 den gjennemsnitlige pris pr. skyldmark i Senjen sorenskriveri kr. 2 250, i Tromsø sorenskriveri kun kr. 1 338, og for de enkelte tinglag varierte den mellem kr. 2 427 i Trondenes og kr. 728 i Lyngen.

Efter priserne i det sidste femaar skulde den samlede værdi av amtets jordeiendomme kunne anslaaes til litt over $11^3/_4$ mill. kroner.

Av egentlig leilændingsgods findes neppe synderlig mere end de faa bruk, som endnu er usolgt av de to gamle proprietærgods, det Moursundske gods og det Lyngske gods.

Av det førstnævnte var der i 1905 tilbake ialt 41 bruk med en skyld av 57.24 mark. Herav er i femaaret 29 eiendomme med 40.45 mark skyld solgt for kr. 30 720.

For det Lyngske gods har jeg ingen tilsvarende opgave. Ved utgangen av 1905 var der av dette gods endnu usolgt 9 bruk med en skyld av 8 67 mark.

Angaaende utskiftning av jordfællesskap meddeles for femaaret følgende opgaver:

Aar.	Antal forretninger.	Antal lodeiere.	Utskiftet areal.		
			Indmark. Ar.	Utmark. Ar.	Tilsammen. Ar.
1906	8	359	5 761.1	87 693.8	93 454.9
1907	13	433	3 963.6	75 194.8	79 158.4
1908	8	234	7 142.3	68 269.2	75 411.5
1909	13	438	1 500.0	135 808.0	137 308.0
1910	8	390	3 687.5	23 054.8	26 742.3
1906—1910	50	1 854	22 054.5	390 020.6	412 075.1
1901—1905	66	439	47 163.8	964 646.8	1 011 810.6

Utskiftningspersonalet har været det samme som tidligere, nemlig en formand og 2 assistenter.

Angaaende opdyrkning av nyland, jordens kultivering m. v. vites der intet særlig at meddele.

Av nydyrkning utføres jo endel, navnlig i den sydlige del av amtet, men det gaar i det hele forholdsvis smaat. Hovedsagelig skyldes dette mangelen paa arbeidskraft I tidligere tider kom der fra Finland og Nordsverige dygtige jordarbeidere for at søke arbeide. Disse gaar nu for den største del til bergverkerne, som ogsaa lægger beslag paa mange av amtets egne arbeidere. Dertil kommer at den sene vaar og tidlige høst vanskeliggjør nydyrkningen, samtidig som de senere aars gode utbytte av fiskerierne har trukket interessen over til disse. Paa den anden side har jo fiskeriindtægten skaffet kontanter, som vilde være til ophjælp for nydyrkningen, hvis der bare var arbeidshjælp at faa.

Gjødselbehandlingen viser fremgang, men staar endnu gjennemgaaende langt tilbake.

Benyttelsen av kunstgjødsel tiltar.

Gjenlægning av kunstig eng er endnu altfor litet almindelig, og fremgangen i femaarets løp er neppe merkbar. Gjenlægningen mislykkes ikke sjelden, antagelig oftest paa grund av daarlig frø, men ogsaa hyppig formedelst ugræs, hvorav særlig vasarven er en slem plage. I regelen er man ogsaa tilbøielig til at saa oversæden altfor tyk.

Akerbruket i Tromsø amt omfatter væsentlig dyrkning av byg og poteter. Herav blev der i efternævnte aar utsaadd:

	Byg.	Poteter.
1890	5 173 hl.	37 589 hl.
1900	2 884 «	33 106 «
1907	2 550 «	32 013 «

Ved sammenligningen av disse opgaver maa man imidlertid ha for øie, hvad jeg i femaarsberetningen for 1896—1900 gjorde opmerksom paa, at utsædens størrelse i et bestemt aar i det store og hele beror meget paa utfaldet av høsten i det foregaaende aar, saaledes at en god høst bevirker en forøket utsæd aaret efter, mens en mislykket høst virker i motsat retning. Da nu høstutbyttet i 1889 var som i et godt middelsaar, mens baade 1899 og 1906 var daarlige aar, kan man gaa ut fra, at der i 1890 blev saadd mere og baade i 1900 og 1907 mindre, end det under normale forhold vilde ha været tilfældet, med andre ord at tilbakegangen i dyrkningen av korn og poteter efter 1890 ikke i virkeligheten er saa stor, som ovenstaaende tal synes at vise.

Hvad korndyrkningen angaar, er der dog ingen tvil om, at den, siden den stod paa sit høieste i aarene 1855—1865, har været i jevn og fortsat nedgang, hvorimot dyrkningen av poteter vistnok ialfald indtil de senere aar stadig har faat større utbredelse.

Dyrkningen av grønfor har været i sterk fremgang overalt undtagen i de ytterste sjødistrikter. Utsæden, som hovedsagelig bestaar av havre og blandkorn, utgjorde for det hele amt i 1890 468 hl., men steg i 1900 til 1 430 hl. og i 1907 til næsten 3 000 hl. I det sidstnævnte aar var det kun et eneste av landets øvrige amter, nemlig Hedemarken, hvor grønforet optok en større anpart av jordbruksarealet end i Tromsø amt. Det er aabenbart grønføret, som i den sidste menneskealder efterhaanden har traadt i stedet for kornet.

Turnipsavlen gaar likeledes fremover, men synes at ha vanskelig for at skyte rigtig fart. Amtets hele areal med denne rotfrugt utgjorde i 1907 ikke mere end omtrent 200 maal, som hovedsagelig falder paa Maalselven og Bardu

Havebruket er av ringe betydning og gjør smaa fremskridt. Det hele areal av kjøkkenhaver androg i nysnævnte aar til ca. 100 maal. Derav var 31 maal i Trondenes og 15 maal i Ibbestad, mens intet av de øvrige herreder kunde opvise et samlet areal av 10 maal. Det, som dyrkes, er hovedsagelig kaalrabi og litt gulerøtter.

Med hensyn til høstutbyttet hitsættes følgende tal, som i henhold til de av lensmændene aarlig avgivne opgaver viser, hvortil avlingen av høi, byg og poteter i hvert enkelt aar som gjennemsnit for det hele amt er beregnet i sammenligning med et middelsaar, naar et saadant sættes til 100:

Aar.	Høi.	Byg.	Poteter.
1906	81	84	60
1907	82	104	106
1908	90	62	51
1909	102	84	88
1910	74	78	70
Gjennemsnit 1906—1910	85.8	82.4	75.0
— 1901—1905	102.2	89.2	89.2

Som det sees, har utbyttet gjennemgaaende været meget tarvelig. Alene avlingen av korn og poteter i 1907 og av høi i 1909 har været litt over et middelsaar, ellers overalt under, tildels betydelig under.

Det samlede nettounderskud i forhold til et middelsaar er i landbruksdirektoriatet for hele femaaret underett beregnet i mængde til noget over 2.6 mill. vog høi, henimot 11 000 hl. byg og 250 000 hl. poteter, hvilket jeg antar i penger mindst kan værdsættes til ca. 3¼ mill. kr. eller gjennemsnitlig ca. 650 000 kr. pr. aar. Da den aarlige middelværdi av disse avlinger i amtet kan anslaaes til ca. 5 mill. kroner, viser altsaa sidste femaar et gjennemsnitlig underskud av omtrent 13 pct.

Sandsynligvis har dog underskuddet ikke i virkeligheten været fuldt saa stort. Jeg tror nemlig, at naar man faar en længere aarrække med ovenstaaende tal, som angir forholdet mellem aarets avling og et middelsaar, vil det komme til at vise sig, at der er flere tal under 100 end over, og at deres gjennemsnit ligger under 100. Dette vil med andre ord sige, at det tal, som er forutsat at skulle uttrykke forholdet til et middelsaar, i virkeligheten betegner forholdet til et godt middelsaar.

Den samlede kreaturbestand i amtet var ifølge den officielle statistik:

	Efter tællingerne			Beregnet 31 december 1907.
	31 december 1890.	31 december 1900.	30 september 1907.	
Hester	4 836	5 082	5 135	5 053
Storfæ	37 152	32 336	38 496	34 701
Faar	70 144	41 883	57 187	39 968
Gjeter	9 948	8 432	11 617	9 310
Svin	1 424	797	1 468	945

Som bekjendt holdtes kreaturtællingerne tidligere ved nytaarstid, altsaa efter høstslagtningen, mens tællingen i 1907 avholdtes ved utgangen av september, altsaa forinden den almindelige nedslagtning begyndte. Som følge herav er resultatet av den sidste tælling ganske uskikket til sammenligning med resultatet av tidligere tællinger. For at bøte herpaa indhentet man under tællingen i september 1907 opgave over antallet av kreaturer, som antoges at ville bli slagtet inden aarets utgang, og ved hjælp av disse opgaver har man saa opgjort en beregning over kreaturbestanden pr. 31 december 1907. Denne beregning antages imidlertid at være meget usikker, og det er derfor neppe mulig paa grundlag av de foreliggende opgaver at danne sig en sikker mening om, hvorvidt antallet av kreaturer i tidsrummet 1900—1907 er gaat frem eller tilbake.

Sandsynligvis er antallet av hester ialfald ikke steget, hvilket maa betragtes som et fremskridt, da hesteholdet ubetinget har været urimelig stort.

Det samme kan vel ogsaa siges om bestanden av storfæ. Der har været holdt og holdes vistnok endnu i noksaa stor utstrækning flere kjør, end det er forenelig med et fornuftig og godt stel. Knapforing er desværre endnu noksaa almindelig over store strøk av amtet, og «vaarknipa» er fremdeles en ganske vanlig gjest, naar ikke vaaren kommer en maaneds tid tidligere end almindelig.

Angaaende det gjennemsnitlige aarlige melkeutbytte pr. ko avgir lensmændene ved hvert femaars utgang 2 skjønsmæssige opgaver, nemlig a) for distriktet overhodet og b) for de mere fremskredne gaardbrukere. For 1910 svinger disse opgaver for Tromsø amt mellem et maksimum i Ibbestad av a) 1 500 og b) 2 500 liter og et minimum i Karlsøy av a) 1 000 og b) 1 150 liter. Middeltallet for det hele amt av disse to rækker av opgaver er utregnet til 1 285 liter for distriktet overhodet og 1 744 liter for de mere fremskredne gaardbrukere.

For de to foregaaende femaar var de tilsvarende middeltal følgende:

1905[1]	a) 1 265 liter	b) 1 792 liter
1900	1 159 —	1 666 —

Jeg bemerket i sidste femaarsberetning, at disse opgaver er litet paalidelige og i det hele vistnok for høie. Dette sidste kan til en vis grad siges at være bekræftet ved opgaven for 1910, som for a) kun viser ubetydelig fremgang og for b) endog en ikke uvæsentlig tilbakegang. Hvorvidt det for 1910 utregnede middeltal «for de mere fremskredne gaardbrukere» nogenlunde svarer til det rette, beror selvfølgelig paa, hvor mange man henregner til de «mere fremskredne». Derimot kan jeg ikke være i tvil om, at 1 285 liter for det hele amt overhodet er for høit.

[1] Tallene for 1905 er hentet fra den officielle statistik og stemmer ikke ganske med de i forrige femaarsberetning utregnede.

Antallet av kvægavlsforeninger har holdt sig omtrent uforandret. Endel nye er dannet, men saa er paa den anden side adskillige ældre gaat ind.

Saueholdet er utvilsomt gaat noget ned, hvilket ogsaa fremholdes i enkelte lensmænds indberetninger, men ikke desto mindre antages saueavlen i sin almindelighet at ha vundet øket interesse formedelst de stigende kjøtpriser. Paa mange steder i amtet lægges der nu an paa at gjøre saueholdet mere rationelt og lønsomt, dels ved gjennem saueavlsforeninger at faa indført et større slag (Sutherlandssauer), dels ved at frede beitestrækningerne.

Antallet av gjeter er stigende, da man mer og mer faar øinene op for, at disse dyr lønner sig.

Ogsaa svineavlen vinder stadig mere utbredelse, trods den vanskelige adgang til at faa fat paa smaagriser. Rigtignok har amtet to av stat og amt underholdte avlsstationer, nemlig foruten den ældre for Yorkshiresvin paa Fagerlidal i Maalselven endvidere fra 1906 en ny for landsvin paa Kulseng i Trondenes, men disse kan ikke paa langt nær tilfredsstille behovet. Den største del av smaagriser faaes fra Aalesunds-kanten, men med den lange transport med flere omladninger blir baade risikoen og utgiften noksaa stor.

Fjærfæavlen spiller en liten rolle og viser ingen nævneværdig fremgang. Ved tællingen i 1907 fandtes ialt i amtet 17 156 høns mot 16 100 i 1900.

Anskaffelsen av landbruksmaskiner blir fremdeles adskillig overdrevet, jfr. hvad derom oplyses i forrige femaarsberetning. De vanskelige arbeidsforhold tjener imidlertid delvis til undskyldning.

Forbruket av kraftfor øker jevnt.

Arbeidsforholdene for landbruket blir — som ovenfor oplyst — stadig værre. Endog slaattefolk er det nu i regelen vanskelig at faa fat paa.

Avsætningsforholdene har begyndt at forandre sig. Av smør gaar vel endnu det meste sydover, men av kjøt er der begyndt en stigende eksport til Finmarken, specielt til Kirkenes, hvor der opnaaes høiere priser end i Kristiania.

Et skridt av allerstørste betydning for jordbruksnæringens utvikling blev gjort i periodens sidste aar, idet man atter tok fat paa arbeidet for oprettelsen av en landbruksskole for amtet.

Denne sak hadde allerede været oppe i det foregaaende femaar. I 1901 opnævnte amtstinget en komité til at utarbeide plan for en landbruksskole, hvormed skulde være forenet undervisning for jenter. Indstilling fra denne komité

forelaa for amtstinget i 1902, men saken blev da med 13 mot 11 st. besluttet utsat til indhentelse av herredsstyrelsernes uttalelser. Disse forelaa i 1903 og gik paa en undtagelse nær (Lenvik) ut paa at fraraade skolens oprettelse, idet saagodtsom alle herredsstyrelser paaberaabte de dengang raadende trange tider (1903 var det bekjendte «kobbeaar»). Overensstemmende med amtets forslag besluttet amtstinget nu, at saken ikke skulde tages under behandling, idet man derved vilde gi et fingerpek om, at den atter burde optages, saasnart der kunde ventes bedre utsigter til et gunstig resultat.

Efter 6 aars forløp rettet landhusholdningsselskapet i 1909 en henvendelse til amtstinget med anmodning om atter at opta spørsmaalet til behandling, og dette ledet til, at der samme aar blev nedsat en ny komité i sakens anledning.

Den endelige avgjørelse faldt dog først efter femaarets utløp, idet amtstinget den 30 juni 1911 besluttet oprettelse av en landbruksskole for amtet og indkjøp av gaarden Gibostad i Lenvik som skolegaard.

Under nærværende avsnit skal jeg i likhet med tidligere meddele nogen oplysninger om flytlapperne og rendriften.

Antallet av de til beitning i amtet anmeldte ren har i femaaret utgjort:

Aar.	Fra Sverige.	Fra Kautokeino.	Tilsammen.
1906	32 990	6 150	39 140
1907	29 373	7 950	37 323
1908	32 184	7 635	39 819
1909	35 579	6 050	41 629
1910	33 643	6 775	40 418

Disse tal er adskillig større end i aarene 1901—1906, da det anmeldte rental holdt sig temmelig konstant omkring 30 000. Jeg er dog tilbøielig til at tro, at anmeldelserne i det sidstforløpne femaar i det hele har været noget nøiagtigere, saa at den virkelige tilvekst ikke er saa stor, som det efter ovenstaaende ser ut til.

Antallet av de i henhold til lappeloven avholdte takster over skade ved ren utgjorde i femaaret 624 med et samlet skadetakstbeløp av kr. 24 008, mot 682 til beløp kr. 19 524 i det foregaaende femaar.

Det samlede antal og beløp av disse takster siden lappelovens ikrafttræden den 1 januar 1884 andrager til 3 023 og kr. 103 017.

Opsynet med rendriften har været underholdt omtrent i samme utstrækning som tidligere og har — uberegnet lappefogdens løn og reiseutgifter — kostet kr. 2 500 à 3 000 om aaret.

2. Skogdrift.[1]

Paa det av professor Friis utgivne etnografiske kart over Tromsø amt er amtets skogareal angit eller indlagt til vel 5 800 km.². Professor Helland angir derimot amtets skogareal til 2 042 km.². At det førstnævnte Friis's skogareal er for høit og meget for høit ansat, derom er ikke tvil. Hellands — omend tilnærmelsesvis rigtigere end Friis's — er dog ganske sikkert for lavt ansat. Amtets produktive og med skog bevoksede mark tør man trygt ansætte til ca. 2 200 km.². Høiest kommer selvfølgelig indlandsherrederne: Maalselven med ca. 600, Bardu med ca. 270, Nordreisa med ca. 220 og Balsfjord med ca. 150 km.². Laveste skogareal har Bjarkøy med ca. 3, Berg og Torsken med ca. 4 og Hillesøy med ca. 5 km.². Paa landbefolkningen falder gjennemsnitlig for amtet ca. 33 maal skog pr. individ. Høiest kommer Bardu med 159 maal, Maalselven med 158 og Nordreisa med 146 maal pr. individ. Lavest Bjarkøy med 1.7 maal, Berg og Torsken med 2.2 og Hillesøy med 2 9 maal pr individ. Av kystherrederne staar Tranøy ganske høit, nemlig med ca. 35 maal pr. individ. Av anførte skogareal tør furuskogen neppe antages at indta større plads end 10—12 pct. Av kystherrederne er Tranøy det eneste, som kan siges at ha furuskog.

Bjerkens reproduktion inden Tromsø amt maa gjennemgaaende siges at være god, tildels meget god. Bruksmaaten er dog mange steder alt andet end god. Et slet bruk gjør sig selvfølgelig mest gjældende ute i kystherrederne, hvor bjerken i det haarde klima har mere end kamp nok for tilværelsen. Uforsigtig, tildels hensynsløs hugst her har lagt og lægger desværre fremdeles skogstrækninger øde. Birkemaaleren (Cidaria dilutata) har i dette femaar ikke gjort nævneværdig skade.

Furuskogens reproduktion er ikke helt tilfredsstillende. Furuen staar de fleste steder glissen. For endel er bjerken, som uhindret har faat trænge sig ind paa furuens omraade, skyld i dette. Men ogsaa den ting, at virkelig gode frøaar hernord er sjeldne, bærer sin del av skylden. Og sidst, men ikke mindst, at privatskogenes avvirkning hittil kun har været diktert av befolkningens behov, uten hensyntagen til skogens gjenvekst og fortsatte vedbliven. Naar saa hertil kommer de skader, som denne skog er utsat for av gnavere, ren, havnefæ, storfugl og snetryk, saa er det forklarlig, at furuen tildels forekommer i glissen bestand.

Vintrene 1909 og 1910 var der saakaldte «skaataar» o: mus- og lemænaar. Der blev anrettet betydelig skade paa ungfuruen ved barkgnav. Forøvrig maa denne femaarsperiode siges at ha været gunstig for furuskogen.

[1] Dette avsnit er utarbeidet av skogforvalter Sakshaug.

Som i tidligere beretning nævnt, er amtets furuskog utilstrækkelig for behovet. En større del materialer tilføres utenfra, væsentlig fra Namdalen og Vefsen, noget fra det trondhjemske samt endel russematerialer.

Inden amtet foregaar den væsentligste hugst i statsskogene. Staten eier jo storparten av amtets furuskoger. I femaaret blev i statens skoger hugget og solgt — dels ved auktioner, dels underhaanden:

Avvirket til salg.

Driftsaar.	Tømmer.			Ved.		Tjære.		Sum netto.
	Stkr.	m.³	Netto.	m.³	Netto.	Tønder.	Netto.	
			Kr.		Kr.		Kr.	Kr.
1905—1906	5 386	926	7 893	1 639	931	878	878	9 702
1906—1907	10 288	1 752	11 817	2 139	1 725	664	664	14 206
1907—1908	9 458	2 211	16 433	1 996	1 735	1 152	1 152	19 320
1908—1909	10 180	2 194	20 579	3 411	3 102	1 419	1 419	25 100
1909—1910	8 973	2 029	18 252	1 947	1 948	1 098	1 098	21 298
Sum i femaaret	44 285	9 112	74 974	11 132	9 441	5 211	5 211	89 626
1901—1905	25 962	7 246	39 706	5 531	5 422	4 797	5 249	50 377

Avvirket av bruksberettigede.

Driftsaar.	Tømmer.			Ved.		Andre produkter.		Sum netto.	Samlet uthytte av Statens skoger.
	Stkr.	m.³	Netto.	m.³	Netto.	m.³	Netto.		
			Kr.		Kr.		Kr.	Kr.	Kr.
1905—1906	-	-	-	2 150	2 606	50	152	2 758	12 460
1906—1907	-	-	-	1 685	1 876	20	66	1 942	16 148
1907—1908	-	-	-	1 928	2 264	39	79	2 343	21 663
1908—1909	-	-	-	1 918	2 269	40	80	2 349	27 450
1909—1910	-	-	-	1 805	2 162	47	94	2 256	23 554
Sum i femaaret	-	-	-	9 486	11 177	196	471	11 648	101 275
1901—1905	172	31	310	20 050	28 980	410	1 240	30 530	80 907

Som det vil sees, er der i femaaret 1905—1910 en betydelig stigning paa avvirkningen av furumaterialer fra statsskogene, idet træantallet er steget med ca. 70 pct. og salgsprisen med ca. 90 pct. fra foregaaende femaar. Grunden til denne stigning er at søke først og fremst i, at distriktets private furuskoger mer og mer uttømmes for nytbare dimensioner, og dernæst i den stigende trang for materialer til nybygning og endelig i, at befolkningen nu mer og mer stiller større krav til saavel beboelses- som uthus.

Tømmerfløtning foregaar væsentlig kun i følgende 2 elver: Maalselven med et gjennemsnitlig aarskvantum av henimot 400 tylvter, og Nordreiselven, hvor det aarlige kvantum har utgjort 150—200 tylvter. I Maalselven foregaar fløtningen som løsfløtning med mottagerplads nede ved Moen. I Nordreiselven er det flaatefløtning. Fløtning av favnved forekommer, dog i liten utstrækning.

Skogkulturarbeidet og interessen for dette er stigende inden amtet. Tromsø amts skogselskap har utfoldet en god, om just ikke saa særlig omfangsrik virksomhet. Selskapet har heller ikke i denne femaarsperiode kunnet skaffe sig det nødvendige av stedegne planter og frø. Den væsentligste grund herfor er den, at amtet endnu ikke har fundet det formaalstjenlig at skaffe selskapet egen funktionær. Der er nok av interesse tilstede for skogsaken i Tromsø amt. Staten og Det Norske Skogselskap bevilger aar om andet betragtelige summer til denne sak. Det er bare om at gjøre for amtsskogselskaperne at faa budgetterne op, at faa mest mulig arbeide utført. Den væsentligste del av midlerne til arbeidet faar amterne gratis. Tromsø amts skogselskap har været og er desværre fremdeles nødt til at holde arbeidet nede ved smaa budgetter. En vaagnende interesse har desværre ofte været avspist med løfter, som selskapet vanskelig har kunnet indfri. Alt dette paa grund av manglende hjælp; selskapet har ikke sin faste funktionær. Landets øvrige amter faar nyde frugterne av de bevilgede offentlige midler; Tromsø amt faar litet; dette amt kan ikke i sin mangel paa faglig assistanse utfolde et arbeide, som trækker statstilskuddet hjem. Gjennemsnitlig taper Tromsø amt av statsmidler til denne for land og folk saa gavnlige sak mindst kr. 6 000,00 aarlig.

I femaarsperioden var der et ganske godt frøaar paa furuen, nemlig 1907.

Av skogkulturarbeider blev der 1905—1910 utført:

(Se tabellen paa side 13.)

I statsskogene er altsaa ved grøftning, plantning og saaning kultivert et areal av tilsammen 13 363 ar og i privatskogene ved plantning alene 2 882 ar. Amtets skogareal er altsaa i femaarsperioden øket med 16 245 ar eller efter gammel betegnelse ca. 1 620 maal. En ganske pen flate allikevel.

Arbeidets art.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.
A *I statens skoger:*					
1. Grøftet myr og vandsyk skogsmark i meter	2 743	1 165	2 112	1 031.5	3 980
Herved torlagt areal i ar	1 450	315	1 585	1 370	3 820
2. Plantet antal planter	24 000	9 300	15 100	10 100	20 700
3. Utsaadd kg. frø	4.3	2.3	8.5	9.7	4.5
Ved 2 og 3 kultivert areal i ar	1 312	307	1 424	930	850
Tilsammen do.	2 762	622	3 009	2 300	4 670
B. *Privat ved skogselskapet:*					
1. Plantet antal planter	28 000	27 082	31 913	28 876	28 232
Herved kultivert areal i ar	560	542	638	577	565
2. Utsaadd kg. frø	4.0	3.5	3.5	7.7	2.0

3. Fiskerier.

De vigtigste inden amtets omraade drevne fiskerier er som tidligere skreifisket, sildefisket og sommerfisket (væsentlig efter sei).

Om deltagelsen i og utbyttet av skreifisket meddeles følgende opgave:

	Antal fiskere.	Fordelt paa antal			Utbytte.	
		aapne baater.	dæks-baater.	damp- og motor-baater.	Antal skrei.	Værdi.
						Kr.
1906	5 180	942	275	14	2 680 500	922 000
1907	3 966	841	171	6	872 300	340 000
1908	3 345	518	215	35	1 188 400	401 000
1909	3 234	510	179	35	1 701 900	512 000
1910	2 929	513	145	48	1 570 400	561 000

Utbyttet av dette fiske har saaledes gjennemgaaende været tarvelig og deltagelsen jevnt avtagende. Den samlede fangst i femaaret utgjorde ifølge tabellen litt over 8 mill skrei til en værdi av 2 736 000 kr., mens der i det foregaaende femaar opfiskedes henimot 20 mill. og i 1895—1900 over 13 mill. skrei.

Hovedfangsten falder paa Senjens ytterside i Torsken, Berg og Hillesøy herreder, en mindre del kommer fra Fugløy og Skorøy i Karlsøy og fra Løksund

Overhodet maa det vel erkjendes, at resultatet av bergverksdriften i det forløpne femaar har været en skuffelse, navnlig naar der hensees ogsaa til Salangsverkets skjæbne. Og andet var neppe at vente efter de ganske overdrevne forventninger, som efterhaanden hadde arbeidet sig op. Ganske visst tør der endnu kunne næres det bedste haab om, at adskillige av de i distriktet optrædende malmforekomster med tiden vil kunne gi anledning til varig rørelse og bli av betydning for befolkningen. Men skal det ske, vil det særlig for jernindustriens vedkommende være nødvendig, at der indtræder en mere nøktern opfatning av vore malmforekomsters virkelige værd i verdenskonkurransen, og at man lærer at ta hensyn til de enorme kapitaler, som utkræves til anlæg og forberedende arbeider, forinden en grubedrift kan gi utbytte.

5. Industri.

Av industrielle anlæg er der i femaaret tilkommet 2 olje- og kraftfôrfabrikker, den ene i Trondenes i nærheten av Harstad, den anden i Sørreisa. Begge er anlagt paa at tilgodegjøre saadan sild, som ikke kan tilvirkes til handelsvare, men tilgangen paa raastof har været knap.

I Nordreisa og paa Skjervøy blev der i 1907 oprettet baatbyggerier, hvor det var meningen, at man skulde anvende furumaterialer fra Nordreisa til dæksbaater til fiskerierne. Det viste sig imidlertid, at man, hvad nybygning angik, ikke kunde konkurrere med baatbyggerne i Salten og Ranen, og anlægget i Nordreisa blev derfor nedlagt, mens Skjervøy baatbyggeri indskrænket sig til reparationer.

Anskaffelsen av den store mængde fiskeskøiter har nødvendiggjort anlægget av endel mindre verft og slipper, hvor disse fartøier kan ophales, repareres og eftersees. Av saadanne vites bl. a. 1 at være oprettet i Trondenes, 2 i Dyrøy, 1 i Sørreisa og 2 i Lenvik. I gamle dage behøvet man ikke slike indretninger, da Nordlands baaten kunde trækkes op i enhver baatstø.

Endelig skal det nævnes, at der er oprettet en sæpe- og sodafabrik samt en mineralvandfabrik paa Gibostad i Lenvik, samt 2 dampsager i Maalselven, en ganske liten paa Elvskiftnes i 1909 og en litt større paa Moen i 1910.

De i tidligere femaarsberetninger nævnte anlæg i Tromsøysund, nemlig et teglverk med kalkfabrik i Tromsdalen, en tøndefabrik paa Sollien og et dampkokeri for sæl- og hvaltran paa Tromsøen straks nordenfor byen, har været drevet som tidligere. Det tidligere tranbrænderi paa Storsteinnes nedbrændte i 1907 og er senere gjenopført efter en utvidet maalestok i forbindelse med kraftfôrfabrik.

Heller ikke med Gausvik uldvarefabrik vites nogen forandring at være indtraadt.

Om haandverksdriften er intet nyt at meddele, og husfliden antages nærmest at være i tilbakegang. I periodens sidste aar blev der tale om at oprette en husflidsforening, som skulde foranstalte kurser i vævning, træarbeide, kurvfletning o. s. v., og efter forslag fra amtmanden samtykket amtstinget i, at

den vordende forening skulde faa utbetalt renterne av Oscar II's legat (ca. kr. 300.00 aarlig).

Av skiferbrud har 3 været i virksomhet, nemlig Kvænangens skiferbrud, Strømfjord i Skjervøy og Bakkeby i Nordreisa, for hvilke anlæg produktionens værdi i 1910 opgives til henholdsvis kr. 8 000, kr. 7 500 og kr. 900.

Tjærebrænding drives fremdeles i ikke liten utstrækning i Maalselven, Bardu og Nordreisa. Den foregaar hovedsagelig i statens skoger mot skogleie. Om utbyttet henvises til avsnittet om skogdrift.

Anlæg for torvdrift findes ikke. Ute ved kysten er torv paa mange steder det hovedsageligste brænde, men enhver tilvirker kun til eget behov.

6. Handel og skibsfart.

Antallet av handelsmænd i landdistriktet er for utgangen av 1910 opgit til 310 mot 238 i 1900 og 129 i 1890. De fleste handelsmænd fandtes i Lyngen, som hadde 24, dernæst kom Berg og Torsken med tilsammen 23, Skjervøy med 22, Ibbestad og Lenvik hver med 21, Hillesøy og Kvænangen hver med 16, Kvæfjord, Trondenes og Bjarkøy hver med 14 o. s. v. Den samlede omsætning et naturligvis steget meget betydelig, men delvis klages der over, at byerne paa grund av kommunikationernes stadige utvikling mer og mer trækker handelen til sig.

Ved resolution av 25 juli 1908 blev i henhold til den nye handelslov omførselshandel indtil videre tillatt i amtet. Den aarlige avgift for næringsbrev paa saadan handel fastsattes av amtstinget samme aar til kr. 25, hvis vedkommende har sit hjemsted i amtet, og til kr. 50, hvis han har hjemsted andetsteds.

Av kooperative handelsforeninger bestod fremdeles 3 av de 4, der fandtes i 1905, nemlig Grøtavær handelsforening i Trondenes, Kvæfjord spareforening samt Gratangen handelsforening i Ibbestad. Den kooperative handelsforening i Lenvik, som begyndte i mars 1905, ophørte derimot allerede i 1906. Av nye foreninger er i femaaret dannet ialt 9, nemlig i Salangen 1, Bardu 1, Sørreisa 1 (Finset), Dyrøy 2 (Dyrøy og Kastnes), Maalselven 1 (Samhold), Lyngen 1, Karlsøy 1 og Nordreisa 1 (arbeidernes).

Av rettigheter til skjænkning av øl, vin m. v. fandtes ved utgangen av 1910 ialt 3, nemlig 1 i Balsfjord og 1 i Hillesøy efter lov av 18 mai 1860 samt i Ibbestad 1 indskrænket rettighet efter lov av 17 mai 1904.

De aarlige markeder i Skibotten i januar, mars og november maaneder avholdes som tidligere, men omsætningen avtar, og deres betydning gaar tilbake. Navnlig gjælder dette januarmarkedet.

Skibsfart i egentlig forstand drives ikke. Ogsaa bortset fra fiskeskøiterne findes der jo en hel del mindre dampskibe og seilfartøier, men de er udelukkende beskjæftiget ved fiskerierne eller ishavsbedriften som kjøpe- eller losjifartøier, agnbaater, slæpebaater, fangstfartøier o. s. v.

7. Andre næringsveier.

Blandt binæringer kan nævnes jagten, som i flere herreder ikke er saa helt uten betydning. Av matnyttig vildt findes navnlig ryper, og av andre vilde dyr er det navnlig ræv og oter, som efterstræbes, dels for skindets skyld, dels av hensyn til præmien.

I forbindelse hermed hitsættes som i tidligere beretninger en opgave, som viser det samlede antal rovdyr og rovfugler, for hvis drap der i femaaret er betalt præmie:

	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.
Bjørn	-	1	4	3	1
Ulv	2	14	3	-	-
Jerv	5	3	11	7	2
Oter	204	168	194	134	177
Maar	2	2	11	3	3
Ræv	228	218	590	305	179
Orn	119	65	64	60	45
Hønsehøk	115	53	109	92	128
Falk	118	103	98	86	336
Hubro	8	17	12	7	14
Spurvehøk	369	288	103	181	339
Lom	1 017	1 190	1 417	1 029	868
Ravn	90	58	152	102	189

I sammenligning med aarene 1901—1905, for hvilke aar tilsvarende opgaver findes i forrige femaarsberetning, viser antallet av fældede jerv, oter, maar og ræv adskillig nedgang.

Som præmie for fældede rovdyr er av amtskommunekassen i hvert av aarene 1906—1910 tilsammen utbetalt henholdsvis kr. 2 939, kr 2 973, kr. 3 563, kr. 2 549 og kr. 2 904.

Egg- og dunvær findes mangesteds, navnlig i de ytterste kystherreder, men der klages overalt over, at utbyttet gaar tilbake, fordi ærfuglen nu ikke længer holder sig til de fredede vær, men spreder sig og bygger sine reder allesteds. Mange mener, at dette kommer av den totale fredning, som skulde bevirke, at fuglen nu føler sig sikker overalt. Rimeligere synes det dog, at det er den sterkt voksende trafik, som skræmmer dyret ut til de mest avsidesliggende steder.

Klipfisktørring drives i nogen herreder, som har dertil egnede pladser. Den flekkede og i fartøier saltede fisk blir paa disse pladser oplosset, vasket i sjøen og derefter utbredt til tørring enten paa klipperne eller helst paa de flate strandkanter, som er dækket av nævestore kuppelsten, hvis mellemrum gir luften adgang til at cirkulere under fisken. Hermed begyndes straks om vaaren, saasnart stranden er snebar, og utover den første del av sommeren er da paa hver tørreplads endel kvinder og halvvoksne barn beskjæftiget, dels med at vende fisken og dels med at samle den sammen i hauger og atter brede den ut, alt efter veirets beskaffenhet.

8. Kommunikationer.

Angaaende veibygningen og veivæsenets tilstand i femaaret har amtsingeniør Saxegaard levert følgende oversigt:

«Veibygningen har været fremmet dels og hovedsagelig med bevilgning av Stortinget mot distriktsbidrag (statsveier) og dels for herredernes regning med bidrag av amtet og private (herredsveier).

A. Statsveier.

I de budgetterminer, som nærmest tilsvarer femaaret, har Stortingets bevilgninger (heri indbefattet distriktsbidragene) andraget til følgende beløp:

1 april 1906—31 mars 1907	kr.	96 770
1 april 1907—31 mars 1908	-	95 000
1 april 1908—30 juni 1909 (1¼ aar)	-	114 250
1 juli 1909—30 juni 1910	-	101 250
1 juli 1910—30 juni 1911	-	123 800
Tilsammen	kr.	531 070

for 5¼ aar eller gjennemsnitlig i avrundet beløp kr. 101 000 pr. aar.
Bevilgningerne i det næstforegaaende femaar var noget større.

I. I femaaret er følgende veianlæg fuldført:

Anlæggenes navn.	Total længde i km.	Medgaaede omkostninger. Ialt	Derav tidligere.	I femaaret.	Paabegyndt aar.	Avlevert til fremtidig vedlikehold av distrikterne. Datum.
		Kr.	Kr.	Kr.		
1. Strømmen—Bremnes (Trondenes grænse) i Kvæfjord	26.41	205 439	203 600	1 839	1898	4 oktober 1900, 25 september 1902, 18 septembe 1906.
2. Strauman—Stromsbotn i Kvæfjord	4.90	28 345	26 500	1 845	1904	18 september 1906.
3. Stensland—amtsgrænsen med sidelinje til Landsholmen i Trondenes	22.88	151 658	140 800	10 858	1900	7 oktober 1905, 26 august 1907.
4. Rolnes—Skog i Ibbestad	17.81	108 445	54 100	54 345	1902	1 oktober 1909.
5. Omlægning ved Nymoen i Maalselven	-	876	-	876	1905	Amtets erkl. 14 december 1910.
6. Omlægning ved Masterbakken i Salangen	-	1 421	-	1 421	1905	Amtets erkl. 2 mars 1911.
7. Rossfjordnes—Strømmen bro i Lenvik	5.18	31 188	-	31 188	1907	25 oktober 1910.
8. Utbedring av broer i Nordreisa (bidrag)	-	450	-	450	-	
Tilsammen	77.18	527 822	425 000	102 822		

Anlæg nr. 1 føres gjennem den tættest bebyggede del av Kvæfjord herred og er av stor betydning for dette strøk.

Hovedlinjen har en største stigning av 1 paa 20 og veibredde 3.75 m. med nogen faa indskrænkninger til 2.50 m. Veidækket bestaar av stenlag, puk og grus. Av broer forekommer to: over Strømmen, 31 m. jernbro, og en liten hvælvbro over Vikelandselven. Sidelinjen til Berg har stigning indtil 1 paa 12, bredde 3.25 m. og veidække av grus.

Ved herredsgrænsen i Nupen (Kasfjord) støter anlægget til tidligere bygget vei fra Harstad. Det er dog kun de ytre dele av Kvæfjordbygden, fra gaarden Utstrand og nordover, som gjennem det her omhandlede anlæg kan siges at ha opnaadd en hensigtsmæssig forbindelse med Harstad og Trondenes. For den øvrige befolkning i strøket blir veien om Kasfjord for lang; man er derfor fremdeles henvist til at benytte den gamle og tunge vei over Kvæfjordeidet.

Nr. 2 er en fortsættelse av nr. 1 sydover langs Strømsbotten. Den største stigning er 1 paa 20, veibredden er 3.75 m. med enkelte indskrænkninger til 2.50 m. Veidækket bestaar av grus.

Ved et mindre kommunalt bidrag i forening med private ydelser er dette anlæg fortsat som tarvelig, men kjørbar fremkomstvei opover Bottendalen ca. 4 km. til Storjord-grænden.

Nr. 3 fører fra Nordre Stensland paa fastlandet i den søndre del av Trondenes herred («Sørbygden») forbi Skaanlands kirke til Nordlands amtsgrænse paa Lavangseidet med korte sidearme fra kirken til Evenskjær og fra Bredstrand til Bredstrandsjøen, samt en længere sidelinje fra Bredstrandlien rundt Sørlavangen til Nordlands amtsgrænse ved Landsholmen.

Veibredden er 3.75 m (paa et kortere stykke 4 m.) med nogen faa indskrænkninger til 2.50 m. Av broer forekommer to: over Skaanlandselven, 6 m., og over Trosenelven, 2 aapninger à ca. 8 m., begge med jernoverbygning.

Fra amtsgrænsen paa Lavangseidet fortsætter en samtidig anlagt vei inden Nordlands amt til Evenes ved Ofotenfjord, likesaa fra Landsholmen til Fjelldal likeoverfor Sandtorv.

Nr. 4 er beliggende paa indre (østre) side av Rolla i et tæt bebygget strøk, hvor der tidligere kun fandtes en for det meste yderst primitiv gaardsvei.

Veiens største stigning er 1 paa 15, dens bredde 3.75 m. med enkelte indskrænkninger til 2.50 m. Der forekommer én bro av betydning, nemlig over Rolneselven med spændvidde 8 m. og overbygning av jern.

Nr. 5 og 6 er mindre omlægninger av tidligere anlagte statsveier i øvre Maalselvdalen og i Salangsdalen, foranlediget ved utrasninger.

Nr. 7 begynder ved dampskibsanløpsstedet Rosfjordnes ved Malangen og fører paa sydøstre side av Rosfjord og Rosfjordstrømmen gjennem flatt lænde opover til og over Strømmen. I anlægget indgaar en tidligere av Lenvik kommune bygget 35 meter lang træbro i 3 aapninger paa stenkar.

Kjørebredden er 3.75 m, for broen 2.5 m. Veien har ganske svake stigninger.

Det er hensigten at fortsætte dette anlæg som statsvei langs vestre side av Rosfjordvandet, saa at der erholdes forbindelse med ruten Finsnes—Karlstad (Maalselven), samt bygge en sidelinje over Bjorelvdalen til Bjorelvnes ved Gisundet.

II. Ved femaarets utgang var følgende veianlæg under oparbeidelse:

(Se tabellen paa side 28.)

Nærmere beskrivelse av disse anlæg vil bli medtat i næste femaarsberetning, naar de er fuldført. Her skal kortelig nævnes, at nr 1 fører over det lave eid mellem Nordkjosbotten i Balsfjord og Storfjorden i Lyngen. Nr. 2 er en fortsættelse av nr. 1 til Storstennes i Balsfjord, hvor anlægget støter sammen med tidligere byggede statsveier i Balsfjord og Malangen. Nr. 3 begynder paa fastlandet ret ovenfor Tromsø by og gaar langs sjøen sydover mot Ramfjordens munding og videre østlig langs denne fjord til Fagernes. Nr. 4 forbinder tidligere bygget statsvei i Sørreisa med statsveien Finsnes—Karlstad (Maalselven). Nr. 5 er en fortsættelse sydover av ældre statsvei Harstad—Fauskevaag paa Hinnøen. Nr. 6 er et nyt anlæg paa fastlandet gjennem det tæt bebyggede strøk til begge sider av dampskibsanløpsstedet Tovik. Nr. 7 er vei i Manddalen paa søndre side av Kaafjord i Lyngen. Nr. 8 er fortsættelse av ældre statsvei i Lyngen fra Lyngseidet og nordover langs fjorden til Rottenvik med senere forlængelse til Aarøbugt.

Sammenlægges de i tabellerne I og II opførte, i femaaret medgaaede omkostninger, fremkommer som samlet beløp, oparbeidet i femaaret

kr. 518 722.

Herav falder paa statskassen kr. 414 228 og paa distrikterne (d. v. s. vedkommende herreder) kr. 104 494.

Blandt vigtigere undersøkelser av statsveiprojekter, som er utført i femaaret, kan nævnes:

Grov—Skodbergvand	16.3	km.	i Grovfjorden i Ibbestad.
Engenes—Igeland	16.6	«	paa Anderga i Ibbestad.
Sjøveien—Aa—Tennevoll	19.9	«	over eidet mellem Salangen og Lavangen.
Brandvoll—Sætermoen	10.5	«	i Bardu, omlægning av ældre vei.
Strømmen bro—Vashaug med sidelinje til Bjorelvnes	21.4	«	i Lenvik.
Balsfjord—Øverbygden med sidelinje til Takelvdalen	42.0	«	i Balsfjord og Maalselven.

B. Herredsveier (bygdeveier).

Midlerne til veianlæg inden denne klasse har været tilveiebragt med bidrag av amtet — i regelen 1/3, tildels 1/2 av omkostningerne —, av herredskommu-

Anlæggenes navn.	Total længde i km.	Medgaaede omkostninger.			Paabegyndt aar.	Anmerkninger.
		Ialt.	Derav tidligere.	I femaaret.		
		Kr.	Kr.	Kr.		
1. Balsfjord—Lyngen (Sletnes—Kvæsmenes med arm til Gjetsten)	[1]) 34.33	232 200	177 800	54 400	1899	Paa det nærmeste fuldført. Avlevert $^{25}/_{9}$ 03 og $^{29}/_{9}$ 09.
2. Sletnes—Storstennes i Balsfjord...	11.45	41 900	-	41 900	1909	[1]) Iberegnet Bomstad bro (tidligere bygget) med tilstøtende vei, ialt ca. 0.40 km., nu delvis ombygget. Overslagssum kr. 233 243.
3. Tromsøysundet—Ramfjorden i Tromsøysund	24.90	119 400	7 600	111 800	1905	Do. kr. 90 000.
4. Nordstrøm—Finfjordboten i Sørreisa—Lenvik.....	15.87	115 900	6 100	109 800	1905	Do. « 184 500. 11.2 km. avlevert $^{26}/_{10}$ 1910.
5. Sandtorv—Fauskevaag i Trondenes	17.90	26 000	-	26 000	1907	Overslagssum kr. 120 800.
6. Sandstrand—Dybvik i Trondenes—Ibbestad.....	9.98	31 400	-	31 400	1909	Do. « 142 000.
7. Samuelsberg—Dalen i Lyngen	12.20	22 900	-	22 900	1908	Do. « 55 700.
8. Lyngseidet—Rottenvik i Lyngen..	4.09	17 700	-	17 700	1908	Do. « 31 000.
Tilsammen	130.72	607 400	191 500	415 900	—	Do. « 24 600.

nerne og av private, for sidstnævntes vedkommende i form av kontanter eller naturalarbeide.

I femaaret 1906—1910 er der i foranævnte øiemed bevilget av amtsveikassens midler ialt kr. 42 870, hvorav er inddraget som ikke disponert kr. 600, rest i avrundet beløp kr. 42 300. De til amtets bidrag svarende ydelser fra distrikterne har utgjort i avrundet beløp kr. 76 000. Tilsammenlagt skulde der saaledes være anvendt i femaaret kr. 118 300. Herved er dog at bemerke, at der ved enkelte anlæg er præstert betydelig mere end svarende til de bevilgede amtsbidrag.

Arbeidet har foregaat paa en hel række smaa anlæg og har derfor ikke kunnet skride raskt frem paa det enkelte sted. Som følge herav er der kun ett veianlæg, som kan siges at være helt fuldført i femaaret, nemlig Dale—Alvestad paa Grytøen i Trondenes, 2.7 km Av større broer, som er færdigbygget, kan nævnes: Bro over Sandneselven i Lavangen, 12 m spændvidde, overbygning av jernbjelker, bro over Salangselven ved Forsæt i Bardu, 27 m, over Sandselven i Malangen, 30 m., over Rotsundelven i Skjervøy, 27.5 m. — de tre sidste er lettere hængebroer med kjørebredde 2 m. — samt bro over Aarvikelven paa Arnø i Skjervøy med spændvidde 8,5 m., overbygning av jernbjelker.

Herredsveienes normale kjørebredde er 3.25 m., tildels indskrænket til 2.50 à 2 25 m. Den største stigning er i regelen 1 paa 12, undtagelsesvis 1 paa 10. Veidækket bestaar av grus uten sten — eller puklag.

Der er sterk trang tilstede i omtrent alle herreder for saadanne lokale veianlæg.

Længden av de offentlige, helt færdige veier i amtet var ved utgangen av aaret 1910 følgende:

(Se tabellen paa side 30.)

I femaaret er den samlede veilængde gaat frem fra 635 5 til 721.8 km. eller med 86.3 km.

Som det av tabellen fremgaar, var der ved femaarets utgang 10 av amtets 25 herreder, som endnu ikke eiet offentlig vei. Herved er dog at bemerke, at der i Bjarkøy, Lavangen, Dyrøy, Tranøy og Torsken var tildels forholdsvis betydelige veilængder under arbeide, likesaa i endel andre herreder.

Størst veilængde pr. indbygger hadde Bardu.

Den gjenstaaende veibygning i amtet var ifølge en (for en væsentlig del paa skjønsmæssige ansættelser bygget og derfor mindre paalidelig) oversigt for 1908 anslaat til:

1 024 km.	statsveier	med kostende kr. 5 879 500.
1 106 «	herredsveier	« — « 2 147 400.
Tilsammen 2 130 km.		med kostende kr. 8 026 900.

Herred.	Statsveier.	Herredsveier og ældre veier.	Tilsammen.	Anmerkninger.
	km.	km	km.	
Kvæfjord	31.3	9.0	40.3	
Trondenes....	70.2	41.7	111.9	
Bjarkøy.....	-	-	-	
Ibbestad	33.1	-	33.1	
Lavangen	-	-	-	
Bardu	49.5	57.0	106.5	
Salangen.....	20.9	16.0	36.9	
Dyrøy	-	-	-	
Sørreisa.....	33.0	-	33.0	Iberegnet Nordstrøm—Lenvik grænse.
Tranøy	-	-	-	
Torsken.....	-	-	-	
Berg.....	-	-	-	
Lenvik.....	22.8	-	22.8	
Maalselven...	86.6	79.1	165.7	
Malangen	10.7	6.0	16.7	
Balsfjord.....	45.6	-	45.6	Iberegn. Sletnes—Lyngen grænse.
Hillesøy	-	-	-	
Tromsøysund .	3.0	-	3.0	
Sørfjord.....	-	-	-	
Karlsøy.....	-	-	-	
Helgøy	-	-	-	
Lyngen	69.2	-	69.2	Iberegn. Balsfjord grænse—Kvæsmenes og Gjetsten samt vintervei Skibotten—Riksgrænsen (40.9).
Skjervøy.....	-	0.9	0.9	
Nordreisa	29.7	-	29.7	
Kvænangen ..	6.5	-	6.5	
Tilsammen	512.1	209.7	721.8	

Dette anslag er utvilsomt adskillig for lavt, bl. a. fordi arbeidspriserne stadig stiger, og kravene til veienes utstyr blir større og større.

Vedlikeholdet av de offentlige veier har været besørget av herrederne, naar undtages vinterveien Skibotten—Riksgrænsen, som har været vedlikeholdt for amtsveikassens regning

I Maalselven, Bardu og Lyngen har der væsentlig været benyttet naturalarbeide til vedlikehold av de offentlige veier, i Kvæfjord, Salangen og Balsfjord kun for vinterarbeidets vedkommende. Forøvrig har kommunerne bekostet vedlikeholdet.

Veivogtersystemet var ved femaarets utgang indført i følgende herreder: Kvæfjord med 2 veivogtere, Trondenes 4, Ibbestad 2, Salangen 3, Sørreisa 2,

Lenvik 1, Maalselven 3 og Balsfjord 3 veivogtere, tilsammen 8 herreder med tilsammen 20 veivogtere. I Malangen hadde man 1 veivogtør i nogen faa aar, men ophævet derefter ordningen igjen.

For aaret 1909 utgjorde de samlede veivogterlønninger kr. 5 855. Herav bidrog Staten med kr. 951 og amtsveikassen med kr. 626 (kun til Salangen og Maalselven).

Forøvrig ydet amtsveikassen for 1909 som bidrag til vedlikehold av veier og broer kr. 150 til Bardu og kr. 100 til Kvænangen herred. Samme bevilgning er git for nærmest foregaaende og senere aar. Desuten er der av amtsveikassens midler tilstaat Lyngen herred i 1909 et ekstraordinært bidrag til broreparationer stort kr. 200 og Bardu herred i 1910 kr. 565 i samme øiemed.

Til vedlikehold av vinterveien Skibotten—Riksgrænsen medgik i 1909 kr. 357.

Vedlikeholdsutgifterne i aaret 1909 for det hele amt androg til kr. 23 704 i kontanter. Naturalarbeidets værdi i samme tidsrum ansloges til kr. 8 100, hvorefter de samlede ydelser skulde beløpe sig til kr. 31 804.

Den tekniske ledelse av veivæsenet i amtet har bestaat av 1 amtsingeniør, 2 ingeniørassistenter, foruten kontorbetjent. For aaret 1910 medgik til lønninger, skyss- og kost- samt kontorholdsgodtgjørelse kr. 15 873, hvorav amtet utredet en tredjedel eller kr. 5 291.

Amtskommunens tilskud eller bevilgning til amtsveikassen utgjorde for aaret 1905 kr. 13 300, for aaret 1910 kr. 16 000».

Av skyss-stationer var antallet ved femaarets utgang uforandret. Der fandtes i det hele 14 faste og 1 tilsigelsesstation, hvorav 1 fast station i Harstad og 1 paa Borkenes i Kvæfjord, alle de øvrige paa den sammenhængende veilinje som forbinder Maalselven, Lenvik, Sørreisa, Bardu og Salangen.

Kommunikationen tilsjøs mellem amtets forskjellige dele besørges fremdeles for den væsentligste del av Tromsø amts dampskibsselskaps skibe, som har sit kontor i Tromsø by. Antallet av disse skibes anløpssteder inden amtet var efter vinterruten for 1900—1901 149, 1905—1906 173 og 1910—1911 194. Derav hadde Tromsøysund herred 28 anløpssteder, Trondenes 15, Hillesøy 14, Karlsøy, Lyngen og Skjervøy hver 12, Ibbestad og Balsfjord hver 10, Lenvik og Kvænangen hver 9, Berg og Torsken hver 8, Bjarkøy, Kvæfjord og Malangen hver 7 og de øvrige herreder (undtagen Bardu som ikke støter til sjøen), et mindre antal. Endvidere besørget disse skibe forbindelsen med Nordlands amt med 9 anløpssteder i Vesteraalen og 6 i Ofoten.

Av postanstalter hadde amtet foruten postkontorerne i Tromsø og Harstad ved utgangen av 1910 ialt 148, mot 109 i 1905, 97 i 1900, 75 i 1895 og 61 i 1890. Der er saaledes i sidste femaar oprettet i det hele 39 nye post-

anstalter, nemlig Furøysæter i Kvæfjord, Kjøtta i Trondenes, Gratangsbotten og Igeland i Ibbestad, Salangsverket i Salangen, Aahamn i Tranøy, Halvarsøy og Sifjord i Torsken, Bøvær i Berg, Husøy og Øyfjordvær i Hillesøy, Vangshamn og Tenskjær i Lenvik, Gullhav og Øvergaard i Maalselven, Sundlien i Bardu, Kjeianes i Malangen, Malangseidet, Laksvatn og Seljelvnes i Balsfjord, Bakkejord, Straumsbugt, Ramfjordbotn og Henrikvik i Tromsøysund, Ankerlien, Furuflaten og Kvesmenes i Lyngen, Lanes, Nordeidet, Skorøy og Burøysund i Karlsøy, Mikkelvik og Torsvaag i Helgøy, Aarviksand, Akkerfjord, Rotsundelv og Straumfjordnes i Skjervøy samt Jøkelfjord og Burfjord i Kvænangen.

Den samlede fra landdistriktets postanstalter avsendte brevmængde steg fra 815 000 i 1905 til 951 000 i 1910. De største postanstalter i sidstnævnte aar var Finsnes med 40 000, Kvæfjord med 34 700, Lyngen med 30 800, Salangsverket med 27 600 og Gibostad med 25 100 breve.

Angaaende amtets telegraf og telefonnet har telegrafinspektøren meddelt følgende oplysninger:

«I 1906 byggedes en telefonlinje fra Tennes til Storsteinnes i Balsfjorden, hvor telefonstation aapnedes 26 september. Samme aar paabegyndtes en telefonlinje fra Tromsø paa indersiden av Kvaløen til Helgøy, Karlsøy og Vandø. Linjen byggedes dette aar frem til Futvikelv ved Kvalsundet, hvor telefonstation aapnedes 11 december.

I 1907 fortsattes telefonlinjen Tromsø—Balsfjorden frem til Maalsnes, idet linjen Mestervik—Maalsnes byggedes. Paa denne linje aapnedes 16 september en telefonstation i Martinhals. Likesaa fortsattes dette aar telefonanlægget Tromsø—Helgøy—Karlsøy—Vandø, idet linjen byggedes frem til Hansnes ved Langsundet. Paa telefonlinjen Tromsø — yttersiden av Senjen aapnedes 11 december en telefonstation i Straumsgaarden, og paa telefonlinjen fra Tromsø til Finmarken aapnedes station i Skarmok 30 november.

I 1908 byggedes en telefonlinje fra Fenes i Senjen til Sandsøy. Den 8 oktober aapnedes stationerne Fenes i Senjen og Sand i Senjen paa denne linje. Bygningen av telefonlinjen Tromsø—Senjen fortsattes dette aar fra Torsken til Flakstad. Samme aar byggedes en telefonlinje fra Narvik til Sjøveien, paa hvilken linje stationer aapnedes i Soløy og Gratangsbotn den 10 november. Paa den i 1907 byggede linje til Hansnes aapnedes stationer i Gamnes i Karlsøy og Hansnes henholdsvis 1 december og 21 november.

Bygningen av telefonanlægget Tromsø—Helgøy—Karlsøy—Vandø fortsattes i 1909 frem til Lanesøren paa Vandø. Stationer aapnedes paa denne linje i Karlsøy og Nordeidet 8 november og i Lanesøren 29 november. En telefonlinje fra Havn i Senjen til Bøvær byggedes dette aar, og stationerne Bøvær, Skaland og Straumsnes i Berg aapnedes 1 november. Samme aar ophængtes en ny telefonlinje mellem Sjøveien og Maalsnes, hvorved man fik en sammenhængende telefonlinje mellem nordlige og sydlige del av amtet. Nye telefonstationer aapnedes

endvidere i Maursund 12 januar paa telegraflinjen mellem Skjervøy og Lyngseidet og i Nordbynes 23 november paa telefonlinjen Tromsø—Balsfjord—Malangen.

I 1910 paabegyndtes telefonanlægget Tromsø—Tønsnes—Oldervik, idet linjen Tromsø—Tromsdalen byggedes. Paa denne linje aapnedes stationerne Storstennes i Tromsøysund og Tromsdalen henholdsvis 13 december og 5 december. Likesaa fortsattes telefonanlæg Tromsø—Helgøy—Karlsøy—Vandø, idet sektionen Lanesøren—Torsvaag byggedes. Stationerne Kammen og Torsvaag aapnedes paa denne linje henholdsvis 10 december og 15 december. Samme aar paabegyndtes telefonanlægget Sjøveien—Sørreisa—Gibostad, idet linjen byggedes frem til Salangsverket. Likesaa fortsattes bygningen av telefonlinjen Tromsø—yttersiden av Senjen, idet linjen forlængedes fra Flakstad til Skrolsvik. Paa telefonlinjen Tromsø—Balsfjorden aapnedes en station i Andersdal 20 december.

Paa Lauksletta i Ramfjorden holdtes paa grund av sildefisket felttelefonstation aapen fra 11 januar til 16 april 1909.

Forsaavidt vedkommer de private telefonnet inden amtet bemerkes:

Den 7 juni 1907 blev der git koncession for anlæg og drift av en telefonlinje mellem Slagstad og Sand i Senjen. Anlægget utførtes aaret efter.

Den 24 juni 1907 fik Maalselvens telefonselskap tilladelse til at utvide sit linjenet til Slumpen i Rostadalen og til Sørli i Dividalen; linjerne byggedes samme aar».

9. Kommunal husholdning.

Til oplysning om beskatningsforholdene meddeles følgende tabel, som efter de i hvert av aarene 1905—1910 (altsaa for aarene 1906—1911) utførte ligninger viser den for alle herreder tilsammen antagne og skatbare indtægt, den hele paa indtægt utlignede skat saavelsom den gjennemsnitlige skat av hvert 100 kr. antagen og skatbar næring.

Aar.	Antagen indtægt.	Skatbar indtægt.	Samlet indtægtsskat.	Skat pr. 100 kr.	
				Antagen indtægt.	Skatbar indtægt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1905	7 543 500	3 693 300	375 006	4.97	10.15
1906	7 820 100	3 922 300	378 564	4.84	9.64
1907	8 170 300	4 173 700	394 662	4.83	9.46
1908	8 358 000	4 232 000	409 800	4.90	9.69
1909	8 421 000	4 226 000	432 977	5.14	10.25
1910	8 824 000	4 511 000	445 644	5.05	9.88

Av hvert 100 kr. antagen indtægt var indtægtsskatten i 1895 kr. 3.02 og i 1900 kr. 3.95. Fra 1895 til 1905 steg saaledes skatterne meget sterkt, hvorimot de i det sidste femaar har holdt sig næsten uforandret.

Herredskassernes utgifter (forskud og avdrag paa laan ikke medregnet) utgjorde:

	1895.	1900.	1905.	1910.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Vei- og skyssvæsen	10 606	41 062	59 035	77 729
Medicinalvæsen	5 175	7 061	12 526	9 582
Geistlighet og kirker	28 817	82 011	80 218	69 195
Skolevæsen	146 756	190 870	199 108	249 920
Fattigvæsen	89 395	112 392	144 989	163 724
Renter av laan	9 409	15 023	25 805	30 440
Andre utgifter	25 488	100 710	81 500	116 999
	315 646	549 129	603 181	717 589

Fra 1895 til 1900 gik saaledes kommunernes utgifter op med over 74 pct., hvilket hovedsagelig skrev sig fra de nye love om skolevæsenet og geistlige lønninger. Men da hadde man ogsaa tat det værste løft, og i de to følgende femaar har stigningen andraget til henholdsvis 10 og 18 pct.

Herredernes samlede laanegjæld utgjorde i 1910 kr. 635 663 mot kr. 551 204 i 1905 og kr. 494 784 i 1900.

Paa den anden side hadde kommunerne i de samme aar en formue av henholdsvis kr. 1 430 250, kr. 1 239 177 og kr. 1 171 049.

Formuen er saaledes i disse ti aar steget adskillig mere end gjælden.

Amtskommunekassens utgifter, som (med fradrag av refusioner for sindssyke, abnorme og skyssvæsen) i forrige femaar steg jevnt fra kr. 66 600 i 1901 til kr. 81 021 i 1905, har i det sidste femaar utgjort:

1906	kr. 80 422
1907	- 82 008
1908	- 86 938
1909	- 89 355
1910	- 97 533

Hvorledes utgifterne har fordelt sig paa de forskjellige poster, vil fremgaa av følgende tabel:

	1900.	1905.	1910.
	Kr.	Kr.	Kr.
Rets- og politivæsen	1 188	1 304	1 331
Fængselsvæsen	1 600	1 543	1 543
Skolevæsen	10 614	11 123	13 997
Abnorme barn	10 592	10 546	7 880
Sindssyke	14 435	17 697	19 876
Medicinalvæsenet iøvrig	6 684	11 677	21 030
Landbruksvæsen	4 364	4 212	5 394
Rovdyrpræmier	2 088	4 091	2 904
Amtsveikassen	5 000	13 300	16 000
Amtstinget	3 292	4 191	4 502
Renter av laan	565	-	-
Andre utgifter	1 234	1 337	3 076
Tilsammen	61 656	81 021	97 533

Den største stigning falder paa «Medicinalvæsenet iøvrig» og skyldes for en stor del de voksende tilskud, som amtskommunekassen har maattet yde for at dække medicinalfondets underbalanse (jfr. nedenfor).

Amtsskatten, som for 1905 var kr. 6,50 pr. skyldmark, blev bibeholdt uforandret de 3 følgende aar. Derimot blev amtsrepartitionsskatten, som i 1905 var kr. 40 000, i 1906—1908 utlignet med kr. 44 000. For 1909 og 1910 var amtsskatten kr. 7.00 pr. skyldmark, mens amtsrepartitionsskatten forhøiedes til henholdsvis kr. 45 000 og kr. 47 500.

Amtskommunen har siden 1900 været uten gjæld, hvorimot amtskommunekassens beholdning, som pr. 31 december 1905 utgjorde kr. 11 883.28, er gaat op til kr. 35 123.87 pr. 31 december 1910.

Medicinalfondets stilling er i femaaret blit yderligere forværret. Fondets indtægter (som udelukkende bestaar av medicinalavgiften) og utgifter har i perioden utgjort:

	Indtægter.	Utgifter.
1906	kr. 12 675	kr. 17 180
1907	- 13 186	- 17 710
1908	- 17 462	- 25 473
1909	- 19 756	- 23 835
1910	- 18 386	- 27 634
Tilsammen	kr. 81 465	kr. 111 832

Medicinalavgiften, som i 1901—1905 gjennemsnitlig kun androg til kr. 10 976 og i 1905 gik helt ned til kr. 7 703, har saaledes, navnlig i periodens 3 sidste aar, gaat betydelig op, men paa den anden side er i de selvsamme aar fondets ordinære utgifter steget i endnu sterkere forhold paa grund av de betydelige tilskud, som driften av Tromsø amtssykehus har krævet.

Fondets samlede underskud i femaaret utgjorde kr. 30 367, hvorav kr. 26 023 er blit dækket av amtskommunen i henhold til den i forrige femaarsberetning nævnte beslutning av amtstinget i 1905.

Fondets mot pant utestaaende kapital utgjorde ved periodens utgang kr. 19 375, mens laanegjælden var steget til kr. 75 727, deri indbefattet et beløp av kr. 30 800, som i 1908 besluttedes overført fra amtssykehuset, og som dels skrev sig fra forskjellige ekstraordinære anskaffelser, dels fra flere aars deficit paa driften.

10. Arbeiderforhold.

Den almindelige aarsløn for tjenere er efter middeltal av lensmændenes opgaver for amtets landdistrikt beregnet saaledes:

	1900.	1905.	1910.
For en tjenestegut	225 kr.	245 kr.	302 kr.
« « tjenestepike	72 «	79 «	90 «

Hertil kommer værdi av kost, losji m. v., som i de samme aar for en gut er ansat til henholdsvis 163, 176 og 193 kr. og for en pike til henholdsvis 121, 127 og 134 kr.

Man vil herav se for det første, at stigningen i disse lønninger var meget sterkere i det sidste femaar end i det foregaaende, og dernæst at opgangen er betydelig større for mændenes vedkommende end for kvindernes.

Til sammenligning med det øvrige land skal oplyses, at i gjennemsnit for rikets samtlige bygder (byerne altsaa ikke medregnet) utgjorde en tjenesteguts løn i 1900 kr. 218, i 1905 kr. 234 og i 1910 kr. 291, en tjenestepikes i de samme aar henholdsvis kr. 100, kr. 114 og kr. 148.

Gjennemgaaende har altsaa disse lønninger i Tromsø amt for mændenes vedkommende været endel høiere, for kvindernes derimot betydelig lavere end i det øvrige land. Og det samme gjælder stigningen i lønningerne fra 1900 til 1910: den er for gutterne litt større end gjennemsnitlig for rikets bygder, for pikerne betydelig mindre.

Til oplysning om den vanlige dagløn for dagarbeidere meddeles følgende sammendrag av opgaverne for de samme 3 aar som ovenfor:

		1900.	1905.	1910.
		Kr.	Kr.	Kr.
Mænd	Paa egen kost:			
	sommer	2.61	2.78	3.07
	vinter	2.46	2.49	2.63
	Paa husbondens kost:			
	sommer	1.95	2.07	2.40
	vinter	1.55	1.61	1.89
Kvinder	Paa egen kost:			
	sommer	1.36	1.43	1.55
	vinter	1.23	1.28	1.34
	Paa husbondens kost:			
	sommer	0.90	0.99	1.02
	vinter	0.82	0.87	0.76

Saavel i henseende til lønningernes stigning som til forholdet mellem mands- og kvindearbeide viser denne tabel omtrent samme resultat som opgaven over tjenerlønninger. Derimot vil man av de i Norges Officielle Statistik V 212 meddelte opgaver finde, at daglønnen i Tromsø amt i 1910 for kvinder var omtrent den samme som gjennemsnitlig for det hele land, for mænd derimot adskillig høiere.

Naar kvindearbeidet i Tromsø amt betales saa meget daarligere end mændenes arbeide, maa det vistnok staa i forbindelse med fiskeribedriften. Men det er noksaa paafaldende, aldenstund Tromsø er det eneste amt foruten Finmarken, hvor antallet av kvinder er mindre end antallet av mænd.

Angaaende daglønnen for fagarbeidere foreligger saa spredte opgaver, at de er av liten interesse. De findes sammenstillet i ovennævnte hefte av Norges Officielle Statistik og synes at tyde paa, at det høie prisnivaa som ovenfor er paavist for distriktets almindelige dagarbeidere, ikke gjælder fagarbeiderne.

Av arbeiderforeninger eksisterer fremdeles den i forrige femaarsberetning nævnte forening i Ibbestad. Den er stiftet i 1895 og hadde ved utgangen av 1910 90 medlemmer.

11. Slutning.

Den for samtlige herreder antagne formue og indtægt utgjorde efter skatteligningen for femaaret:

Aar.	Formue.	Indtægt.
	Kr.	Kr.
1906	21 112 000	7 568 000
1907	22 325 000	7 820 000
1908	23 839 000	8 207 000
1909	25 945 000	8 358 000
1910	25 383 000	8 421 000

Fordelt paa landdistriktets samlede befolkning utgjorde formuen i det sidste av periodens aar 351 kr. og indtægten 117 kr. pr. individ. I 1905 var de tilsvarende tal henholdsvis 284 kr. og 106 kr. Stigningen er saaledes, særlig for formuens vedkommende, ganske betragtelig.

Av sparebanker er der i det hele amt (land og by) i femaaret oprettet 5 nye, nemlig i Sørreisa (res. 2 juni 1906), Lyngen og Sørfjord (res. 1 juli 1907), Sørbygden i Trondenes (res. 18 december 1907), Malangen (res 29 februar 1908) og Salangen (res. 28 mars 1908). Fremdeles er Balsfjord sparebank, hvis plan er approbert allerede ved res. 29 mars 1899, i femaaret traadt i virksomhet.

Ved periodens slutning hadde saaledes amtet ialt 19 sparebanker, hvis forvaltningskapital og formue var følgende:

(Se tabellen paa side 39.)

Forvaltningskapitalen steg altsaa i sidste femaar med kr. 3 676 955 og formuen med kr. 507 788, mens tilveksten i det foregaaende femaar var henholdsvis kr. 1 707 154 og kr. 286 573.

Av gjensidige brandforsikringsindretninger virket fremdeles de samme to, som eksisterte ogsaa i 1905. Den ældste av disse var den i 1869 oprettede forening i Trondenes, som omfatter husbygninger, og som ved femaarets utgang hadde en forsikringssum av kr. 1 853 290 mot kr. 1 791 500 i 1905 og kr. 1 876 820 i 1900. Den har saaledes arbeidet i omtrent samme utstrækning som tidligere. Den i 1902 i Bardu stiftede assuranseforening for løsøre har hat en god fremgang, idet den i 1905 hadde forsikret for kr. 33 506, men i 1910 for kr. 280 755.

Sparebanker.	Forvaltningskapital.	Formue.
	Kr.	Kr.
Harstad	358 155	21 145
Tromsø	4 974 758	595 749
Kvæfjord	855 896	104 165
Sørbygden	38 207	4 584
Trondenes	3 118 153	444 516
Bjarkøy	90 553	10 362
Ibbestad	2 032 328	414 456
Salangen	79 386	5 833
Bardu	90 605	7 936
Dyrøy	173 741	12 709
Sørreisa	70 800	5 123
Tranøy	72 951	7 743
Gisund	170 906	13 650
Maalselven	261 941	36 440
Malangen	36 410	3 850
Balsfjord	60 304	3 491
Tromsøysund	437 097	18 937
Lyngen og Sørfjord	37 514	3 788
Skjervøy	240 734	22 488
1910 ialt 19 banker	13 200 439	1 736 965
1905 « 13 —	9 523 484	1 229 177
1900 « 8 —	7 816 330	942 604
1895 « 6 —	6 578 185	742 061

Beløpet av tinglæste og avlæste panteheftelser, forsaavidt angaar faste eiendomme, utgjorde:

Aar.	Tinglæst.	Avlæst.	Forskjel.
	Kr.	Kr.	Kr.
1906	1 280 263	617 136	663 127
1907	1 420 930	610 877	810 053
1908	1 893 664	714 343	1 179 321
1909	1 795 473	649 466	1 146 007
1910	2 376 159	761 067	1 615 092
1906—10	8 766 489	3 352 889	5 413 600
1901—05	7 092 164	2 669 543	4 422 621
1896—1900	4 603 880	1 994 162	2 609 718

Selvfølgelig er disse tal uskikkede til en beregning av pantegjældens tilvekst, men de synes dog bestemt at tyde paa, at gjælden er steget sterkere end i noget tidligere femaar.

Nedenstaaende opgave over beløpet av de i femaaret avholdte eksekutioner, utpantninger og tvangsauktioner tjener til oplysning om, i hvilken utstrækning tvungen gjældsinddrivelse har været paakrævet:

Aar.	Eksekutioner.	Utpantninger.	Tvangsauktioner	
			over fast gods.	over løsøre.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1906	147 736	108 036	48 933	18 621
1907	87 487	98 456	38 807	11 795
1908	128 574	118 002	61 083	27 677
1909	245 454	136 289	61 014	16 407
1910	220 987	129 558	63 398	33 223
1906—10	830 238	590 341	273 235	107 723
1901—05	1 548 220	506 599	451 365	147 699

Bortset fra utpantninger viser altsaa tallene nedgang.

Angaaende den økonomiske tilstand i almindelighet hitsættes — tildels med nogen forkortelse eller omredaktion — følgende utdrag av lensmændenes beretninger:

Trondenes: Den almindelige velstand er gaat jevnt fremad i femaaret og i forbindelse dermed sansen for et noget bedre levesæt, rent materielt set. Dette har bl. a. git sig uttryk i bedre indredede og sundere boliger, bedre kosthold og større renslighet, likesom der har ytret sig trang til noget større komfort. Rigtignok er det saa, at der endnu mangler særdeles meget i, at en nogenlunde gjennemført renlighet kan siges at være naadd, men aarsaken til et uordentlig og urenslig stel er ikke altid at søke i fattigdom og trang, og i det hele tat maa forholdet siges at ha bedret sig betydelig i femaaret.

Ibbestad: Det antages, at almuens økonomiske forfatning er gaat frem i femaaret. Vistnok har en stor del baade av gaardbrukere og fiskere større gjæld end tidligere, men de har ogsaa betydelig større værdier i nye og velindrettede hus, opdyrkede jordeiendomme samt kostbare fiskefartøier og fangstredskaper. Fiskeriernes avkastning og maaske endmere fremgangen i driften av gaardsbruket har sikkert forbedret den økonomiske stilling. Derpaa tyder ogsaa almuens levesæt og beklædning, som er ret god.

Salangen: Distriktet er saavel i økonomisk som i social henseende gaat adskillig fremover. En ikke ubetydelig forbedring i befolkningens erhvervsforhold er indtraadt, idet Salangsverket beskjæftiger en hel del arbeidere, likesom de militære øvelser paa ekserserpladsen Sætermoen i Bardu har skaffet befolkningen i dette herred lettere anledning til avsætning for sine produkter.

Tranøy: Da fiskerierne har slaat godt til, særlig for Dyrøys vedkommende, og tiderne ogsaa ellers i nogen aar har været gode, er distriktets befolkning i det hele tat gaat godt fremover i økonomisk henseende. Som maalestok kan nævnes anskaffelsen av alle motorer og motorskøiter, opførelse av hus og indskud i sparebankerne.

Berg: Den forcerte anskaffelse av kostbare skøiter og motorer har medført en voldsom tilvekst i befolkningens gjæld, som det vistnok vil bli tungt at avdrage og forrente, selv om fiskerierne blir almindelig gode. Skulde disse mislykkes, kan man frygte for et almindelig krach, der vil ruinere de fleste, da omtrent alle hænger sammen i kautionsforpligtelser. Imidlertid har fiskerne godt haab. De stoler paa, at de herefter ganske anderledes end før skal kunne utnytte fiskerierne, og at arbeidet tilsidst skal skaffe dem ikke blot behageligere og lettere, men ogsaa økonomisk bedre og sikrere livsvilkaar. Særlig sætter de stor lid til sommerfiskerierne, som hittil har været litet utnyttet.

Hillesøy: Fiskeri er distriktets hovedsagelige næringsvei, men befolkningen har ikke fulgt med i utviklingen med hensyn til anskaffelsen av gode fiskefartøier. Grunden hertil er for det første, at herredsstyret har vist liten villighet til at garantere for laan, for det andet, at havneforholdene paa de fleste steder i distriktet er saa daarlige, at risikoen med de kostbare fartøier blir for stor.

Lenvik: Distriktet er gaat adskillig frem, og indtægtsforholdene har bedret sig betydelig. Ogsaa fordringerne til levesæt og bekvemmelighet er steget i høi grad, særlig til beboelseshus. Til nybygning og forbedring av saadanne antages der i femaaret at være anvendt et beløp, som neppe kan sættes under ½ mill. kroner. Rigtignok er en del herav tilveiebragt ved laan, og specielt har saaledes Arbeiderbruk- og Boligbanken i femaaret skaffet ca. 100 000 kr., men en væsentlig del av disse penger er igjen anvendt til indkjøp av jord og avbetaling paa ældre gjæld.

Maalselven: I det hele har tiderne ikke været daarlige. Der har været god anledning til lønsomt arbeide ved bergverk og andre anlæg og forholdsvis let adgang til penger gjennem de forskjellige laaneindretninger, navnlig Boligbanken. Men forbruket er kanske steget hurtigere, end forholdene burde tilsige.

Det er derfor tvilsomt, om der virkelig er nogen økonomisk fremgang, selv om gjældsinddrivelserne har været færre. Dette sidste maa nærmest tilskrives den lette adgang til laan og pantsættelse av fast eiendom. Men naar værdierne er belaant til toppunktet, kommer det an paa, om ikke krach vil indtræde, forsaavidt tiderne ikke vedvarende skulde bli gode.

Balsfjord: I sin almindelighet maa befolkningens økonomiske stilling siges at gaa merkbart frem, dels grundet utviklingen paa fiskeriernes og landbrukets omraade, dels formedelst større sparsommelighet og fremgang i ædruelighet. De inden distriktets to herreder oprettede sparebanker synes at være en bra løftestang til større sparsomhet.

Tromsøysund: Avkastningen av jordbruket har i intet av periodens aar naadd op til et middelsaar. Derimot har utbyttet av Lofot- og Finmarksfiskerierne været gode, tildels endog meget tilfredsstillende. Det kostbare utstyr med tap av redskaper og slitage paa skøiterne gjør imidlertid, at der maa fiskes ganske betydelig, før der blir noget virkelig overskud, men overskud er der dog blit. Pantegjælden er utvilsomt forøket, mens kjøbmandsgjælden er gaat ned. Efter ligningen er formuen fra 1906 til 1910 steget med kr. 112 100 og indtægten med kr. 40 675, men herved er at merke, at der i femaaret har foregaat en ikke ubetydelig utflytning fra Tromsø by til Tromsøysund. Forøvrig antages ligningsansættelserne saavel nu som tidligere at være altfor lave, særlig for formuens vedkommende. I det hele tat antages distriktet i økonomisk henseende at ha gaat ikke saa litet frem. Og ved siden herav har det ved indkjøpet av motorskøiter, ved det under fuldførelse værende veianlæg fra Storsteinnes til Ramfjorden og ved anlægget av et meieri i Tromsø by skaffet sig betingelser for gunstigere næringsforhold baade paa sjø og land.

Lyngen: Avsætningsforholdene for landmandsprodukter er adskillig forbedret, og priserne særlig paa poteter, slagtekvæg og hester er steget ganske betydelig. Samtidig er utbyttet av fiskerierne paa grund av farkosternes forbedring øket betydelig. Særlig har sommerfisket (seifiskot) i de sidste aar skaffet betydelige indtægter baade paa grund av de høie seipriser og den enestaaende dygtighet, som distriktets fiskere besidder paa seifiskets omraade. Med den økonomiske fremgang er der en merkbar forbedring i befolkningens levesæt. Kravet til renligere stel og bedre beboelseshus er stadig stigende.

Karlsøy: Paa grund av fiskeribedriftens opkomst er distriktet i økonomisk henseende gaat fremad, men paa den anden side synes ogsaa forbruket at være steget i en nærsagt foruroligende grad, og det tør være tvilsomt, om kravene overalt staar i et rimelig forhold til bæreevnen.

Skjervøy: Den økonomiske tilstand i Skjervøy og Nordreisa herreder er gaat ikke ubetydelig frem, hvorimot den i Kvænangen er omtrent uforandret, da dette herred ikke har fulgt med i fiskeribedriftens utvikling.

Sundhetstilstanden har i femaaret været tilfredsstillende, og distriktet har været spart for nogen større epidemi.

Amtets første pleiehjem for tuberkuløse blev opført i 1905 for midler, som var stillet til disposition av Ibbestad sparebank. Det har 10 pladser og er i det væsentlige bygget efter den plan for mindre hjem, som i sin tid blev utarbeidet av medicinaldirektørens tekniske assistent. Hjemmet har likefra begyndelsen av stadig været fuldt belagt og er blit ledet med megen dygtighet og økonomi, saa at det med et mindre tilskud fra sparebanken har kunnet klare sine utgifter, skjønt kurpengene ikke har været mere end kr. 1,20 pr. dag.

I 1907 fattedes beslutning om, at amtets andel av brændevinssamlagenes overskud indtil videre skulde opsamles til et fond, om hvis anvendelse der senere skulde træffes bestemmelse. Imidlertid var der allerede dengang en utbredt stemning for, at fondet skulde brukes til pleiehjem for tuberkuløse, og i 1909 gjorde amtstinget det første skridt til at realisere denne tanke ved at bevilge de fornødne midler til opførelse av et saadant pleiehjem paa gaarden Stigen i Lyngen. Hjemmet, som er av samme type som hjemmet i Ibbestad og omtrent av samme størrelse, blev færdig og tat i bruk i begyndelsen av indeværende femaar.

Hvad de moralske forhold angaar, skulde jeg tro, at sedelighetstilstanden ialfald ikke har forværret sig. Forsaavidt man kan dømme efter antallet av uegte barn, er den blit noget bedre, idet der av hvert tusen levendefødte barn i 1901—05 var gjennemsnitlig 80, i 1906—10 kun 75, som var født utenfor egteskap.

Ædrueligheten er utvilsomt i fremgang. Det blir mer og mer anset for en skam at vise sig beruset; og endog brylluper begynder man nu av og til at holde uten alkoholiske drikke.

B. Byerne.

For disses vedkommende henvises til de medfølgende beretninger fra magistraterne i Tromsø og Harstad.

Tromsø stiftamtmandsembede, mai 1914.

Strøm.